

**PËRGJEGJËSITË E ADMINISTRATORIT NË SHOQËRITË
AKSIONARE: VËSHTRIM KRAHASUES MIDIS SHQIPËRISË,
GJERMANISË DHE SH.B.A.**

Erjola Aliaj

Dorëzuar

Universitetit European të Tiranës

Shkollës Doktorale

Në përmbushje të detyrimeve të programit të Doktoratës në

Shkenca Juridike, me profil- E drejtë biznesi, për marrjen e gradës shkencore

“Doktor”

Udhëheqës Shkencor: Prof.Dr. Mariana Semini

Numri i fjalëve: 59 192

Tiranë, maj 2016

DEKLARATA E AUTORESISË

Nën përgjegjësinë time deklaroj se ky studim është punë origjinale e imja, nuk është prezantuar asnjëherë para një institucioni tjetër për vlerësim dhe nuk është botuar i tëri ose pjesë të veçanta të tij. Punimi nuk përmban material të shkruar nga ndonjë person tjetër përveç rasteve të cituara dhe të referuara.

ABSTRAKTI

“Mirë administrimi” i shoqërisë tregtare nga administratorët i siguron asaj një qëndrueshmëri të lartë operacionale gjatë zhvillimit të aktivitetit tregtar, i cili rrjedhimisht do të gjej reflektim në fitimet e saj. Në këtë proces administrimi, administratorëve shpesh iu duhet të përballen me situata, pasojat e të cilave nuk mund të jenë qartësisht të parashikueshme dhe vendimet e marra mund të jenë tepër të rrezikshme. Këto vendime, në skenarin më të mirë, mund të gjenerojnë fitime por mund të çojnë drejt përballjes me pasoja të pafavorshme jo vetëm për shoqërinë tregtare, por edhe për palët e treta që përfshihen në marrëdhënie juridike me të.

Në këtë kuadër, ligjvënësi përcakton standardet e veprimit të organit administrativ, të cilat do të shërbejnë për vlerësimin e përgjegjësisë personale të tij në suksesin apo dështimin e shoqërisë, apo eventualisht edhe për dëmet që i vijnë shoqërisë tregtare apo palëve të treta.

Duke qenë se sistemi ligjor shqiptar dhe sektori privat tregtar janë *“shumë të rinj”*, mungesa e rregullave të qarta ligjore dhe praktikës gjyqësore në lidhje me përgjegjësitë e administratorit, bën që vështrimi krahasues me juridiksionet e përzgjedhura (Gjermania dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës) të sjellë përveç praktikës së këtyre vendeve të zhvilluara në këtë fushë edhe perspektivën e ndryshimit në qasje të dy vendeve të sistemit *“civil law”* ndaj një vendi të një sistemi *“common law”* në lidhje me aspektet e trajtuara në këtë studim.

Duke ndjekur një qasje krahasuese funksionale, punimi fokusohet në përgjegjësitë, parametrat disiplinor të sjelljes si dhe shpërblimin e administratorit në shoqëritë aksionare, duke evidentuar ngjashmëritë, ndryshimet në qasje, mangësitë në trajtim si dhe vlerësimin e zgjidhjeve të dhëna në tre juridiksione: Shqipëri, Gjermani dhe SH.B.A.

Fjalët kyçe: shoqëri aksionare, administrator, përgjegjësi, parametra disiplinor të sjelljes, shpërblim.

ABSTRACT

“The good management” of the directors provides to the commercial companies a high operational stability during the course of its activity, which consequently will find reflection in its profits. In this managing process, directors often have to face with situations, where the consequences of their actions cannot be clearly and unambiguously predicted and decisions taken are risky. These decisions, in the best scenario, may generate profits but can also lead to unfavorable consequences for the commercial company itself and third parties involved in relations with this commercial company.

In this situation, the legislator defines the standards of behaviour of the administrative organ, which will serve for the evaluation of personal liability of the director toward the success or loss of the company, or eventually even for the damages incurred by the commercial company or third parties.

Due to the fact that the Albanian legal system and enterprise sector are “very young”, the lack of clearly defined rules in legislation and court practice in relation to the responsibilities of the directors makes that the comparative analysis with the selected jurisdictions (Germany, United States of America), may bring beside of the practices of these developed countries and the different perspective of approach of two countries of “civil law” system toward a country of “common law” system in relation to the aspects analyzed in this thesis.

Following a functional comparative approach, this thesis focuses on the responsibilities, behaviour disciplinary parameters and the compensation of the director in the joint stock companies, highlighting the similarities, the differences in approach, gaps in treatment and evaluation of the solutions given in the three jurisdictions: Albania, Germany and USA.

Keywords: joint stock company, directors, liabilities, disciplinary parameters of behaviour, compensation.

DEDIKIMI

Këtë studim ia dedikoj prindërve të mi të shtrenjtë, falë dashurisë, mbështetjes dhe nxitjes së tyre, dëshira ime u realizua. Shpresoj të kem arritur të shpërblejë deri diku sakrificat e tyre.

FALENDERIME

Ky punim shkencor vjen si rezultat i një pune individuale disa vjeçare por pa dyshim edhe falë mbështetjes së disa njerëzve, të cilët gjej rastin t'i falenderoj.

Së pari, respekt dhe mirënjohje për përkrahjen dhe ndihmën shkencore të vazhdueshme e të pakursyer të udhëheqëses time shkencore Prof.Dr.Mariani Semini.

Gjithashtu, një falenderim të veçantë ia dedikoj mbështetjes së dhënë nga stafi drejtues i shkollës doktorale dhe departamenti i së drejtës private në Universitetin European të Tiranës.

Dhe në fund dëshiroj të falenderoj pafundësisht prindërit e mi, Elisabetën dhe Hysenin, pa dashurinë e të cilëve nuk do të kishte vlerë asgjë.

LISTA E SHKURTIMEVE

SH.B.A	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
LSHT	Ligji Nr.9901 dt. 14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”
QKR	Qendra Kombëtare e Regjistrimit
KC	Kodi Civil
KT	Kodi Tregtar
KP	Kodi i Punës
GjK	Gjykata Kushtetuese
GjL	Gjykata e Lartë
BE	Bashkimi Evropian
KEE	Komuniteti Ekonomik Evropian
KQK	Kodi i Qeverisjes së Korporatave
MSA	Marrëveshja e Stabilizim Asociimit
AKT	Akti për Këmbimet dhe Titujt
LBA	Ligji për Bashkë-Administrimin
LKP	Ligji për Komitetin e Punëtorëve
KonTraG	Ligji për Kontrollin dhe Transparencën
Aktiegetz	Akti për shoqëritë aksionare
AMKB	Akti mbi Modelin Korporativ të Biznesit
KTKT	Komisioni i Tregtimit dhe Këmbimit të Titujve
KDB	Kodi i Drejtimit të Brendshëm
SOX	Akti i Sarbanes-Oxley
EESA	Akti i Stabilizimit të Emergjencës Ekonomike
ARRA	Akti për Rimëkëmbjen dhe Riinvestimin
Akti i Dodd-Frank	Akti për Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Reformën e Wall Street-it
VorstOG	Akti për deklarimin e shpërblimit monetar të anëtarëve të këshillit të administrimit
VorstAG	Akti mbi përshtatshmërinë e shpërblimit të këshillave të administrimit

PËRMBAJTJA E LËNDËS

KAPITULLI I: Hyrje	1
1.1. Hipoteza dhe pyetjet kërkimore	5
1.2. Kontributet dhe kufizimet e punimit	7
KAPITULLI II: Skeleti teorik dhe modeli analitik i temës	10
2.1. Metodatat dhe metodologjia e studimit	10
2.2. Struktura e punimit	13
KAPITULLI III: Administrimi i shoqërisë aksionare në një vështrim historik	17
3.1. Zhvillimi historik i administrimit të shoqërisë aksionare në Shqipëri	17
3.1.1. Kodi Tregtar i Zogut, i vitit 1929	18
3.1.2. Periudha e regjimit komunist	20
3.1.3. Ligji nr. 7512 datë 10. 08. 1991 "Për sanksionimin dhe mbrojtjen e pronës private dhe nismës së lirë, të veprimtarive private të pavarura dhe privatizimit"	20
3.1.4. Ligji nr. 7638 datë 19. 11. 1992 "Për shoqëritë tregtare"	22
3.1.5. Ligji nr. 9901 datë 14. 04.2008 "Për tregtarët e shoqëritë tregtare", ndryshuar me ligjin Nr.29/2014.	28
3.2. Zhvillimi historik i administrimit të shoqërisë aksionare në Gjermani	30
3.2.1. Periudha 1870-1937	30
3.2.2. Periudha 1965 -1998.....	33
3.2.3. Periudha 2000-2014.....	36
3.3. Zhvillimi historik i administrimit të korporatës në SH.B.A	38
3.3.1. Kapitalizimi menaxherial në SH.B.A: periudha 1880-1970.....	39
3.3.2. Kapitalizmi investues në Sh.B.A: vitet 1980	42
3.3.3. Mbrojtja ekzekutive dhe ideologjia e “shareholder value”: Periudha 1990- 2014....	44
KAPITULLI IV: Rregullimi ligjor i institutit të administrimit të shoqërisë aksionare në Shqipëri	49

4.1. Kush mund të jetë administrator/anëtar i këshillit të administrimit në shoqërinë aksionare?	50
4.2. Administrimi në sistemin e qeverisjes me një nivel	53
4.2.1. Emërimi i anëtarëve të këshillit të administrimit	54
4.2.2. Shkarkimi i anëtarëve të këshillit të administrimit	57
4.2.3. Emërimi i administratorëve	60
4.2.4. Shkarkimi i administratorëve	61
4.3. Administrimi në sistemin e qeverisjes me dy nivele	69
4.3.1. Emërimi i anëtarëve të këshillit mbikëqyrës.....	69
4.3.2. Shkarkimi i anëtarëve të këshillit mbikëqyrës	71
4.3.3. Emërimi dhe shkarkimi i administratorëve	71
4.4. Kompetencat e administratorit	72
4.4.1. Drejtimi i aktivitetit të shoqërisë aksionare	74
4.4.2. Përfaqësimi i shoqërisë aksionare.....	75
4.4.3. Qeverisja e shoqërisë aksionare	81
4.5. Dinamika e marrëdhënies juridike midis Asamblesë së Përgjithshme dhe administratorit	83
KAPITULLI V: Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare	94
5.1. Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare në Shqipëri	95
5.1.1. Detyrimi i besnikërisë	96
5.1.2. Detyrimi i kujdesit dhe profesionalizmit.....	104
5.2. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit	106
5.2.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë.....	107
5.2.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.	110
5.2.3. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ	113
5.3. Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare në Gjermani	115
5.3.1. Detyrimi i besnikërisë	115

5.3.2 Detyrimi i kujdesit	117
5.3.2.1. Parimi i gjykimit të biznesit	121
5.4. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit	126
5.4.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë.....	127
5.4.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.	132
5.4.2.1. Veprimet e paligjshme dhe pretendimet direkte të shtetit dhe kreditorëve.....	133
5.4.2.2. Pretendimet kontraktuale të aksionarëve.	135
5.4.3. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ	135
5.5. Përgjegjësitë e drejtorëve në korporatën në SH.B.A	139
5.5.1. Detyrimi i besnikërisë	140
5.5.1.1. Detyrimi i mirëbesimit	144
5.5.2. Detyrimi i kujdesit	146
5.5.2.1. Parimi i gjykimit të biznesit	151
5.6. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit	155
5.6.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë.....	155
5.6.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj aksionarëve.....	156
5.6.3. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.	157
5.6.4. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ	159
KAPITULLI VI: Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në shoqërinë aksionare.....	161
6.1. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në shoqërinë aksionare në Shqipëri.....	161
6.1.1. Konflikti i interesit	162
6.1.2. Ndalimi i konkurrencës.....	168
6.2. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në Gjermani	170
6.2.1. Konflikti i interesit	171
6.2.2. Ndalimi i konkurrencës.....	176

6.3. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së drejtorit të korporatës në SHBA	179
6.3.1. Konflikti i interesit	180
6.3.2. Ndalimi i konkurrencës.....	185
KAPITULLI VII: Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare	189
7.1. Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare në Shqipëri	190
7.1.1. Rregullimi ligjor i shpërblimit të administratorëve në Shqipëri	191
7.2. Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare në Gjermani	199
7.2.1. Faktorët kryesorë të ndikimit në shpërblimin e administratorëve në Gjermani.....	199
7.2.2. Rregullimi ligjor i shpërblimit të administratorëve në Gjermani për periudhën 2000-2014	204
7.2.2.1. Kodi i qeverisjes së korporatave (KQK).....	204
7.2.2.2. Akti për deklarimin e shpërblimit monetar të anëtarëve të këshillit të administrimit- (VorstOG)	205
7.2.2.3. Akti mbi përshtatshmërinë e shpërblimit të këshillave të administrimit (VorstAG)	206
7.2.3. Përshtatshmëria e shpërblimit të administratorëve në çështjen gjyqësore Mannesmann.	210
7.3. Shpërblimi i ekzekutivëve në korporatat në SH.B.A.	214
7.3.1. Rregullimi ligjor i shpërblimeve të ekzekutivëve në periudhën 2000-2014.....	214
7.3.2. Shpërblimi i ekzekutivëve në Aktin e Sarbanes- Oxley (SOX)	219
7.3.2.1. Rimbursimi shpërblimeve të përfituara (Neni 304).....	219
7.3.2.2. Ndalimi i kredive personale (neni 402)	223
7.3.2.3. Ngrirja e shpërblimeve të ekzekutivëve (neni 1103).....	223
KAPITULLI VIII: Konkluzione dhe rekomandime	230
8.1. Konkluzione	230
8.2. Rekomandime	243
BIBLIOGRAFIA	248

KAPITULLI I: Hyrje

Shumica e skandaleve në korporatat e sotme në botë, në një mënyrë apo tjetër, janë të lidhura me konceptin e “*qeverisjes së korporatave*” (Zingales, 1998:497-503). Origjina e konceptit të qeverisjes së korporatave lidhet me konceptin e gjerë dhe të përgjegjshëm të qeverisjes, si një nocion i lidhur me zhvillimin e shtetit dhe të së drejtës (Malltezi, 2011:199). Koncepti i qeverisjes ka në thelb të tij procesin e vendimmarrjes dhe procesin e zbatimit të kësaj vendimmarrjeje. Këto të fundit janë ngushtësisht të lidhura me aktorët e tyre, pra përkatësisht ata që marrin vendime dhe ata që i vënë në zbatim këto vendime (Malltezi, 2011:188).

Si rrjedhojë, ky koncept ndjek shtegun e zhvillimeve të shoqërisë tregtare dhe ka efekte ndikimi në legjislacionin e brendshëm të shoqërisë (Blair, 1995:19). Qeverisja e korporatave fokusohet në strukturat dhe proceset që sigurojnë ushtrimin e përgjegjshëm, të drejtë, me transparencë e në përputhje me legjislacionin tregtar. Administrimi i shoqërisë është pjesë e kësaj qeverisjeje, një element përbërës i saj, por jo i vetmi (Korporata Financiare Ndërkombëtare, 2008:40).

“*Mirë administrimi*” i shoqërisë tregtare nga administratorët i siguron asaj një qëndrueshmëri të lartë operacionale gjatë zhvillimit të aktivitetit tregtar, i cili rrjedhimisht do të gjej refleksim në fitimet e saj (Madisson, 2012:4). Në këtë proces administrimi, administratorëve shpesh iu duhet të përballen me situata, pasojat e të cilave nuk mund të jenë qartësisht të parashikueshme dhe vendimet e marra mund të jenë tepër të rrezikshme (Madisson, 2012:5). Kriza aktuale ekonomike ka ndihmuar në theksimin e rëndësisë së vendimeve në fjalë. Duke marrë parasysh parashikimin e trazuar ekonomik në botë, është e arsyeshme të presim një rritje në humbjet e shoqërive tregtare dhe falimentime të mundshme në të ardhmen e afërt (Schepke, 2008:30).

Pra, administrimi nuk sjell vetëm përfitime por përmban edhe rreziqe të caktuara për aksionarët e shoqërive aksionare. Shpesh mund të ndodhë që interesat e administratorëve të përplasen me ato të aksionarëve të shoqërisë tregtare (Sieg, 2007:119-124). Në mënyrë të ngjashme, administratorët mund të mos kenë dëshirë të ndërmarrin risqe të caktuara të aktivitetit tregtar, madje edhe në rast se do të ishte e qartë që kjo do të ishte në interes të aksionarëve (Madisson, 2012:4-8).

Për këtë arsye, ligjvënësi vendosë disa standarde që duhet të respektojnë administratorët në përmbushjen e detyrave. Në bazë të këtyre standardeve për ushtrimin e funksionit administrativ, vlerësohet veprimtaria e organit administrativ dhe gjykohen përgjegjësitë personale të secilit për suksesin apo dështimin e shoqërisë, apo eventualisht për dëmet që i vijnë shoqërisë tregtare apo palëve të treta (Malltezi, 2011:199; Mullalli, 2011:30). Por, nëse kufijtë e detyrave dhe përgjegjësiive të administratorëve janë *“të mjegullta”* apo kur administratorët do të konsiderohen përgjegjës edhe kur kanë vepruar në mirëbesim, atëherë ata mund të frenohen në marrjen e risqeve/vendimeve ekonomike të arsyeshme për aktivitetin tregtar të shoqërisë (Madisson, 2012:4-8; Schepke, 2008:31). Në këto kushte, frika e tepruar nga përgjegjësitë do të pengojnë administratorët në përmbushjen e detyrimit kryesor, përkatësisht të administrimit dhe zhvillimit të biznesit të shoqërisë tregtare (Madisson, 2012:7).

Si rrjedhojë, do të përballemi me pasoja të pafavorshme jo vetëm për vetë shoqëritë tregtare, por edhe për palët e treta që përfshihen në marrëdhënie juridike me shoqërinë tregtare. Në këtë situatë, është e rëndësishme përcaktimi i rregullave të qarta ligjore në lidhje me veprimet e administratorëve që do të konsiderohen të ligjshme e të pranueshme, si dhe me veprimet që do t'i ngarkojnë ata me përgjegjësi (Madisson, 2012:8). Gjithashtu, vlen për tu përmendur se administrimi i shoqërisë mund të

shkaktojë rrezikun e tundimit të administratorit ndaj pasurisë së shoqërisë, veçanërisht duke lidhur kontrata me shoqërinë në kushte veçanërisht të favorshme për të (Malltezi, 2011:107). Përveç kësaj, administratorët mund edhe të tundohen nga mundësitë për fitim që u dalin gjatë ushtrimit të funksionit të tyre, në vend që t'i përdorin këto mundësi për shoqërinë tregtare.

Për këtë arsye, është i nevojshëm parashikimi i parametrave të qartë disiplinor me qëllim evitimin dhe mënjanimin e konfliktit të interesit, si dhe ndalimin e konkurrencës me shoqërinë tregtare (Dine, Blecher, Hoxha & Race, 2008:87).

Për më tepër, rregullimi i marrëdhënies së administratorit me aksionarët dhe grupet e interesit të shoqërisë gjen padyshim reflektim dhe ndikon në masën e shpërblimit të administratorëve të shoqërisë tregtare. Shpërblimi është produkt i një sërë faktorëve ndikues si niveli i përqendrimit të pronësisë, modeli i qeverisjes së shoqërisë tregtare, kultura politike dhe niveli kulturor i shoqërisë në perceptimin e konceptit të shpërblimit (Haid & Yurtoğlu, 2005:4-9). Një sistem i përshtatshëm shpërblimi është një mekanizëm i rëndësishëm për *“mirëadministrimin”* e shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:198).

Arsyeja e përzgjedhjes së kësaj teme është e lidhur ngushtë me faktin se sistemi ligjor shqiptar dhe sektori privat tregtar janë *“shumë të rinj”* dhe për këtë arsye qëndrimi i juridiksionit shqiptar përfaqëson një qasje statike vetëm nëpërmjet dispozitave ligjore tregtare, pa një dallim të qartë të tipareve të aspekteve, objekt studimi, pa shumë interpretime apo raste ilustrimi nga praktika gjyqësore. Në këto kushte, vështrimi krahasues me juridiksionet e përzgjedhura sjell përveç praktikës së këtyre vendeve të zhvilluara në këtë fushë edhe perspektivën e ndryshimit në qasje të një vendi të sistemit *“common law”* ndaj dy vendeve të sistemit *“civil law”* për aspektet e trajtuara në këtë

studim. Arsyeja e përzgjedhjes së Gjermanisë është se legjislacioni tregtar shqiptar përqaset me modelin gjerman të shoqërive tregtare, i cili është një nga modelet në bazë të së cilit është hartuar Ligji Nr.9901 dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare” (LSHT). Ndërsa, për çështje ku vetë legjislacioni gjerman nuk ka ofruar zgjidhje optimale, është marrë në analizë legjislacioni dhe praktika gjyqësore e Sh.B.A. në këtë sektor.

Trajtimi i aspekteve të trajtuara në këtë punim është sjellë në një vështrim krahasues me qëllim evidentimin e ndryshimeve në qasje, mangësive në trajtim si dhe vlerësimin e zgjidhjeve të dhëna në juridiksionet e përzgjedhura për propozimin e alternativave të mundshme në legjislacionin tregtar shqiptar.

Ky studim shkencor nuk ka për qëllim të krahasojë shkolla konkrete apo zgjidhë problemet e teorive të qeverisjes së korporatave, por të krahasojë juridiksione të orientuara drejt dy teorive ku bazohet ky studim shkencor dhe të përdorë pozicionet e mbajtura nga doktrina, në të dy skajet e spektrit, me qëllim ngritjen e pyetjeve dhe ndërtimin e strukturës së këtij punimi.

Njëri skaj i spektrit i përket përkrahësve (L. Bebchuk, S. Bainbridge) të teorisë së aksionarëve, ku administratori duhet të drejtojë shoqërinë në mënyrë të tillë që t’i shërbejë vetëm interesave të aksionarëve të saj.¹

Skaji tjetër i përket përkrahësve (K. Hopt dhe Th. Baums) të teorisë së grupeve të interesit, ku administratori duhet të drejtojë shoqërinë në mënyrë të tillë që t’i shërbejë interesave të palëve të interesuara, duke përfshirë kështu një komunitet më të gjerë.²

¹Bazuar në teorinë konservative të aksionarëve, qeverisja e korporatave është një strukturë marrëdhëniesh ndërmjet aksionarëve dhe administratorëve, ku administratori ka si detyrim primar maksimizimin e fitimeve të aksionarëve. Çështja më e rëndësishme në këtë strukturë është monitorimi dhe harmonizimi i interesave të administratorëve me ato të aksionarëve të shoqërisë tregtare (Milton Friedman, 1970).

Pikërisht, trajtimi i pozicioneve të ofruara, do të shërbej si kornizë për pozicionimin e thelbit të kërkimit shkencor, qëllimi i të cilit është analizimi, krahasimi dhe vlerësimi kritik i disa prej aspekteve më të rëndësishme të qeverisjes së korporatave, pikërisht detyrimet e administratorit, parimet e disiplinimit të sjelljes dhe shpërblimi i administratorëve në shoqëritë aksionare në Shqipëri, Gjermani dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës (Sh.B.A).

Shtjellimi i burimeve të referimit (literatura, legjislacioni, artikujt shkencorë të botuar në revista periodike shkencore dhe të aksesueshme online në database-et e kërkimit shkencor ligjor etj.), kryesisht atyre të huaja, është përdorur gjerësisht për t'i argumentuar lexuesit natyrën e aspekteve të trajtuara në këtë punim. Në analizë janë gërshetuar, gjithashtu tipologjitë e interpretimeve gjyqësore të çështjeve të përcjella nga jurisprudenca e juridiksioneve, objekt studimi.

1.1. Hipoteza dhe pyetjet kërkimore

Ky punim shkencor ka në themel të tij analizimin e përgjegjësi, parametrave të disiplinimit të sjelljes të administratorit, si dhe sistemin e shpërblimit të administratorit në shoqëritë aksionare në Shqipëri, Gjermani dhe Sh.B.A. Nëpërmjet analizimit do të evidentohen ngjashmëritë dhe ndryshimet e rëndësishme në secilin nga vendet, objekt krahasimi. Ndryshimet mund të kenë shkaqe të ndryshme, të cilat janë të lidhura me aspekte procedurale të së drejtës tregtare, kulturën gjyqësore ose në disa raste me moskuptimin apo perceptimin e duhur të çështjeve, objekt analize.

² Referuar teorisë liberale të grupeve të interesit, qeverisja e korporatave përfshin një grup më të gjerë rregullash ligjore, kulturore dhe institucionale, të cilat jo vetëm përcaktojnë se si duhet drejtuar dhe kontrolluar një korporatë, por edhe mbulon interesat e grupeve të tjera, ku përfshihen klientët, punëmarrësit, kreditorët, furnizuesit dhe komuniteti lokal. Administratori, sipas kësaj teorie, ka detyrimin të balancoj interesat legjitime të grupeve të interesit, kur merr vendime për shoqërine si dhe të sigurojë mos shkeljen e asnjë të drejte etike të aksionarëve (Edward Freeman, 1989).

Pyetjet e hulumtimit janë të një rëndësie thelbësore, pasi nuk shprehin vetëm qëllimin e hulumtimit por edhe drejtojnë këtë proces. Ky punim është ndërtuar mbi një pyetje kryesore kërkimore dhe tre nënpyetje të tjera, si më poshtë:

- *A janë mekanizmat ligjorë të përgjegjësive të administratorit, në rregullimin juridik aktual të përshtatshëm, të plotë dhe të konsoliduar për garantimin e një regjimi mirëqeverisjeje në shoqëritë aksionare në Shqipëri, krahasuar me rende të tjera juridike kombëtare?*
- *Si duhet të veprojë administratori i shoqërisë aksionare gjatë ushtrimit të detyrës së tij në tre juridiksionet, objekt studimi? A ekzistojnë ngjashmëri dhe ndryshime në trajtimin ligjor dhe praktikën gjyqësore të këtyre juridiksioneve?*
- *Kujt i detyrohet administratori gjatë ushtrimit të detyrës së tij? A ekzistojnë ngjashmëri dhe ndryshime në trajtimin ligjor dhe praktikën gjyqësore të këtyre juridiksioneve?*
- *A ekzistojnë mekanizma ligjorë, të cilat kufizojnë, pakësojnë apo përjashtojnë përgjegjësinë e administratorëve në shoqëritë aksionare në këto tre juridiksione? A ekzistojnë ngjashmëri dhe ndryshime në trajtimin ligjor dhe praktikën gjyqësore të këtyre juridiksioneve?*

Hipoteza³ që kërkon vërtetim në këtë studim është: **Mekanizmat ligjorë për rregullimin e institutit të përgjegjësive të administratorit nuk garantojnë një regjim të konsoliduar për mirëqeverisjen e shoqërisë aksionare në Shqipëri.**

Hipoteza bazë do të trajtohet nëpërmjet evidentimit se juridiksioni shqiptar ofron një kuadër ligjor të paqartë dhe të paplotë,⁴ si dhe një praktikë gjyqësore të pakonsoliduar.⁵

³ Hipoteza është një pohim i shprehur si një deklaram, i cili mund të parashikojë një drejtim ose të shpreh një marrëdhënie të pranueshme mes variablave.

⁴ Hipoteza 1

Ashtu siç përmendëm më lart, qëndrimi i juridiksionit shqiptar në lidhje me çështjet, objekt studimi përfaqëson një qasje statike vetëm nëpërmjet dispozitave formale ligjore, pa një dallim të qartë të tipareve të këtyre aspekteve, pa shumë interpretime apo raste ilustrimi nga praktika gjyqësore. Këto hipoteza do të vërtetohen nëpërmjet krahasimit të kuadrit normativ dhe praktikës gjyqësore të tre juridiksioneve.

1.2. Kontributet dhe kufizimet e punimit

Nëpërmjet krahasimit të strukturuar me juridiksionet e tjera, ky kërkim shkencor, **së pari**, kontribuon në analizimin analitikë të koncepteve të reja, në evidentimin e vakumeve dhe paqartësive ligjore në administrimin e shoqërive tregtare në legjislacionin shqiptar, si dhe nevojës për reforma të mëtejshme në këtë legjislacion. Gjithashtu, ky punim mund të shërbejë si pikënisje për studime më të thelluara në këtë fushë, duke zgjeruar gamën e faktorëve të marrë në studim ose duke ndryshuar ndonjë prej tyre.

Së dyti, rezultatet e këtij punimi shkencor janë të dobishme jo vetëm në përcaktimin teorik dhe praktik të përgjegjësisë të administratorit në shoqëritë aksionare, por edhe në një kontekst më të gjerë që përfshin detyrimet e administrimit në të gjitha llojet e shoqërive tregtare, në kushtet kur mungojnë kontributet në literaturën ekzistuese në lidhje me këtë çështje. Gjithashtu, nëpërmjet implementimit të rezultateve të dala nga ky studim, synohet të përmirësohet konceptimi mbi besueshmërinë dhe profesionalizmin e administratorëve në shoqëritë tregtare. Nëpërmjet këtij punimi synohet **së treti**, të jepet një kontribut në literaturën mbi administrimin e shoqërive aksionare në Shqipëri. Pavarësisht se në vendet perëndimore ekziston një literaturë e gjerë mbi këtë fushë dhe një sërë studimesh mbi faktorë të ndryshëm që ndikojnë në administrimin e shoqërive tregtare, në vendin tonë aspektet e trajtuara në këtë punim mbeten të reja dhe të

⁵ Hipoteza 2

paeksploruara. Si rrjedhojë, ky studim mund të përdoret si në fushën akademike dhe në atë praktike duke synuar si audiencë studentet, specialistët e legjislacionit për shoqëritë tregtare dhe vetë shoqëritë tregtare.

Përveç kontributeve, ky punim shoqërohet edhe me një sërë kufizimesh. Pavarësisht natyrës së kufizuar të punimit mbi përgjegjësitë e administratorit në shoqëritë aksionare, një ndër kufizimet e tij ka të bëjë, **së pari**, me mosfokusimin në shtjellimin dhe analizimin, nëpërmjet metodave sasiore të kërkimit, të përgjegjësive të administratorit. Ky punim nuk merr përsipër të kryejë sondazhe dhe vlerësime empirike në lidhje me nivelin e respektimit të përgjegjësive nga administratori apo masës së shpërblimit të tij në shoqëritë aksionare shqiptare.

Së dyti, për shkak të qëllimit të kufizuar të kërkimit, çështje të përgjegjësisë administrative dhe penale nuk trajtohen në këtë studim. Në këtë mënyrë, ky punim i hap rrugën punimeve të tjera shkencore, për të plotësuar më shumë kuadrin mbi përgjegjësitë administrative dhe penale të administratorit në Shqipëri. **Së treti**, gjatë punimit janë hasur vështirësi në disponimin e materialeve nga doktrina apo jurisprudenca shqiptare, të cilat në këtë fushë të kërkimit, ose mungonin ose paraqiteshin të rralla në raste dhe me elementë jo tërësisht uniformë. **Së treti**, në këtë punim nuk krahasohen shkolla konkrete por tre juridiksione të orientuara drejt teorive ku bazohet ky studim shkencor – *“teoria e aksionarëve”* dhe *“teoria e grupeve të interesit”*. Krahasimi me karakter analitik do të bëjë të mundur një artikullim të një niveli tjetër, më të bazuar në gjetje krahasuese, të shpjegimit dhe ofrimit të zgjidhjeve optimale për rastin e Shqipërisë. **Së katërti**, duke qenë se ky punim ka në thelb analizën krahasuese për periudhën 2008-2014, evolucioni që mund të kenë marrëdhëniet juridike dhe legjislacioni tregtar në tre juridiksionet pas vitit 2014 nuk do të merren në

konsideratë. **Së pesti**, kufizimet janë të lidhura dhe me ndryshimet në mjedisin social ku propozohet të zbatohen rekomandimet e këtij studimi shkencor në krahasim me mjedisin nga i cili merret përvoja referuese.

Sa më sipër, në kuadër të modernizimit të legjislacionit të brendshëm, merr rëndësi prioritare analiza e kujdesshme e problematikës që manifeston realiteti shqiptar si dhe rekomandimi për përfshirjen e instrumentave ligjore bashkëkohorë, në këtë fushë.

KAPITULLI II: Skeleti teorik dhe modeli analitik i temës

Në këtë kapitull do të trajtohet modeli analitik i realizimit të punimit, me të gjithë elementët e tij dhe mënyra e kombinimit të këtyre elementëve për të përfituar rezultatet e duhura. Konkretisht do të paraqitet qasja metodike dhe metodat kërkimore të përdorura për realizimin e studimit si dhe do të shpjegohet struktura e punimit sipas kapitujve të trajtuar.

2.1. Metodatat dhe metodologjia e studimit

Përzgjedhja dhe kombinimi i metodologjive të hulumtimit shkencor në fushën e së drejtës nuk përbën vetëm një sfidë por edhe një domosdoshmëri. Metodologjia e studimit duhet t'i përgjigjet arritjes së qëllimeve të këtij studimi. Në varësi të hipotezës dhe pyetjeve që ngrihen në kapitujt e punimit, zbatohen dhe metodat e hulumtimit shkencor. Në këtë kuptim, për të përmbushur qëllimin dhe objektivat e këtij hulumtimi, është përzgjedhur një përjasje metodologjike mikse.

Metodologjia e përdorur gjatë hartimit të këtij punimi mbështetet kryesisht në pikëpamjet doktrinale, legjislationin tregtar dhe jurisprudencën e gjykatave në trajtimin e përgjegjësiave të administratorit në juridiksionin shqiptar dhe atë të huaj, duke u ndalur në veçanti tek juridiksionet e SH.B.A dhe Gjermanisë. Si rrjedhojë, qasja kryesore metodike është qasja normative, e shoqëruar me qasjen doktrinare dhe jurisprudencën e gjykatave në trajtimin e çështjes, objekt hulumtimi.

Duke patur parasysh specifikën e këtij studimi, ndërtimi i studimit do të bazohet kryesisht në **metodën cilësore (kualitative)** të dhënave cilësore. Metoda cilësore konsiston në mbledhjen dhe analizimin sistematik e të organizuar të gjitha të dhënave gjatë procesit të hulumtimit. Në këtë studim, metoda cilësore do të përqendrohet në

mbledhjen dhe analizën e të dhënave të doktrinës juridike të së drejtës tregtare, të cilat gjenden të shtjelluara në literaturën ku mbështetet studimi, si në format të shkruar ashtu edhe në format elektronik. Gjithashtu, mbledhja dhe analiza sistematike do të adresohet në kuadrin normativ të brendshëm (Shqipëria) dhe të huaj (Gjermani dhe Sh.B.A), shoqëruar edhe me interpretimin e këtij kuadri nga jurisprudenca e këtyre juridiksioneve (**metodë hulumtimi**). Pavarësisht ndryshimeve të sistemeve të së drejtës, ky punim shkencor ka përfshirë në analizë çështjet gjyqësore më të spikatura në të dy juridiksionet e përzgjedhura (Gjermani dhe SH.B.A), të cilat kanë ndikuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në trajtimin teorik të aspekteve, objekt studimi.

Ndërsa **metoda sasiore (kuantitative)**, e cila konsiston në analizën numerike sasiore të dhënave, do të jetë plotësuese vetëm në disa aspekte të izoluara, të lidhura kryesisht me statistikat e referuara në këtë studim. Kjo metodë nuk do të zhvillohet pasi nuk përfshihet në fokusin e metodologjisë së punimit.

Metodologjia cilësore garanton përqasjen e një punimi mbi bazën e konstatimeve të rezultuara nga: *hulumtimi i materialeve, sqarimi i koncepteve ligjore, analiza e thelluar primare e dispozitave ligjore dhe praktikës apo precedentëve gjyqësorë si dhe krahasimi i strukturuar i secilit prej aspekteve, objekt kërkimi.*

Konkretisht në këtë punim do të zbatohen këto metoda kërkimore:

Metoda “rishikim i literaturës”, ka për synim të hedhë një vështrim dhe të bëjë një përmbledhje të literaturës shkencorë të mëparshme, duke mësuar sa më shumë nga përpjekjet dhe puna e të tjerëve. Kjo metodë do të na shërbejë për të kuptuar natyrën e ecurisë apo evoluimit historik të administrimit të shoqërive aksionare në Shqipëri, si objekt i fokusit të vetë punimit (**metoda historike**). Gjithashtu, kjo metodë shërben si një mjet i domosdoshëm për shtjellimin e veçorive të administrimit në shoqëritë aksionare

në Shqipëri, marrëdhënies së administratorit me shoqërinë, si dhe për sqarimin e termave dhe koncepteve të ndryshme nga aspekti ligjor në atë praktikë (**metoda përshkruese**).

Metoda “analizë interpretuese” ka si qëllim interpretimin e dispozitave ligjore në të tre juridiksionet, objekt studimi duke tentuar të nxjerrë në pah përparësitë që kanë këto sisteme të së drejtës, si dhe mangësitë dhe dobësitë që manifeston rendi juridik shqiptar, në funksion të hipotezës dhe pyetjeve hulumtuese të punimit. Gjithashtu, kjo metodë do të aplikohet në studimin e vendimeve gjyqësore, duke analizuar interpretimet e jurisprudence në të tre juridiksionet, në lidhje me aspektet e trajtuara në këtë punim.

Për të gjitha aspektet e studimit, metoda kryesore e përdorur është **metoda mikrokrahasuese ndërshtetërore**, bazuar në një qasje të pavarur analitike dhe kritike të çështjes specifike, objekt studimi, në tre juridiksionet e përzgjedhura. Dimensionin dhe realitetin e ndryshëm e i veçantë që ajo ofron gjatë kërkimit shkencor, përbën një vlerë të shtuar të këtij punimi. Pikërisht duke krahasuar trajtimin e përgjegjësisë të administratorit në këto tre juridiksione, arrihen të përcaktohen ngjashmëritë dhe ndryshimet, shpjegohen shkaqet e ngjashmërisë dhe ndryshimeve në qasje, konstatohen përparësitë dhe mangësitë dhe ofrohen alternativa të mundshme interpretimi dhe implementimi në legjislacionin tregtar shqiptar.

Metoda “studimi i rastit të veçantë” synon nxjerrjen e të dhënave, përvijimin e analizës së ndikimit të doktrinës juridike, legjislacionit dhe jurisprudence së gjykatave, si dhe arritjen në konkluzione për vërtetimin e hipotezës dhe për t’i dhënë përgjigje pyetjeve të ngritura. Modelet e përzgjedhura (Gjermani dhe SH.B.A) janë përdorur si standarde referimi në krahasimin e strukturuar për shkak të mungesës së trajtimit në nivel teorik

dhe praktikës tepër të vakët gjyqësore apo përfshirjes së vonshme të koncepteve mbi përgjegjësitë e administratorit në juridiksionin shqiptar.

2.2. Struktura e punimit

Përgjigjet e pyetjeve hulumtuese gjenden në mënyrë të detajuar në këtë punim shkencor, i cili është strukturuar duke ndjekur një qasje të pavarur kritike në 5 (pesë) kapituj kryesorë dhe përkatësisht:

Kapitulli i tretë (historik dhe teorik)⁶ analizon sfondin historik të zhvillimit të administrimit të shoqërive aksionare në tre juridiksionet: Shqipëri, Gjermani dhe SH.B.A, me qëllim kuptimin e natyrës të këtij instituti të rëndësishëm në shoqëritë aksionare. Për më tepër, përshkrimi i sfondit historik do t'i shërbej dhe analizës së mëtejshme në kapitujt në vijim.

Konkretisht, në Shqipëri, analiza e sfondit historik fillon gjatë periudhës së mbretërimit të Mbretit Zog, duke qenë se rregullimi juridik i biznesit dhe në veçanti i tregtarëve dhe shoqërive tregtare, daton në atë periudhë. Më pas analiza vazhdon me periudhën e ardhjes së demokracisë, duke qenë se gjatë sistemit totalitar 50 vjeçar veprimtaria private në fushën e tregtisë u ndalua plotësisht. Pikërisht në këtë periudhë, u krijua baza juridike dhe ligjore për zhvillimin e aktiviteteve ekonomike tregtare në formën e shoqërive tregtare. Analiza e zhvillimit historik të administrimit të shoqërive aksionare përfundon me miratimin e ndryshimeve të fundit të ligjit aktual nr.9901 dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”.

Analiza e zhvillimit historik të administrimit të shoqërive aksionare në Gjermani ndahet në tre periudha kryesore: 1870-1937, 1965-1998 dhe 2000-2014. Analiza fillon me

⁶ Shënim nga autori: Ky kapitull vijon pas kapitullit të parë – Hyrje dhe kapitullit të dytë- Skeleti teorik dhe Modeli analitik i punimit.

periudhën e krijimit të strukturës aktuale të drejtimit të shoqërisë aksionare me dy nivele, vazhdon me periudhën e ndarjes së pronësisë së shoqërisë aksionare në elementët e saj përbërës - kontrolli dhe pronësia përfituese dhe përfundon me ndryshimet e fundit të Kodit të Qeverisjes së Korporatave (KQK) në qershor të viti 2014.

Ndërsa, analiza e zhvillimit historik të administrimit të korporatave në SH.B.A ndahet në tre periudha kryesore: kapitalizmi menaxherial (1880-1970), kapitalizmi investues (1980) dhe mbrojtja ekzekutive (1990-2014). Periudha e parë karakterizohet nga mbrojtja dhe ruajtja në mënyrë strikte e privilegjeve menaxheriale. Analiza vazhdon me periudhën e kapitalizmit investues, ku pozicioni dominues i drejtorit të korporatës kërcënohej nga bashkimet me përthithje pa autorizimin e këshillit të drejtorëve të korporatës. Periudha e mbrojtjes ekzekutive, si periudha e fundit e analizës historike, karakterizohet nga mbrojtja e drejtorëve e pozicioneve të tyre dhe bashkërendimi i interesave të tyre me interesat e aksionarëve.

Kapitulli i katërt (analizues) sjellë kornizën ligjore shqiptare në lidhje me administrimin e shoqërisë aksionare referuar ligjit nr.9901 dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare” (LSHT). Në analizë është sjellë administratori si organi ekzekutiv i shoqërisë dhe konkretisht: procedura e emërimit dhe shkarkimit të administratorit, natyra juridike e marrëdhënies administrator – shoqëri, si dhe kompetencat e administratorit në shoqërinë aksionare. Si burime parësore do të shfrytëzohen dispozitat ligjore të ligjit të lartpërmendur. Vlen për tu theksuar se gjatë analizës së marrëdhënies së administratorit me shoqërinë, nuk do të interpretohen vetëm dispozitat ligjore por dhe jurisprudenca shqiptare.

Tre kapituj në vijim do të paraqesin përshkrim, analizë dhe studim krahasor midis sistemit shqiptar dhe modeleve të tjera si Gjermania dhe SH.B.A, në lidhje me përgjegjësitë e administratorit, parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit dhe shpërblimin e tij. Kjo analizë krahasuese do të realizohet si në aspektin teorik të dispozitave ligjore ashtu dhe në atë të praktikës gjyqësore në tre juridiksionet. Krahasimi i strukturuar evidenton ndryshimet thelbësore në trajtim e kategorizim, të cilat konkretizohen me praktikën gjyqësore në këto juridiksione. Nëpërmjet metodave të kërkimit shkencor (metoda krahasuese, metoda e rishikimit të literaturës dhe metoda induktive e studimit të rastit të veçantë) do të arrihet të provohet hipoteza e këtij punimi shkencor.

Konkretisht, **kapitulli i pestë** (analitik) trajton përgjegjësitë e administratorit, të tilla si detyrimi i kujdesit dhe detyrimi i besnikërisë në të tre juridiksionet e përzgjedhura. Në bazë të këtyre standardeve vlerësohet veprimtaria e administratorit dhe gjykohet përgjegjësia personale e secilit për suksesin apo mosesuksesin e shoqërisë, apo eventualisht për dëmet që i vijnë shoqërisë, aksionarëve apo palëve të treta.

Kapitulli i gjashtë (analitik) trajton parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit, të tilla si konflikti i interesit dhe konkurrenca gjatë dhe pas ushtrimit të detyrës së administratorit në tre juridiksionet e përzgjedhura. Këto parametra shërbejnë si elemente sigurie për mosangazhimin e administratorëve për interesa të subjekteve të tjera tregtare. Gjithashtu, evitimi i konfliktit të interesit dhe ndalimi konkurrencës përbëjnë mekanizma kontrolli, të cilat synojnë krijimin e një regjimi mirëqeverisjeje në shoqërinë tregtare.

Kapitulli i shtatë (analitik) fokusohet në analizimin e përshtatshmërisë dhe nivelit të shpërblimit të administratorëve në shoqërinë aksionare, i cili varion nën ndikimin e një

sërë faktorësh në të tre juridiksionet e përzgjedhura. Konkretisht, vlerat astronomike dhe mungesa e një raporti të drejtë midis masës së shpërblimit dhe gjendjes financiare të shoqërisë apo përfitimeve të vetë aksionarëve përbëjnë pikat më kyçe të debateve në shoqëritë tregtare, të cilat gjithmonë e më shumë përpiqen të gjejnë mekanizma të përshtatshëm financiar.

Kapitulli i tetë dhe i fundit do të përfshijë në mënyrë të përmbledhur konkluzionet e kapitujve të mësipërm duke evidentuar mangësitë dhe problematikat në legjislacionin tregtar shqiptar, si dhe rekomandimet që mund të meren në konsideratë nga ligjvënësi për përmirësimin e këtij legjislacioni.

KAPITULLI III: Administrimi i shoqërisë aksionare në një vështrim historik

3.1. Zhvillimi historik i administrimit të shoqërisë aksionare në Shqipëri

Veprimtaria tregtare zë një vend të rëndësishëm në sistemin e ekonomisë së tregut, në të cilin Shqipëria ka rreth 22 vite që ka hyrë (Malltezi, 2011:3-8). Referuar Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, sistemi ekonomik i vendit bazohet në pronën private e publike, si dhe në ekonominë e tregut e lirinë e veprimtarisë ekonomike. Prona private dhe publike mbrohen njësoj. Kufizime të lirisë së veprimtarisë ekonomike mund të vendosen vetëm me ligj dhe vetëm për arsye të rëndësishme publike.⁷

Ushtrimi i kësaj veprimtarie, ashtu si edhe i shumë veprimtarive të tjera që realizohen në shoqëri, normohet nga rregulla ligjore të cilat ndikojnë në favorizimin dhe nxitjen e një klime të përshtatshme biznesi, e cila influencon drejtpërdrejtë në rritjen ekonomike të vendit. Gjithashtu, këto rregulla ligjore krijojnë garanci për ushtrimin efikas të veprimtarisë tregtare dhe pakësojnë mundësinë e abuzimit në këtë fushë (Leskaj, 2008:1).

Përkufizimi i shoqërive tregtare jepet nga LSHT, i cili është ligji më i rëndësishëm i spektrit të së drejtës tregtare. Ky ligj parashikon shprehimisht se:

“shoqëri tregtare është ajo shoqëri, e cila themelohet nga dy ose më shumë persona fizikë dhe/ose juridikë, të cilët bien dakord për arritjen e objektivave të përbashkëta ekonomike, duke dhënë kontribute në shoqëri, sipas përcaktimeve në statutin e saj”⁸.

⁷Neni 11 i ligjit nr. 8417, dt.21.10.1998 “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”. Marrë nga: http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar_1150_1.php, (parë më 20 nëntor 2014).

⁸Neni 3 i ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga http://ligjet.info/shoqerite_tregtare/tsht/ligje/9901, (parë më 20 nëntor 2014).

Një nga format e organizimit më të hasur ndër bizneset e mëdha është ajo e shoqërive aksionare. Kjo i detyrohet kryesisht aftësisë së kësaj forme për të përthithur investime nga një rreth më i gjerë investitorësh, por edhe strukturave qeverisëse të shoqërisë aksionare, të cilat ofrojnë më shumë mundësi kontrolli mbi administratorët e shoqërisë (Malltezi, 2011:187-188).

Për të analizuar përgjegjësitë e një prej aktorëve më të rëndësishëm në shoqërinë aksionare, si p.sh administratori, është e nevojshme trajtimi i zhvillimit historik të administrimit të shoqërisë aksionare duke nisur nga Kodi Tregtar i Zogut e deri më sot.

3.1.1. Kodi Tregtar i Zogut, i vitit 1929

Rregullimi juridik i biznesit në Shqipëri dhe në veçanti i tregtarëve dhe shoqërive tregtare, daton që në fillimet e shtetit shqiptar dhe posaçërisht gjatë periudhës së mbretërimit të Mbretit Zog. Në planin historik, rregullimi i parë i mirëfilltë ligjor në Shqipëri, në fushën e së drejtës tregtare, ishte Kodi Tregtar i Zogut, i vitit 1929, hartuar nën drejtimin e statistit ⁹ Mehdi Frashëri. Kodi Tregtar (KT) u miratua në 21 nëntor të vitit 1931, është botuar në Fletoren Zyrtare në 6 mars të vitit 1932 dhe hyri në fuqi më 1 prill të vitit 1932. Ky Kod përbënte një kornizë të plotë ligjore për ushtrimin nga tregtarët dhe shoqëritë tregtare të veprimtarisë tregtare (Leskaj, 2008:1). Kodi Tregtar ishte mjaft i plotë dhe modern për kohën, pasi për hartimin e tij u morën si model legjislacionet e vendeve të zhvilluara perëndimore të kohës si p.sh Italia (Xhoxhaj, 2012:5).

Në KT dhe ligjin për aplikimin e tij trajtoheshin gjerësisht të gjitha llojet e shoqërisë, trajtoheshin organet drejtuese të tyre, asambleja, administratorët, trajtohej largimi dhe

⁹ Mbrojtës i doktrinës së statizmit, sipas së cilës shteti duhet të kontrollojë si politikat ekonomike ashtu dhe ato sociale ose njërën nga të dyja.

përrjashtimi i aksionarit për të cilin përdorej termi “*shok*”. Një hapësirë dhe trajtim shumë të hollësishëm kishte prishja dhe likuidimi i shoqërisë tregtare. Në kaptinën e III trajtoheshin marrëdhëniet pasurore midis bashkëshortëve (Xhoxhaj, 2012:5). Vëmendje i kushtohej regjistrimit të tregtisë, odës së tregtisë, veprimeve tregtare etj. Në një titull të posaçëm, pikërisht në titullin V, kapitula e I, trajtohej përfaqësia (përfaqësuesit), të cilët vepronin brenda tagrave të dhëna dhe veprimet e tyre kishin efekt të drejtpërdrejtë mbi principalin.

Megjithatë këta nuk ishin tregtarë. Dispozitat e mëvonshme trajtonin personat e emëruar personalisht nga principalin për ushtrimin e tregtisë në një degë të tij ose në më shumë. Gjithsej KT dhe ligja për aplikimin e tij kishin 1138 nene (Xhoxhaj, 2012:5).

Shoqëria aksionare sipas Kodit Tregtar quhej “shoqnia anonime”. Ky kod rregullonte në mënyrë të detajuar formimin e shoqërisë që bëhej me një ose më shumë akte publike. Kështu shoqnia me aksione trajtohet në kaptinën IV neni 185 e në vazhdim. Kodi parashikonte se shoqëria administrohej nga administrator të përkohshëm, të revokueshëm, shokë ose jo.¹⁰ Administratorët emëroheshin vetëm nga Asambleja e Përgjithshme prej një afati prej 4 vitesh. Referuar nenit 186 të KT, çdo administrator duhet të linte dorëzani për ushtrimin e këtij funksioni në një masë jo më të madhe se 50.000 fr.ari. Referuar nenit 192 të KT, kur numri i administratorëve ishte i lartë, atëherë formohej “këshilli i administratës”, i cili mund të delegonte kompetencat një komiteti ekzekutiv. Administratori apo anëtarët e komitetit nuk mund të caktoheshin administrator në një shoqëri tjetër, pa autorizimin e Asamblesë së përgjithshme.¹¹

Për shkelje të detyrimeve, administratorët ngarkoheshin me përgjegjësi ndaj shoqërisë dhe ndaj të tretëve.

¹⁰ Neni 185 i Kodit tregtar të Zogut, dt.21.11.1931, botuar në Fletoren Zyrtare dt. 06.03. 1932.

¹¹ Po aty, neni 199.

3.1.2. Periudha e regjimit komunist

Gjatë sistemit totalitar 50 vjeçar, e drejta tregtare që ushtrohej nga persona fizikë ose juridikë në mënyrë private u tkurr gradualisht duke u kufizuar vetëm në format e ndërmarrjeve shtetërore dhe kooperativave të kohës, pasi në atë kohë u ndalua plotësisht veprimtaria private në fushën e tregtisë. Ishin këto të fundit organizmat që ushtronin tregtinë (Xhoxhaj, 2012:6). Në vitin 1981 u miratua Kodi i dytë Civil (KC), i cili u frymëzua nga doktrina socialiste e bllokut lindor. Ky KC kishte të ndërthurur elementë si të modelit gjermano-lindor ashtu dhe atij sovjetik. Pavarësisht kësaj, aty mungonin disa rregulla të rëndësishme të cilat ishin pjesë e regjimeve socialiste të asaj kohe (Stolker,1997:31).

3.1.3. Ligji nr. 7512 datë 10. 08. 1991 "Për sanksionimin dhe mbrojtjen e pronës private dhe nismës së lirë, të veprimtarive private të pavarura dhe privatizimit"

Vetëm me ardhjen e demokracisë, sistemi ligjor shqiptar rifilloi të pasurohej me ligje që rregullonin dhe normonin veprimtarinë ekonomike, përfshirë këtu edhe format e organizimit tregtar. Ligji nr. 7512, datë 10. 08. 1991 *"Për sanksionimin dhe mbrojtjen e pronës private dhe nismës së lirë, të veprimtarive private të pavarura dhe privatizimit"*, çeli rrugën e gjatë dhe të vështirë të rformatimit të sistemit ligjor shqiptar, për t'iu përshtatur ekonomisë së tregut në rrugën drejt së cilës hyri Shqipëria (Leskaj, 2008:1). Ky ligj pati si qëllim vendosjen e një rendi të ri ekonomik në Shqipëri, në mënyrë që të zbatohet kalimi nga një sistem me ekonomi të centralizuar e të kontrolluar nga shteti, në një sistem ekonomik të bazuar në parimet e tregut të lirë (Leskaj, 2008:1).

Në Republikën e Shqipërisë, nga ky moment, sanksionohej dhe mbrohej prona private, nisma e lirë, veprimtaritë private të pavarura, afarizmi, investimet e huaja, e drejta për të

marrë e për të dhënë kredi, e drejta për të punësuar e për t'u punësuar, privatizimi i pronës shtetërore dhe i gjithë procesi i kalimit të ekonomisë të Republikës të Shqipërisë nga një ekonomi e planifikuar dhe e kontrolluar nga shteti, në një ekonomi të tregut të lirë (Xhoxhaj, 2012:6).

Subjektet shqiptare ose të huaja ishin të lira të ushtronin veprimtaritë private të mëposhtme (*por pa u kufizuar vetëm me to*):

- a) si individë;
- b) me ortakëri;
- c) me kolektiva ose kooperativa;
- d) me formim ndërmarrjesh, shoqëri të ndryshme me përgjegjësi të kufizuar ose anonime dhe forma të tjera të mundshme;
- e) me formim bankash, fondacionesh e institucionesh bamirësie, si dhe me forma të tjera të mundshme (Xhoxhaj, 2012:6).

Gjithë sektorët e ekonomisë ishin të lirë të privatizoheshin dhe të ushtronin veprimtari private, përfshirë ndërmarrjet, institucionet dhe njësitë e tjera shtetërore, duke kaluar në pronë private në të gjitha fushat e veprimtarisë së prodhimit industrial, artizanal, të bujqësisë, të ndërtimit, të transportit, të shërbimeve bankare, të tregtisë së brendshme e të jashtme, të komunales, të shërbimeve jetësore, shkencore, kërkimore, kulturore e artistike, të avokatisë, të bamirësisë, të fondacioneve e të fushave të tjera të mundshme etj.(Xhoxhaj, 2012:7).

Në vijim u miratuan ligji nr.7582, dt.13.07.1992 "*Për ndërmarrjet shtetërore*", ligji nr.7632 datë 04. 11. 1992 "*Për dispozitat që rregullojnë pjesën e parë të Kodit Tregtar*", ligji nr. 7638 datë 19. 11. 1992 "*Për shoqëritë tregtare*" dhe ligji nr. 7667 datë 28.01.1993 "*Për regjistrin tregtar dhe formalitetet që duhen respektuar nga shoqëritë*

tregtare".

3.1.4. Ligji nr. 7638 datë 19. 11. 1992 "Për shoqëritë tregtare"

Me miratimin e këtyre ligjeve të lartpërmendura u krijua baza juridike dhe ligjore për zhvillimin e aktiviteteve ekonomike tregtare në formën e shoqërive tregtare. Kështu, shoqëria anonime¹² rregullohej nga një sërë nenesh të LSHT, ndërsa formalitetet që zbatoheshin për krijimin e saj parashikoheshin nga disa dispozita të veçanta në pjesën e parë të KT dhe në ligjin për regjistrin tregtar (Xhoxhaj, 2012:7).

Ligji nr.7582, dt.13.07.1992 "*Për ndërmarrjet shtetërore*" përcaktoi regjimin juridik të ndërmarrjeve shtetërore, të cilat krijohen me vendim të organeve të administrates shtetërore, qendrore apo lokale dhe shteti është zotëruesi i vetëm i kapitalit të tyre.¹³ Organi drejtues i ndërmarrjes është Këshilli Drejtues, i cili përbëhej nga jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 7 anëtarë.¹⁴ Ligji parashikonte se ministri, drejtuesi i instucionit tjetër qendror ose organi i pushtetit lokal emëronte drejtorin e ndërmarrjes për një periudhë 4 vjeçare.¹⁵ Pagat dhe shpërblimet suplementare përcaktoheshin nga Këshilli i Ministrave.¹⁶ Drejtori i ndërmarrjes dhe anëtarët e Këshillit Drejtues ishin përgjegjës individualisht ose bashkarisht ndaj shtetit për çdo shkelje të këtij ligji apo dëm që mund t'i shkaktohet ndërmarrjes si pasojë e drejtimit të tyre.¹⁷ Punonjësit e ndërmarrjes përfaqësoheshin në Këshillin Drejtues nga një i deleguar, i cili zgjidhej nga sindikata por nuk kishin të drejtë vote.¹⁸

¹²Kjo formë shoqërie tregtare përputhet me formën ligjore të shoqërive aksionare sipas ligjit nr. 9901, datë 14.04.2008 "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

¹³ Neni 1 i ligjit nr.7582, dt.13.07.1992 "Për ndërmarrjet shtetërore".

¹⁴ Po aty, neni 19 pika 1.

¹⁵ Po aty, neni 19 pika 2.

¹⁶ Po aty, neni 19 pika 4.

¹⁷ Po aty, neni 26.

¹⁸ Po aty, neni 27.

Ligji nr.7632 date 04. 11. 1992 *"Për dispozitat që rregullojnë pjesën e parë të Kodit Tregtar"* rregullonte në mënyrë të shprehur formën e kërkesave dhe akteve për regjistrim. Ligji parashikonte se shoqëritë që figurojnë në kërkesat për regjistrim në regjistrin tregtar dhe shoqëritë që depozitohen në aneksin e regjistrit duhet të vërtetoheshin si autentike nga noteri ose një organ tjetër shtetëror.¹⁹

Shoqëria tregtare trajtohej si kontratë, e cila themelohej nga dy ose më shumë persona që merreshin vesh nëpërmjet një kontrate për të destinuar në një sipërmarrje të përbashkët pasuritë dhe shërbimet e tyre, me qëllim ndarjen e fitimit ose përfitimin e të ardhurave që mund të rridhnin prej saj.²⁰ Edhe doktrina e trajtonte shoqërinë tregtare në përgjithësi si një kontratë, e cila përveç kushteve të nevojshme për lidhjen dhe vlefshmërinë e saj, parashikuar nga neni 663 i KC,²¹ duhet të kishte dhe disa kushte të veçanta. Një kontratë është e vlefshme nëse ekzistojnë kushtet e mëposhtme:

1. pëlqimi i palëve,
2. shkaku i ligjshëm
3. objekti i kontratës
4. forma e kërkuar nga ligj.²²

Sipas ligjit nr. 7638, datë 19. 11. 1992 *"Për shoqëritë tregtare"*, të gjithë këto elementë ishin të parashikuar në aktin e themelimit ose në kontratën e themelimit të shoqërisë nëse do kishte më shumë se një aksionar. Ndërsa, kushtet specifike të kontratës së shoqërisë tregtare, sipas ligjit të sipërpërmendur kanë qenë:

a) Kontributet.

¹⁹ Neni 17 i ligjit nr.7632 date 04. 11. 1992 *"Për dispozitat që rregullojnë pjesën e parë të Kodit Tregtar"*.

²⁰ Neni 1 i ligjit nr. 7638 dt. 19.11.1992 *"Për shoqëritë tregtare"*, i ndryshuar. Marrë nga: www.aab.al/.../Ligji%20per%20Shoqerite%20Tregtare, (parë më 07 dhjetor 2014).

²¹ Ligji nr.7850, dt. 29.07.1994 *"Kodi Civil"*, i ndryshuar. Marrë nga: <http://ligjet.info/kodicivil>, (parë më 07 dhjetor 2014).

²² Po aty, neni 663.

b) Sipërmarrja e përbashkët.

c) Aktiviteti ekonomik.

d) Qëllimi i fitimit.²³

Kontributet mund të ishin në natyrë dhe para, ndërsa ndaloheshin kontributet në shërbime. Ndalimi ishte në mënyrë të shprehur në nenin 80 të ligjit të sipërpërmendur. Sipërmarrja ekonomike duhet të ishte ligjshme dhe në përputhje me formën e shoqërisë që krijohet.²⁴ Qëllimi që kishin palët kur ushtronin sipërmarrje të përbashkët ishte fitimi parashikuar në mënyrë të shprehur në nenin 1 të ligjit të sipërpërmendur si dhe ndarja e fitimit sipas kontributeve në kapitalin e shoqërisë (Xhoxhaj, 2012:6).

Pasi plotësoheshin gjithë kërkesat e mësipërme, personat e interesuar i drejtoheshin gjykatës dhe procedura vazhdonte sipas ligjit nr.7667 dt. 28. 01.1993 *"Për regjistrin tregtar dhe formalitetet që duhen respektuar nga shoqëritë tregtare"*. Sipas këtij ligji, regjistri tregtar mbahej në Gjykatën e Rrethit të Tiranës për gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë.²⁵

Në kreun V të ligjit nr. 7638, datë 19. 11. 1992 *"Për shoqëritë tregtare"*, neni 74 e në vazhdim, trajtohej shoqëria anonime. Neni 74 jepte përkufizimin e shoqërisë anonime, udhëzimet mbi aktet dhe dokumentet. Sipas ligjit, të gjithë aksionarët merrnin pjesë në aktin themelues, pra ishte i detyrueshëm hartimi i një akti themelimi që në thelb përfaqësonte kontratën e shoqërisë. Aksionarët merrnin përsipër të paguanin pjesën që u takonte në humbjet. Ligji parashikonte se shoqëria themelohej dhe nëpërmjet aktit të vullnetit të shprehur nga një person i vetëm. Gjithashtu, në dispozitat e përgjithshme të këtij ligji parashikohej hartimi i statutit të shoqërisë.

²³ Neni 1 i ligjit nr. 7638 dt. 19.11.1992 *"Për shoqëritë tregtare"*, i ndryshuar. Marrë nga: www.aab.al/.../Ligji%20per%20Shoqerite%20Tregtare, (parë më 07 dhjetor 2014).

²⁴ Po aty, neni 2.

²⁵ Po aty, neni 1.

Pra, kemi dy akte të cilat në vetvete rregullonin situata të ndryshme, në aktin e themelimit shprehej vullneti i aksionarëve për të hyrë në një marrëdhënie juridike duke themeluar një organizëm të ri, shoqërinë dhe nga ana tjetër kishim statutin që rregullonte funksionimin e këtij organizmi (Xhoxhaj, 2012:14).

Gjithashtu, ligji parashikonte se kapitali i shoqërisë anonime duhet të shlyhej tërësisht. Në rastet e aksioneve me kontribut në natyrë, shlyerja duhet të kryhej plotësisht që në momentin e nënshkrimit. Ndërsa, në rastet e aksioneve me kontribut në para, të paktën $\frac{1}{4}$ e vlerës nominale të aksioneve duhet të ishte shlyer në momentin e nënshkrimit. Shlyerja e vlerës së mbetur bëhej me një ose disa këste, sipas vendimit të organit administrativ.²⁶

Shoqëritë anonime drejtoheshin nga një drejtori e përbërë nga një ose disa anëtarë, të cilët emëroheshin nga këshilli mbikëqyrës me një mandat nga dy deri në gjashtë vjet.²⁷ Ky ligj nuk kishte përcaktuar parimet në bazë të cilave duhet të vepronin drejtorët apo anëtarët e këshillit mbikëqyrës.

Përcaktimi i këtyre standardeve do të ndihmonte në vlerësimin e veprimtarisë së tyre. Gjithashtu, në bazë të këtyre standardeve gjykohen përgjegjësitë personale të secilit për suksesin apo mosesuksesin e shoqërisë, apo eventualisht për dëmet që i vijnë shoqërisë (Malltezi, 2011:199). Ky ligj përcaktonte se drejtori duhet të veprojë në çdo rrethanë vetëm në emër të shoqërisë.²⁸ Në lidhje me përgjegjësinë e anëtarëve të drejtorisë, ligjvënësi kishte parashikuar se anëtarët e drejtorisë ishin përgjegjës, individualisht ose solidarisht, ndaj shoqërisë, për shkelje të dispozitave ligjore të statutit, si dhe për gabimet e bëra në administrimin e shoqërisë.

²⁶ Po aty, neni 80.

²⁷ Po aty, neni 96.

²⁸ Po aty, neni 101.

Gjithashtu, anëtarët e drejtorisë shkarkoheshin për shkak të një faji të rëndë të anëtarit të drejtorisë, të paaftësisë së tij në kryerjen me korrektësi të funksioneve ose kur Asambleja kishte humbur besimin tek anëtari i drejtorisë.²⁹ Ligji nr. 7638, datë 19. 11. 1992 *"Për shoqëritë tregtare"* nuk parashikonte mënyrën dhe masën e shpërblimit të secilit anëtar të drejtorisë, por përcaktonte detyrimin e këtij parashikimi në aktin e emërimit të anëtarit të drejtorisë.³⁰

Këshilli mbikëqyrës ushtronte kontroll të vazhdueshëm për administrimin e shoqërisë nga ana e drejtorisë. Ai përbëhej nga jo më pak se tre anëtarë dhe jo më shumë se 21 anëtarë.³¹ Kohëzgjatja e funksioneve të anëtarëve të keshillit mbikëqyrës nuk duhet të kalonte 6 vjet për anëtarët e emëruar nga Asambleja dhe tre vjet për anëtarët e caktuar në statut.³² Një e treta e anëtarëve të keshillit mbikëqyrës zgjidheshin nga të punësuarit në shoqëri.³³ Asambleja mund t'u caktonte anëtarëve të keshillit mbikëqyrës si shpërblim një shumë vjetore fikse pavarësisht nga dispozitat e statutit apo vendimet e mëparshme.³⁴ Gjithashtu, keshilli mbikëqyrës mund të caktonte shpërblime të jashtëzakonshme për shërbimet apo detyrat që u besoheshin anëtarëve të keshillit mbikëqyrës.³⁵

Këto ligje u miratuan në një kohë që në Shqipëri nuk kishin filluar proceset integruese në Bashkimin Evropian (BE). Megjithatë, këto ligje përafrojnë me disa direktiva të BE, të cilat kanë shërbyer si referencë gjatë hartimit të tyre (Leskaj, 2008:1). Kështu, ligji nr.7638, datë 19.11.1992 *"Për shoqëritë tregtare"*, i ndryshuar me ligjin nr. 7953, datë

²⁹ Po aty, neni 98.

³⁰ Po aty, neni 100.

³¹ Po aty, neni 104.

³² Po aty, neni 105.

³³ Po aty, neni 109.

³⁴ Po aty, neni 119.

³⁵ Po aty, neni 120.

21.06.1995 dhe ligjin nr. 8108, datë 28.03.1996 është pjesërisht i përafruar me Direktivën e parë 68/151/KEE³⁶ amenduar nga direktiva 2009/101/KE,³⁷ direktiva 2012/17/BE³⁸ dhe direktivën e dytë 77/91/KEE³⁹ amenduar nga direktiva 92/101/KEE,⁴⁰ direktiva 2006/68/KE⁴¹ në këto drejtime:

- Kërkesat për publikim.
- Momentin e fitimit të personalitetit ligjor dhe marrjen përsipër të detyrimeve.
- Tejkallimin e të drejtave nga ana e shoqërive tregtare.
- Pavlefshmërinë e shoqërive tregtare, shkaqet dhe standardet minimum.
- Integritetin e kapitaleve në aksione.
- Mbrojtjen e aksionarëve në rritjen dhe zvogëlimin e kapitalit themeltar (Malltezi, 2011:295).

Situata ndryshoi pas nënshkrimit të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA) dhe hyrjes së saj në fuqi në datën 1 prill 2009. Për shtetet që nuk ishin anëtare të BE nuk ekzistonin detyrime për të zbatuar aktet e nxjerra nga BE, megjithatë për ato vende të

³⁶ Directive 68/151/KEE, 9.03.1968, *On co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community*, OJ L 65, 14.3.1968, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

³⁷ Directive 2009/101/KE, 16.09.2009, *On coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and third parties, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of article 48 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent*, OJ L 258/11, 1.10.2009, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

³⁸ Directive 2012/17/BE, 13.06.2012, *On the interconnection of central, commercial and companies registers text with EEA relevance*, OJ L 156, 16.6.2012, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

³⁹ Directive 77/91/KEE, 13.12.1976, *On coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent*, OJ L 26, 31.1.1977, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

⁴⁰ Directive 92/101/KEE, 23.11.1992, *On the formation of public companies and the maintenance and alteration of their capital*, OJ L 347, 28.11.1992, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

⁴¹ Directive 2006/68/EC, 6.09.2006, *On the formation of public companies and the maintenance and the alteration of their capital*. OJ L 264, 25.9.2006, marrë nga: eur-lex.europa.eu, (parë më 24 dhjetor 2014).

cilat ishin në procesin e integritimit dhe kishin nënshkruar MSA, lindnin një sërë detyrimesh, nga të cilët më kryesori është ai i përafrimit të legjislacionit kombëtar brenda një periudhe kohore 10 vjeçare. Zhvillimet e reja ekonomike në vend dhe detyrimi i përafrimit të legjislacionit tonë tregtar me atë të BE, bëri që të lindte nevoja për miratimin e një ligji të ri tregtar, i cili do të reflektonte në të eksperiencën më të mirë të vendeve anëtare të BE, në optikën e rregullimeve të legjislacionit të BE-së, qoftë ai parësor apo dytësor (Leskaj, 2008:1).

3.1.5. Ligji nr. 9901 datë 14. 04.2008 "Për tregtarët e shoqëritë tregtare", ndryshuar me ligjin Nr.29/2014.

Nëpërmjet legjislacionit të ri, u krijua më shumë qartësi për sipërmarrësit dhe garanci e lehtësi të tjera për nxitjen e investimeve në vend, duke plotësuar njëherazi edhe kërkesat e MSA (konkretisht nenet 6, 50, 70 respektivisht pikat 1, 3, 2) edhe për më tepër duke përafruar legjislacionin tonë me atë europian të shoqërive tregtare (Xhoxhaj, 2012:14).

Neni 105 i këtij ligji jep përkufizimin e shoqërive aksionare, të cilat mund të jenë me ofertë private apo ofertë publike. Që në dispozitat e para ligji përcakton parimet në bazë të cilave duhet të veprojnë administratorët dhe anëtarët e këshillit të administrimit të shoqërive aksionare (Malltezi, 2011:199). Besnikëria ndaj shoqërisë, kujdesi dhe profesionalizmi i nevojshëm në të gjitha marrëdhëniet me të tretët, janë disa nga tiparet që dallonin ushtrimin e funksioneve nga ana e administratorëve (Malltezi, 2011:199). Me ligjin e ri, bizneseve shqiptare që synonin të organizoheshin në formën e shoqërive aksionare iu ofrua mundësia e zgjedhjes midis dy modeleve të qeverisjes (Malltezi, 2011:199).

Zgjedhja e strukturave qeverisëse ofronte fleksibilitet dhe lehtësi të mëdha për të gjithë investitorët. Struktura e ofruar për funksionimin e një shoqërie aksionare ka në vetvete

asamblenë e aksionarëve, këshillin mbikëqyrës dhe administratorët (struktura me dy nivele)⁴² ose asamblenë dhe këshillin, pjesë e të cilit janë edhe administratorët (struktura me një nivel).⁴³ Funkcionet e secilit prej këtyre organeve janë të ndara dhe nuk mund të ketë mbivendosje (Malltezi, 2011:191).

Ligji Nr.129 dt.02.10.2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare” parashikon rishikimin e atyre dispozitave që lehtësojnë procedurat pranë QKR-së dhe që sigurojnë një mbrojtje më të mirë për konsumatorin e përmirësojnë klimën e biznesit në vend. Një prej ndryshimeve kryesore është ai që lidhet me mënyrën e ndarjes së aksioneve në një shoqëri tregtare, të cilat sipas ligjit të ri, duhet të ndahen në kuota të barabarta me numrin e ortakëve, ku secila kuotë përfaqëson në vlerë kontributin e secilit.

Po ashtu, ligji përcakton ndarjen e përgjegjësisë mes aksionerëve dhe administratorit, ku ky i fundit mban përgjegjësi për rentabilitetin e shoqërisë. Kjo ndarje kufizon rrezikun e përgjegjësisë që aksionarët e një shoqërie aksionare mund të kenë nga një investim jo rentabël, duke parashikuar se përgjegjësia e tyre personale, për detyrimet e shoqërisë tregtare, shtrihet deri në pjesën e pashlyer të kontributeve të nënshkruara. Një risi tjetër është ajo që i jep zgjidhje problematikës së çregjistrimit të bizneseve që falimentojnë por që nuk kanë mundësi të likujdojnë detyrimet (Malltezi, 2015:16).

⁴² Modeli shqiptar me dy nivele shënon fleksibilitet dhe pavarësi më të madhe se ai që parashikonte ligji i vjetër dhe përbën një hap të rëndësishëm pranë standarteve ndërkombëtare në lidhje me pavarësinë e anëtarëve të strukturës mbikëqyrëse.

⁴³ Modeli me një nivel që ofron ligji shqiptar është gjerësisht i përdorur në vendet e së drejtës anglosaksione dhe është gjithashtu i njohur për legjislacionet europiane, të cilët në shumicën e rasteve ofrojnë fleksibilitet në zgjedhjen e modeleve.

3.2. Zhvillimi historik i administrimit të shoqërisë aksionare në Gjermani

Analiza e zhvillimit historik të administrimit të shoqërisë aksionare në Gjermani ndahet në tre periudha kryesore: 1870-1937, 1965-1998 dhe 2000-2014. Kjo analizë, ashtu siç përmendëm dhe më lart, do të filloj me periudhën e krijimit të strukturës aktuale të drejtimit të shoqërisë aksionare me dy nivele, vazhdon me periudhën e ndarjes së pronësisë së shoqërisë aksionare në elementët e saj përbërës - kontrolli dhe pronësia përfituese dhe përfundon me ndryshimet e fundit të KQK në qershor të vitit 2014.

3.2.1. Periudha 1870-1937

Në fund të shekullit të 19-të, procesi i industrializimit në Gjermani eci me hapa të shpejtë, falë financimeve të familjeve të pasura gjermane, investitorëve të huaj, aksionarëve të vegjël dhe bankave private (Kleeberg, 1987:10-12). Me qëllim mbrojtjen e aksionarëve të vegjël u krijua struktura aktuale e drejtimit të shoqërisë me dy nivele (Morck & Steier, 2005:8-10). Ky sistem drejtimi (Du Plessis & Sandrock, 2007:119)

⁴⁴ përfshinte këshillin e administrimit (*Vorstand*), i cili si detyrë kryesore kishte administrimin e shoqërisë dhe këshillin mbikëqyrës (*Aufsichtsrat*), i cili emëronte, shkarkonte dhe supervizonte këshillin e administrimit (Steger & Hartz, 2005:10). Këshilli i administrimit përbëhej vetëm nga drejtorë të brendshëm,⁴⁵ të cilët përfaqësonin shoqërinë (Baums, 2001:5). Ndërsa, këshilli mbikëqyrës përbëhej nga drejtorë të jashtëm.⁴⁶ Gjithashtu, u kërkuua rritja e uniformitetit dhe qëndrueshmërisë në

⁴⁴ Krijimi i strukturës me dy nivele drejtimi e ka origjinën në Kodin e Përgjithshëm Tregtar Gjerman (Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch) të 31 Maj 1861. Ky akt u bë i detyrueshëm më 1870.

⁴⁵ Drejtorët e brendshëm përputhen me administratorët në shoqëritë aksionare në Shqipëri.

⁴⁶ Drejtorët e jashtëm përputhen me anëtarët e pavarur të këshillit mbikëqyrës në shoqëritë aksionare në Shqipëri

raportime mbi administrimin dhe situatën financiare të shoqërisë nga këshilli i administrimit (Fohlin, 2005:227-229).

Ligji tregtar i 1884 ndaloi anëtarësimin në këshillin e administrimit dhe këshillin mbikëqyrës të shoqërisë gjatë të njëjtës periudhë kohore. Gjithashtu, vendosi detyrimin e informimit të aksionarëve në lidhje me kandidatët për në këshillin mbikëqyrës të shoqërisë. Për më tepër, në këtë periudhë, shoqëritë e listuara në Bursën e Berlinit, të cilat zotëroheshin së shumti nga aksionarë publikë se sa nga familjet e pasura gjermane, ishin të gatshme të zëvendësonin menjëherë administratorët për performancë të dobët (Morck & Steier, 2005:9).

Bankat e mëdha gjermane, zakonisht *bankat universale*, nuk ushtronin vetëm veprimtari bankare, financiare por edhe monitoronin aktivitetin tregtar të shoqërive aksionare në Gjermani. Kjo shumëllojshmëri aktivitetesh bazohej kryesisht në paketën e madhe të aksioneve të zotëruara, prokurat e votimit⁴⁷ (Baums & Schmitz, 1996:22-25) dhe roli i tyre tradicional si huadhënës (Dunlavy, 1998:5-39).

Për më tepër, prania e menaxherëve të bankave në këshillin e administrimit të shoqërive të mëdha aksionare ishte një burim dhe një manifestim i qartë i fuqisë së tyre (Hackethal, Schmidt & Tyrell, 2005:10), i cili nuk u reflektua dukshëm në performancën e shoqërive aksionare (Dunlavy, 2006:1360-1362). Ligji tregtar i vitit 1884 përcaktoi kushtet mbi pjesëmarrjen minimale në mbledhjen e parë të aksionarëve të shoqërisë, si dhe kufizimet në këmbimin e aksioneve, duke iu dhënë bankave një rol

⁴⁷ Prokura e votimit mund t'i jepet çdo personi fizik apo juridik. Shumica e aksionarëve të pakicës përfaqësohen nga bankat për një periudhë jo më shumë se 15 muaj. Këto banka nuk ushtrojnë aktivitet bankar por vetëm sigurojnë mbrojtjen e aseteve financiare të shoqërive aksionare. Prokura e dhënë nuk mund të delegohet tek një palë tjetër. Diskrecioni i bankës është i kufizuar me udhëzimet e aksionarit. Banka nuk mund të refuzoj të ushtrojë të drejtën e votës me prokurë nëse instruksionet e aksionarit nuk përputhen me interesat e tij.

të rëndësishëm në lidhje me pajisjen me prokura votimi nga aksionarët e pakicës dhe monitorimin e aktivitetit tregtar të shoqërive aksionare (Mann, 1937:220).

Në Republikën së Vajmarit (1919-1933), shpërndarja e pronësisë u rrit (Stolleis, 2003:266-280), duke përsheptuar në këtë mënyrë përdorimin e “*aksioneve me vlerë të shtuar*” dhe “*votës tavan/kufizimit të votës*”(Morck & Steier, 2005:9-10). Aksionet me vlerë të shtuar shpesh shpërndaheshin tek anëtarët e familjeve të pasura që bënë pjesë në këshillat mbikëqyrës dhe bankat në zotërim të tyre. Kufizimi i të drejtës së votës vendosej ndaj aksionarëve që nuk ishin anëtarë të familjeve të pasura, pavarësisht pronësisë aktuale (Morck & Steier, 2005:9-10).

Qeveria Nacional Socialiste vendosi shumë nga themelet moderne të qeverisjes së korporatave në Gjermani. Bazuar në *Führerprinzip* ose *parimin e liderit*, ligji tregtar (*Aktiengesetz*) i 1937 liroi administratorët dhe drejtorët nga detyrimi specifik vetëm ndaj aksionarëve duke e zëvendësuar me një detyrim më të përgjithshëm kundrejt të gjithë grupeve të interesit - veçanërisht Rajhut (Morck & Steier, 2005:9-10).

Edhe pse ky ligj kufizoi përqendrimin e tepruar të pushtetit në duart e administratorëve dhe aksionarëve dominues, nuk arriti të forconte interesat e aksionarëve të pakicës në të gjithë sektorët e ekonomisë (Berger, 1970:689-692). Formulimi i politikave të biznesit, iu caktua kryetarit të bordit, i cili ushtronte të drejtën e votës vendimtare mbi të gjitha çështjet, pavarësisht votave kundërshtuese të anëtarëve të tjerë të këshillit të administrimit (Berger, 1970:689-692).

3.2.2. Periudha 1965 -1998

Më 1 janar 1966 hyri në fuqi Akti i ri për shoqëritë aksionare (Vagts, 1966:33-34; Haskell,1969:287).⁴⁸ Ndarja e pronësisë së shoqërisë aksionare në elementët e saj përbërës - kontrolli dhe pronësia përfituese, solli në fokus divergjencën themelore midis interesave të aksionarëve dhe administratorëve (Berle & Means, 1968:5-8). Reformat e këtij ligji shfuqizuan *Führerprinzip ose parimin e Liderit* (Morck & Steier, 2005:9-10). U ndalua emërimi i një anëtari të këshillit të administrimit të shoqërisë mëmë në këshillin e administrimit të shoqërisë bijë, ndërkohë që administratori i shoqërisë bijë ishte emëruar anëtar në këshillin mbikëqyrës të shoqërisë mëmë (Wlirdinger, 1966:688). Anëtarët e këshillit të administrimit emëroheshin për një afat 5 vjeçar.⁴⁹ Shpërblimi i anëtarëve të këshillit të administrimit përcaktohej nga këshilli mbikëqyrës. Këshilli i administrimit përfaqësonte shoqërinë në marrëveshjet e biznesit dhe çështjet ligjore.⁵⁰ Në nenin 76 të Aktiegetz përcaktohej se këshilli i administrimit drejton shoqërinë në përgjegjësinë e tij. Kjo do të thotë se administrimi i aktivitetit të përditshëm ekonomik të shoqërisë kryhet vetëm nga këshilli i administrimit pa ndërhyrjen e organeve të tjera të shoqërisë aksionare. Edhe Asambleja e aksionarëve ishte e kufizuar në marrjen e vendimeve për administrimin.⁵¹

Asambleja e aksionarëve vendoste për çështjet e administrimit vetëm me kërkesë të këshillit të administrimit.⁵²

Reformat e këtij ligji pasqyruan nevojën për krijimin e një organi, i cili nuk merrej drejtpërdrejtë me problemet e përditshme të administrimit të shoqërisë aksionare. Ndarja

⁴⁸ Aktiengesetz, 6.11.1965, BGB1. S 1089.

⁴⁹ Po aty, neni 84.

⁵⁰ Po aty, neni 76-78.

⁵¹ Po aty, neni 119 pika 1.

⁵² Po aty, neni 119 pika 2.

e pronësisë përfituese dhe kontrollit, çoi në përfshirjen e "një të jashtmi - këshilli mbikëqyrës" në strukturën e shoqërisë, funksioni i të cilit ishte të kontrollonte se si kryhej administrimi i shoqërisë (Wiethölter, 1961:691). Miratimi i politikave të shoqërisë, për veprimtarinë e mëtejshme, nuk mbetej kompetencë e këshillit mbikëqyrës apo (në raste të veçanta) e aksionarëve, por e administratorëve. Aksioneri gjerman nuk mund as të emëronte apo shkarkonte administratorët. Ai mund të zgjidhte vetëm këshillin mbikëqyrës, i cili emëronte administratorët (Berger, 1970:692-698).

Këshilli mbikëqyrës duhet të përbëhej nga të paktën tre anëtarë apo një numër më i madh, por jo më shumë se 21 anëtarë në varësi të kapitalit të shoqërisë. Numri total i anëtarëve duhet të ishte i plotpjesëtueshëm me tre duke qenë se një e treta e anëtarëve të këshillit të administrimit duhet të emërohej nga të punësuarit. Një anëtar nuk mund të merrte pjesë në më shumë se 10 këshilla të ndryshëm mbikëqyrës (Steefel, 1963:103-106). Afati i emërimit, i përcaktuar në statut nuk mund të ishte më i gjatë se 3 vjet. Ky afat mund të zvogëlohej me vendim të aksionarëve apo dispozitë statutores (Wiilmi & Godin, 1950:697). Edhe përfaqësuesit e të punësuarve duhej të emëroheshin po me të njëjtin afat.

Bashkë-administrimi (*Mitbestimmung*) lindi si një para-kusht i nevojshëm për gjetjen e zgjidhjeve optimale brenda shoqërisë, i cili i referohet një koncepti që përfshin pjesëmarrjen dhe konsultimin e punonjësve (në raste të caktuara) në procesin e vendimmarrjes të shoqërive aksionare në Gjermani (Vagts, 1966:64-78; Streeck, 1984:25; Thelen, 1991:17).

Ky koncept u rregullua fillimisht me ligjin për bashkë-administrimin (LBA) të vitit 1951 dhe ligjin për komitetin e punëtorëve (LKP) të vitit 1952, ndryshuar në vitin 1972 (Cioffi, 2006:541).

Në kuadrin e reformave të vitit 1976, u vendos zgjerimi i zbatimit të konceptit të bashkë-administrimit në të gjithë sektorët e ekonomisë gjermane, si privatë apo shtetërorë me mbi 2000 punonjës. Në shoqëritë me më shumë se 2000 punonjës, një e dyta e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës ishin përfaqësues të punonjësve. Në shoqëritë me 500- 2000 punonjës, një e treta e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës ishin përfaqësues të punonjësve. Ndërsa, në shoqëritë me më pak se 500 punonjës nuk ishte e detyruar pjesëmarrja e përfaqësuesve të punonjësve, nëse bëhej fjalë për biznese familjare apo shoqëri të themeluara pas vitit 1994 (Prigge,1998:943-1044). Koncepti i bashkë-administrimit në Gjermani operon në tre nivele organizative:

1. *Këshilli i administrimit*: Para viti 1976, këshillat e administrimit në shoqëritë e prodhimit të qymyrit dhe çelikut me mbi 1000 punonjës, përbëheshin nga 11 anëtarë: 5 anëtarë të emëruar nga këshilli mbikëqyrës dhe 5 anëtarë të emëruar nga përfaqësuesit e punonjësve, si dhe një anëtar i pavarur. Reformat e viti 1976 sollën ndryshime në strukturën e këshillit të administrimit. Numri i përfaqësuesve të punonjësve ishte i barabartë me numrin e përfaqësuesve të emëruar nga këshilli mbikëqyrës dhe nuk kishte më një anëtar të pavarur. Kryetari i këshillit të administrimit do të përfaqësonte aksionarët e shoqërisë dhe kishte të drejtën e votës vendimtare në rast bllokimi të procesit të votimit (Page, 2011:12-22).

2. *Menaxhimi*: Drejtori i burimeve njerëzore ishte përfaqësues i punonjësve dhe zgjidhej me shumicën e votave të anëtarëve të këshilli të administrimit.

3. *Komitetet e punëtorëve*: Komiteti i punëtorëve kishte dy funksione kryesore: a) zgjidhte përfaqësuesit në këshillin e administrimit të shoqërisë dhe b) shërbente si organ këshillues për sindikatat e punonjësve në lidhje me kushtet e punës, sigurimin, asistencën ekonomike si dhe çështje të tjera të lidhura me to (Jevtić, 2012:11-16).

Më 1998, qeveria miratoi Ligjin për Kontrollin dhe Transparencën (KonTraG).⁵³ Reforma u fokusua kryesisht në sistemin e detyrueshëm të drejtimit me dy nivele, që ishte dhe elementi kyç në qeverisjen e brendshme të shoqërive aksionare gjermane (Odenius:15-20). Këto shoqëri, pavarësisht madhësisë apo listimit në bursa, duhet të zgjidhnin këshillin mbikëqyrës për të kontrolluar dhe për të këshilluar këshillin e administrimit (Hopt, 1998 b).

Mbikëqyrja dhe kontrolli i gjendjes financiare të shoqërisë nga këshilli mbikëqyrës kishte për qëllim garantimin e një gjendje të shëndoshë financiare të shoqërisë apo të një sistemi paralajmërimi të hershëm ndaj rreziqeve të mundshme financiare që i kanosen shoqërisë (Hommelhoff, 1998:2567-2573). Reforma e 1998 zvogëloi numrin e pjesëmarrjeve në këshillat mbikëqyrës të shoqërive aksionare të ndryshme dhe detyroi anëtarët e këshillave mbikëqyrës të deklararin pjesëmarrjet në të gjitha bordet apo këshillat mbikëqyrës (Leyens: 2005,1412).

3.2.3. Periudha 2000-2014

Gjatë viteve '90 u ndërmorën një sërë iniciativash për përcaktimin e parimeve të një qeverisjeje “të mirë” të korporatave, të cilat gjithsesi nuk gjetën reflektim të dukshëm në opinionin publik. Si rezultat i publikimit të parimeve të OECD, disa grupe ekspertësh në Gjermani filluan të mendojnë për implementimin e këtyre parimeve në Gjermani (Steger & Hartz, 2005:10).

Në janar të vitit 2000, Gjermania më në fund u përkul ndaj presionit ndërkombëtar dhe komisioni i Frankfurtit publikoi parimet e qeverisjes së korporatave. Në të njëjtën kohë, qeveria federale caktoi një komision shtetëror, i cili e përfundoi raportin në korrik të

⁵³ In Gesetz zur kontrolle und transparenz im Unternehmensbereich, BGBl I.S. 786, dt.27.04.1998.

vitit 2001 (Hommelhoff, Lutter, Schmidt, Schön & Ulmer, 2002:28). Raporti i këtij komisioni hodhi themelet për një reformë tjetër të madhe të shoqërive të listuara gjermane. Si rezultat, në vitin 2002 u miratua ligji për transparencën dhe shpërndarjen e informacionit (*Transparenz-und Publizitätsgesetz*).⁵⁴ Tipari kryesor i këtij ligji ishte raportimi vjetor i shoqërive aksionare mbi qeverisjen e korporatave (Lutter, 2000:150). Në vitin 2002, u miratua KQK⁵⁵ me qëllim rritjen e transparencës së rregullave të qeverisjes së korporatave në Gjermani për investitorët vendas dhe ata të huaj. Ky Kod u fokusua në parimin e konfidencialitetit, lehtësimin e procedurave të votimit, shpërblimet e administratorëve në bazë të performancës, si dhe shndërrimin e këshillit mbikëqyrës në një organ autoritar dhe të organizuar në mënyrë profesionale (Monks & Minow, 2004:330-332). Shoqëritë e listuara në bursë duhet të informonin në lidhje me pajtueshmërinë ose jo me rekomandimet e KQK.

Ky Kod nuk kishte karakter detyrues dhe operonte mbi bazën e parimit “*deklaro dhe shpjego*” (Baums, 2001:7). Përveç kësaj, KQK hodhi hapa të rëndësishëm drejt niveleve të larta të transparencës dhe standardeve të qeverisjes së korporatave në Gjermani. Gjithashtu, me qëllim fitimin e besimit të investitorëve të huaj dhe zhvillimin e tregut të aksioneve, u theksua nevoja për transparencë dhe sqarim të kuadrit ligjor të qeverisjes së korporatave (Odenius:15-20).

Pas miratimit të KQK, në Gjermani, sikurse dhe në SHBA, pati një tendencë reformuese të shpërblimeve të administratorëve. Si reagim ndaj krizës financiare të vitit 2007, parlamenti gjerman vendosi rregulla të reja lidhur me masën e shpërblimit të administratorëve. Nëpërmjet Aktit për përshtatshmërinë e shpërblimeve të

⁵⁴Transparenz- und Publizitätsgesetz, 19 korrik 2002, BGBl. I S. 2681.

⁵⁵ Decision of the Government Commission dt. 26.02.2002 “On the Adoption of the German Corporate Governance Code”.

administratorëve (*VorstAG*)⁵⁶ u vendosën kufizime për të gjitha shoqëritë tregtare. Ky Akt aplikoi kushte të reja për dhënien e shpërblimit, duke përcaktuar kriteret e përshtatshmërisë dhe rriti përgjegjësinë e këshillit mbikëqyrës në rast se niveli i shpërblimit ishte i lartë (Vesper-Gräske, 2015:757-758).

Në 8 Maj 2013, Qeveria Gjermane, e influencuar nga suksesi i referendimit mbi shpërblimin e administratorëve të zhvilluar në Zvicër në mars 2013, deklaroi se do të vendoste një votë detyruese vjetore të aksionarëve mbi shpërblimin e anëtarëve të këshillit administrativ të shoqërisë aksionare. Deri më sot, kjo dispozitë ka mbetur e pandryshuar (Schoenholzer, 2014:1).

3.3. Zhvillimi historik i administrimit të korporatës në SH.B.A

Analiza e zhvillimit historik të administrimit të korporatës në SH.B.A ndahet në tre periudha kryesore: kapitalizmi menaxherial (1880-1970), kapitalizmi investues (1980) dhe mbrojtja ekzekutive (1990-2014). Analiza fillon me periudhën e kapitalizmit menaxherial, e cila karakterizohet nga mbrojtja dhe ruajtja në mënyrë strikte e privilegjeve menaxheriale. Më pas, vazhdon me periudhën e kapitalizmit investues, ku pozicioni dominues i drejtorit të korporatës kërcënohej nga bashkimet me përthithje pa autorizimin e këshillit të drejtorëve të korporatës dhe përfundon me periudhën e mbrojtjes ekzekutive, e cila karakterizohej nga mbrojtja e drejtorëve e pozicioneve të tyre dhe bashkërendimi i interesave të tyre me interesat e aksionarëve.

⁵⁶ Gesetz zur Angemessenheit der Vorstandsvergütung, BGBl.I.S.2509, dt.5.08.2009.

3.3.1. Kapitalizimi menaxherial në SH.B.A: periudha 1880-1970

Deri në fundin e viteve 1800, biznesi në SHBA kufizohej në ekzistencën e sipërmarrjeve të vogla me pak punëtorë, të cilët kryenin disa procese njëherazi. Me kalimin e viteve kjo filloi të ndryshonte dhe detyrat e tyre po i merrnin përsipër lloje të ndryshme ndërmarrjesh të specializuara (Robo & Beqiri, 2014:18-19). Ndërkohë përparimi i teknologjisë, ndërtimi i anijeve dhe lokomotivave me avull, shpikja e elektricitetit dhe e telegrafit si dhe ndërtimi i një rrjeti të gjerë hekurudhor rriti dukshëm ritmet e prodhimit dhe të tregtimit.

Në fillim të viteve 1920, bankat e fuqishme dhe familjet e pasura kontrollonin një pjesë të konsiderueshme të sektorit të korporatave të mëdha (Morck & Steier, 2005:17). Ato monitoronin dhe përcaktonin politikat për qeverisjen e korporatave, si dhe emëronin dhe shkarkonin menaxherët e tyre (Morck & Steier, 2005:17).

Por në vitin 1930, gjithçka ndryshoi. Elementë të ndryshëm demokratizimi u shfaqën dukshëm në periudhën midis Luftës së I Botërore dhe fundit të Luftës së II Botërore. Përfitimet nga procesi i demokratizimit vareshin nga mundësitë që ofronte tregu i aksioneve. Me qëllim të këtij përfitimi, bizneset familjare shitën shumicën e aksioneve të zotëruara në këtë treg (Monks & Minow, 2004:104-107). Gjithashtu, një sërë reformash rregullatore u ndaluan bankave, shoqërive të sigurimit, fondeve të përbashkëta dhe fondeve të pensionit për të rritur influencën në qeverisjen e korporatave (Monks & Minow, 2004:104-107).

Në vitet 1930, struktura e korporatave në SH.B.A impononte në një farë mënyre ndarjen e pronësisë dhe kontrollin e korporatës (Berle & Means, 1968:3-9). Në atë periudhë, në shumë korporata të mëdha amerikane, nuk kishte një aksionar të vetëm apo grupe aksionerësh, që të zotëronin një përqindje të mjaftueshme aksionesh për tu konsideruar

si “kontrollues” të biznesit (Monks & Minow, 2004:104-107). Në korporata të tilla, vendi i kontrollit efektiv gjendej tek ekzekutivët dhe menaxherët e punësuar, të cilëve aksionarët kolektivisht i kishin deleguar kompetencat për administrimin e biznesit (Morck & Steier, 2005:17-18).

Në këtë aspekt të ri, korporata ishte një mjet ku pasuria e individëve të shumtë ishte përqendruar në agregatë të mëdhenj dhe ku kontrolli mbi pasurinë i ishte dorëzuar një drejtimi të unifikuar (Berle & Means, 1968:4).

Si rrjedhojë e këtyre zhvillimeve, kompetencat e atyre që kontrollonin u zgjeruan dhe statusi i punëtorëve apo pronarëve ndryshoi radikalisht (Berle & Means, 1968:5). Në këto kushte, shpërndarja e pronësisë ishte e nevojshme për forcimin e pozitës së atyre që kontrollonin. Mosmarrëveshjet e interesit midis pronarëve dhe kontrolluesve, shkatërruan bashkimin e quajtur “pronë”, duke ndarë pronësinë dhe kontrollin mbi të (Berle & Means, 1968:7). Arsyeja kryesore e kësaj ndarje lidhej me faktin se aksionarët e zakonshëm nuk ishin të interesuar në mbarëvajtjen e aktivitetit të përditshëm të korporatës.

Gjithashtu, kjo ndarje nuk u pa si një zhvillim pozitiv, por si paralajmërim për lindjen e një forme kapitalizmi “menaxherial”, sipas së cilës burimet ishin të përqendruar në duart e pak menaxherëve të korporatës (Armour & Gordon, 2008:6). Bazuar në Aktin “Për Këmbimet dhe Titujt” (AKT) të 1934⁵⁷ shumica e kompetencave të investitorëve iu veshën këshillave mbikëqyrës, të cilët monitoronin administrimin e korporatës (Hollister, 2005:453-484).

⁵⁷ Securities Exchange Act, Pub.L.73-291, 48 Stat.881, 6.06.1934, 15 U.S.C. § 78a.

Natyra federale e të drejtës tregtare në SH.B.A. hodhi themelet e kapitalizmit “*menaxherial*”⁵⁸ brenda qeverisjes së korporatave. Pavarësisht ekzistencës së një rregullimi më të fortë kombëtar të tregtisë së titujve, të drejtat e aksionarëve mbetën relativisht të dobëta nën këtë strukturë konkurruese (Jackson, 2010:11).

Pikërisht, vitet 1960 dhe 1970 ishin dekada që u karakterizuan nga administratorë të fortë dhe aksionarë të dobët. Individët rrallë ishin të angazhuar aktivisht në qeverisjen e korporatave. Vendimet e aksionarëve kishin influencë të pakët në aktivitetin e shoqërisë (Marens, 2002:380).

Këshillat e drejtorëve të korporatave përbëheshin kryesisht nga “të brendshëm”, që zgjidheshin prej ekzekutivëve⁵⁹ të shoqërisë, ish-ekzekutivëve, ose miqve të tyre (Mace, 1971:58). Në vitet 1960, roli i ekzekutivëve ishte këshillues, ndërsa roli kontrollues i bankave dukej pothuajse i parëndësishëm (Mizruchi & Domhoff, 1982:170-176). Ndërkohë, aktet ligjore u diktonin aksionarëve votimin me prokurë, duke kufizuar aksesin e drejtpërdrejtë në propozimin e kandidatëve të këshillit të drejtorëve (Gordon, 2006:1465). Padyshim, kjo situatë solli intensifikimin e debateve në lidhje me idenë e “këshillit monitorues” dhe konceptin e pavarësisë së këshillit (Eisenberg, 1976:37).

Kjo epokë e kontrollit menaxherial shërbeu për krijimin e një sërë praktikash të veçanta biznesi. Strategjia dhe struktura e korporatave të mëdha ndryshoi dramatikisht përmes larmisë së bizneseve të sektorëve të ndryshëm dhe formës së konglomeratit (Jackson, 2010:12). Thelbi i bashkimit të shoqërive ishte përvetësimi i tregut të kapitalit, i cili do të mundësonte zvogëlimin e risqeve dhe shpërndarjen efikase të burimeve midis bizneseve të ndryshme nga një zyrë qendrore. Këto bashkime shoqërish përgjithësisht

⁵⁸Kapitalizimi menaxherial parashtroi se bizneset nuk do të administrohen nga CEO-t dominues, por nga profesionistë të punësuar. Kjo ide u hodh në vitin 1932 nga Berle dhe Means.

⁵⁹ Në krahasim me të drejtën shqiptare të shoqërive tregtare, termi ekzekutiv do t’i referohej administratorëve të shoqërive tregtare.

financoheshin përmes këmbimit të aksioneve në tregun e kapitaleve (Shleifer & Vishny, 2003:306-308).

Megjithëse qeverisja e korporatave në SH.B.A. ishte e orientuar drejt teorisë së aksionarit, kapitalizmi menaxherial lejoi disa elementë që i përkisnin teorisë së grupeve të interesit. Korporatat mbetën relativisht të mbrojtura prej tregjeve të kapitalit dhe ndoqën strategjinë e mbajtjes së fitimeve dhe riinvestimin e tyre brenda të njëjtës korporatë (Lazonick, 2007:983-1035). Korporatat e mëdha zhvilluan tregje të brendshme pune me pagesa relativisht të larta, qarkullim të ulët, trajnime dhe rregulla administrative.⁶⁰ Megjithatë, sindikatat e punonjësve mbetën relativisht larg administrimit të korporatës. Ata nuk kërkuan sigurimin e përfitimeve dhe kufizimin e privilegjeve menaxheriale brenda korporatës nëpërmjet pjesëmarrjes së punonjësve në qeverisjen e korporatës por përmes marrëveshjeve kolektive (Aguilera & Jackson, 2003:447-465).

Pavarësisht këtyre kërkesave të sindikatave, legjislacioni amerikan ruajti në mënyre strikte dallimin midis administrimit të korporatës dhe marrëdhënieve kontraktuale me punonjësit, të cilët shiheshin si “të jashtëm” ndaj shoqërisë si dhe kufizoi qëllimin e marrëveshjeve kolektive për të mbrojtur dhe ruajtur privilegjet menaxheriale (Jackson, 2010:13).

3.3.2. Kapitalizmi investues në Sh.B.A: vitet 1980

Gjatë viteve 1980, menaxherët e korporatave u përballën me një larmi ndryshimesh në industrinë amerikane. Rritja makroekonomike u ngadalësua dhe industria amerikane u

⁶⁰ Idea e dualizmit industrial është trajtuar nga: Berger S., & Piore J.: *Dualism and discontinuity in industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. Për analizë të detajuar të tregjeve të punës shih: Doeringer B., & Piore J., *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Lexington, MA: Heath Lexington, 1971.

gjend nën presionin gjithmonë e në rritje të konkurrencës së huaj. Investitorët institucional⁶¹ u shfaqën si një kategori e re e rëndësishme e aksionarëve. Kryesisht fondet private të pensionit luajtën një rol domethënës në këtë kategori. Në vitin 1985, fondet private të pensionit zotëronin 28% të kapitalit të shoqërisë, duke patur një zë të rëndësishëm në qeverisjen e korporatës (Useem, 1996:613-632).

Ndërsa, bankat e mëdha investuese ndryshuan llojin dhe formën e investimeve të ndërmarra. Bankat, nga investimet afatgjatë përmes obligacioneve të korporatës shkuan drejt investimeve me bazë tarifore, ku kompensimi i bankës bazohej në një përqindje mbi asetet e klientit në vend të komisioneve bankare (O'Sullivan, 2000:34).

Gjithashtu, një valë blerjesh apo bashkime korporatash pa miratimin e këshillit të drejtorëve (*hostile takeover*)⁶² filluan të kërcënonin pozicionin dominues të drejtorit në SH.B.A. Korporata të ndryshme bliheshin me çmime të larta, ndaheshin në pjesë dhe u shiteshin korporatave brenda të njëjtit sektor (Davis, Diekmann & Tinsley, 1994:547-570).

Paralelisht me këto ndryshime, edhe roli i këshillit të drejtorëve pësoi një ekzaminim kritik dhe të hollësishëm (Jackson, 2010:13). Dhoma e këtij këshilli të drejtorëve shihej më parë si një “rreth i brendshëm”, ku rolin kryesor e luanin bankat (Useem, 1986:59-74). Në periudhën 1982-1994, aksesit i korporatave në tregjet e reja financiare solli rënien e rolit të bankave në këshillat e drejtorëve (Davis & Mizruchi, 1996:215-239). Ndërsa, përqindja e ekzekutivëve të pavarur u rrit nga 30% në vitin 1985 në 60% në

⁶¹ Investitorët insitucionalë grumbullojnë sasi të mëdha parash, të cilat i investojnë në tituj, pasuri të paluajtshme etj. Investitorë tipikë insitucionalë janë bankat, shoqëritë e sigurimeve, fondet e pensioneve etj.

⁶² “Hostile takeover” lejon një ofertues për të blerë një kompani, në kushtet kur administrimi i kësaj kompanie është i prirur të refuzojë blerjen apo bashkimin e korporatës. Pavarësisht kësaj, ofertuesi vazhdon të insistojë në blerjen ose bën ofertën direkt pas deklarimit të qëllimit të shoqërisë për paraqitjen e një oferte.

vitin 1990. Si rrjedhojë, menaxhimi i brendshëm pati pozitën më të fuqishme, ndërsa ekzekutivët e jashtëm mbetën në cilësinë e një “organi këshillues” (Davis & Mizruchi, 1996:215-239).

Rritja e vëmendjes ndaj çmimeve të aksioneve dhe pasurisë së aksionarëve solli shqyrtimin e pagesës së ekzekutivëve dhe zhvendosjen e vëmendjes në fuqizimin e linjësimit midis pagesës së ekzekutivit dhe performancës së shoqërisë (Jensen, Murphy & Wruck, 2004:35-38). Nëse në vitet 1980 vlera e optionit apo ndonjë forme tjetër pjesëmarrje në fitim përfaqësonte 10% të pagës së drejtorit ekzekutiv, në vitin 1994 kjo përqindje u rrit në 48% (Hall & Liebman, 1998:661).

3.3.3. Mbrojtja ekzekutive dhe ideologjia e “shareholder value”: Periudha 1990- 2014

Në vitet 90’, trendi drejt një influence më të madhe të aksionarëve u riformulua nga reagimet e ekzekutivëve (Jackson, 2010:16). Në njërën anë, ekzekutivët kërkuan të mbronin pozicionin e tyre duke mbrojtur korporatat nga ofertat e padëshiruara për blerje dhe bashkime korporatash. Në anën tjetër, ekzekutivët bashkërenduan veten me interesat e aksionarëve përmes formave të reja të pagesës së ekzekutivëve duke adoptuar ideologjinë e “shareholder value”⁶³ (Jackson, 2010:16).

Për sa i përket pronësisë mbi aksionet, investitorët institucionalë vijuan të fitojnë pozicion. Ata jo vetëm u rritën në numër, por gradualisht filluan të votojnë kundër mbrojtjes së këshillit të drejtorëve ndaj ofertave për blerjen e korporatës dhe madje mbështetën fuqishëm iniciativat për heqjen plotësisht të kësaj mbrojtje (Bainbridge, 2002:5-10). Në 1992, rregullat federale për prokurat u rishikuan duke i dhënë në këtë mënyrë aksionarëve liri komunikimi midis tyre (Schwab & Thomas, 1998:1018).

⁶³ “Shareholder value” i referohet konceptit se qëllimi kryesor për një shoqëri është rritja e fitimeve të aksionarëve të saj duke paguar dividendë dhe/ose duke rritur çmimin e aksioneve.

Pavarësisht këtyre trendeve, influenca e aktivizmit të aksionarit në SH.B.A. mbeti modeste në tërësi (Schwab & Thomas, 1998:1018). Madje dhe investitorët më aktivë kufizuan burimet kushtuar qeverisjes së korporatave. Ndërsa investitorët institucional u përfshinë rrallë në çështje të politikave specifike të korporatës, në hartimin e propozimeve të aksionarit, si dhe në kërkimin e përfaqësimit të drejtpërdrejtë për emërimin e kandidatëve në këshillin e drejtorëve (Black, 1990:520-608).

Një ndryshim i dytë i rëndësishëm gjatë viteve 90' ishte dhe rënia e numrit të "*hostile takeover*". Gjatë viteve 90', blerjet apo bashkimet e korporatave u kryen brenda të njëjtin sektor industrial dhe për të forcuar strukturat e sektorit respektiv (Holmstrom & Kaplan, 2001:121-144) u përdor strategjia e "*stock swamps*".⁶⁴

Ekzistonin tre arsye për këtë rënie: 1. kolapsi i tregjeve të obligacioneve me shkallë investimi të ulët, 2. miratimi i ligjeve kundër "*hostile takeover*" në nivel shtetëror dhe 3.ndryshimi i qëndrimit kundrejt strategjisë së "*shareholder value*" (Jackson, 2010:17).

"Mbrotja ekzekutive" u ndërmor nga ekzekutivët me qëllim lobimin në qeveritë e shteteve përkatëse për miratimin e legjislacionit kundër "*hostile takeover*" (Useem, 1993:29). Miratimi i këtyre ligjeve mundësoi rritjen e gamës së veprimeve mbrojtëse, të cilat vështirësuan procesin e blerjes apo bashkimit të korporatave (Jackson, 2010:17). Mbrotja ekzekutive arrihej vetëm nga marrëveshjet e pjesshme, të cilat ndihmuan në institucionalizimin e rolit të aksionarit dhe rëndësinë e "*shareholder value*" për korporatat në Amerikë (Jackson, 2010:17).

Në fillim të viteve 90', shumica e anëtarëve të këshillit të drejtorëve, në korporatat e listuara në bursë, ishin drejtorë të "jashtëm" të pavarur (Linck, Netter & Yang,

⁶⁴ "Stock swamp" është një strategji e përdorur gjatë transaksioneve të blerjes apo bashkimit të korporatave. Shoqëria blerëse përdor aksionet e saj si instrument pagese për blerjen e biznesit. Secili aksionar i shoqërisë së shitur do të përfitojë një numër të parapërcaktuar aksionesh nga shoqëria blerëse.

2008:308-328). Përqindja e drejtorëve të pavarur në korporatë u rrit nga 60% në vitin 1990 në 67% në vitin 2000. Në korporatat e mëdha vetëm 10% e bordeve përbëheshin nga drejtorë “të brendshëm”. Nga fundi i viteve 1990, ky trend filloi të përhapej në mënyrë të ngadaltë edhe në korporatat e vogla (Jackson, 2010:18).

Edhe pse u vu re një rritje e rëndësisë së pavarësisë së drejtorëve, përkufizimi ligjor i drejtorit të pavarur mbeti pothuajse i pazhvilluar, duke qenë i specifikuar vetëm në legjislacionin e brendshëm të çdo shteti. Shumica e korporatave amerikane ende kombinonin rolin e drejtorit ekzekutiv me kryetarin e këshillit të drejtorëve brenda të njëjtit këshill (Jackson, 2010:18).

Për më tepër, ndryshime të tjera ekonomike filluan të katalizonin rolin e drejtorëve të jashtëm në këshillin e drejtorëve (Gilson, 2006:143). Një numër vendimesh gjyqësore u fokusuan në rëndësinë e drejtorëve të jashtëm në monitorimin e ofertave të blerjes apo bashkimit të korporatave. Për shembull, Gjykata e Lartë e shtetit të Delaware në SHBA në 1985 në çështjen gjyqësore Paramount Communication kundër Time vendosi të lejojë këshillat të refuzonin “*hostile takeover*”, nëse shumica e anëtarëve të këshillit që refuzojnë janë drejtorë të pavarur. Kjo solli, që drejtorët e brendshëm të ndiheshin më të cenueshëm ndaj padive të ngritura nga aksionarët e korporatës (Jackson, 2010:18). Mekanizmat e rinj të tregut si “*golden parachutes-parashutat e arta*”⁶⁵ apo kontratat e opsionit të ekzekutivëve zhvendosën interesat menaxheriale larg investimeve afatgjatë të shoqërisë dhe i bashkërenduan ato me “*shareholder value*” (Gordon, 2006:1465-1568). Ky sukses në dukje i këtij sistemi vendosi qeverisjen e korporatave në axhendën e reformave në mbarë botën, duke arritur kulmin me parimet e OECD në vitin 1997 që u

⁶⁵ Shpërblime që përfitoheshin në rast përfundimi të marrëdhënies së punës së drejtorit me korporatën. Për një analizë më të detajuar shih Bebchuk L., Cohen A., & Wang Ch. *Golden Parachutes and the Wealth of Shareholders*, Harvard Law School, Discussion Paper nr.683, tetor 2012, marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1718488>, (parë më 08 maj 2015).

modeluan gjerësisht sipas një versioni të stilizuar të praktikave amerikane (Jackson, 2010:21).

Në fillim të viteve 2000, angazhimi i aksionarëve do të zëvendësohej nga investitorë institucionalë aktivë. Këshillat e drejtorëve u bënë më të pavarur dhe u shpërblyen me stimuj afatgjatë. Informacioni i këshillit të drejtorëve në lidhje me financat e korporatës çertifikohet nga auditët dhe financierët. Të gjithë këto elementë të marrë së bashku shërbyen si themele për ndërtimin e një tregu të kontrollit të korporatës (Jackson, 2010:21).

Kriza dhe kolapsi i Enron solli nevojën e një ri-ekzaminimi të qeverisjes së korporatave në mbarë botën. Enron nxori në pah faktin se elementë të ndryshëm të këtij sistemi nuk funksiononin sëbashku në mënyrë komplementare (Gordon, 2002:1233-1250). Këshilli i Enron-it dështoi në mbrojtjen e integritetit financiar, pavarësisht prezencës së 14 anëtarëve, ku vetëm dy prej tyre ishin të brendshëm dhe shpërblimeve të larta. Ndërsa shoqëritë audituese dështuan si një pikë ndërlidhëse efektive midis menaxhimit dhe investitorëve (Jackson, 2010:21).

Pas dështimit të këshillit të drejtorëve të Enron-it, lindi nevoja për të vendosur disa rregulla shtrënguese mbi njërin nga elementët më sensibil për anëtarët e pavarur të këshillit të drejtorëve të korporatave, siç ishte shpërblimi i tyre. Konkretisht, gjatë periudhës 2008-2012, u kufizua masa e shpërblimeve të drejtorëve, afati i ushtrimit të opsioneve të përfituara, si dhe u vendosën disa detyrime shtesë për pesë drejtuesit më të lartë në lidhje me deklarin e të gjitha shërbimeve shpërblyese ekstra të ofruara *ad hoc* nga korporata (si *p.sh, telefoni, makina, abonimet në palestra etj*).

Ndërsa, vitet e fundit vihet re tendenca që aprovimi i aksionarëve mbi shpërblimin e drejtorëve të mos kishte karakter këshillues por të realizohej me votën detyruese të aksionarëve (Hill, 2010:100-123; Austin & Bilski, 2010:16-19).

KAPITULLI IV: Rregullimi ligjor i institutit të administrimit të shoqërisë aksionare në Shqipëri

Ligji për shoqëritë tregtare (LSHT)⁶⁶ rregullon dy forma shoqërish aksionare: shoqërinë aksionare me ofertë publike dhe atë me ofertë private. Dallimi kryesor midis tyre qëndron në faktin se shoqëritë me ofertë publike janë të vetmet që mund të tërheqin kapital nëpërmjet tregtimit të titujve me ofertë publike. Këto tituj i ofrohen një grupi të papërcaktuar investitorësh nëpërmjet shitjes në bursë ose në strukturat e tjera të përcaktuara nga ligji për këtë qëllim (Malltezi, 2011:87).

Struktura qeverisëse e çdo shoqërie aksionare ka komponentët e pushtetit të pronarëve - Asamblenë e përgjithshme të aksionarëve, e administrimit ekzekutiv të shoqërisë-administratorët, e kontrollit apo mbikëqyrjes së administrimit - këshilli mbikëqyrës/i administrimit dhe kontrollin e jashtëm të shoqërisë nga ekspertët kontabël të pavarur. Këto komponentë janë mpleksur duke krijuar dy modele bazë qeverisjeje: modelin me një nivel drejtimi dhe modelin me dy nivele drejtimi (Malltezi, 2011:99).

Administrimi i shoqërisë si një nga elementët e qeverisjes së shoqërisë, ndonëse ndërvepron me të gjitha sferat e aktorëve brenda dhe jashtë shoqërisë, mbetet një proces i lidhur me transaksionet dhe ushtrimin e përditshëm të aktivitetit të shoqërisë (Malltezi, 2011:192).

Në këtë kapitull do të trajtohet korniza ligjore në lidhje me administrimin e shoqërive aksionare dhe konkretisht: procedura e emërimit dhe shkarkimit të administratorit,

⁶⁶ Ligji nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: http://ligjet.info/shoqerite_tregtare/tsht/ligje/9901, (parë më 20 nëntor 2014).

natyra juridike e marrëdhënies administrator – shoqëri, si dhe kompetencat e administratorit në shoqërinë aksionare.

4.1. Kush mund të jetë administrator/anëtar i këshillit të administrimit në shoqërinë aksionare?

Administrimi i shoqërisë kryhet nga një organ - administratori. Ky organ mund të jetë individual apo kolegjal, por LSHT kërkon në mënyrë taksative që administrator të bëhet një individ - person fizik në kuptimin e Kodit Civil (Malltezi, 2011:50). LSHT nuk jep përkufizim dhe as nuk përcakton kritere profesionale, moshe dhe eksperience për personin fizik që emërohet administratorë apo anëtar të këshillit të administrimit të shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:51).

LSHT përmban disa dispozita ndaluese në lidhje me individët që mund të emërohen administratorë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:108; Xhoxhaj, 2012:70):

1. Neni 13 pika 1 e LSHT nuk lejon që personat e dënuar në bazë të neneve të kreut III të Kodit Penal të administrojnë shoqëri tregtare “*deri në 5 vjet pas dënimit*”.⁶⁷ Në këtë kre të Kodit Penal parashikohen veprat penale kundër pasurisë në sferën ekonomike. Dispozitat që trajtojnë këto vepra penale janë nenet 134-200 të tij, ndërsa nenet 163-170/b trajtojnë veprat penale në lidhje me shoqëritë tregtare, pra vetëm 7 nene (Bachner, Schuster & Winner, 2009:108; Xhoxhaj, 2012:70).

Nga formulimi i kësaj dispozite kuptohet se një dënim përkatës nuk e përjashton automatikisht një person të bëhet administrator, përsa kohë përcaktohet kohëzgjatja e përjashtimit, e cila mundet gjithashtu të jetë më

⁶⁷ Kjo vlen për të gjitha llojet e shoqërive tregtare.

pak se 5 vjet (*deri në*).⁶⁸ Përgjashtimi nga detyra e përfaqësuesit të shoqërisë shpesh nuk mund të ketë lidhje me vendimin për të cilin është dënuar personi. Për rrjedhojë, skualifikimi apo përgjashtimi i mësipërm sipas nenit 13 pika 1 e LSHT duhet të urdhërohet nga gjykata penale kompetente gjatë dënimit.⁶⁹ Në varësi të rrezikshmërisë së krimit, gjykata duhet të vendosë edhe për kohëzgjatjen e përgjashtimit.⁷⁰

2. Bazuar në dispozitat e neneve 95 pika 2 dhe 158 pika 2 të LSHT, personi i emëruar administrator në shoqërinë mëmë nuk lejohet të zgjidhet administrator apo kryetar i këshillit të administrimit të një shoqërie të kontrolluar dhe anasjelltas.⁷¹

Gjithashtu, për sistemin me një nivel, kryetari i këshillit të administrimit nuk mund të jetë administrator. Ndërsa, për sistemin me dy nivele, administratorët e shoqërisë, administratorët e të njëjtit grup si dhe personat e lidhur me ta nuk mund të jenë anëtarë të këshillit mbikëqyrës.⁷² Për më tepër, nuk lejohet që administratori i emëruar të jetë anëtar i këshillit të administrimit në dy shoqëri të tjera të regjistruara në Shqipëri.⁷³

⁶⁸ Mund të rezultonte më praktike nëse prokurori përgjegjës për ekzekutimin e dënimit të depozitonte paraprakisht në QKR përgjashtimin përkatës.

⁶⁹ Përgjashtimi është “dënim suplementar” sipas nenit 30 pika 1 e ligjit nr.7895, dt.27.01.1995, “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar.

⁷⁰ Ky përgjashtim luhet nga 1 muaj deri në 5 vjet; shih nenit 40 pika 2 e ligjit nr.7895, dt.27.01.1995, “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar.

⁷¹ Sipas nenit 207 pika 2 të ligjit nr. 9901, dt.14.4.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare” parashikohet se: “kur një shoqëri, në bazë të pjesës së kapitalit të zotëruar në një shoqëri tjetër ose në bazë të një marrëveshjeje me atë shoqëri, ka të drejtë të emërojë të paktën 30% të administratorëve, të anëtarëve të këshillit të administrimit apo të këshillit mbikëqyrës të saj, apo kur ajo zotëron të paktën 30% të totalit të votave në asamblenë e përgjithshme, atëherë kjo shoqëri vlerësohet si mëmë e shoqërisë tjetër, ndërsa shoqëria tjetër vlerësohet shoqëri e kontrolluar”.

⁷² Po aty, neni 155 pika 2.

⁷³ Po aty, neni 156.

Këto kufizime qartazi synojnë të zvogëlojnë konfliktet e mundshme të interesave ndërmjet shoqërive tregtare që formojnë një grupim shoqërisht. Megjithatë, kreditorët dhe ortakët në pakicë të shoqërive të kontrolluara gjithsesi mbrohen nga një numër dispozitash në lidhje me grupimet e shoqërive. Konkretisht, neni 208 pika 1 e LSHT përcakton detyrimin e shoqërisë mëmë të kompensojë shoqërinë e kontrolluar të saj për humbjet vjetore (Bachner, Schuster & Winner, 2009:108).

Megjithatë është e rëndësishme të nënvizohet se edhe kur një person është emëruar administrator në kundërshtim me ndonjërin prej dispozitave të mësipërme, prapëseprapë ai do të jetë në gjendje ta përfaqësojë shoqërinë përpara të tretëve, siç parashikon neni 12 pika 4 e LSHT (Bachner, Schuster & Winner, 2009:108).

Sipas këtij neni, çdo parregullsi në emërimin e përfaqësuesit ligjor nuk përjashton apo kufizon përgjegjësinë e shoqërisë ndaj palëve të treta, përveç rastit kur shoqëria provon se i treti ka pasur dijeni për parregullsinë, apo në bazë të rrethanave të qarta nuk mund të mos kishte pasur dijeni për të (Xhoxhaj, 2012:71).

Sa më sipër përjashtimet zbatohen vetëm kur i treti ka pasur dijeni për parregullsinë ose në bazë të rrethanave të qarta nuk mund të mos kishte pasur dijeni për të (Bachner, Schuster & Winner, 2009:109). Kjo vlen edhe në lidhje me shkeljen e neneve 95 pika 2 dhe 158 pika 2 të LSHT, pavarësisht formulimit të këtyre dispozitave se: *“çdo emërim i bërë në kundërshtim me këto dispozita është i pavlefshëm”* (Bachner, Schuster & Winner, 2009:109). Pikërisht neni 21 pika 3 e ligjit për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit (QKR)⁷⁴ e vërteton këtë ide.⁷⁵

⁷⁴ Ligji nr.9723 datë 03.05.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit“, i ndryshuar.

⁷⁵ Neni 21 pika 3 parashikon se: *“Subjekti nuk mund t’u kundrejtojë të tretëve të dhëna, që janë regjistruar dhe/ose publikuar në mënyrë të pasaktë në regjistrin tregtar. Gjithsesi, i treti mund t’i kundrejtojë subjektit tregtar të dhënat e regjistruara e të publikuara, edhe nëse këto të dhëna janë të*

Megjithatë shoqëria në këtë rast është në një pozicion shumë më të favorshëm, pasi pala e tretë nuk mund të mbrohet me faktin se nuk e njeh ligjin. Sa më sipër është një shprehje e qartë e parimit të përgjithshëm të parashikuar në LSHT që ka të bëjë me mbrojtjen e përgjithësuar të tretëve (Xhoxhaj, 2012:71).

4.2. Administrimi në sistemin e qeverisjes me një nivel.

LSHT rregullon sistemin me një nivel të organizimit të shoqërive aksionare, ku këshilli i administrimit është organi administrues qendror. Në mënyrë tipike, këshilli i administratorëve ndërthur funksione administruese dhe mbikëqyrëse,⁷⁶ edhe pse administratorët nuk janë domosdoshmërisht anëtarë të këshillit të administrimit (Malltezi, 2011:207). Duket qartë se struktura organizative që parashikon LSHT në sistemin me një nivel, është modeluar sipas së drejtës angleze për shoqëritë tregtare (Bachner, Schuster & Winner, 2009:121).

Duke marrë në konsideratë zhvillimet e fundit në administrimin e shoqërive tregtare në BE,⁷⁷ LSHT i kushton vëmendje të posaçme përbërjes së këshillit, veçanërisht për sa i përket pavarësisë së anëtarëve jo administratorë të këshillit (Bachner, Schuster & Winner, 2009:122, Malltezi, 2011:208-209). Në këtë nënkapitull do të trajtohet procedura e emërimit dhe shkarkimit të anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare. Dispozitat ligjore për emërimin dhe shkarkimin e administratorit në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar zbatohen *mutatis mutandis* dhe për emërimin dhe shkarkimin e anëtarëve të këshillit të administrimit të shoqërive aksionare.

pasakta, përveç rastit kur subjekti provon se i treti kishte dijeni për pasaktësinë e të dhënave të publikuara ose për të dhëna të tjera të papublikuara“.

⁷⁶ Neni 134 pika 1/a e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

⁷⁷ Për shembull, Rekomandimi i Komisionit të BE i datës 15 shkurt 2005 për rolin e administratorëve joekzekutivë ose mbikëqyrës të shoqërive të listuara dhe për komitetet e këshillit “mbikëqyrës”, OJ L 52, 25.2.2005, fq. 51-63.

4.2.1. Emërimi i anëtarëve të këshillit të administrimit

Në sistemin me një nivel, këshilli i administrimit ka pozitë të fuqishme pasi realisht drejton veprimtarinë e shoqërisë, ndryshe nga sistemi me dy nivele ky drejtimi i shoqërisë ndahet midis dy organeve: këshillit mbikëqyrës dhe administratorëve.

Në sistemin me një nivel, anëtarët e këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare ashtu si dhe administratorët e shoqërisë me përgjegjësi të kufizuar emërohen me vendim të Asamblesë së përgjithshme.⁷⁸ Kjo e drejtë zgjedhjeje me votim shërben si një instrument kontrolli vendimtar (Malltezi, 2011:206).

E rëndësishme është të nënvizohet se emërimi i anëtarit të këshillit të administrimit ka të bëjë vetëm me statusin e tij si organ i shoqërisë, duke mos prekur domosdoshmërisht marrëdhënien kontraktore ndërmjet tij dhe shoqërisë. Zgjedhja me votim e anëtarëve të këshillit të administrimit kërkon një shumicë të zakonshme votash⁷⁹, por statuti i shoqërisë mund të parashikojë një kuorum⁸⁰ më të lartë.⁸¹ Nga detyrat e administratorëve në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar rrjedh se emërimi është i vlefshëm vetëm në rast se personi i zgjedhur me votim e pranon emërimin e tij.⁸² Përfundimisht nga ky rregull mund të ketë dhe kjo varet kryesisht nga rregullimet statusore. Ligji parashikon në mënyrë të shprehur në sistemin me dy nivele që këshilli

⁷⁸ Neni 155 pika 2, neni 95 pika 1 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

⁷⁹ Shumicë e zakonshme është shumica prej 50%+1 e votave të ortakëve pjesëmarrës.

⁸⁰ Kuorum quhet sasia e përcatuar e votave që duhet të jenë prezente në mbledhje si kusht për marrjen e një vendimi të vlefshëm.

⁸¹ Neni 87 pika 2 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar parashikon se: “*Me përjashtim të rasteve kur parashikohet ndryshe në këtë ligj ose në statut, për çështjet e tjera të renditura në nenin 81 të këtij ligji, asambleja e përgjithshme vendos me shumicën e votave të ortakëve pjesëmarrës*”.

⁸² Kjo buron gjithashtu nga fjalia e dytë në nenin 95 pika 1 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, sepse emërimi ka efekt ligjor vetëm pas regjistrimit të tij në QKR dhe administratori duhet të marrë pjesë në procesin e regjistrimit.

mund të ketë një përbërje mikse midis përfaqësuesve të aksionarëve dhe punonjësve të shoqërisë nëse një përcaktim i tillë bëhet në statut.⁸³

Por e njëjta hapësirë ekziston për përfaqësimin e punonjësve edhe në sistemin me një nivel; ndonëse ligji nuk e përsërit, duke u garantuar nëse parashikohet nga statuti i shoqërisë.⁸⁴ LSHT nuk përcakton as procedurat e zgjedhjes, as numrin e përfaqësuesve të punonjësve të shoqërisë dhe as mbrojtje të veçantë që mund t'u jepet atyre në lidhje me kontratën e punës në shoqëri, por një mundësi e tillë mbetet e hapur për t'u realizuar (Malltezi, 2011:209).

Duke qenë se LSHT nuk përmban asnjë rregull lidhur me emërimin e anëtarëve të parë të këshillit të administrimit, mund të nënkuptohet se ata duhet të përcaktohen nga statuti.⁸⁵

Në bazë të neneve 95 pika 1 dhe 155 pika 3 të LSHT, statuti mund të përcaktojë rregulla të posaçme për emërimin e administratorëve.

Në rastin e anëtarëve të këshillit të administrimit, këto rregulla arrijnë t'i japin të drejtë aksionarëve në pakicë, që së bashku përfaqësojnë 5% të votave, të emërojnë një anëtar të këshillit të administrimit.⁸⁶

Për sa i përket shoqërive me përgjegjësi të kufizuar, ekziston një dozë mospërputhjeje midis të drejtës së statutit për përcaktimin e rregullave të posaçme të emërimit dhe nenit 95 pika 6 të LSHT, i cili deklaron çdo kufizim mbi të drejtën për të shkarkuar, si të paligjshëm (Bachner, Schuster & Winner, 2009:121; Malltezi, 2011:201). Nëse administratorët në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar mund të shkarkohen në çdo rast

⁸³ Po aty, neni 167 paragrafi 4 (b).

⁸⁴ Po aty, neni 21.

⁸⁵ Kjo parashikohet shprehimisht në nenin 115 pika 1 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

⁸⁶ Statuti mund të parashikojë prag më të ulët; shih nenin 155 pika 3 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

nga Asambleja e përgjithshme me shumicë të thjeshtë, vendosja në statut e së drejtës për një ortak në pakicë për të emëruar administratorët, nuk do të kishte kuptim, sepse të drejta të tilla do të kishin vlerë vetëm për ortakët në pakicë gjithsesi.⁸⁷

Megjithatë, është i mundur sanksionimi i të drejtës së vetos për disa ortakë të caktuar në pakicë si në rastin e anëtarëve të këshillit të administrimit të shoqërisë aksionare apo të parashikohen rregulla të veçanta në lidhje me procedurën e zgjedhjes me votim në statut (Bachner, Schuster & Winner, 2009:122).

Përbërja e Këshillit varet gjithashtu nga sistemi i qeverisjes së shoqërisë (Malltezi, 2011:209). Këshilli përbëhet nga individë, të cilët mund të jenë aksionarë⁸⁸, punonjës të shoqërisë apo dhe nga persona të jashtëm, të cilët emërohen për një periudhë të caktuar në statut, por jo më shumë se tre vjet, me të drejtë rizgjedhjeje⁸⁹. LSHT përcakton se këshilli përbëhet nga të paktën tre anëtarë, por jo më shumë se 21 anëtarë.

Në sistemin me një nivel, shumica e anëtarëve të këshillit të administrimit duhet të jenë të pavarur dhe jo-administratorë⁹⁰; pjesa e anëtarëve të këshillit që janë administratorë mund të jenë të pavarur ose jo.⁹¹ Një person është i pavarur nëse ai është i lirë nga konfliktet e interesave sipas përkufizimit në nenin 13 pika 3 të LSHT,⁹² i cili veçanërisht përjashton personat që kanë marrëdhënie financiare me shoqërinë, si dhe personat që përfshihen në veprimtari që kanë të ngjarë ta cenojnë gjykimin e tyre në kundërshtim me interesat e shoqërisë (Malltezi, 2011:208).

⁸⁷ Gjithsesi, një dispozitë e tillë mund të jetë e dobishme në një shoqëri me dy ortakë, ku secili ortak mban 50% të të drejtave të votës.

⁸⁸ Neni 156 paragrafi 1 dhe neni 167 paragrafi 4 i ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

⁸⁹ Po aty, neni 155.

⁹⁰ Po aty, neni 155 paragrafi 1.

⁹¹ Po aty, neni 158 pika 1.

⁹² Po aty, neni 155 pika 4 përcakton se: “Anëtarë të pavarur të këshillit të administrimit vlerësohen personat, të cilët nuk kanë konflikt interesash, sipas përcaktimit të pikes 3 të nenit 13 të këtij ligji”.

Për më tepër neni 156 pika 2/b e LSHT i ndalon një personi që të jetë anëtar i këshillit, nëse ai është administrator i një shoqërie e cila është shoqëri mëmë apo shoqëri e kontrolluar në raport me këtë shoqëri.

Ndalimi i një administratori të një shoqërie të kontrolluar të veprojë si anëtar jo ekzekutiv i këshillit të administrimit (mbikëqyrës) në shoqërinë mëmë është në përputhje me praktikën më të mirë evropiane, ndërsa ndalimi i administratorit të shoqërisë mëmë të mbikëqyrë administrimin e shoqërisë së kontrolluar duke shërbyer si anëtar i këshillit nuk duket të jetë fare e nevojshme.⁹³

Më tepër ky kufizim përbën një pengesë serioze për administrimin efektiv të grupimeve të shoqërive (Malltezi, 2011:209).

4.2.2. Shkarkimi i anëtarëve të këshillit të administrimit

Ngjashmërisht me administratorin në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar, Asambleja e përgjithshme mund ta shkarkojë në çdo kohë një anëtarë të këshillit të administrimit. Ashtu si në rastin e emërimit, shkarkimi në vetvete nuk ndikon në marrëdhëniet kontraktore ndërmjet shoqërisë dhe anëtarit (Bachner, Schuster & Winner, 2009:122).

Sipas nenit 157 pika 1 e LSHT, shkarkimi kërkon një votim me shumicë të thjeshtë. LSHT lejon një shkarkim të anëtarit pa shkaqe. Kjo do të thotë se nuk është e nevojshme të ekzistojë një shkelje e detyrimeve nga ana e anëtarit të këshillit të administrimit dhe as ndonjë arsye e rëndësishme për shkarkimin, aksionarët mund të ushtrojnë lirisht të drejtat e tyre (Bachner, Schuster & Winner, 2009:122).

E drejta e shumicës së thjeshtë për të shkarkuar anëtarët e këshillit të administrimit nuk mund të hiqet as me rregullim statutor dhe as kontraktor. Në veçanti, kjo do të thotë që

⁹³ Kufizime të ngjashme zbatohen edhe për administratorët; shih po aty nenin 158 pika 2.

rregulli i shumicës në statut nuk mund të ndryshohet- për shembull, duke vendosur një prag më të lartë (Xhoxhaj, 2012:72). Kjo dispozitë synon mbrojtjen e të drejtave të aksionarëve dhe përpiqet që të mos i lejojë anëtarët të bëhen tepër të fuqishëm, duke theksuar kështu nocionin e “*përparësisë së aksionarëve*” ⁹⁴ në LSHT (Bachner, Schuster & Winner, 2009:72).

Gjithsesi, mbrojtja e të drejtave të aksionarëve nga pushtetet e tepërta të anëtarëve të këshillit të administrimit përbën një shqetësim real në shoqëritë me një strukturë pronësie të shpërndarë. Nga ana tjetër, kur një shoqëri ka vetëm pak aksionarë duhet të kihet parasysh se vendosja e një kushti për një shumicë më të lartë në statut normalisht do të mbrojë aksionarët e pakicës, të cilët dëshirojnë të marrin pjesë në administrimin e shoqërisë nga një heqje (*mundësisht e pajustifikuar*) e anëtarëve “*të tyre*” nga aksionarët e shumicës (Bachner, Schuster & Winner, 2009:72).

Pikërisht, me synimin për mbrojtjen e ortakëve të pakicës, neni 157 pika 2 e LSHT, parashikon se anëtarët e këshillit të administrimit të zgjedhur nga aksionarët e pakicës mund të shkarkohen po nga këta aksionarëve, përveç në rastin kur kushtet e parashikuara në statut për këtë emërim të veçantë nuk janë më në fuqi (Bachner, Schuster & Winner, 2009:72). LSHT lejon këshillin e administrimit, me shumicë të thjeshtë votash, t’i kërkojë gjykatës përkatëse të shkarkojë një anëtar të këshillit të administrimit, nëse ai ka shkelur detyrat e tij.⁹⁵ Shkarkimi i administratorit hyn në fuqi menjëherë pas votimit, duke i dhënë regjistrimit në QKR vetëm vlerë deklarative

⁹⁴ Përparësia e aksionarëve është një teori në qeverisjen e korporatave, sipas së cilës interesat e aksionarëve kanë prioritet ndaj interesave të grupeve të tjera të interesit të shoqërisë. Kjo qasje i jep aksionarëve të drejtën për të ndërhyrë në mënyrë të drejtëpërdrejtë dhe frekvente në vendimarrjen e shoqërisë tregtare. Për një analizë më të thelluar shih Smith G., *The Shareholder Primacy Norm*, Journal of Corporation Law, Vol.23, Nr.2, 1998, marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=10571>, (parë më 30 tetor 2014).

⁹⁵ Neni 157 pika 3 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

(Bachner, Schuster & Winner, 2009:72). LSHT i mungonin dispozitat në lidhje me rastin kur një anëtar i këshillit të administrimit jep dorëheqjen. Në praktikë, QKR-ja nuk regjistronte dorëheqjen e anëtarit të këshillit të administrimit pa patur një vendim të asamblesë për zëvendësimin e tij.⁹⁶

Ndryshimet e fundit të LSHT reflektojnë këtë problem të hasur në praktikë duke parashikuar dispozita specifike për dorëheqjen e anëtarit të këshillit të administrimit.⁹⁷

Në bazë të nenit 24, anëtari i këshillit të administrimit mund të heqë dorë në çdo kohë nga detyra e tij, nëpërmjet një njoftimi me shkrim drejtuar Asamblesë së përgjithshme.⁹⁸

Pikërisht për mos krijimin e vështirësive në veprimtarinë e shoqërisë, anëtari i këshillit të administrimit është gjithashtu i detyruar të thërrasë Asamblenë e përgjithshme për emërimin e anëtarit të ri të këshillit të administrimit, përpara datës së hyrjes në fuqi të dorëheqjes.⁹⁹

Më qëllim mbrojtjen e palëve të treta, dorëheqja e anëtarit është një akt që duhet të pasqyrohet sa më shpejtë në regjistrin tregtar të QKR-së, pavarësisht marrjes apo jo të vendimit të Asamblesë së përgjithshme për zëvendësimin e anëtarit të dorëhequr. Në kushtet e mos emërimit të anëtarit të ri nga ana e Asamblesë së përgjithshme, anëtari i dorëhequr njofton me shkrim dorëheqjen në QKR, e cila regjistron largimin e anëtarit sipas procedurave përkatëse.¹⁰⁰

⁹⁶ Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, të ndryshuar”, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 01 janar 2015).

⁹⁷ Ligji nr.129 dt.02.10.2014 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2009, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”.

⁹⁸ Po aty, neni 24.

⁹⁹ Po aty, neni 24.

¹⁰⁰ Po aty, neni 24.

Ashtu si në rastin e shkarkimit të anëtarit të këshillit të administrimit, dorëheqja nuk ndikon në marrëdhënien e shoqërisë me anëtarin e këshillit të administrimit në rast shkelje të detyrave të tij.¹⁰¹

4.2.3. Emërimi i administratorëve

Administratorët emërohen nga këshilli i administrimit. Zgjedhja me votim kërkon një shumicë të zakonshme votash.¹⁰² Vetëm personat fizikë mund të emërohen si administratorë. Administratorët mund të jenë anëtarë të këshillit të administrimit në të njëjtën kohë, por ky nuk është kusht i domosdoshëm. Çdo shoqëri aksionare duhet të emërojë të paktën një administrator.¹⁰³ Kohëzgjatja e mandatit të administratorëve duhet të përcaktohet në statut, megjithatë, nuk duhet të kalojë tre vjet.¹⁰⁴ Gjithashtu lejohet edhe rizgjedhja me votim e administratorëve pas përfundimit të mandatit të tyre.

Nga detyrat e administratorëve rrjedh se emërimi është i vlefshëm vetëm në rast se personi i zgjedhur me votim e pranon emërimin e tij.¹⁰⁵ Statuti mund të përcaktoj rregulla shtesë për emërimin e administratorëve, rregulla që mund të kenë të bëjnë me cilësitë e tyre profesionale, p.sh. mund të kërkohej të jetë ekonomist, apo të vendosen elementë të tjerë që varen nga vullneti i asamblesë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:127).

Neni 158 pika 2 e LSHT parashikon kufizimin që administratori i një shoqërie mëmë nuk mund të veprojë si administrator i një shoqërie të kontrolluar me qëllim kufizimin e konflikteve të interesit ndërmjet shoqërive tregtare. Pavarësisht se ligji parashikon se

¹⁰¹ Po aty, neni 24.

¹⁰² Shumica e thjeshtë është shumica prej 50%+1 e votave të anëtarëve të këshillit të administrimit.

¹⁰³ Neni 158 pika 1 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁰⁴ Po aty.

¹⁰⁵ Kjo buron gjithashtu nga fjalia e tretë në nenin 95 pika 1 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, sepse emërimi ka efekt ligjor vetëm pas regjistrimit të tij në QKR dhe administratori duhet të marrë pjesë në procesin e regjistrimit.

emërimi në kundërshtim me këto dispozita është absolutisht i pavlefshëm, kjo nuk përjashton apo kufizon përgjegjësinë e shoqërisë ndaj palëve të treta. Megjithatë shoqëria në këtë rast është në një pozicion shumë më të favorshëm, pasi pala e tretë nuk mund të mbrohet me faktin se nuk e njeh ligjin.

Në bazë të nenit 158 pika 1 e LSHT, emërimi i administratorëve sillte pasoja (*për të tretët*) vetëm pas regjistrimit në QKR.¹⁰⁶ Gjithsesi, kjo ka të bëjë në radhë të parë me përfaqësimin e shoqërisë para të tretëve dhe nuk do të thotë që emërimi nuk mund të ketë efekte të caktuara ligjore në marrëdhënien ndërmjet administratorit dhe shoqërisë. Ndryshimet e fundit të LSHT kanë parashikuar se emërimi do të prodhojë pasoja për të tretët që nga data e aktit të emërimit.¹⁰⁷ Nëse shoqëria emëron më shumë se një administrator, ata e administrojnë shoqërinë së bashku, përveç kur statuti parashikon ndryshe.¹⁰⁸

4.2.4. Shkarkimi i administratorëve

Bazuar në nenin 158 pika 7 të LSHT, këshilli i administrimit mund t'i shkarkojë administratorët në çdo kohë. Në këtë sistem me një nivel organizimi të shoqërisë, ligjvënësi i ka veshur këshillit të administrimit kompetenca universale- njëkohësisht kompetenca administrimi dhe mbikëqyrjeje (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:270-275).¹⁰⁹ Nëse statuti nuk identifikon qartësisht organin që duhet të emërojë dhe shkarkojë administratorin, atëherë ligji shërben si referencë për të identifikuar se cili është ky organ.

¹⁰⁶ Regjistrimi sipas nenit 43 pika 1 të ligjit nr. 9723 dt.03.05.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit”, i ndryshuar.

¹⁰⁷ Neni 25 i ligjit nr.129 dt.02.10.2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2009, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁰⁸ Neni 158 pika 6 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁰⁹ Po aty, neni 134 pika 1.

Nga ana tjetër, statuti nuk mund të përcaktojë një organ për të emëruar dhe një organ për të shkarkuar, pasi modeli i përzgjedhur për organizimin e shoqërisë nuk krijon hapësirë që themeluesit të mund të parashikojnë ndryshe në statut (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:270-275). Pra, ky është një model i dhënë nga një normë dispozitive e nuk ka vend për ndryshim apo rimodelim të strukturës organizative.

Nga interpretimi sistematik që i bëjmë dispozitave të ligjit vërejmë që në ato situata që ligji ka lejuar ndryshimin e rregullimit të sugjeruar prej tij me vullnetin e palëve, e ka shprehur qartë këtë.

Po ashtu, dhe nga interpretimi literal që i bëjmë dispozitës, ajo i referohet në çdo rast të dy kompetencave: emërimit dhe shkarkimit, nga ku nënkuptojmë që të dyja këto kompetenca i vishen vetëm një organi e nuk mund të ushtrohen të ndara mes dy organeve të ndryshme (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015: 270-275).

Si ilustrim i paqartësisë së statutit në identifikimin e organit për shkarkimin e administratorit, sjellim Vendimin nr. 4848, dt. 14.05.2012, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë

Rrethanat e çështjes

Paditësi N.E. me vendimin e këshillit të administrimit nr. 1 në date 02.09.2010, është emëruar administrator i shoqërisë “DRINI” sh.a., sipas propozimit dhe miratimit edhe nga Asambleja e Aksionarëve. Me vendimin nr.2, në date 10.11.2011, Këshilli i Administrimit i shoqërisë ka vendosur shkarkimin nga detyra e paditësit si administrator të shoqërisë dhe emërimin e D.R. në detyrën e administratores së shoqërisë “DRINI” sh.a.

Paditësi i është drejtuar gjykatës me pretendimin se ky shkarkim i tij është bërë në kundërshtim të hapur me dispozitat e LSHT, si dhe dispozitat e statutit të kësaj shoqërie.

Neni 27 i statutit të shoqërisë parashikon se: *“Administratori emërohet dhe shkarkohet nga Këshilli i Administrimit, me shumicën e votave të anëtarëve. Asambleja e aksionarëve mund të shkarkojë administratorin në çdo kohë”*.

Gjykata ka çmuar se vendimi për shkarkimin e administratorit është marrë në kundërshtim me nenin 135 të LSHT dhe nenin 27 të statutit të shoqërisë “DRINI” sh.a. Ky vendim duhet të merrej nga Asambleja e aksionarëve të shoqërisë.¹¹⁰ Gjykata e Apelit Tiranë¹¹¹ ka vendosur prishjen e vendimit dhe kthimin për rigjykim me arsyetimin se shkarkimi i administratorit është në përputhje të plotë me kompetencat e këshillit të administrimit dhe se është e nevojshme të hetohet më shumë në lidhje me shkakun që ka shtyrë shoqërinë në shkarkimin e administratorit, në mënyrë që gjykata të arrijë në dhënien e një vendimi të drejtë dhe të bazuar në ligj.

Çmoj se gjykata në arsyetimin e fakteve dhe rrethanave të çështjes nuk ka marrë në konsideratë sistemin e zgjedhur për organizimin e shoqërisë dhe ndërtimin funksional të marrëdhënieve ndërmjet këtyre organeve sipas kuadrit rregullues të brendshëm e të jashtëm të shoqërisë.

Në këtë rast, bazuar në parashtrimin e fakteve, formulimi i statutit i ka njohur këshillit të administrimit kompetencën e plotë për emërimin dhe shkarkimin e administratorit ndërsa Asambleja e aksionarëve ka kompetencë vetëm për shkarkimin e tij në çdo kohë (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:270-275). Formulimi i kësaj dispozite duhet interpretuar, konform kornizës ligjore, në drejtim të njohjes së kësaj kompetence këshillit të administrimit, duke përjashtuar Asamblenë e Aksionarëve nga kjo

¹¹⁰ Vendimi nr. 4848, dt. 14.05.2012, i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹¹¹ Vendimi nr.1656 dt. 18.07.2013, i Gjykatës së Apelit Tiranë.

procedurë.¹¹² Ky përfundim vjen në linjë me frymën e përgjithshme të ligjit, i cili i njeh vullnetit të themeluesve një terren të gjerë, me kushtin që shprehja e këtij vullneti të mos dalë jashtë kornizës ligjore të ligjit.

Në këtë rast, themeluesit mund të zgjedhin lirisht mes modeleve të organizimit e drejtimit të brendshëm të shoqërive aksionare, pa mundur që të krijojnë forma të reja hibride si rezultat i kombinimit të marrëdhënieve ekzistuese (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:270-275).

Një tjetër arsye që mbështet argumentin e mësipërm lidhet me llogaridhënien. Duke përcaktuar organe të ndryshme për emërimin dhe shkarkimin e administratorit, statuti krijon konfuzion lidhur me llogaridhënien e tij. Në këto rrethana, administratori është i paqartë se ndaj cilit organ duhet të raportojë dhe cili organ vlerëson performancën e tij, veçanërisht nëse diskutohet riemërimi.

Administratori është organ ekzekutiv, i cili vendos në zbatim politikat e shoqërisë të përcaktuara nga Asambleja e përgjithshme dhe vendimet e këshillit të administrimit (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015: 270-275). Lidhur me këtë debat, mendimi juridik i huaj është zhvilluar në drejtim të përcaktimit të rolit të këshillit të administrimit si kontrollues i administratorëve dhe përputhshmërisë së veprimtarisë së tyre me kuadrin rregullues të brendshëm e të jashtëm të shoqërisë (Hopt & Leyens, 2004:5).

Si përfundim, duket se ligji është konsistent në normimin e marrëdhënies mes shoqërisë dhe administratorit, duke mos njohur dominancën e Asamblesë për shkarkimin e administratorit në sistemin me një nivel drejtimi të shoqërisë aksionare.

E drejta për të shkarkuar administratorin nuk kufizohet në rastet kur administratori ka shkelur detyrimet e tij apo kur ekziston ndonjë shkak tjetër për shkarkimin. Ligjvënësi

¹¹² Neni 158 pika 7 e ligjit nr. 9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar (sistemi me një nivel drejtimi).

nuk përcakton një listë shteruese të shkaqeve të arsyeshme që çojnë në shkarkimin e administratorit, por vendos standarde që duhen të respektohen nga administratori i shoqërisë në përmbushjen e detyrave të tij. Administratorët janë të detyruar t'u përmbahen detyrimeve të besnikërisë që janë vendosur mbi ta. Ata duhet të veprojnë në mirëbesim dhe në interesin më të mirë të shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:127).

Me fjalë të tjera, Këshilli Mbikëqyrës ka dy mundësi për ta shkarkuar nga detyra administratorin. E para, është për fajin e administratorit, kur konstatohet se veprimet apo mosveprimet e administratorit (*përfshirë këtu performancën në detyrë*) përbëjnë shkelje të detyrimeve të tij ndaj shoqërisë, dhe e dyta, pa faj të administratorit (*madje pa i dhënë atij ndonjë arsye konkrete*).

Megjithatë, duhet mbajtur parasysh se ndonëse shkarkimi i administratorit ka efekt të menjëhershëm largimin e tij nga detyra, kjo nuk do të thotë se ky i fundit nuk mund të ngrejë pretendime që rrjedhin nga marrëdhënia kontraktore e administrimit me shoqërinë.

Në këtë rast, gjykata, duke vlerësuar të gjitha rrethanat e çështjes, nëse gjen shkaqe të justifikuara dhe të ligjshme për shkarkimin e administratorit, nuk i njeh këtij ndonjë të drejtë dëmshpërblimi. Në të kundërt, nëse shkarkimi është pa shkak ose për shkaqe të paligjshme, atëherë gjykata detyron shoqërinë të shpërblejë dëmin përkatës (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:267).

Si ilustrim sjellim Vendimin nr.4490, dt.08/04.2014, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Rrethanat e çështjes

Paditësi M.K. është emëruar në detyrën e administratorit të paditurit, shoqërisë OST SECURITY sh.a. me vendimin nr.1 dt. 18.04.2013 të Këshillit Mbikëqyrës të shoqërisë. Po në këtë datë është lidhur dhe kontrata e punës, në të cilën është përcaktuar se kontrata lidhet konform LSHT.

Me vendimin nr. 7 dt. 04.10.2013 të Këshillit Mbikëqyrës, paditësi M.K. është liruar nga detyra e administratorit. Në këtë vendim nuk jepet asnjë motivacion në lidhje me motivet e largimit nga puna në mënyrë të menjëhershme. Neni 21 pika 3 e statutit përcakton se *“Administratori mund të shkarkohet në çdo moment nga Këshilli mbikëqyrës.”*

Paditësi i është drejtuar gjykatës me pretendimin se është shkarkuar në kundërshtim me dispozitat ligjore, pa një motiv të justifikuar dhe të arsyeshëm.¹¹³

Gjykata në vendimin e saj arsyeton se LSHT ka një formulim të qartë lidhur me shkarkimin e administratorit dhe pasojat që vijnë nga ky moment. Shkarkimi mund të ndodhë në çdo moment, me apo pa shkak të arsyeshëm. Arsyeja e një parashikimi të tillë lidhet me diskrecionin që ka shoqëria të zgjedhë personin (apo personat) që do t'i besojnë administrimin e saj.

Pra, shkarkimi i administratorit nuk duhet detyrimisht të lidhet me ekzistencën e një shkakut të justifikuar. Megjithatë, ekzistenca ose jo e këtij shkakut është thelbësore për pretendimet që mund të ngrejë administratori i shkarkuar ndaj shoqërisë, pasi në kushtet e mungesës së një shkakut të arsyeshëm e të justifikuar, shoqëria do të përballlet me kërkesat për shpërblimin e dëmit që rrjedh nga marrëdhënia kontraktore e krijuar mes shoqërisë dhe administratorit të saj (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:264-267). Theksojmë arsyetimin e gjykatës në të cilin argumentohet se

¹¹³ Vendim nr.4490, dt.08/04.2014, i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

“zgjidhja e një kontrate të dyanshme, e bërë në mënyrë të njëanshme, mund të vlerësohet se nuk passjell detyrimin për shpërblim dëmi, vetëm nëse njëra nga palët kontraktuese nuk përmbush detyrimet e veta, kundrejt palës tjetër, dhe për këtë shkak kjo e fundit e zgjidh kontratën.”¹¹⁴

Në rastin konkret nuk u provua ekzistenca e një shkakut të arsyeshëm e të justifikuar që legjitimon shkarkimin e administratorit. Për këtë arsye, pala e dëmtuar ka të drejtë të kërkojë shpërblimin e dëmit të pësuar nga zgjidhja e kontratës.¹¹⁵

Sa i përket caktimit të masës së shpërblimit, nuk ka një praktikë të unifikuar gjyqësore, por masa e shpërblimit që caktohet çmohet rast pas rasti nga gjykata duke marrë për bazë tërësinë e rrethanave të rastit konkret. Për shembull, gjykata mund të vlerësojë kohën gjatë së cilës ka qenë i punësuar administratori, sjelljen e tij ndaj shoqërisë, pagën mujore etj. (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:264-275).

Me përjashtim të rasteve kur parashikohet ndryshe në statut, vendimi i këshillit të administrimit për shkarkimin merret me shumicën e votave të anëtarëve të pranishëm.¹¹⁶

Ashtu si dhe në rastin e shkarkimit të anëtarit të këshillit të administrimit, shkarkimi i administratorit hyn në fuqi menjëherë pas votimit.¹¹⁷

LSHT i mungonin dispozitat në lidhje me rastin kur administratori jep dorëheqjen. Në praktikë, ashtu si dhe në rastin e dorëheqjes së anëtarit të këshillit të administrimit, QKR-ja nuk regjistronte dorëheqjen e administratorit pa patur një vendim të këshillit të administrimit për zëvendësimin e tij.¹¹⁸

¹¹⁴ Vendimi nr.4490, dt.08.04.2014, i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹¹⁵ Një vendim i ngjashëm që vjen nga gjykatat amerikane trajton mënyrën se si kompensohet anëtari i këshillit nëse kontrata e lidhur mes tij dhe shoqërisë zgjidhet në mënyrë të njëanshme nga shoqëria. Për më shumë shih In re Walt Disney Co në .Klein W., Ramseyer J., & Bainbridge S. *Business Association: Cases and Materials on Agency, Partnerships, and Corporations*, 8th Edition, Foundation Press, fq.374-389.

¹¹⁶ Neni 158 pika 7 e ligjit nr. 9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹¹⁷ Po aty.

¹¹⁸ Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 03 janar 2015).

Ndryshimet e fundit të ligjit reflektojnë këtë problem të hasur në praktikë duke parashikuar dispozita specifike për dorëheqjen, në varësi të faktit nëse administratori ishte apo jo anëtar i këshillit të administrimit. Bazuar në nenin 25 të LSHT, administratori, i cili nuk është anëtar i këshillit të administrimit, mund të heqë dorë në çdo kohë nga detyra e tij, duke njoftuar me shkrim për dorëheqjen, shkaqet dhe datën kur dorëheqja hyn në fuqi.¹¹⁹

Nëse këshilli i administrimit nuk merr vendimin për emërimin e administratorit të ri, atëherë administratori i njofton me shkrim dorëheqjen QKR-së, e cila regjistron largimin e administratorit.¹²⁰ Ndërsa, kur administratori është njëkohësisht anëtar i këshillit të administrimit, apo kur administratori emërohet nga asambleja e përgjithshme¹²¹, për dorëheqjen e administratorit do të zbatohen dispozitat për dorëheqjen e anëtarit të këshillit të administrimit. Dorëheqja e administratorit nuk cenon paditë e shoqërisë për shkelje të detyrimeve të besnikërisë që administratori ka ndaj saj sipas këtij ligji.¹²²

Pavarësisht ndryshimeve, ligji i mungon dispozitat në lidhje me rastin kur shoqëria mbetet pa administrator, si rrjedhojë e mos arritjes së marrëveshjes midis anëtarëve për administratorin e ri, pas regjistrimit të administratorit të dorëhequr.¹²³ Mungesa e një organi përfaqësues i heq shoqërisë aftësinë e saj për të ndërmarrë veprime, gjë e cila jo vetëm mund të jetë me rrezik për vetë aksionarët e shoqërisë, por gjithashtu paraqet një kërcënim tek kreditorët e shoqërisë.¹²⁴

¹¹⁹ Ligji nr.129 dt.02.10.2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2009, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹²⁰ Po aty, neni 25.

¹²¹ Neni 167 pika 2 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹²² Neni 25 i ligjit nr.129 dt.02.10.2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2009, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹²³ Kjo situatë ka shumë mundësi të krijohet, nëse statuti parashikon një shumicë më të lartë (p.sh. tre të katërtat) për zgjedhjen me votim të administratorëve.

¹²⁴ Normalisht, kreditorët nuk mundën as të njoftojnë shoqërinë për ndonjë të drejtë që ata kanë, pasi nuk ekziston askush që mund të përfaqësojë shoqërinë “në mënyrë pasive”.

Neni 191 pika 2 e LSHT rregullon një situatë të ngjashme, e cila mund të krijohet gjatë procesit të prishjes së një shoqërie, nëse aksionarët e shoqërisë aksionare nuk arrijnë të emërojnë një likuidues brenda 30 ditëve nga data e prishjes. Në këtë rast parashikohet se çdo person i interesuar (ku përfshihen aksionarët si dhe kreditorët e shoqërisë) mund t'i kërkojë gjykatës që të caktojë një likuidues.

Vlen për tu theksuar se likuiduesi gjatë veprimtarisë së tij merr përsipër të drejtat dhe detyrimet e administratorit të shoqërisë dhe përfaqëson shoqërinë në raport me të tretët, duke patur kështu një pozicion të ngjashëm me administratorin e shoqërisë. Për këtë arsye, kjo dispozitë mund të zbatohet përputhshmërisht në rastin kur anëtarët e këshillit të administrimit nuk arrijnë që të emërojnë një administrator.

4.3. Administrimi në sistemin e qeverisjes me dy nivele

Funksionet administruese në shoqëritë aksionare në sistemin me dy nivele ndahen ndërmjet dy organeve të ndryshme: administratorëve dhe këshillit mbikëqyrës. Në bazë të nenit 166 pika 2 të LSHT, rregullat për funksionet mbikëqyrëse të këshillit të administrimit zbatohen edhe nga këshilli mbikëqyrës. Në këtë seksion do të trajtohet procedurat e emërimit dhe shkarkimit të anëtarëve të këshillit mbikëqyrës dhe administratorëve në sistemin e qeverisjes me dy nivele.

4.3.1. Emërimi i anëtarëve të këshillit mbikëqyrës

Bazuar në nenin 167 pika 4 e LSHT, parashikimet e dispozitave 155 e 157 të LSHT për këshillin e administrimit zbatohen edhe për numrin e anëtarëve, përbërjen dhe shkarkimin e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës. Ngjashmërisht me anëtarët e këshillit të administrimit në sistemin me një nivel, anëtarët e këshillit mbikëqyrës zgjidhen me

votim nga asambleja e përgjithshme.¹²⁵ Zgjedhja me votim kërkon një shumicë të zakonshme të votave.¹²⁶ Në bazë të nenit 115 pika 1 e LSHT, anëtarët e parë të këshillit mbikëqyrës duhet të përcaktohen në statut. Këshilli mbikëqyrës duhet të përbëhet të paktën nga tre persona fizikë dhe numri i përgjithshëm i anëtarëve të këshillit mbikëqyrës nuk duhet të jetë më tepër se 21. Anëtarët e këshillit mbikëqyrës nuk mund të jenë edhe administratorë në të njëjtën kohë, gjë që thekson ndarjen e funksioneve administrative nga ato mbikëqyrëse në modelin me dy nivele.¹²⁷

Sipas nenit 167 pika 4/a e LSHT, shumica e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës duhet të jenë të pavarur, pavarësi kjo e prezumuar në kuptim të nenit 13 pika 3 e LSHT. Përveç këtij kushti, neni 167 pika 3 e LSHT u ndalon administratorëve të shoqërisë mëmë apo të kontrolluar që të ushtrojnë funksionin e anëtarit të këshillit mbikëqyrës.¹²⁸ Sipas nenit 21 të LSHT, këshilli i punëmarrësve mund të emërojë persona për të përfaqësuar punëmarrësit në nivel këshilli. Normalisht, numri i saktë i përfaqësuesve të punëmarrësve varion sipas strukturës së këshillit të shoqërisë. Gjithsesi, për sistemin me dy nivele, neni 167 pika 4 e LSHT sanksionon se statuti mund të parashikojë që disa prej tyre mund të zgjidhen dhe/ose shkarkohen nga punëmarrësit e shoqërisë, duke mos përcaktuar numrin e saktë të anëtarëve të këshillit mbikëqyrës (Bachner, Schuster & Winner, 2009:131).

¹²⁵ Rregulli në lidhje me të drejtat e emërimit të ortakëve në pakicë zbatohen gjithashtu për anëtarët e këshillit mbikëqyrës.

¹²⁶ Megjithatë, statuti mund të parashikojë shumicë më të lartë.

¹²⁷ Shih nenin 167 pika 4 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹²⁸ Kjo do të vinte në kundërshtim me strukturën hierarkike të grupimit të shoqërive, nëse administratori i shoqërisë së kontrolluar, në të njëjtën kohë, do të mbikëqyrte menaxhimin e shoqërisë mëmë.

4.3.2. Shkarkimi i anëtarëve të këshillit mbikëqyrës

Për sa u përket rregullave për shkarkimin e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës, bazuar në nenin 167 pika 4 të LSHT, do të zbatohen dispozitat ligjore për shkarkimin e anëtarëve të këshillit të administrimit. Asambleja e përgjithshme mund t'i shkarkojë anëtarët e këshillit mbikëqyrës në çdo kohë me shumicë të thjeshtë.¹²⁹ E drejta e shumicës së thjeshtë për të shkarkuar anëtarët e këshillit të administrimit nuk mund të hiqet as me rregullim statutor dhe as kontraktor. LSHT lejon një shkarkim të anëtarit të këshillit mbikëqyrës pa shkaqe. Anëtarët e këshillit të administrimit të zgjedhur nga aksionarët e pakicës mund të shkarkohen po nga këta aksionarë, përveç në rastin kur kushtet e parashikuara në statut për këtë emërim të veçantë nuk janë më në fuqi.¹³⁰

LSHT lejon këshillin e administrimit, me shumicë të thjeshtë votash, t'i kërkojë gjykatës përkatëse të shkarkojë një anëtar të këshillit të administrimit, nëse ai ka shkelur detyrat e tij.¹³¹ Në lidhje me procedurat e dorëheqjes së anëtarëve të këshillit mbikëqyrës, do të zbatohen *mutatis mutandis* dispozitat për dorëheqjen e anëtarëve të këshillit të administrimit.

4.3.3. Emërimi dhe shkarkimi i administratorëve

Brenda strukturës me dy nivele, ligji parashikon dy mënyra të ndryshme për emërimin e administratorëve. Zgjedhja e bërë ndërmjet këtyre dy sistemeve duhet të përcaktohet në statutin e shoqërisë.¹³² Në bazë të “modelit gjerman”, administratorët emërohen dhe shkarkohen nga këshilli mbikëqyrës. Në këtë drejtim, modeli gjerman është i ngjashëm

¹²⁹ Shih nenin 157 pika 1 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹³⁰ Po aty, neni 167 pika 4 dhe neni 157 pika 2.

¹³¹ Po aty, neni 167 pika 4 dhe neni 157 pika 3.

¹³² Po aty, neni 167 pika 2. Nuk ka një rregull të përgjithshëm në lidhje me këtë situatë.

me sistemin me një nivel, ku administratorët emërohen dhe shkarkohen nga këshilli i administrimit.

Për dallim, i ashtuquajti “modeli italian”¹³³ parashikon zgjedhjen e administratorëve me votim nga Asambleja e përgjithshme. Në këtë rast, të dy organet administrative zgjidhen dhe shkarkohen me votim të drejtpërdrejtë nga aksionarët, gjë e cila qartazi forcon rolin e Asamblesë së përgjithshme (Malltezi, 2011:214).

Përsa u përket rregullave procedurale të votimit, dispozitat që merren me emërimin dhe shkarkimin e anëtarëve të këshillit të administrimit zbatohen *mutatis mutandis* për zgjedhjen dhe shkarkimin e administratorëve brenda variantit italian të sistemit me dy nivele.

4.4. Kompetencat e administratorit

Administrimi i shoqërisë përfshin një gamë të gjerë veprimesh të brendshme dhe veprime në raport me të tretët. Ndër kompetencat më të rëndësishme të administratorëve janë administrimi dhe përfaqësimi i shoqërisë. Ndërkohë që administrimi është kompetencë ekskluzive e administratorëve, përfaqësimi i shoqërisë tek të tretët apo pranë subjekteve të caktuara mund të bëhet nga administratorët apo persona të tjerë të caktuar nga shoqëria për këtë qëllim (Malltezi, 2011:196).

Duhet patur parasysh se në çdo rast një ndarje kompetencash midis administratorëve në statut shërben si një argument i fortë për të provuar dijeninë e të tretëve për tagrat e administratorëve, pasi rregulloret e shoqërisë jo domosdoshmërisht janë të publikuara (Malltezi, 2011:197).

¹³³ Ky sistem përputhet me modelin italian të administrimit të brendshëm të shoqërive aksionare.

Dhe në rastin e përfaqësimit, tagrat e administratorëve mund të kufizohen nga përcaktimet e statutit, rregulloret e brendshme të shoqërisë dhe vendimi i asamblesë së përgjithshme për t'i dhënë një të treti apo njërit prej administratorëve tagra specifike përfaqësimi.¹³⁴

Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se në shoqëritë aksionare që ndjekin modelin e qeverisjes me një nivel, statuti nuk duhet t'u caktojë administratorëve ato kompetenca të cilat ligji ia ngarkon këshillit të administrimit.¹³⁵ Neni 166 pika 1 e LSHT përmban rregullin e përgjithshëm lidhur me shpërndarjen e funksioneve në sistemin me dy nivele (Malltezi, 2011:198).

Sipas këtij rregulli, administratorët drejtojnë shoqërinë dhe marrin vendime për mënyrën e vënies në zbatim të politikave tregtare, ndërsa këshilli mbikëqyrës mbikëqyr zbatimin e këtyre politikave dhe përputhjen e tyre me ligjin dhe statutin (Bachner, Schuster & Winner, 2009:139). Normalisht vendimet e marra nga administratorët nuk kërkojnë miratimin e këshillit mbikëqyrës.

Përfashtimet mund të gjenden në nenin 13 dhe nenin 154 pika e LSHT lidhur me veprimet me palët e lidhura dhe miratimin e deklaratës vjetore të llogarive të shoqërisë (Malltezi, 2011:204). Në raste të tjera, statuti mund të kërkojë miratimin e këshillit mbikëqyrës (Bachner, Schuster & Winner, 2009:139). Kompetencat e administratorit të shoqërisë aksionare janë shumë të ngjashme me ato të administratorit në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar. Në këtë seksion do të trajtojmë kompetencat e administrimit dhe përfaqësimit të shoqërisë nga administratori.

¹³⁴ Neni 159, neni 12 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹³⁵ Po aty, neni 158 pika 4.

4.4.1. Drejtimi i aktivitetit të shoqërisë aksionare

Kompetenca e administrimit e ka bazën në pushtetin vendimmarrës të administratorëve, ose me saktë në faktin që janë ata që marrin vendime në lidhje me organizimin dhe sjelljen e shoqërisë tregtare (Xhoxhaj, 2012:74). Administrimi i shoqërisë tregtare përfshin të gjitha veprimet dhe vendimet që duhet të merren gjatë aktivitetit tregtar të shoqërisë, për sa kohë marrja e një vendimi të caktuar nuk i është ngarkuar ndonjë organi tjetër me ligj ose statut (Bachner, Schuster & Winner, 2009:127). Ligji ynë nuk ka përcaktuar, ose me saktë nuk ka bërë një ndarje midis asaj që quhet administrim i zakonshëm¹³⁶ dhe administrim i jashtëzakonshëm.¹³⁷

Mungesa e përcaktimit në statut të veprimeve që administratorët nuk duhet në kryejnë, ka qenë objekt mosmarrëveshjes gjyqësore midis administratorëve dhe aksionarëve të shoqërisë.

Gjykatat shqiptare kanë theksuar se themeluesit e shoqërisë, pra aksionarët duhet të parashikojnë shprehimisht në statut, aktet të cilat administratorët nuk mund të kryejnë, sidomos në lidhje me disponimin ose tjetërsimin e aseteve të shoqërisë. Në të kundërt, këto akte do të konsiderohen si akte që tejkalojnë kompetencat e tyre (Xhoxhaj, 2012:73; Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:191-193).¹³⁸

Konkretisht, administratori kryen veprimet e përditshme që kanë të bëjnë me administrimin e shoqërisë, me plotësimin apo mbikëqyrjen e detyrave të vogla e të përditshme që kërkon ushtrimi i aktivitetit tregtar, zbatimin e politikave tregtare të

¹³⁶ Kryerja e të gjitha veprimeve që kanë lidhje me aktivitetin tregtar të shoqërisë konsiderohet administrim i zakonshëm i shoqërisë.

¹³⁷ Kryerja e veprimeve që kanë të bëjë me disponimin apo me tjetërsimin e aseteve të shoqërisë, ose veprime të tjera që nuk kanë lidhje me aktivitetin tregtar të shoqërisë konsiderohet administrim i jashtëzakonshëm.

¹³⁸ Shih Vendimin Nr. 440, datë 17.12.2009 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë dhe Vendimin Nr. 9745, datë 23.11.2009 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

vendosura, por edhe veprime që angazhojnë shoqërinë me pale të treta (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:87). Kur shoqëria ka disa administratorë, bashkadministrimi i shoqërisë nga ana e tyre merret i mirëqenë, përveç kur statuti apo rregulloret e shoqërisë përcaktojnë ndryshe.¹³⁹

4.4.2. Përfaqësimi i shoqërisë aksionare

Një aspekt i rëndësishëm që karakterizon marrëdhënien e administratorit me shoqërinë është përfaqësimi ligjor. Si në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar ashtu dhe në shoqëritë aksionare të organizuara sipas sistemit me një nivel apo dy nivele, tagrat e përgjithshme për të përfaqësuar shoqërinë i përkasin administratorëve.¹⁴⁰ Kjo pasi për vetë kompetencat dhe detyrat e tij, administratori është personi më i informuar mbi veprimtarinë tregtare dhe nevojat e shoqërisë, kontratat apo marrëdhëniet që duhet të mbajë shoqëria me të tretët. Ky përfaqësim përfshin çdo veprim që parashikon KC mbi përfaqësimin dhe në veçanti LSHT në lidhje me përfaqësimin e këtyre të fundit, si p.sh., veprimet për publikimin e vendimeve të shoqërisë në QKR sipas kërkesave dhe afateve ligjore, komunikimin me të tretët, lidhjen e kontratave në emër të shoqërisë apo çdo veprim gjyqësor apo jashtëgjyqësor në lidhje me konflikte midis shoqërisë dhe të tretëve (Malltezi, 2011:204).

Në bazë të nenit 96 pika 3 dhe nenit 159 pika 3 e LSHT, tagrat e përfaqësimit të administratorëve dhe çdo ndryshim i tyre, regjistrohen pranë QKR-së (Bachner, Schuster & Winner, 2009:31; Xhoxhaj, 2012:75).

Ligji për QKR-në kërkon të regjistrohen të dhënat e identifikimit të personave përgjegjës për përfaqësimin e shoqërisë me të tretët, kompetencat e përfaqësimit si dhe

¹³⁹ Neni 158 pika 6 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁴⁰ Po aty, shih nenin 95 pika 3/b, nenin 158 pika 3/b, lidhur me nenin 167 pika 2.

afati i emërimit të tyre.¹⁴¹ Për çdo lloj shoqërie tregtare, ligji përcakton se administratorët të cilët kanë të drejtë të përfaqësojnë shoqërinë tregtare bashkërisht, mund ti autorizojnë disa prej tyre për kryerjen e disa veprimeve të caktuara apo për kryerjen e disa kategorive të caktuara të veprimesh.¹⁴² Është e këshillueshme që tagrat e përfaqësimit që prekin interesat thelbësore të shoqërisë, të kufizohen nga një miratim paraprak i Asamblesë së Përgjithshme.

Në këtë mënyrë, Asambleja do të monitorojë mbi veprimtarinë e administratorit si dhe do të evitojë veprimet në dëm të shoqërisë. Kufizimet e tagrave të përfaqësimit duke qenë se e angazhojnë shoqërinë me të tretët, për të dhënë efekte ndaj tyre, duhet të bëhen publike duke u regjistruar në QKR.

Nëse shoqëria vendos të kufizojë tagrat e përfaqësimit të administratorit, duhet që këto kufizime t'i përcaktojë shprehimisht në klauzolat e statutit ose në vendimin që merr Asambleja e Përgjithshme për kufizimin e tagrave të administratorit. Kufizimit e tagrave të përfaqësimit duhet të publikohen në QKR sipas regjimit ligjor të përcaktuar në ligj (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:178-180).

Megjithatë, ajo që mungon si në rastin e shoqërive me përgjegjësi të kufizuar ashtu dhe të shoqërive aksionare, është një rregull i përgjithshëm në LSHT, i cili përcakton, në mungesë të një dispozite të posaçme në statut, nëse disa administratorë mund ta përfaqësojnë shoqërinë vetëm bashkërisht ose nëse secili prej tyre ka të drejtë ta përfaqësojë shoqërinë individualisht (Bachner, Schuster & Winner, 2009:30).

Neni 95 pika 5 dhe neni 158 pika 6 e LSHT parashikojnë se, nëse shoqëria cakton më shumë se një administrator, ata e administrojnë bashkërisht shoqërinë, por rregullat për përfaqësimin e shoqërisë kundrejt të tretëve nuk janë domosdoshmërisht të njëjta me

¹⁴¹ Neni 32 pika h e ligjit nr. 9723 datë 03.05.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit“, i ndryshuar.

¹⁴² Shih nenin 96 pika 2 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare“, i ndryshuar.

rregullat për kompetencat e administrimit të brendshëm. Në Gjermani rregulli i përgjithshëm është se disa administratorë mund ta përfaqësojnë shoqërinë bashkërisht, vetëm për sa kohë nuk parashikohet ndryshe në statut.¹⁴³

Shpesh mund të ndodhin situata, kur administratorët për shkak të aktivitetit tregtar të shoqërisë duhen të veprojnë në vende të ndryshme, duke sjelle vështirësi praktike në përfaqësimin bashkërisht të shoqërisë. Në këtë rast logjikisht statuti do i shmanget rregullit të përgjithshëm që disa administratorë e përfaqësojnë shoqërinë bashkërisht dhe mund të lejojë që secili administrator ta përfaqësojë individualisht shoqërinë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:32; Xhoxha, 2012:75).

Në këtë situatë, është e mundur që statuti të parashikojë një rregullim të caktuar për administrimin e brendshëm por në statut duhet të ketë dhe një rregullim tjetër lidhur me përfaqësimin e shoqërisë. Në të njëjtën kohë, ortakët mund të dëshirojnë të kufizojnë lirinë e çdo administratori për të kryer veprime tregtare mbi një prag të caktuar dhe këto kufizime kanë të bëjnë me atë që quhet administrim i veprimtarisë tregtare të shoqërisë. Në këtë rast statuti mund të parashikojë që veprimet mbi këtë prag të kërkojnë miratimin e dy administratorëve, miratim që mund të jepet dhe në formë jozyrtare, telefon, e-mail etj. (Bachner, Schuster & Winner, 2009:33). Megjithatë, ky rregull i dytë përbën llojin e kufizimit në të cilin shoqëria nuk mund të mbrohet kundrejt një të treti për shkak të nenit 12 pika 2 e LSHT. Ky përbën një rregull të vlefshëm të administrimit të brendshëm (Xhoxhaj, 2012:75).

Thelbi i kësaj dispozite është ai që hartuesit e këtij ligji e përshkruajnë si qasja e *“mbrojtjes së përgjithësuar të tretëve”*, që u ndërmor në mënyrë që të implementonte

¹⁴³ Neni 35 pika 2 e GmbHG dhe neni 78 pika 2 e AktG.

nenin 9 të Direktivës së parë për të drejtën për shoqëritë tregtare.¹⁴⁴ Neni 12 pika 2 e LSHT është sjellë në mospërputhje me këtë direktivë. Konkretisht, kjo dispozitë parashikon se kufizimet e tagrave të përfaqësimit siç janë vendosur në statut apo vendimet e organeve të tjera kompetente të shoqërisë asnjëherë nuk mund t'i kundrejtohen palëve të treta,

*“edhe nëse ato janë bërë publike në një mënyrë të ndryshme nga ato të parashikuara nga Ligji nr.9723, datë 3.5.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit”, përveç rastit kur shoqëria tregtare provon se pala e tretë kishte dijeni për këto kufizime, ose në bazë të rrethanave të qarta nuk mund të mos kishte pasur dijeni për to”.*¹⁴⁵

Nga interpretimi i kësaj dispozite deduktohet se publikimi sipas mënyrave të parashikuara në ligjin për QKR sjell të njëjtën pasojë, atë që shoqëria tregtare nuk mund t'i kundrejtojë kufizimet e tagrave të përfaqësimit palëve të treta. Po kështu, edhe çdo formë e publikimit sjell të njëjtën pasojë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:34).

Por qëllimi i parimit të “mbrojtjes së përgjithësuar të tretëve” nuk është të mbrojë palët e treta që veprojnë në keqbesim. Një palë e tretë nuk meriton mbrojtje nëse ajo kishte dijeni për kufizimet e shkelura nga përfaqësuesi apo në bazë të rrethanave të qarta nuk mund të mos kishte pasur dijeni për to (Bachner, Schuster & Winner, 2009:35).

¹⁴⁴ Neni 9 i Direktivës 2009/101/KE, Për koordinimin e masave, të cilat për qëllime të mbrojtjes së interesave të anëtarëve dhe të palëve të treta. OJ L 258, datë 1.10.2009 parashikon se:

1. Veprimet e kryera nga organet e shoqërisë janë ligjërish të detyrueshme për të edhe nëse këto veprime nuk janë brenda objektit të shoqërisë, përveç kur veprime të tilla tejkalojnë kompetencat që ligji u jep apo lejon që t'u jepen këtyre organeve. Gjithësesi, Shtetet Anëtare mund të parashikojnë që shoqëria nuk do të detyrohet ligjërish nga veprime të kryera jashtë objektit të saj, nëse ajo provon se pala e tretë ka pasur dijeni që veprimi ka qënë jashtë objektit të saj apo, në bazë të rrethanave nuk mund të mos kishte pasur dijeni për këtë; vetë publikimi i statuteve nuk përbën provë të mjaftueshme në lidhje me këtë.

2. Kufizimet në kompetencat e organeve të shoqërisë, që rrjedhin nga statuti, apo nga ndonjë vendim i organeve kompetente nuk mund t'i kundrejtohen kurrë palëve të treta, edhe nëse ato janë bërë publike.

3. Nëse ligji i brendshëm parashikon që tagrat për të përfaqësuar një shoqëri mundet, në devijim nga rregullat ligjore që rregullojnë subjektin, t'i jepen nga statuti një personi të vetëm apo shumë personave që veprojnë së bashku, ai ligj mund të parashikojë se një dispozitë e tillë në statut mund t'i kundrejtohet palëve të treta me kusht që ajo të ketë të bejë me tagrat e përgjithshme të përfaqësimit; çështja nëse një dispozitë e tillë në statut mund t'i kundrejtohet palëve të treta rregullohet nga neni 3.

¹⁴⁵ Neni 12 pika 2 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

Po kështu nuk u garantohet ndihmë në rast se veprimet e kryera nga përfaqësuesit ligjorë shkojnë përtej tagrave të përfaqësimit që u jep ligji apo u lejon tu jepen përfaqësuesve.¹⁴⁶ Veprimi nuk do të jetë detyrim për shoqërinë edhe pse pala e tretë nuk kishte dijeni se ky veprim kalonte kompetencat që ligji i përgjithshëm u ngarkon përfaqësuesve ligjorë. Kjo për faktin se askush nuk mund të mbrohet me argumentin se nuk e njeh ligjin (Xhoxhaj, 2012:75).

Ndryshimet e fundit të nenit 12 të LSHT¹⁴⁷, reflektuan problematikën e hasur dhe u sollën në përputhje të plotë me parashikimet e Direktivës 2009/101/KE për sa i përket ndarjes së kompetencave mes organeve të shoqërisë, të drejtat e përfaqësimit të përfaqësuesve ligjor, dhe mbrojtjen e palëve të treta që në mirëbesim kanë lidhur marrëdhënie tregtare me shoqërinë. Këto dispozitat referuese të Direktivës 2009/101/KE në lidhje me këto çështje janë shtjelluar nga doktrina dhe Gjykatat Europiane (Edward,1999:40-41; Stain,1971:175; Schaefler,1984:181).¹⁴⁸

¹⁴⁶ Po aty, neni 12 pika 3.

¹⁴⁷ Neni 12 i ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, parashikon se:

1. “Statuti apo vendimet e shoqërisë nuk mund të ndryshojnë apo kufizojnë kompetencat që ky ligj përcakton për organet e ndryshme të shoqërisë tregtare. Çdo veprim që ka për qëllim ndryshimin apo kufizimin e kompetencave të organeve të shoqërisë, të cilat nuk lejohen shprehimisht sipas këtij ligji, nuk mund t’i kundrejtohen palëve të treta edhe nëse janë bërë publike në statut apo sipas mënyrave të parashikuara nga ligji nr. 9723, datë 3.5.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit”, të ndryshuar.

2. Shoqëritë tregtare përfaqësohen në marrëdhëniet me të tretët nga përfaqësuesit e tyre ligjorë, të cilët veprojnë në përputhje me rregullat e përcaktuara nga ky ligj dhe nga dispozitat e statutit. Përfaqësimi ligjor i shoqërisë është i vlefshëm për çdo veprim gjyqësor apo jashtëgjyqësor, me përjashtim të rastit kur statuti parashikon kufizime në tagrin e përfaqësuesit ligjor për të vepruar i vetëm, në lidhje me disa, apo me të gjitha marrëdhëniet e shoqërisë me të tretët. Përfaqësuesit ligjorë mbeten të detyruar ndaj shoqërisë, për të zbatuar të gjitha kufizimet e tagrave të përfaqësimit në marrëdhëniet me të tretët, të përcaktuara në statut apo të miratuara nga organet e shoqërisë. Me përjashtim të rastit kur shoqëria provon se i treti ka pasur dijeni për kufizimin e tagrit të përfaqësuesit ligjor për të vepruar i vetëm, në lidhje me disa, apo me të gjitha marrëdhëniet e shoqërisë me të tretët, apo në bazë të rrethanave të qarta nuk mund të mos kishte pasur dijeni për të, ky kufizim i tagrave të përfaqësimit mund t’i kundrejtohet palëve të treta vetëm nëse është bërë publik në mënyrat e parashikuara nga ligji nr. 9723, datë 3.5.2007 “Për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit”, i ndryshuar.”

¹⁴⁸ Shih Vendimin e Gjykatës së Drejtësisë, dt. 20.09.1988 për çështjen C-136/87-WXR 4665, paragrafi 13 dhe Vendimin e Gjykatës së Drejtësisë, dt. 12.11.1974 për çështjen C-32/74 -ECR 1201, paragrafët 12010 dhe 1214.

Neni 12 përmban një rregullim të përgjithshëm të përfaqësimit ligjor të shoqërisë dhe është detyrueshëm për të gjitha shoqëritë tregtare të rregulluara nga LSHT. Pika 1 e nenit 12 e LSHT përcakton se kompetencat që i kanë dhënë organeve të shoqërisë, nuk mund të ndryshohen apo të kufizohen edhe sikur këto ndryshime t'u jenë bërë të njohura të tretëve sipas regjimit të publikimit të akteve të shoqërisë tregtare të rregulluara në ligjin për QKR-në.

Përfashtim nga ky rregull i përgjithshëm, bëhet vetëm në rastet kur vetë LSHT e lejon shprehimisht shoqërinë, që organet e saj të delegojnë një apo disa kompetenca, tek organet e tjera. Duhet të sqarojmë se ndryshimi apo kufizimi i kompetencave të rregulluara nga kjo dispozitë i referohet kryesisht kompetencave të organit të përfaqësimit (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:178-180).

Nëse e interpretojmë literalisht pikën 1 të nenit 12 duket se kjo dispozitë merr në konsideratë edhe ndryshimet apo kufizimet e kompetencave të organeve të tjera të shoqërisë, siç është Asambleja e Përgjithshme. Nuk bëhet fjalë për ndryshimin e kompetencave të Asamblesë si organ vendimmarrës, por problemet mund të lindin nga kufizimi i tagrave të Asamblesë së Përgjithshme (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:178-180).

Ndërsa pika 2 e nenit 12 përcakton se shoqëria mund t'i kundrejtojë të tretëve veprimet e kryera nga administratori që shkojnë përtej tagrave të përfaqësimit nëse provon se i treti ka pasur dijeni për këto kufizime apo nga rrethanat e qarta nuk mund të mos kishte dijeni. Në çdo rast, shoqëria mund t'i kondrejtojë të tretit, të gjitha kufizimet e tagrave të përfaqësimit që janë regjistruar sipas rregullave të përcaktuara nga ligji për QKR-në (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:178-180). Nga leximi i kësaj pike, duket se ligji i

mundëson shoqërisë të provojë dijeninë e të tretit për kufizimin e tagrave të administratorit.

Nga ana tjetër, kjo dispozitë sugjeron se, për shoqërinë, më e mira për tu mbrojtur nga veprimet e administratorit që shkojnë përtej tagrave të përfaqësimit është ajo e publikimit të këtyre tagrave sipas ligjit për QKR-në (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:178-180).

Sipas nenit 12 pika 4 e LSHT, çdo parregullsi në caktimin e një përfaqësuesi ligjor nuk e përjashton apo kufizon përgjegjësinë e shoqërisë ndaj palëve të treta, përveç rasteve kur shoqëria provon se pala e tretë kishte dijeni të parregullsisë apo në bazë të rrethana të qarta nuk mund të mos kishte dijeni për të (Bachner, Schuster & Winner, 2009:37-38; Xhoxhaj, 2012:76).

4.4.3. Qeverisja e shoqërisë aksionare

Përveç administrimit dhe përfaqësimit të shoqërisë, administratorët kanë rol qendror në realizimin e qeverisjes së mirë të shoqërisë (Malltezi, 2011:198). Mbajtja saktë e me vërtetësi e dokumenteve dhe librave kontabël të shoqërisë është një funksion shumë i rëndësishëm, i cili ndonëse mund të përmbushet nga punëmarrës të tjerë të sektorit të financës, mbetet nën mbikëqyrjen dhe përgjegjësinë direkte të administratorit. Saktësia dhe vërtetësia e pasqyrave financiare është detyrim që ngarkon me përgjegjësi para organeve tatimore shoqërinë, administratorët dhe në raste të caktuara edhe ortakët e shoqërisë.

Pjesë e këtij detyrimi janë edhe përgatitja dhe nënshkrimi i bilancit vjetor, bilancit të konsoliduar dhe raportit të ecurisë së veprimtarisë, të cilat së bashku me propozimet për shpërndarjen e fitimeve, i paraqiten për miratim Asamblesë së përgjithshme. Asambleja ka mekanizmat e saj për të provuar vërtetësinë e pasqyrave financiare, si p.sh kontrollin

nga një ekspert kontabël i pavarur apo hetimet e posaçme (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:97).

Administratorët kanë detyrimin e ngritjes së një sistemi monitorimi e njoftimi të hershëm për rrethanat që kërcënojnë aktivitetin e shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:137). Kjo është një kompetencë e rëndësishme për qeverisjen e mirë të shoqërisë dhe që kanë ndikim direkt edhe në administrimin e tyre. Ky është gjithashtu një nocion i futur rishtazi nga ky ligji dhe zbatimi i tij praktik kërkon që administratorët të kenë aftësitë profesionale për ta kuptuar një mekanizëm të tillë (Malltezi, 2011:199). Sistemet e lajmërimit të hershëm të rrezikut nuk janë bërë ende praktikë e procedurës së punës së bizneseve të vogla e të mesme në Shqipëri. Ato njihen më shumë në sektorin bankar dhe tregun financiar jo-bankar (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:97). Raportimi në lidhje me zbatimin e politikave tregtare dhe realizimin e veprimeve të posaçme me rëndësi të veçantë për veprimtarinë e shoqërisë tregtare është një raport i përgjithshëm mbi punën e administratorëve, që sipas rastit mbulon periudhën njëvjeçare ose një periudhë më të shkurtër kohore. Administratori, gjatë këtij raportimi, kërkon mbështetjen e aksionarëve, e cila i garanton vazhdimësinë e marrëdhënies me shoqërinë dhe shtimin e përfitimeve për të (Malltezi, 2011:54).

Administratori, në kuadrin e realizimit të qeverisjes së shoqërisë, ka detyrimin të thërrasë Asamblenë e përgjithshme kur konstaton se, sipas bilancit vjetor apo raporteve të ndërmjetme financiare, shoqëria nuk mund të plotësojë detyrimet e kërkuara brenda 3 muajve të ardhshëm. Gjithashtu, Asambleja e përgjithshme thirret nga administratori kur në 2 vitet e para pas regjistrimit, shoqëria synon të blejë nga një aksionar pasuri që ka vlerë më të lartë se 5 për qind e aseteve të shoqërisë, si dhe kur shoqëria propozon të

shesë apo disponojë aktive, të cilat kanë një vlerë më të lartë se 5 për qind të aseteve të shoqërisë, që rezulton në pasqyrat e fundit financiare të certifikuara.¹⁴⁹

Për më tepër, administratorët kanë detyrimin ligjor që si parakusht i shpërndarjes së dividendëve për aksionarët të garantojnë nëpërmjet certifikatës së aftësisë paguese që në rast se ndahen dividendët, shoqëria ka mundësi financiare të paguajë të gjitha detyrimet aktuale dhe ato që bëhen të pagueshme brenda vitit financiar në vijim (Malltezi, 2011:55). Kujdesi dhe mbajtja e saktë e dokumenteve dhe librave kontabël të shoqërisë, kryerja e regjistrimeve e publikimeve të detyrueshme të dhënave të shoqërisë, raportimi me vërtetësi dhe në kohën e duhur përpara këshillit të administrimit për zbatimin e politikave tregtare dhe për realizimin e veprimeve me rëndësi të veçantë për veprimtarinë e shoqërisë apo informimi i kryetarit të këshillit mbikëqyrës për rastet kur kërkohet thirrja e menjëhershme e Asamblesë së përgjithshme,¹⁵⁰ janë mekanizma të ngritura për të realizuar një qeverisje të mirë dhe afatgjatë të shoqërisë (Xhoxhaj, 2012:74). Pikërisht këto mekanizma të qeverisjes së mirë duhet të garantojnë që administratori të mos influencojë në mënyrë të padrejtë aksionarët në këtë vlerësim.

4.5. Dinamika e marrëdhënies juridike midis Asamblesë së Përgjithshme dhe administratorit

Administratorët nuk janë të detyruar të kryejnë vetëm akte juridike të veçanta, të përcaktuara mirë (njësoj si përfaqësuesi), por një veprimtari komplekse administrimi të ngjashme me atë të sipërmarrësit individual të quajtur ndryshe tregtar (Bachner, Schuster & Winner, 2009:139). Gjithashtu, funksionet e administrimit të shoqërisë nuk i

¹⁴⁹ Neni 135 pika 3-5 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁵⁰ Po aty, neni 95 pika 3 dhe neni 158 pika 3.

atribuohen administratorëve mbi bazën e një akti të shoqërisë ose aksionarëve por nga vetë ligji, në rrugë ekskluzive dhe të detyrueshme (Xhoxhaj, 2012:68).

Në doktrinën italiane, shpesh marrëdhënia administrator - shoqëri është konceptuar si marrëdhënie që e gjen burimin e saj tek kontrata e administrimit që krijohet midis shoqërisë dhe administratorëve (D'Isa, 2011:1). Sipas kësaj doktrine, dispozitat e aktit të themelimit që lidhen me administrimin e shoqërisë janë kushtet e përgjithshme të kontratës që do të nënshkruhet më vonë midis asamblesë dhe administratorëve të shoqërisë.

Nga sa më sipër, kompetencat e administratorëve konceptohen si origjinale dhe rrjedhin direkt nga kjo kontratë ashtu si dhe kompetencat e asamblesë (Galgano, 1969:71).

Argument të kundërt me sa më sipër jep autori italian Francesco Galgano kur sqaron se administratorët nuk janë palë e kontratës së themelimit të shoqërisë, ndaj për këtë arsye kompetencat e tyre nuk mund ta kenë burimin tek kjo kontratë duke pasur parasysh parimin e përgjithshëm se kontrata nuk mund të ketë efekte për palët e treta (2008:269).

Po sipas këtij autori, emërimi i administratorëve nga ana e Asamblesë së përgjithshme dhe pranimi i emërimit nga ana e administratorëve nuk duhet konsideruar si marrëveshje midis shoqërisë dhe administratorëve për lindjen e një marrëdhënie të posaçme kontraktuale, të ndryshme nga marrëdhënia kontraktuale e shoqërisë dhe që ka si objekt ekzekutimin e kësaj të fundit. Emërimi i administratorëve dhe pranimi nga ana e tyre, nuk është një akt që iu jep kompetenca administratorëve, por është thjesht akti që përcakton personat në organin përkatës.

Edhe sipas një vendimi të Gjykatës së Milanos, seksioni civil, i cili përforcon këtë argument, marrëdhënia organike që krijohet si pasojë e emërimit të një subjekti si administrator të shoqërisë nuk barazohet me marrëdhënien që mund të krijohet

paralelisht midis të njëjtave palë (shoqëri-administrator).¹⁵¹ Gjithashtu, edhe doktrina gjermane mban po të njëjtin qëndrim duke i konsideruar këto si dy plane marrëdhëniesh konceptualisht të dallueshme dhe të pavarura nga njëra tjetra.¹⁵²

Lloji i marrëdhënies juridike midis Asamblesë së përgjithshme (shoqërisë) dhe administratorit është vështirë të përcaktohet. Doktrina dhe jurisprudenca perëndimore ka qëndrime të ndryshme në lidhje me marrëdhënien juridike që mund të krijohet midis administratorit dhe shoqërisë. Sipas një vendimi të Gjykatës së Kasacionit të Italisë, Seksioni Civil dhe i Punës, për konfigurimin e një marrëdhënie pune midis një anëtarit të këshillit të administrimit të një shoqërie kapitali dhe vetë shoqërisë, është e nevojshme që ai të japë provën e ekzistencës së elementit të varësisë.¹⁵³ Po e njëjta Gjykatë, në një vendim tjetër të saj, mban qëndrimin se qenia ortak dhe administrator në një shoqëri kapitali të përbërë nga dy ortakë, të dy administratorë, është e papajtueshme me cilësimin e marrëdhënies si një marrëdhënie pune e varur, si në nivelin ekzekutiv ashtu dhe në nivelin vendimmarrës.¹⁵⁴

Ndërsa, në doktrinën gjermane dhe jurisprudencën e Gjykatës Federale, mbizotëron qëndrimi se marrëdhënia juridike që krijohet është një marrëdhënie kontraktore shërbimi, e cila përmban dispozita mbi përgjegjësitë, pagën, shpërblimet, pushimet vjetore etj. Kjo kontratë shërbimi është zakonisht me afat të caktuar dhe shoqërohet me një udhëzues në lidhje me raportimet kundrejt aksionarëve apo këshillave të shoqërisë

¹⁵¹ Vendim nr. 6836 dt. 24.05.2010 i Gjykatës së Milanos, seksioni civil.

¹⁵² AIJA PRAAG 2014 – “Joined session labour and corporate - who is not afraid of being a company director?” Marrë nga:

<http://prague.ajia.org/wp-content/uploads/2014/04/WS06-National-Report-Germany-Labour-Law.pdf>, (parë më 27 maj 2015), fq.5.

¹⁵³ Vendimi Nr. 7465 dt. 21.05.2002 i Gjykatës së Kasacionit të Italisë, seksioni civil dhe i punës.

¹⁵⁴ Vendimi Nr. 11978 dt. 28.06. 2004 i Gjykatës së Kasacionit të Italisë, seksioni civil dhe i punës.

tregtare .¹⁵⁵ Vetëm Gjykata Federale Gjermane, seksioni i punës, mban një qëndrim të ndryshëm në vendimet e saj duke e trajtuar këtë marrëdhënie juridike si një marrëdhënie pune e varur nëse vërtetohen disa elementë varësie.

Elementët kryesorë të varësisë janë niveli i autonomisë kundrejt Asamblesë dhe qëllimi i lirisë së administrimit të shoqërisë tregtare. Nëse administratorët duhet të raportojnë në mënyrë të përditshme tek aksionarët, të kërkojnë miratimin për çdo veprim që do të ndërmarrin, duke përfshirë dhe punësimin e punonjësve, mund të arrihet në konkluzionin se ekzistojnë elementët e varësisë dhe për rrjedhojë kemi një marrëdhënie pune të varur.¹⁵⁶

Për sa i përket legjislacionit tregtar, në LSHT mungojnë dispozita që përcaktojnë llojin e marrëdhënies juridike midis shoqërisë tregtare dhe administratorëve. Ky fakt evidentohet dhe nga leximi i neneve 95 pika 6 dhe 158 pika 7 të LSHT, të cilat përmbajnë parashikimin e përgjithshëm se paditë, që lidhen me shpërblimet e anëtarit, në bazë të marrëdhënieve kontraktore me shoqërinë, rregullohen sipas dispozitave ligjore në fuqi. Në këto kushte, lind nevoja e evidentimit të dispozitave që do të aplikohen për rregullimin e kësaj marrëdhënie (Fana & Gorezi, 2015:337-341). Doktrina shqiptare edhe pse nuk e ka trajtuar gjerësisht këtë lloj marrëdhënie juridike që krijohet midis administratorëve dhe shoqërisë (Xhoxhaj, 2012:69) ndahet në dy grupe në varësi të klasifikimit të marrëdhënies.

Konkretisht, një pjesë e doktrinës, e cila ka trajtuar këtë problematikë, mban qëndrimin se kjo është një marrëdhënie pune. Po ti referohemi nenit 5 të Kodit të Punës (KP), konstatohet se veprimtaria e administratorit përjashtohet nga fusha e zbatimit të këtij

¹⁵⁵ AIJA PRAAG 2014 – “Joined session labour and corporate - who is not afraid of being a company director?” Marrë nga: <http://prague.ajia.org/wp-content/uploads/2014/04/WS06-National-Report-Germany-Labour-Law.pdf>, (parë më 20 shkurt 2015).

¹⁵⁶ Po aty.

Kodi. Por duke patur parasysh parimin se nëpërmjet interpretimit të dispozitave ligjore identifikohet dhe qëllimi i ligjvënësit, pikërisht neni 4 i këtij Kodi parashikon mundësinë e aplikimit të dispozitave të veçanta të këtij Kodi, në rastet kur ligji i veçantë nuk ofron zgjidhje për çështjet e lidhura me marrëdhëniet e punës.

Si rrjedhojë, nëpërmjet këtij parashikimi, ligjvënësi ka patur qëllimin të ofrojë rregullimin e duhur ligjor në rastet kur ligjet e veçanta përmbajnë boshllëqe në lidhje me aspekte të punësimit.

Në këtë konkluzion arrihet jo vetëm nëpërmjet interpretimit të integruar të dispozitave ligjore por edhe nga analiza e natyrës së marrëdhënies midis administratorit dhe shoqërisë. LSHT parashikon se kompetencat kryesore të administratorit janë administrimi i aktivitetit të përditshëm të shoqërisë dhe përfaqësimi i shoqërisë me të tretët. Këto kompetenca mund të ushtrohen sëbashku ose të ndara. Nga interpretimi i këtyre kompetencave, rezulton se administratori është i varur nga shoqëria, pasi funksionin e tij duhet ta ushtroj konform rregullave të shoqërisë dhe nën mbikëqyrjen e saj.

Duke iu referuar nenit 12 të KP, ku parashikohet se punëmarrësi ofron punën në bazë të urdhrave dhe kontrollit të punëdhënësit, kuptojmë se marrëdhënia administrator – shoqëri është një marrëdhënie pune. Kjo pjesë e doktrinës e cilëson si një marrëdhënie të mirëfilltë punësimi pa qenë nevoja e vërtetimit të elementit të vartësisë (Malltezi, 2011:51).

Ndërsa, pjesa tjetër e doktrinës, mban qëndrimin se kjo marrëdhënie është e natyrës juridike të karakterit kontraktor dhe ka si objekt vënien në shërbim të një shoqërie

tregtare të gjitha aftësive, njohurive për administrimin e saj kundrejt një shpërblimi.¹⁵⁷

Marrëdhënia e krijuar varet nga vullneti i palëve. Janë palët që e përcaktojnë nëse kontrata ndërmjet tyre do të jetë një kontratë shërbimi, kontratë e agjentit principal etj. Mbështetësit e këtij qëndrimi, argumentojnë se bazuar në nenin 5 të KP, veprimtaria e administratorit shprehimisht përjashtohet nga fusha e zbatimit të këtij kodi.¹⁵⁸ Në favor të këtij argumenti sjellin dhe faktin se administratorët janë pjesë thelbësore e strukturës së shoqërisë tregtare parashikuar shprehimisht në ligj dhe se po ky ligj nuk ka individualizuar një kusht të tillë varësie për të arritur në konkluzionin se ndodhemi në kushtet e një marrëdhënie pune.

Në këto kushte, kjo marrëdhënie juridike mund të trajtohet si një lloj i veçantë marrëdhënie kontraktore *sui generis* që rregullohet sipas KC, duke aplikuar disa norma që i përkasin kontratës së shërbimit, pavarësisht faktit se një kontratë e tillë nuk rregullohet nga KC (Xhoxhaj, 2012:70). Gjithashtu, bazuar po në të njëjtin arsyetim dhe referuar nenit 158 pika 7 e LSHT ¹⁵⁹, edhe konfliktet që mund të lindin midis administratorëve dhe shoqërisë si dhe dëmshpërblimet përkatëse që mund të pretendojnë administratorët do të rregullohen sipas dispozitave të KC, për aq kohë sa kjo marrëdhënie konsiderohet kontraktore dhe nuk rregullohet nga ligji specifik por sipas dispozitave ligjore në fuqi (Xhoxhaj, 2012:70).

¹⁵⁷ Po aty.

¹⁵⁸ Neni 5 i ligjit nr.7961, dt.12.07.1995 “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë” parashikon se përjashtohen nga fusha e zbatimit të këtij Kodi:

“Veprimtaria që kufizohet vetëm në ushtrimin e detyrës së këshilltarit ose anëtarit të organit të administrimit të personit juridik që ka formën juridike të shoqërisë, kjo veprimtari përmban vetëm ekzekutimin e detyrimeve që rrjedhin nga kjo detyrë”.

¹⁵⁹ Neni 158 pika 7 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, parashikon se:

“Paditë, që lidhen me shpërblimet e anëtarit, në bazë të marrëdhënieve kontraktore me shoqërinë, rregullohen sipas dispozitave ligjore në fuqi”.

Një tjetër argument në mbështetje të këtij opinioni është dhe fakti se mënyra e shkarkimit të administratorit nga shoqëria është e ndryshme nga zgjidhja e kontratës sipas dispozitave të KP. Për më tepër, edhe ndryshimet e fundit të LSHT, të cilat rregullojnë rastin kur administratori vendos të japë dorëheqjen, përforcojnë faktin se raporti ndërmjet administratorit dhe shoqërisë është një marrëdhënie atipike pune (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:264-275).

Ky opinion është kundërshtuar nga ajo pjesë e doktrinës, e cila mbështet klasifikimin e marrëdhënies së administratorit me shoqërinë si marrëdhënie pune, me arsyetimin se marrëdhënia e administratorit është një marrëdhënie me shoqërinë dhe jo një marrëdhënie agjencie me aksionarët, pasi midis tyre nuk ekziston një marrëdhënie e drejtpërdrejtë, përveç faktit se aksionarët kanë të drejtë të emërojnë dhe shkarkojnë administratorët në sistemin me dy nivele drejtimi (Fana & Gorezi, 2015:337-341).

Për më tepër, përfaqësimi i shoqërisë me të tretët përforcon argumentin se marrëdhënia e administratorit me shoqërinë nuk mund të klasifikohet si marrëdhënie agjencie. Por përveç përfaqësimit, administratori kryen edhe administrimin e aktivitetit të përditshëm. Kryerja apo mos kryerja e kësaj kompetencë nuk sjell rregullimin e padive për shpërblimin e administratorëve nga dispozitat e KC për agjencinë, pasi administratori ka një marrëdhënie punësimi me shoqërinë (Fana & Gorezi, 2015:337-341).

Pra, LSHT si *lexspecialis*, edhe pse i mungojnë dispozitat konkrete, nuk referon tek *lexgeneralis* (Kodi Civil) por tek ligji i posaçëm, duke aplikuar parimin e *lexspecialis derogat generali*. KC si *lexgeneralis* do të aplikohet vetëm në rast se nuk gjendet dispozitat rregulluese tek ligjet e posaçëm (Fana & Gorezi, 2015:337-341).

Edhe jurisprudenca shqiptare ka qenë e ndarë në përcaktimin e llojit të marrëdhënies juridike midis administratorit dhe shoqërisë. Si ilustrim sjellim Vendimin nr.4490,

dt.08.04.2014,të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë. dhe Vendimin nr. 4848, dt. 14.05.2012, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, të cilët i referohen shkarkimit të administratorit të shoqërisë. Në vendimin e parë, Gjykata, pas shqyrtimit të rrethanave dhe fakteve, nuk e vlerësoi marrëdhënien që krijohet mes administratorit dhe shoqërisë si marrëdhënie pune që rregullohet nga Kodi i Punës. Sipas Gjykatës, administratori gëzon një status të veçantë në shoqëri. Ai nuk mund të krahasohet me të gjithë të punësuarit e tjerë të shoqërisë, të cilët punësohen prej tij.

Në këtë kontekst, për rregullimin e raporteve midis shoqërisë dhe administratorit, si bazë ligjore nuk mund të shërbejë ekskluzivisht KP, por dispozitat e LSHT dhe KC. Si bazë ligjore në të cilën gjykata mbështet arsyetimin e saj, shërben neni 5 i KP, i cili në mënyrë të qartë përjashton zbatimin e KP për veprimtarinë që kufizohet vetëm në ushtrimin e detyrës së këshilltarit ose anëtarit të organit të administrimit të personit juridik që ka formën juridike të një shoqërie.¹⁶⁰ Përveç përjashtimit që bën KP, gjykata ka vlerësuar edhe raportin e veçantë që ekziston mes shoqërisë dhe administratorit, duke konsideruar se:

*“Administratori është një nga organet e rëndësishme të shoqërisë dhe marrëdhënia e tij me shoqërinë është më shumë se një marrëdhënie pune, ajo është një marrëdhënie besimi dhe përgjegjësie për ecurinë e vetë personit juridik, nëpërmjet menaxhimit të veprimtarisë së përditshme të tij, duke patur për bazë gjithnjë interesin më të mire të shoqërisë”.*¹⁶¹

Ndërsa në vendimin e dytë, Gjykata vlerëson se marrëdhënia e krijuar mes administratorit dhe shoqërisë është marrëdhënie pune e rrjedhimisht disiplinohet nga KP. Gjykata shprehet se

“midis palëve ndërgjygjëse ka ekzistuar një marrëdhënie pune, gjë që nuk u mohua gjatë gjyqimit dhe pala e paditur ka patur detyrimin ligjor që në momentin e shkarkimit nga detyra e paditësit, të respektoje dispozitat e kodit të Punës, që rregullojnë mënyrën e zgjidhjes së kontratës së punës”.

¹⁶⁰ Shih Vendimin nr.4490, dt.08.04.2014, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹⁶¹ Po aty.

Më tej, gjykata vijon duke theksuar se: “*administratori i shoqërisë, për shkak të cilësisë së tij dhe kompetencave që ai kryen sipas ligjit dhe statutit, konsiderohet si i punësuar i shoqërisë.*”¹⁶²

Gjithashtu, jurisprudenca shqiptare, në varësi të qëndrimit të mbajtur mbi llojin e marrëdhënies juridike midis administratorit dhe shoqërisë, ka përcaktuar dhe ligjin e zbatueshëm për zgjidhjen e pasojave si rrjedhojë e shkarkimit të administratorit. Rrjedhimisht, nëse marrëdhënia mes shoqërisë dhe administratorit të saj nuk është konsideruar si marrëdhënie pune, atëherë paditë që lidhen me shpërblimin e administratorit të shkarkuar, do të rregullohen sipas normave të KC.¹⁶³ Në të kundërt, paditë që lidhen me shpërblimin e administratorit të shkarkuar, do të rregullohen sipas normave të KP.¹⁶⁴

Konkretisht, në vendimin Nr. 00-2012-469 (59) datë 07.02.2012, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrimin se mungesa në legjislacionin tregtar shqiptar e dispozitave të posaçme që rregullojnë pasojat që vijnë nga shkarkimi i administratorëve, të çon në zbatimin dhe aplikimin e legjislacionit shqiptar në fuqi, i cili rregullon pikërisht pasojat e zgjidhjes së marrëdhënies së punës dhe konkretisht nenet 4, 143, 144, 145, 155 të KP. Pikërisht në nenin 4 të KP, parashikohet se dispozita të veçanta të KP do të zbatohen dhe ndaj personave, punësimi i të cilëve rregullohet me ligj të veçantë, në kushtet kur ky ligj nuk ka rregulluar problemet e lidhura me marrëdhëniet e punës.¹⁶⁵

¹⁶² Shih Vendimin nr. 4848, dt. 14.05.2012, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹⁶³ Shih Vendimin nr.6461 dt. 20.07.2011 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹⁶⁴ Vendimi nr.10036 dt.08.10.2013 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe vendimi nr.1577 dt. 19.02.2013 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹⁶⁵ Kolegji vlerëson të theksojë se: (i) vendimi për shkarkimin e paditësit nga detyra, nuk është gjë tjetër veçse akti që ka përfunduar dhe zgjidhur përfundimisht marrëdhënien e punës midis tij dhe anës së paditur; (ii) mungesa nga pikëpamja formale e një kontrate të nënshkruar nga palët, si dhe mungesa në legjislacionin tregtar shqiptar të dispozitave të posaçme që rregullojnë pasojat që vijnë nga akte

Të njëjtin qëndrim gjejmë edhe në Vendimin Unifikues të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë nr.7, datë 01.06.2011, ku shprehimisht thuhet:

“Në paragrafin e dytë të nenit 4 të K.Punës kemi një referencë me vlerë shumë të madhe në kuadër të sigurisë juridike të punëmarrësve pavarësisht se ku ata punojnë në sektorin privat apo publik, ata kanë garanci se të drejtat e tyre do të mbrohen edhe kur ligji specifik nuk ka parashikuar mbrojtje apo zgjidhje të respektimit të së drejtave të tyre. ...”

Një argumentim interesant në lidhje me rregullimin e pasojave të shkarkimit të likuidatorit të shoqërisë tregtare gjejmë në vendimin Nr.00-2014-3488 (501) datë 09.10.2014 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë.¹⁶⁶ Ky Kolegj çmon se në kushtet kur ligji i posaçëm tregtar i cili rregullon punësimin e likuiduesve në shoqëri tregtare, nuk parashikon zgjidhje për probleme të lidhura me marrëdhëniet e punës, atëherë në zbatim të nenit 4 të KP, do të jetë KP që do të rregullojë kërkimet që lindin për shkak të marrëdhënies së punës së likuiduesit me shoqërinë tregtare.¹⁶⁷ Kolegji vlerëson se synimi i legjislatorit në kryerjen e një parashikimi të tillë në nenin 4 të KP ka qenë pikërisht garantimi i mbrojtjes së punëmarrësve dhe moslejimi i cenimit të drejtave të tyre tej minimumit mbrojtës të vendosur nga legjislacioni i punës.¹⁶⁸

absolutisht të pavlefshme, e çojnë gjykatën në zbatimin dhe aplikimin e legjislacionit shqiptar në fuqi, i cili rregullon pikërisht pasojat e zgjidhjes së marrëdhënies së punës dhe konkretisht nenet 4, 143, 144, 145, 155 të K.Punës. Gjithashtu, vetë dispozitat e ligjit “Për Shoqëritë Tregtare”, neni 98, paragrafi i tretë dhe i katërt, i referohen dispozitave të K.Punës.

¹⁶⁶ Kolegji vlerëson se pavarësisht se emërimi dhe shkarkimi i likuiduesit kryhen nga Asambleja e përgjithshme apo nga aksioneri i vetëm, si organ vendimmarrës në bazë të ligjit (ose nga gjykata e investuar nga çdo person i interesuar, në rast refuzimi të Asamblesë për të kryer vendimmarrje), marrëdhënia juridike kontraktore e likuiduesit është një marrëdhënie me subjektin juridik, shoqërinë tregtare ku ai ushtron funksionet e tij dhe jo një marrëdhënie e drejtpërdrejtë me aksionerin që kryen emërimin dhe shkarkimin e tij. Bazuar në nenin 196 të ligjit “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, likuiduesi gjatë veprimtarisë së tij merr përsipër të drejtat dhe detyrimet e administratorit të shoqërisë dhe përfaqëson shoqërinë në raport me të tretët. Për këtë arsye, edhe pozicioni i likuiduesve në shoqëri tregtare, sikurse dhe në rastin e administratorëve, nuk është një pozicion i drejtpërdrejtë përfaqësimi i ortakëve apo aksionarëve të një shoqërie, por një marrëdhënie përfaqësimi e subjektit me personalitet të mëvetshëm juridik, që është shoqëria tregtare.

¹⁶⁷ Kolegji çmon se një konkluzion i tillë rezulton nga aplikimi i vetë dispozitave të ligjit “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, e konkretisht nenit 193/2 të këtij ligji, sipas të cilit paditë që lidhen me shpërblimin e likuiduesit, në bazë të marrëdhënieve kontraktore me shoqërinë, rregullohen sipas dispozitave ligjore në fuqi, që në rastin konkret janë dispozitat përkatëse të Kodit të Punës.

¹⁶⁸ Po aty.

Ky argumentim mund të zbatohet përputhshmërisht edhe në rastin e padive që lidhen me shpërblimin e administratorit në bazë të marrëdhënieve kontraktore me shoqërinë, duke qenë se, referuar nenit 158 pika 7 e LSHT edhe këto padi rregullohen sipas dispozitave ligjore në fuqi.¹⁶⁹

Përveç kësaj, likuiduesi gjatë veprimtarisë së tij merr përsipër të drejtat dhe detyrimet e administratorit të shoqërisë dhe përfaqëson shoqërinë në raport me të tretët, duke patur kështu një pozicion të ngjashëm me administratorin e shoqërisë.

Për sa më sipër, në mungesë të një rregullimi të posaçëm në ligjin për shoqëritë tregtare, pasojat e shkarkimit të anëtarit të këshillit të administrimit apo administratorit në shoqëritë aksionare mund të rregullohen nga dispozita te veçanta të KP.

Si përfundim, nga Vendimi Unifikues dhe Vendimet e Gjykatës së Lartë të trajtuara më lart, arrihet të identifikohet qëllimi i ligjvënësit për garantimin e standardeve të mbrojtjes për administratorët dhe likuidatorët e shoqërisë tregtare.

¹⁶⁹ Neni 158 pika 7 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, parashikon se: *“Paditë, që lidhen me shpërblimet e anëtarit, në bazë të marrëdhënieve kontraktore me shoqërinë, rregullohen sipas dispozitave ligjore në fuqi”*.

KAPITULLI V: Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare

Administrimi është detyra kryesore e administratorëve, e cila ka përmbajtje të përgjithshme. Procesi i administrimit i mundëson një shoqërie tregtare grumbullimin e një kapitali të konsiderueshëm nga një numër i madh investitorësh, duke mos humbur aftësinë për të zhvilluar një aktivitet tregtar të suksesshëm (Malltezi, 2011:55). Krahas kësaj, shoqërisë i mundësohet administrimi nga një grup njerëzish më profesionistë dhe ekspertë, pavarësisht nga struktura e aksionarëve të shoqërisë tregtare (Xhoxhaj, 2012:70). Në këtë mënyrë administrimi i mundëson investitorëve shpërndarjen e risqeve në lidhje me çdo investim të kryer (Bachner, Schuster & Winner, 2009:104). Administrimi i shoqërisë i vendos administratorët në një situatë të vështirë pasi shpesh duhet të marrin vendime që mund t'i ngarkojnë me përgjegjësi në të ardhmen. Frika e përgjegjësisë mund të shkaktojë hezitimin e administratorëve për të vepruar lirshëm dhe ndërmarrë risqet e nevojshme për biznesin.

Pra, administrimi nuk sjell vetëm përfitime por përmban edhe rreziqe të caktuara për aksionarët e shoqërive aksionare. Shpesh mund të ndodhë që interesat e administratorëve të përplasen me ato të aksionarëve të shoqërisë tregtare (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:84). Në mënyrë të ngjashme, administratorët mund të mos kenë dëshirë të ndërmarrin risqe të caktuara të aktivitetit tregtar, madje edhe në rast se do të ishte e qartë që kjo do të ishte në interes të aksionarëve (Malltezi, 2011:56).

Për të minimizuar këto rreziqe, ligjvënësi duhet të përcaktojë qartë detyrat dhe përgjegjësitë e organit administrativ të shoqërisë aksionare (Bachner, Schuster & Winner, 2009:104). Hartimi i një liste shteruese që detajon sjelljen e administratorit

është e vështirë pasi faktorët që do të duhen të merren në konsideratë janë shumë. Për këtë arsye, ligjvënësi ka vendosur disa standarde që duhet të respektojnë administratorët në përmbushjen e detyrave (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:177).

Në këtë kapitull do të trajtohen detyrimi i kujdesit dhe detyrimi i besnikërisë, si dhe pasojat e shkeljes së detyrimeve ndaj shoqërisë dhe palëve të treta në juridiksionet, objekt krahasimi. Ky trajtim do të konkretizohet me praktikën më të spikatur gjyqësore në këto vende.

5.1. Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare në Shqipëri

Ligji shqiptar për shoqëritë tregtare parashikon struktura të administrimit të centralizuar si për shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar ashtu dhe për shoqëritë aksionare (Xhoxhaj, 2012:72). Kjo për arsye se interesi i aksionarit është i fokusuar tek fitimet e tij, ndërsa administratorët shpesh përpiqen të rrisin sa më shumë shpërblimin dhe kompetencat e tyre.¹⁷⁰

Për t'i zgjidhur (ose të paktën për t'i kufizuar) rreziqet e administrimit të centralizuar, LSHT ka përcaktuar detyrimet dhe përgjegjësitë e organit administrues të shoqërisë tregtare. Legjislacioni shqiptar nuk përcakton në mënyrë të ngushtë mënyrën se si duhet të provojë administratori se ka kryer me përpikmëri detyrat e përcaktuara në ligj dhe statut, por qartazi e ngarkon atë me barrën e provës.

Rregullat ligjore për detyrimet e administratorit në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar aplikohen *mutatis mutandis* për detyrimet e anëtarëve të këshillit të administrimit, administratorëve dhe anëtarëve të këshillit mbikëqyrës të shoqërive aksionare.

¹⁷⁰ Për shembull, kompetenca dhe statusi social i administratorëve varen në shkallë të madhe nga përmasat e dukshme të shoqërisë së administruar dhe shumë më pak nga aftësia fitimprurëse e kësaj shoqërie. Kjo ide të çon në atë që ekonomistët e quajnë “*empire building*” - ndërtim i perandorisë.

Përgjegjësitë e administratorit mund të ndahen në dy kategori të gjera: *detyrimi i besnikërisë* dhe *detyrimi i profesionalizmit dhe kujdesit*.

5.1.1. Detyrimi i besnikërisë

Veprimtaria e administratorit duhet të udhëhiqet nga besnikëria ndaj shoqërisë dhe kryerja e detyrave me përgjegjësi (Malltezi, 2011:62). Në kuptimin tregtar, besnikëria e aksionarëve apo organeve të administrimit të shoqërisë tregtare konsiston në respektimin dhe mbrojtjen e interesave ekonomike e tregtare të shoqërisë, në respektimin e rregullave të vendosura në statutin e saj ose në rregulloret dhe aktet e tjera tregtare të nxjerra prej saj, me qëllim zhvillimin e funksionimit të shoqërisë. Gjithashtu, synimi kryesor është rritja e të ardhurave ekonomike e tregtare të shoqërisë dhe zbatimi i qëndrimeve korrekte në marrëdhëniet midis aksionarëve, pa cenuar interesat tregtare e civile të tyre (Çuri, 2000:12).

Neni 98 pika 1/a dhe neni 163 pika 1/a e LSHT japin përkufizimin e detyrimit të besnikërisë që i ngarkohet organit të administrimit të shoqërisë tregtare. Detyrimi i besnikërisë e detyron organin administrativ të shoqërisë aksionare të veprojë në mirëbesim, duke besuar se po vepron në interesin më të mirë të shoqërisë, kur merr vendime në lidhje me administrimin (Bachner, Schuster & Winner, 2009:116; Xhoxhaj, 2012:76).

Kjo dispozitë vendosë një standard të dyfishtë, në bazë të së cilit administratorët detyrohen të përmbushin funksionet e tyre. Së pari, administratorët duhet të veprojnë në mirëbesim. Ky është një standard subjektiv, pasi një administrator, i cili ndershmërisht (dhe në mënyrë të arsyeshme) beson se po vepron në interesin më të mirë të shoqërisë, nuk do të jetë normalisht në shkelje të tij (Mullalli, 2011:31-32).

Veprimi sipas interesit më të mirë të shoqërisë, është një parametër i vlerësimit të punës së administratorit, por si neni 14 ashtu dhe neni 98 i LSHT nuk e përkufizon se çfarë kuptohet me interes të shoqërisë. Interesi i shoqërisë apo më saktë interesi më i mirë i shoqërisë do të mbetet të vlerësohet rast pa rasti, duke marrë në konsideratë rrethanat konkrete në të cilat ka vepruar administratori (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:198). Standardi i dytë është objektiv dhe shprehet nëpërmjet ndalimit të përfitimit personal dhe konfliktit të interesit. Neni 98 pika 1/a dhe neni 163 pika 1/a e LSHT duhet të shihen në dritën e përkufizimit të përgjithshëm të detyrimit të besnikërisë nga neni 14 pika 1 i LSHT, i cili shprehimisht urdhëron organin administrativ të marrë parasysh interesat e shoqërisë dhe të aksionarëve (Bachner, Schuster & Winner, 2009:116; Xhoxhaj, 2012:77).

Për më tepër, në bazë të nenit 14 pika 2 të LSHT, administratorët, në përgjithësi janë të detyruar t'i trajtojnë të gjithë aksionarët në mënyrë të barabartë.¹⁷¹ Ky parim nuk ka për qëllim vendosjen e një barazimi në jetën tregtare të aksionarëve të një shoqërie të caktuar. Kjo dispozitë synon vendosjen e barazisë midis aksionarëve, vetëm në rrethana të njëjta tregtare (Çuri, 2000:13).

Krahas kësaj, neni 14 pika 1 i LSHT duket se bën dallim ndërmjet interesave të shoqërisë dhe interesave të aksionarëve të saj dhe referimi tek interesat e “*shoqërisë në tërësi*” dukshëm kërkon të integrojë në LSHT konceptin e “*përgjegjësisë sociale të shoqërisë*”¹⁷²

¹⁷¹ Megjithatë, LSHT ka një klauzolë, të përcaktuar në fjalinë e parë të nenit 14: “*Me përjashtim të rasteve kur parashikohet ndryshe nga ky ligj ose nga statuti...*” Pra, ligji mund të parashikojë një mosbarazi në të drejtat e ortakëve apo aksionarëve. Konkretisht, për shembull mund t'i referohemi nenit 122 të LSHT, i cili përcakton se: “*Çdo aksion i zakonshëm i jep zotëruesit të tij të drejta vote në raport proporcional me pjesën e kapitalit që përfaqëson aksioni.*”

¹⁷² Përgjegjësia sociale e shoqërisë konsiston në marrjen e përgjegjësisë personale për veprimet dhe impaktin që biznesi ka në shoqëri, duke kontribuar në zhvillimin e burimeve natyrore e kapitalit human, si shtesë e të fokusuarit jo vetëm tek fitimi. Kjo teori etike ose ideologjike tregon se si një njësi (qeveri,

Kjo do të thotë që interesat e shoqërisë si një e tërë, që duhet të merren parasysh nga administratorët, nuk duhet të përputhen gjithmonë me interesat e përbashkuara të aksionarëve të saj, sepse duhet të merren gjithashtu parasysh edhe interesat e grupeve të tjera të interesit, ku përfshihen konsumatorët, nënkontraktorët, punonjësit, partnerët e tjerë në biznes etj. (Xhoxhaj, 2012:77). Nga të gjithë kategoritë e ndikuara, bazuar në nenin 98 pika 1/a dhe nenin 163 pika 1/a të LSHT, ligjvënësi ka veçuar kujdesin që duhet të tregojë administratori për të evituar dëmet që mund të shkaktojë veprimtaria e shoqërisë në mjedis (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:84).

Theksi, që është vënë nga këto dispozita në ndikimin e aktivitetit të shoqërisë në mjedis, i atribuohet faktit, që në rast dëmi mjedisor, shoqëria rrezikon të përballlet me pretendime dhe padi nga grupe të ndryshme, që përfaqësojnë komunitetin, duke rritur kështu vlerën e dëmit dhe shpenzimeve që i ngarkohen shoqërisë (Malltezi, 2011:62).

Vendimi se interesat e cilat grupeve duhet të merren parasysh nga administratorët e shoqërisë është një proces i hapur social, që varet nga kushtet ekonomike dhe politike të vendit dhe nga pritshmëritë e komunitetit ndaj shoqërive tregtare (Xhoxhaj, 2012:77).

Gjithsesi, LSHT nuk i ka dhënë përgjigje pyetjes kyçe, se interesat e kujt duhet të kenë epërsi në rast konflikti të interesave të kundërta të shoqërisë dhe aksionarëve (Bachner, Schuster & Winner, 2009:117).

Doktrina shqiptare ka qëndrime të ndryshme në lidhje me epërsinë e interesave të shoqërisë apo aksionarëve të saj. Një pjesë e doktrinës mban qëndrimin se epërsinë e interesave mund ta vendosë vetëm gjykata (Xhoxhaj, 2012:77).

shoqëri, biznes ose individ) ka përgjegjësi ndaj shoqërisë, jo të imponuar por vullnetare dhe konsiston në përfshirjen e secilit në ndihmën që mund të japë në komunitet, jo vetem materiale por edhe morale për sigurimin e mjedisit të qëndrueshëm, barazisë, mbështetjes së njerëzve dhe mbrojtjen mjedisore.

Hartuesit e komentarit të LSHT mbështesin qëndrimin se duke qenë se LSHT u jep aksionarëve të shoqërive aksionare kompetenca të zgjeruara, kjo tregon se një përparësi e interesave të aksionarëve do të evoluojë, gjithsesi, në praktikë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:117).

Ndërsa, pjesa tjetër e doktrinës shprehet se në rast konflikti midis interesit të shoqërisë tregtare dhe interesit të një apo disa aksionarëve të saj, administratori si përfaqësues i shoqërisë duhet t'i shërbejë interesit të shoqërisë. Ky detyrim duhet të zbatohet edhe në rast se administratori është emëruar me votat e një ortaku mazhoritar (Malltezi, 2011:201).

Detyrimi i besnikërisë e detyron organin administrativ të ushtrojë kompetencat që u njihen me ligj ose në statut vetëm për arritjen e qëllimeve të përcaktuara në këto dispozita.¹⁷³ Administratori, edhe në rast kur është aksionar i shoqërisë, madje edhe në qoftë aksionar mazhoritar, nuk duhet të abuzojë me kompetencat që i njeh ligji dhe statuti dhe as të kapërcejë kufizimet që statuti u njeh funksioneve të administratorit apo dhe vetë shoqërisë.¹⁷⁴ Detyrimi i besnikërisë, gjithashtu në mënyrë të nënkuptuar detyron organin e administrimit të parandalojë dhe mënjanojë rastet e konfliktit, prezent apo të mundshëm, të interesave personale me ato të shoqërisë si dhe të garantojë miratimin e marrëveshjeve sipas dispozitave të pikës 3 të nenit 13 të LSHT.¹⁷⁵ Ky kufizim vlen, në radhë të parë, për vetë administratorët, por gjithashtu edhe për persona të tjerë me të cilët shoqëria do të hyjë në marrëdhënie dhe për të cilët administratorët

¹⁷³ Neni 98 pika 1/b dhe neni 163 pika 1/b i ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

¹⁷⁴ Për shembull, nëse shoqëria ka përcaktuar në statut një objekt specifik, psh. aktivitetin në fushën e fasonerisë, administratori nuk mund të lidhë një kontratë për aktivitet ndërtimi; kjo është kompetencë e aksionarëve pasi kapërcen një klauzolë statutore e për rrjedhojë një vendim që duhet marrë me shumicë dhe kuorum të cilësuar nga asambleja për shkak të rëndësisë që ka.

¹⁷⁵ Neni 98 pika 1/ç,d dhe neni 163 pika 1/ç,d e ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

kanë ose duhet të kishin dijeni për rrethana konflikti interesash.¹⁷⁶

Për më tepër, detyrimi i besnikërisë e detyron organin e administrimit të vlerësojë me përgjegjësi çështjet për të cilat merret vendim.¹⁷⁷ Përgjegjësia është një tjetër parametër që përmban si elementë objektivë ashtu dhe subjektivë, dhe si rrjedhojë statuti apo aktet e brendshme të shoqërisë duhet, sa më shumë të jetë e mundur, të japin kritere për vlerësimin e kësaj karakteristike (Malltezi, 2011:62).

Në kuadrin e këtij parimi, organi administrativ duhet të krijojë infrastrukturën e nevojshme për vlerësimin në mënyrë të përshtatshme të çështjeve, objekt kundërshtimi (Mullalli, 2011:7). Për përmbushjen e këtij detyrimi, organi administrativ duhet të sigurojë që shoqëria të jetë e garantuar me ekspertizë të sigurt. Kjo vlen, për shembull, në aspektin e ngritjes së mekanizmave të njoftimit të hershëm të rrezikut, ku nevojitet krijimi i një ekipi të mirë juristësh, ekonomistësh apo ekspertëve të fushave specifike, sipas rastit. Këta mund të jenë të punësuar në shoqëri apo të kontraktuar si ekspertë të jashtëm (Malltezi, 2011:202).

Edhe organizimi në grup të shoqërive sjell detyrime ligjore, të cilat kapërcejnë detyrimet e zakonshme me të cilat ligji i ngarkon shoqëritë që veprojnë në treg si aktorë të vetëm

¹⁷⁶ Po aty, neni 13 pika 3 parashikon se:

Miratimi i parashikuar në pikën 2 të këtij neni jepet, gjithashtu, për çdo kontratë apo marrëdhënie tjetër, që shoqëria lidh me një palë të tretë, e cila ka marrëdhënie personale apo financiare me personat e autorizuar për të përfaqësuar ose për të mbikëqyrur shoqërinë, apo me palë të treta, marrëdhëniet e të cilave me personat e mësipërm janë të tilla që, në mënyrë të arsyeshme, mund të ndikojnë vendimarrjen e tyre në kundërshtim me interesat e shoqërisë. Personat në vijim prezumohen të kenë një apo më shumë nga interesat e shoqërisë. Personat në vijim prezumohen të kenë një apo më shumë nga interesat e mësipërm me personat e autorizuar për të përfaqësuar ose për të mbikëqyrur shoqërinë:

- a) bashkëshorti/bashkëshortja, prindërit, vëllezërit ose motrat e bashkëshortit/bashkëshortes;*
- b) fëmijët, prindërit, vëllezërit, motrat, fëmijët e fëmijëve ose bashkëshorti/bashkëshortja e personave të mësipërm;*
- c) personat e lidhur me personin e autorizuar për të përfaqësuar ose për të mbikëqyrur shoqërinë. Persona të lidhur janë: të paralindurit apo të paslindurit, të afërmit në vijë të tërthortë të shkallës së dytë, birësuesi ose i birësuari, i afërmi i shkallës së (parë i bashkëshortit/bashkëshortes;*
- d) një person, që banon me personin e autorizuar për të përfaqësuar ose për të mbikëqyrur shoqërinë.*

¹⁷⁷ Po aty, neni 98 pika 1/c dhe neni 163 pika 1/c.

(Malltezi, 2011:261). Neni 209 i LSHT përcakton detyrimin e besnikërisë që lind brenda grupit influencues me qëllim baraspeshimin e interesave të ndryshme brenda një grupimi shoqërisht. Në bazë të nenit 209 pika 1 e LSHT, përfaqësuesit ligjor të shoqërisë mëmë duhet të marrin parasysh interesat e shoqërisë mëmë, interesat e grupimit të shoqërive në tërësi dhe interesat e shoqërisë së kontrolluar (Bachner, Schuster & Winner, 2009:188). Për më tepër, përfaqësuesit ligjorë të shoqërisë mëmë janë të detyruar të veprojnë në interesin më të mirë të shoqërisë së kontrolluar, duke i vendosur menaxhimin të shoqërisë mëmë efektivisht detyrimet e besnikërisë së administrimit të shoqërisë së kontrolluar.¹⁷⁸

Pra, kundrejt sfondit të detyrimit të përgjithshëm të besnikërisë të organit të administrimit dhe standardeve të kërkuara për ushtrimin e detyrës në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar dhe shoqëritë aksionare, në rastin e administratorit të shoqërisë mëmë u shtohet dhe detyrimi që të veprojnë duke patur parasysh pasojat dhe përfitimet që një vendimmarrje ka për grupin në tërësi, si dhe interesin më të mirë të shoqërisë të kontrolluar (Bachner, Schuster & Winner, 2009:188; Malltezi, 2011:261).

Megjithatë, edhe në këtë rast, ligjvënësi nuk ka përcaktuar se interesat e kujt duhet të mbizotërojnë në rastin e një konflikti interesash. Në këtë rast, doktrina shqiptare mban qëndrimin se epërsinë e interesave mund ta vendosë vetëm gjykata, rast pas rasti (Bachner, Schuster & Winner, 2009: 261).

Në filozofinë e besnikërisë duhet respektuar dhe vënë në zbatim nga administratorët dhe e drejta për informim e aksionarëve.¹⁷⁹ Administratori ka detyrimin që t'i informojë të gjithë aksionarët për ecurinë e veprimtarisë së shoqërisë tregtare.

¹⁷⁸ Po aty, neni 209 pika 3.

¹⁷⁹ Po aty, neni 15.

Ai gjithashtu është i detyruar që në bazë të kërkesës së aksionarëve, t'u vërë në dispozicion për shqyrtim, llogaritë vjetore dhe ato të konsoliduara, raportet për gjendjen dhe ecurinë e veprimtarisë së shoqërisë tregtare, raportet e administrimit dhe të ekspertëve kontabël të autorizuar, si dhe çdo dokument tjetër të brendshëm të shoqërisë, me përjashtim të atyre që përbëjnë sekret tregtar.

Ligji vlerëson se nëse këto informacione publikohen në faqen e internetit të shoqërisë tregtare, administratori ka përmbushur njëkohësisht edhe detyrimin e tij për informim (Malltezi, 2011:58).

Në kuadër të së drejtës për informim vlejné të theksohen dy aspekte:

- a) Statuti duhet të rregullojë mirë çështjen e sekretit tregtar. Bazuar në nenin 18 të LSHT, sekreti tregtar është një e dhënë e vlerësuar nga shoqëria si informacion i brendshëm apo dokument, që shoqëria mbron në mënyra të përshtatshme, i cili, nëse do t'u përhapej personave të paautorizuar, do të shkaktonte dëm të konsiderueshëm interesave tregtarë të shoqërisë. Informacioni që duhet të bëhet publik në bazë të ligjit apo që duhet të publikohet në bazë të praktikave të mira tregtare, nuk përbën sekret tregtar.

Si rrjedhojë në statutin e shoqërisë duhet të përcaktohet se cili informacion përbën sekret tregtar, cili organ i shoqërisë do të vendos klasifikimin e një informacioni si sekret tregtar dhe kujt mund t'i lejohet informimi mbi këtë sekret. Kufizimi i informacionit zakonisht bëhet deri në lidhjen e marrëveshjeve të caktuara, publikimi paraprak i të cilave mund të dëmtonte negociatat. Nga ky kufizim zakonisht përjashtohen aksionarët mazhoritar, të cilët në praktikë janë ata që vendosin për marrëveshje të tilla, por specifikimet konkrete duhet t'i bëjë statuti.

- b) Në rastin kur shoqëria nuk publikon në internet informacionin e detyrueshëm si më sipër, është e këshillueshme që ajo t'u ofrojë kopje falas aksionarëve, pasi kufizimi i ofrimit të këtij informacioni mund të vështirësojë informimin e aksionarëve që jetojnë larg (Malltezi, 2011:59).

Bazuar në nenin 15 pika 3 të LSHT, aksionarët që janë privuar nga e drejta për informim mund t'i drejtohen gjykatës kompetente që të urdhërojë përmbaruesit gjyqësorë të ekzekutojnë kërkesën e aksionarit, duke i dorëzuar atij informacionin dhe dokumentet që administratori i shoqërisë nuk ka dhënë. Nëse administratori nuk përgjigjet brenda 7 ditëve nga marrja e kërkesës, aksionarët mund t'i drejtohen gjykatës brenda 30 ditëve nga dita e refuzimit të shprehur ose të heshtur (Hima, 2011:38). Mosrespektimi i detyrimit për informim dhe nxjerrja e sekretit tregtar vlerësohet si shkelje e parimit të besnikërisë dhe veprimit në interesin më të mirë të shoqërisë dhe aksionarëve e për pasojë, në rast shkarkimi, të privojë administratorin nga e drejta për të përfituar dëmshpërblim (Malltezi, 2011:59-60).

Këto rregulla të përgjithshme përbëjnë veçoritë thelbësore të detyrimit të besnikërisë dhe duhet të kuptohen si pasojë e drejtpërdrejtë e rolit të administratorit si “përfaqësues” përkundrejt shoqërisë dhe aksionarëve të saj (Bachner, Schuster & Winner, 2009:116).

Në lidhje me shkeljen e detyrimit të besnikërisë, sjellim si ilustrim:

Vendimin Nr. 300 dt. 18/06/2013 të Gjykatës së Apelit Tiranë.

Shtetasi A.H është një nga ortakët e shoqërisë “REI Big” sh.p.k., ku shtetasja E.P. ka ushtruar funksionin e administratores që prej themelimit të shoqërisë në vitin 2010. Pala paditëse kishte konstatuar se nga llogaria e shoqërisë ishin kryer tërheqje të paautorizuara dhe nuk ishin deklaruar xhirot vjetore. Në këto kushte, ortaku A.H në mënyrë të përsëritur i kishte kërkuar informacion administratores në lidhje me situatën

financiare të shoqërisë, duke qenë se mbledhjes së asamblesë së ortakëve nuk i ishte parashtruar për miratim asnjë pasqyrë financiare që prej themelimit të shoqërisë.

Shtetasi A.H., duke qenë se s'kishte marrë asnjë informacion, i është drejtuar gjykatës me kërkesën për shkarkimin e administratorës.

Gjykata e shkallës së parë pas shqyrtimit të padisë ka arritur në konkluzionin se pala paditëse nuk i ka mbështetur pretendimet e ngritura në provat shkresore dhe administratori nuk kishte shkelur detyrimin e besnikërisë dhe informimit, por kishte vepruar në interes të shoqërisë.¹⁸⁰

Me të drejtë, Gjykata e Apelit e ka ndryshuar këtë vendim duke argumentuar se referuar parimit të besnikërisë pala e paditur duhet t'i kishte dhënë informacionin e kërkuar palës paditëse si dhe duhet të thërriste asamblenë për miratimin e pasqyrave financiare. Gjithashtu, referuar nenit 98 të LSHT, barrën e provës për të vërtetuar kryerjen e detyrave në mënyrë të rregullt sipas standardeve përkatëse nuk e ka pala paditëse por administratori, në rastin objekt gjykimi.¹⁸¹

5.1.2. Detyrimi i kujdesit dhe profesionalizmit

LSHT përkufizon edhe detyrimin e profesionalizmit dhe të kujdesit nga ana e administratorëve. Në përmbushjen e detyrimeve të tyre, anëtarët e organit administrues të shoqërisë janë të detyruar të ushtrojnë kujdes dhe profesionalizëm të arsyeshëm në përmbushjen e funksioneve të tyre.¹⁸²

Profesionalizmi i administratorit lidhet si me specializimin dhe eksperiencën profesionale të administratorit ashtu dhe me integritetin e tij (Malltezi, 2011:63).

¹⁸⁰ Vendimi nr. 5371, datë 25.05.2012 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

¹⁸¹ Vendimi Nr. 300 dt. 18.06. 2013 i Gjykatës së Apelit Tiranë.

¹⁸² Neni 98 pika 1/dh dhe neni 163 pika 1/dh i ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

Administratori duhet të trajtojë të gjitha çështjet me kujdesin e nevojshëm, duke caktuar saktësisht prioritetet e trajtimit të çështjeve, por pa neglizhuar apo nënvlerësuar asgjë (Hima, 2011:26). Në bazë të nenit 98 pika 2 dhe neni 163 pika 1 të LSHT, anëtarët e organit administrativ të shoqërisë tregtare duhet të veprojnë në mirëbesim në bazë të një hetimi dhe informacioni të arsyeshëm të lidhur gjithashtu në mënyrë racionale me qëllimet e shoqërisë tregtare (Bachner, Schuster & Winner, 2009:118).

Gjithashtu, dhe neni 164 i LSHT thekson detyrimin e kujdesit të organit administrativ në vërtetësinë e të gjitha pasqyrave financiare, të publikimeve të detyrueshme, informacioneve të tjera kryesore të veprimtarisë së organizimit të shoqërisë, prospektet e veprimtarisë, planet e investimeve, burimet teknike, organizative dhe burimet, strukturat e praktikave të miradministrit të shoqërisë (Xhoxhaj, 2012:77). Personat e ngarkuar për administrimin e shoqërisë tregtare i detyrohen shoqërisë për përmbushjen e funksionit të tyre me atë aftësi që mund të pritët nga një administrator i arsyeshëm (Mullalli, 2011:6).¹⁸³

Në kundërshtim me detyrimin e besnikërisë, detyrimi i kujdesit dhe profesionalizmit përfshin një standard “objektiv” nëpërmjet të cilit duhet të vlerësohen veprimet e administratorëve (Bachner, Schuster & Winner, 2009:118). LSHT nuk ka përcaktuar cili është standardi i kujdesit të duhur dhe profesionalizmit, në rastin e padive për dëmshpërblim (Xhoxhaj, 2012:77).

Doktrina shqiptare ka qëndrime të ndryshme në lidhje me përcaktimin e këtij standardi. Një pjesë e doktrinës mban qëndrimin se për të përcaktuar profesionalizmin duhen marrë në konsideratë cilësitë individuale të administratorit dhe arsyeja e emërimit të tij,

¹⁸³ E njëjta gjë vlen përshtatshmërisht për administratorët ose anëtarët e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare.

madhësia dhe lloji i shoqërisë tregtare. Kjo pasi, standardi për vlerësimin e nivelit të kujdesit të duhur dhe profesionalizmit nuk mund të jetë i njëjtë në një shoqëri që zhvillon aktivitet vetëm brenda një territori të caktuar dhe një shoqërie që ushtron veprimtari të suksesshme tregtare brenda dhe jashtë vendit (Xhoxhaj, 2012:77).

Ndërsa pjesa tjetër e doktrinës mbështet qëndrimin se do i mbetet gjykatës të përcaktojë, rast pas rasti, elementët që do të marrë në konsideratë për të vendosur në lidhje me standardin e kujdesit të duhur dhe profesionalizmit të organit administrative të shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:117).

5.2. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit

Rregullat për përgjegjësinë e administratorëve, të anëtarëve të këshillit të administrimit dhe të anëtarëve të këshillit mbikëqyrës të shoqërive aksionare janë kryesisht të njëjta me ato të përgjegjësisë së administratorëve të shoqërive me përgjegjësi të kufizuar.

Administratorët janë të lidhur me shoqërinë në bazë të një marrëdhënie juridike, sipas së cilës ata janë profesionistë që janë punësuar të drejtojnë shoqërinë në bazë të orientimeve tregtare të Asamblesë së përgjithshme (Xhoxhaj, 2012:78).

Në bazë të parimeve për ushtrimin e funksioneve nga ana e administratorëve, vlerësohet veprimtaria e organit administrativ dhe gjykohen përgjegjësitë personale të secilit për suksesin apo dështimin e shoqërisë, apo eventualisht për dëmet që i vijnë shoqërisë apo palëve të treta (Malltezi, 2011:199; Mullalli, 2011:30).

Objekt i vlerësimit për të analizuar veprimtarinë e administratorit janë të gjitha veprimet dhe mosveprimet e administratorit. Ligji parashikon në disa raste përgjegjësi të plotë penale dhe në shumë situata të tjera përgjegjësi solidare dhe të pakufizuar civile për

veprimet apo mosveprimet e administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit, si pasojë e të cilave shoqërisë i është shkaktuar dëm (Hima, 2011:49).

Përgjegjësia e organit administrativ mund të ndahet në dy kategori: *përgjegjësi ndaj shoqërisë dhe përgjegjësi ndaj palëve të treta*.

5.2.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë

Administratorët që i shkaktojnë dëm shoqërisë me shkeljen e standardeve dhe veprojnë në kundërshtim me detyrimet e tyre ligjore dhe statutore për besnikëri, kujdes në ushtrimin e detyrës dhe profesionalizëm, pavarësisht nëse këto shkelje kanë vijuar si pasojë e veprimit apo mosveprimit, përballen me dy pasoja: *detyrimin për të dëmshpërblyer shoqërinë për dëmin e shkaktuar dhe detyrimin për t'i kthyer shoqërisë çdo përfitim personal të fituar nga veprimet e parregullta* (Bachner, Schuster & Winner, 2009:118; Mullalli, 2011:31). Përgjegjësia për shkeljen e detyrimeve ekziston vetëm ndaj shoqërisë (Xhoxhaj, 2012:78).

Për sa i përket çlirimit nga përgjegjësia civile, barra e provës bie mbi administratorin. Ai duhet të provojë se veprimet ose mosveprimet e tyre janë kryer në mirëbesim, në bazë të hetimit dhe vlerësimit të mjaftueshëm të informacioneve dhe janë veprime që përqasen me aktivitetin apo qëllimet tregtare të shoqërisë.¹⁸⁴

Në nenin 98 pika 4 dhe nenin 163 pika 4 të LSHT janë përcaktuar disa veprime të cilat konsiderohen apriori shkelje të ligjit dhe standardeve të kryerjes së detyrës nga ana e administratorit dhe për të cilat administratorët përgjigjen solidarisht përpara shoqërisë (Hima, 2011:51). Neni 163 pika 4 e LSHT përcakton edhe përgjegjësinë solidare të administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit të shoqërisë, në rast se ata

¹⁸⁴ Neni 98 pika 2 dhe 3 dhe neni 163 pika 2 dhe 3 e ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

shkelin rregulla të veçanta të ruajtjes së kapitalit, të zbatueshme për shoqëritë aksionare. Veprimet e përcaktuara janë shkelje të kufizimeve që janë vendosur në dispozita të tjera ligjore, që mund të kryhen me faj ose për shkak të neglizhencës së rëndë të administratorit (Malltezi, 2011:199). Si pasojë e standardit objektiv të kujdesit, përgjegjësia e administratorit nuk mund të shmanget duke provuar se është vepruar në mirëbesim.

Si rrjedhojë, administratori duhet të provojë përmbushjen e kujdesit të duhur (Bachner, Schuster & Winner, 2009:118). Lista e veprimeve përfshin rastet kur administratorët:

- a) u kthejnë aksionarëve kontributet;¹⁸⁵
- b) u paguajnë aksionarëve interesa apo dividendë;¹⁸⁶
- c) nënshkruajnë, blejnë, pranojnë si garanci apo anulojnë aksionet e shoqërisë;
- ç) emetojnë aksione përpara kalimit të kontributit në natyrë apo shlyerjes së vlerës nominale ose me çmim më të lartë;
- d) shpërndajnë aktivet e shoqërisë;¹⁸⁷
- dh) lejojnë që shoqëria të vazhdojë veprimtarinë tregtare, kur, në bazë të gjendjes financiare, duhej të ishte parashikuar se shoqëria nuk do të kishte aftësi paguese për të shlyer detyrimet;¹⁸⁸
- e) në rast të zmadhimit të kapitalit, emetojnë aksione përpara përmbushjes së kushteve apo kur kontributi nuk është kaluar sipas kërkesave përkatëse ligjore;

¹⁸⁵ Administratori nuk mund të kthejë kontributet aksionarëve, të cilat janë pasuri e shoqërisë dhe kthehen vetëm nga likuiduesi nëse shoqëria priset dhe është në likuidim, si dhe janë shlyer të gjithë kreditorët.

¹⁸⁶ Administratorët nuk mund të paguajnë dividendë apo interesa, nëse nuk është kryer paraprakisht procedura e parashikuar në këtë ligj. Konkretisht, hartohet bilanci vjetor, miratohet nga Asambleja e përgjithshme dhe vetëm nëse ka fitim mund të shpërndahen dividendë.

¹⁸⁷ Aktivet e shoqërisë janë pasuria e shoqërisë, të cilët administratorët nuk mund ta përdorin si të ishte e tyre, aq më shumë që ligji ka vendosur kufizime të caktuara nëse veprohet mbi aktivet e shoqërisë.

¹⁸⁸ Çdo administrator brenda kufijve të kujdesit të duhur dhe profesionalizmit do ishte në gjendje ta parashikonte gjendjen financiare të shoqërisë.

ë) kryejnë pagesa në favor të anëtarëve të këshillit të administrimit apo administratorëve;

f) japin kredi.¹⁸⁹

Në bazë të nenit 164 të LSHT, anëtarët e këshillit të administrimit dhe administratorët përgjigjen në mënyrë solidare për vërtetësinë e të gjitha pasqyrave financiare, informacioneve të tjera vendimtare të veprimtarisë së organizimit të shoqërisë, informacionin mbi sistemin e menaxhimit të riskut të shoqërisë, prospektet e veprimtarisë, planet e investimeve, burimet teknike, organizative dhe burimet, strukturat e praktikave të miradministrimit të shoqërisë. Administratorët kanë detyrimin për të dëshmshpërblyer shoqërisë për dëmet e shkaktuara (Hima, 2011:55).

Megjithatë, duhet theksuar se dëmi që rezulton nga raportimi i parregullt financiar, normalisht nuk i shkaktohet shoqërisë por palëve të tjera të përfshira (veçanërisht kreditorëve). Për më tepër, me anë të kësaj dispozite ligjvënësi nuk kërkon që administratorët efektivisht të “garantojnë” saktësinë e informacionit të përmendur. Administratori konsiderohet përgjegjës vetëm kur nuk mund të provojë përmbushjen e detyrimit të kujdesit që i detyrohet shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:118).

Administratorët, anëtarët e këshillit të administrimit dhe anëtarët e këshillit mbikëqyrës, bazuar në nenin 167 pika 6 të LSHT, janë përgjegjës përpara shoqërisë për dëmet e shkaktuara nga administratorë të tjerë, në rast se ata kishin pasur dijeni për një shkelje të detyrimeve nga një anëtar tjetër i këshillit mbikëqyrës apo një administrator tjetër dhe nuk e kanë njoftuar Asamblenë e përgjithshme në lidhje me këtë. Përgjegjësia lind gjithashtu edhe nëse anëtarët e këshillit mbikëqyrës nuk arrijnë të zbulojnë një shkelje të

¹⁸⁹ Neni 163 pika 4 e ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

tillë për shkak të neglizhencës në ushtrimin e detyrave të tyre mbikëqyrëse.¹⁹⁰

Administratorët përgjigjen ndaj shoqërisë për dëmet e shkaktuara nga përhapja e sekreteve tregtare, për të cilat kanë dijeni, për shkak të kryerjes së funksioneve të tyre në shoqëri. Padia për ushtrimin e të drejtave të shoqërisë duhet të ngrihet brenda 3 viteve, me përjashtim të rasteve kur ligji i posaçëm nuk parashikon ndryshe.¹⁹¹ Bazuar në nenin 10 pika 3 të LSHT parashikon se kjo padi mund të ngrihet nga përfaqësuesi ligjor i shoqërisë, nga aksionarët që zotërojnë 5% të votave në Asamble, si dhe nga çdo kreditor i shoqërisë.

5.2.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.

Ndër shkeljet më të rënda të detyrimit të administratorit për besnikëri është abuzimi me detyrën dhe formën e shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:65). Neni 16 i LSHT përmban parimin “*piercing the corporate veil*”¹⁹² - “*të shposh vellon e shoqërisë*” (Matheson, 2010:13). Në këtë nen parashikohej se administratorët, anëtarët e këshillit të administrimit apo këshillit mbikëqyrës përgjigjen personalisht e në mënyrë solidare për detyrimet e shoqërisë, nëse:

- a) abuzojnë me formën e shoqërisë tregtare për arritjen e qëllimeve të paligjshme (p.sh. krijimi i shoqërive të ashtuquajtura “fantazmë”, etj.);

Shkaku i parë i përgjegjësisë qartazi i referohet abuzimit, duke kërkuar kështu një element mashtrimi nga ana e personave që veprojnë ose nuk veprojnë siç u kërkohet,

¹⁹⁰ Ligji ka parashikuar regjime të ndryshme të përgjegjësisë së zbatueshme për anëtarët e këshillit të administrimit dhe anëtarët e këshillit mbikëqyrës përkatësisht. Shih nenin 163 pika 4 e ligjit nr.9901 dt. 14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

¹⁹¹ Po aty, neni 18.

¹⁹² Sipas këtij parimi, nëse personat që gëzojnë privilegjin e përgjegjësisë së kufizuar, të ofruar nga një shoqëri tregtare, e përdorin këtë për qëllime të paligjshme, apo abuzojnë me të në dëm të personave të tjerë, atëherë ky privilegj humb funksionin e tij ekonomik dhe këta persona përgjigjen personalisht për detyrimet e shoqërisë.

dhe ky mashtrim duhet të vërtetohet (Bachner, Schuster & Winner, 2009:50).¹⁹³

- b) trajtojnë pasuritë e shoqërisë tregtare si të ishin pasuritë e tyre (p.sh. regjistrojnë pasuritë e tyre në emër të shoqërisë, për të përfituar nga trajtime ligjore më favorizuese – p.sh. për të njohur shpenzimet për qëllime tatimore etj.);

Elementi i mashtrimit/abuzimit nuk është i pranishëm në formulimin e shkakut të dytë të përgjegjësisë. Padyshim që të lindi përgjegjësia sipas nenit 16 pika 1/b të LSHT, kërkohej ekzistenca e elementit të sjelljes së qëllimtë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:51).¹⁹⁴

- c) në çastin kur kanë marrë apo duhet të kishin marrë dijeni për gjendjen e paafësisë pagueuse të shoqërisë, nuk marrin masat e nevojshme, për të siguruar që shoqëria, në varësi të llojit të veprimtarisë së ushtruar, të ketë kapitale të mjaftueshme, për të përmbushur detyrimet e marra përsipër ndaj palëve të treta (p.sh. nuk marrin masa për financimin e shoqërisë, apo në mënyrë alternative mbylljen e saj, duke lejuar që borxhet ndaj të tretëve të rriten e të bëhen të pashlyeshme).

Shkaku i tretë i përgjegjësisë parashikuar në nenin 16 pika 1/c është shkaku më problematik (Bachner, Schuster & Winner, 2009:52). Elementi i arsyetueshmërisë ose

¹⁹³Ngarkimi i përgjegjësisë personale të administratorit, pa një proces të rregullt gjyqësor rrezikonte cenimin në mënyrë të padrejtë të lirive dhe të drejtave vetjake të individëve, sanksionuar nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë. Gjithashtu kjo do të sillte frenimin e investimeve të huaja në vend, pasi investitorët, përveç rrezikut normal të investimit, do të ndjeheshin të pasigurt në lidhje me investimin e tyre, si pasojë e paparashikueshmërisë së vlerës maksimale të humbjes që duhet të përballojnë. Shih Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 18 janar 2015).

¹⁹⁴ Nga ana e natyrës juridike kjo përgjegjësi personale është një përgjegjësi jashtëkontraktore për shkaktimin e dëmit, ku duhet të përcaktohet edhe elementi qëllimor i sjelljes abuzive që ka për pasojë detyrimin e dëmshpërblimit të të tretëve. Rrjedhimisht, është sqaruar se veprimet apo mosveprimet e përcaktuara sipas nenit 16, duhet të kryhen nga personat përgjegjës me qëllim për t’i siguruar vetes apo të tretëve një përfitim ekonomik të padrejtë, apo për t’i shkakuar një të treti pakësimin e pasurisë. Shih Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 18 janar 2015).

kujdesit të duhur të importuar në dispozitë për shkak të fjalëve “duhet të kishin marrë dijeni” qëndron larg çdo koncepti për “abuzimin”. Një problem tjetër serioz qëndron në pamundësinë e përcaktimit paraprak me një shkallë sigurie të “kapitalit të mjaftueshëm” për zhvillimin e një aktiviteti tregtar (Bachner, Schuster & Winner, 2009:52).

Po kështu, në këtë nen nuk parashikohet lidhja shkakësore ndërmjet veprimit ose mosveprimit të personave, masa e përgjegjësisë personale në lidhje me dëmin e shkaktuar të tretëve, si dhe periodha kohore brenda së cilës administratorët duhet të veprojnë.¹⁹⁵

Pikërisht, ndryshimet e fundit të LSHT reflektojnë këto problematika të hasura.¹⁹⁶ Neni 5 i ligjit për ndryshimet në LSHT parashikon se administratori, i cili me veprimet ose mosveprimet e tij, i siguron vetes apo të tretëve një përfitim ekonomik të padrejtë, apo i shkakton një të treti pakësimin e pasurisë me dashje, konsiderohet se ka shkelur detyrimin e besnikërisë kur:

- a) abuzon me formën dhe/ose përgjegjësinë e kufizuar që ofron shoqëria tregtare dhe përgjigjet deri në vlerën e përgjithshme të detyrimeve të papaguara të shoqërisë;
- b) trajton pasurinë e shoqërisë tregtare si të ishin pasuritë e tij dhe përgjigjet deri në vlerën e tregut të pasurisë apo pasurive të shoqërisë tregtare;
- c) kishte marrë dijeni apo duhet të kishte marrë dijeni që shoqëria nuk kishte kapital të mjaftueshëm për të përmbushur detyrimet ndaj palëve të treta, nuk

¹⁹⁵ Ka patur paqartësi nga operatorët ekonomik në lidhje me masat që duhen marrë nga administratori për të mos detyruar në asnjë rast ortakët/aksionarët për të marrë përsipër kontribute shtesë në kapitalin e shoqërisë, por i vë përpara zgjedhjes alternative të financimit të mëtejshëm, nëse janë të interesuar të vazhdojnë veprimtarinë, apo marrjes së vendimeve për likuidimin apo falimentimin e saj. Shih për detaje Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 18 janar 2015).

¹⁹⁶ Ligji nr.129 dt.02.10.2014 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2009, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

mori masat e nevojshme, për të mos lejuar që shoqëria të vazhdonte ushtrimin e veprimtarisë tregtare dhe/ose marrjen përsipër të detyrimeve të reja ndaj palëve të treta, përfshi autoritetet publike. Në këtë rast përgjigjet deri në vlerën e përgjithshme të detyrimeve të papaguara të shoqërisë.¹⁹⁷

Nëse kryerja e këtyre shkeljeve vërtetohet me vendim gjyqësor të formës së prerë, administratori përgjigjet personalisht ndaj tretëve, përfshi autoritetet publike.¹⁹⁸

Këto ndryshime në nenin 16 të LSHT përcaktuan, jo vetëm përgjegjësinë e administratorit ndaj shoqërisë por edhe ndaj palëve të treta, duke përfshirë dhe autoritetet publike, para të cilëve përgjigjej gjithmonë shoqëria. Padia për kryerjen e shkeljeve të mësipërme duhej të ngrihej brenda 3 vjetëve nga data e kryerjes së shkeljes.

5.2.3. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ

Për të vënë nën kontroll veprimtarinë e organit administrativ, ligji ka parashikuar mekanizma kontrolli mbi veprimtarinë administruese. Këto mekanizma, shumë të rëndësishme për të realizuar një qeverisje të mirë të shoqërisë, (Hima, 2011:52) janë: e drejta e informimit, parashtrimi pyetjeve mbi mbarëvajtjen e aktivitetit të shoqërisë, realizimi i hetimeve të posaçme, të cilat kanë si qëllim kontrollin e vazhdueshëm dhe parandalimin e vendimmarrjes abuzive (Malltezi, 2011:65).

Përveç tyre, shoqëria si subjekt juridik, aksionarët si dhe kreditorët e saj si individë, kur çmojnë se vendimmarrja e organit administrativ ka shkelur ligjin apo statutin, kanë të drejtë t'i drejtohen gjykatës. Ligji ka parashikuar një rend prioritar subjektësh, të cilët mund të parashtrojnë në gjykatë një kërkesë padi (Malltezi, 2011:65). Është shoqëria si subjekt juridik, që në bazë të vendimit të Asamblesë së përgjithshme me shumicë të

¹⁹⁷ Po aty.

¹⁹⁸ Po aty.

thjeshtë votash mund të ekzekutojë paditë kundër administratorit.¹⁹⁹ Vlen për tu theksuar se administratori i cili (drejtpërdrejtë ose tërthorazi) është edhe aksionar i shoqërisë, nuk mund ta ushtrojë të drejtën e tij të votimit në rast se Asambleja e përgjithshme vendos për të ngritur padi.²⁰⁰ Përfaqësuesit e posaçëm të Asamblesë së përgjithshme janë kompetentë për të përfaqësuar shoqërinë kur ngrihen padi kundër administratorëve.²⁰¹ Paditë duhet të ngrihen brenda 3 viteve pas zbulimit të shkeljes së detyrimit.

Në rast se Asambleja e përgjithshme refuzon të ngrejë padi kundër administratorëve, aksionarët që zotërojnë të paktën 5% të votave si dhe kreditorët e shoqërisë mund të hapin proces gjyqësor.²⁰² Aksionarët dhe kreditorët mund t'i drejtohen gjykatës dhe të kërkojnë hapjen e procesit gjyqësor, edhe në rast se Asambleja e përgjithshme nuk merr ndonjë vendim brenda 60 ditëve.²⁰³ Kërkesat nga aksionarët në pakicë bëhen në emër të shoqërisë dhe dëmshpërblimet e mundshme për t'u paguar nga ana e administratorëve në çdo rast janë të drejta që i përkasin shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:119; Hima, 2011:53). Si garanci kundër kërkesave abuzive e në keqbesim të kreditorëve, ligjvënësi parashikon përgjegjësinë penale të kreditorëve.²⁰⁴

Doktrina shqiptare e sheh si problematike dhe të tepërt që çdo kreditor, pavarësisht nga vlera e detyrimit ndaj tij, mund të ngrejë padi kundër anëtarëve të organit administrues të shoqërisë. Sipas doktrinës, kreditori mund të kërkojë kthimin e shumës kur të jetë

¹⁹⁹ Neni 81 pika 1/g dhe neni 135 pika 1/gj e ligjit nr.9901 dt.14.04.2009, "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

²⁰⁰ Po aty, neni 89 pika 1/c dhe neni 148 pika 1/c.

²⁰¹ Po aty, neni 92 pika 3 dhe neni 151 pika 3.

²⁰² Po aty, neni 92 pika 2 dhe pika 6 dhe neni 151 pika 2 dhe pika 6, të cilët zbatohen në lidhje me paditë e ngritura kundër administratorëve.

²⁰³ Po aty.

²⁰⁴ Neni 91 pika 6 dhe neni 150 pika 6 e ligjit nr.9901 dt.14.04.2008, "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

plotësuar afati ose përmbushjen e detyrimit, por jo të ndërhyjë në jetën e brendshme të shoqërisë tregtare (Xhoxhaj, 2012:79).

5.3. Përgjegjësitë e administratorit në shoqërinë aksionare në Gjermani

Funksionet administrative në shoqëritë aksionare në Gjermani janë ndarë midis këshillit të administrimit dhe këshillit mbikëqyrës, të cilët kanë detyra dhe përgjegjësi të ndryshme (Baums, 1996:2). Këshilli i administrimit përbëhet nga anëtarë të brendshëm, të cilët administrojnë aktivitetin e përditshëm të shoqërisë. Ndërsa këshilli mbikëqyrës përbëhet kryesisht nga anëtarë të jashtëm, të cilët emërohen nga aksionarët apo përfaqësuesit e punonjësve (Hopt, 1998 b).

Për më tepër, këshilli i administrimit dhe këshilli mbikëqyrës konsiderohen si “organe” të shoqërisë, me qëllim atribuimin e një pozicioni autonom dhe kompetenca të pavarura (Baums, 1996:6-8). Përgjegjësitë e administratorit, pavarësisht faktit se legjislacioni gjerman nuk bën dallimin midis detyrimeve të administratorit (Sieg, 2007:119), mund të ndahen në dy kategori: *detyrimi i besnikërisë* dhe *detyrimi i kujdesit*.

5.3.1. Detyrimi i besnikërisë

Ashtu si dhe në sistemin anglo-sakson, doktrina gjermane përmban detyrimin e besnikërisë “*treuepflicht*”, sipas të cilit veprimtaria e administratorit duhet të udhëhiqet nga besnikëria ndaj shoqërisë dhe kryerja e detyrave me përgjegjësi (Baums & Scott, 2005:5). Neni 93 i aktit për shoqëritë aksionare përcakton se nëse anëtari i organit administrativ përvetëson në mënyrë të padrejtë asetet e shoqërisë për qëllime personale, konsiderohet se ka shkelur detyrimin e besnikërisë dhe ngarkohet me përgjegjësi personale (Gorezi, 2011:119). Detyrimi i besnikërisë, gjithashtu në mënyrë të

nënkuptuar detyron organin e administrimit të parandalojë dhe mënjanojë rastet e konfliktit të interesit dhe “*self-dealing*-veprimeve me vetveten”²⁰⁵ me interesat e shoqërisë tregtare.

Përgjithësisht, e drejta tregtare gjermane është më shumë e fokusuar më tepër në rregullimin e konflikteve midis aksionarëve sesa midis aksionarëve dhe administratorëve. Në këtë kuadër, edhe rregullat apo parimet që rregullojnë konfliktin e interesit apo “*self-dealing*-veprimeve me vetveten” janë më pak të zhvilluara sesa në SH.B.A. (Baums & Scott, 2005:6).

Në rast shkelje të detyrimit të besnikërisë, këshilli mbikëqyrës duhet të ngrejë pretendime ndaj anëtarëve të këshillit të administrimit. Në këtë situatë, është evidentuar një farë hezitimi nga këshilli mbikëqyrës për të paditur këshillin administrativ, pasi shkelja e detyrimit të besnikërisë do të nënkuptojë mospërbushjen e detyrimit të mbikëqyrjes dhe monitorimit nga ana e këshillit mbikëqyrës (Wirth, 2010:126). Gjithashtu, shoqëria mund ti japë kredi anëtarit të këshillit të administrimit vetëm në bazë të një vendimi të këshillit mbikëqyrës ku specifikohet qartë qëllimi i kredisë.²⁰⁶

Në Gjermani, ndryshe nga SH.B.A, nuk ka patur një praktikë të përgjithshme që t’i detyrojë administratorët për të bërë me dije interesat e tyre personale në lidhje me transaksionin specifik tek këshilli mbikëqyrës (Baums, 1996:5-6). Vetëm pas përfundimit të çështjes gjyqësore Mannesmann²⁰⁷ u vendos detyrimi për të informuar publikun në lidhje me interesat personale të biznesit.

Përveç rregullave të lartpërmendura, shkelja e të cilave sjell përgjegjësinë civile për anëtarët e këshillit të administrimit, rastet e shkeljeve të qëllimshme mund të shkaktojnë

²⁰⁵ Veprime të anëtarëve të këshillit të administrimit për përfitime personale duke shfrytëzuar pozicionin në shoqëri.

²⁰⁶ Po aty, neni 89.

²⁰⁷ Mannesmann AG, BGH 21.12.2005, 3 StR 470/04, NJW 522/2006.

ngarkimin me përgjegjësi penale në bazë të konceptit *Untreue*. *Untreu*, nënkupton shkelje të besimit dhe bazuar në seksioni 266 të Kodit Penal Gjerman, çdo person që abuzon dhe shkel detyrimin e ngarkuar nga ligji, statuti, apo marrëdhënia e besimit, për të mbrojtur interesat pasurore të një personi tjetër, duke i shkaktuar dëm, do të dënohet me arrest deri në 5 vjet ose gjobë. Kjo dispozitë aplikohet vetëm për anëtarët e këshillit të administrimit dhe këshillit mbikëqyrës (Gorezi, 2011:121; Conac, 2014:195-198). Ligjvënësi gjerman nuk kishte parashikuar rastet konkrete që ngarkonin administratorët me përgjegjësi penale. Gjykata Penale e Duseldorfit, gjatë shqyrtimit të çështjes gjyqësore Mannesmann²⁰⁸ doli në konkluzionin se vetëm në rast shkeljesh “të rënda” të detyrimit të besnikërisë, anëtarët e këshillit të administrimit të shoqërisë mund të ngarkohen me përgjegjësi penale. Ndërsa, Gjykata e Lartë Federale edhe pse nuk ishte dakord me këtë konkluzion, nuk përcaktoi rastet e shkeljeve që çojnë në përgjegjësinë penale të administratorit sipas sektorit 206 të Kodit Penal (Gevurtz, 2007:8-9). Mungesa e qartësisë në legjislacionin gjerman në lidhje me spektrin e çështjeve që mund të ngarkojnë anëtarët e organit administrativ me përgjegjësi penale, ka shkaktuar debate, pasi çdo rast i konsideruar si shkelje apo abuzim nga gjykata, mund të sjellë ndëshkimin me burg apo gjobë të anëtarit të organit administrativ.

5.3.2 Detyrimi i kujdesit

Anëtarët e këshillit të administrimit të shoqërive aksionare gjatë ushtrimit të funksioneve administrative, janë të detyruar të veprojnë me kujdesin e një administratori të matur dhe të ndërgjegjshëm.²⁰⁹ Gjithashtu, anëtarët e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare, gjatë ushtrimit të funksionit mbikëqyrës duhet të veprojnë në

²⁰⁸ Po aty. Për detaje në lidhje me rrethanat e çështjes shih kapitullin mbi shpërblimin e administratorit në këtë punim.

²⁰⁹ Neni 93 pika 1 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG), dt.06.09.1965, BGBT I.S.1089.

mënyrë të kujdesshme dhe të ndërgjegjshme.²¹⁰ Të gjithë anëtarët e këshillit mbikëqyrës, pavarësisht nëse përfaqësojnë punonjësit apo aksionarët, janë të detyruar të veprojnë në përputhje me detyrimin e kujdesit (Wirth, Arnold, Greene & Morshäuser 2010:130). Standardi i kujdesit është i lidhur më shumë me nivelin e kujdesit, aftësive dhe njohurive të anëtarëve të këshillit të administrimit se sa me përmbajtjen e detyrimeve të tyre (Baums & Scott, 2005:15-16).²¹¹

Në teori, legjislacioni gjerman ka ndarë shkeljen e detyrimeve kontraktore apo statutore nga neglizhenca. Ndërsa, në praktikë, këto dy aspekte shkrihen në një të vetëm, i cili përqendrohet në mënyrën se si duhet të kishte vepruar një anëtar i matur dhe i kujdesshëm i organit administrativ (Baums, 1996:5-6). Shoqëria apo aksionarët që kundërshtojnë sjelljen e anëtarit të këshillit të administrimit duhet të provojnë që shoqërisë i është shkaktuar dëm. Ndërsa anëtari i këshillit të administrimit ka barrën për të vërtetuar se nuk ka vepruar me neglizhencë, por me kujdesin e një sipërmarrësi të matur (Rowedder & Koppensteiner, 1990:33).²¹²

Në komentaret e aktit për shoqëritë aksionare, vihet re tendenca për të mos vendosur barrën e provës për shkeljen e detyrimit mbi shoqërinë por mbi anëtarin e këshillit të administrimit (Wulf, 1995:648; Hopt, Kanda, Roe, Wymeersch & Prigge, 1998:265). Ndërsa gjykatat mbajnë një qëndrim më të rezervuar në këtë aspekt, duke specifikuar se barrën e provës të shkeljes së detyrimit e ka pala paditëse – shoqëria dhe kjo barrë mund t'i kalojë të paditurit – anëtarit të këshillit të administrimit, nëse ka informacionin e nevojshëm mbi rrethanat e çështjes (Wulf, 1995:648).

²¹⁰ Po aty, neni 116 që trajton përgjegjësinë e anëtarëve të këshillit mbikëqyrës shprehimisht referon në nenin 93 mbi përgjegjësinë e anëtarëve të këshillit administrativ.

²¹¹ Shih gjithashtu *Duties and responsibilities of directors*, CMS Law/Tax, shtator 2012, marrë nga: www.cms-vep.com/.../CMS_Duties_Resposibilities_Directors_f.pdf, (parë më 23 janar 2014), fq 43.

²¹² Neni 93 pika 2 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG) dt.06.09.1965, BGBT I.S.1089.

“Neglizhencë” do të thotë që anëtari i këshillit të administrimit nuk ka vepruar me kujdesin e një personi të matur dhe të arsyeshëm të biznesit.²¹³ Kujdesi është një standard objektiv në sensin se në një proces gjyqësor, argumenti i anëtarit të organit administrativ të shoqërisë se gjatë ushtrimit të funksioneve të tij ka vepruar me të njëjtin kujdes që mund të përdorte për punët apo çështjet e tij personale, nuk është argument bindës (Baums, 1996:10). Kujdesi i anëtarëve të këshillit administrativ të shoqërisë aksionare duhet të jetë i një shkalle më të lartë se kujdesi i përdorur nga një anëtar i zakonshëm i këshillit të administrimit të një shoqërie tjetër (Wirth, Arnold, Greene & Morshäuser 2010:112).

Në komentaret e aktit për shoqëritë aksionare, ky standard interpretohet si standard detyrues, i cili nuk mund të ndryshohet nga statuti apo kontrata me anëtarin e këshillit administrativ (Mertens, 1988:93; Rowedder & Koppensteiner, 1990:33). Këto rregulla nuk aplikohen vetëm ndaj kujdesit me të cilin duhet të veprojë anëtari i organit administrativ por gjithashtu edhe ndaj nivelit të aftësive, njohurive dhe eksperiencës që pritet prej tij. Anëtari i organit administrativ që emërohet duhet të ketë aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për ushtrimin e funksionit të tij, për avancimin e të cilave anëtarët duhet të kontribuojnë në mënyrë të vazhdueshme (Baums, 2001:8-9).

Nëse anëtarit të organit administrativ i mungojnë aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për një çështje të caktuar, mund të kërkojë konsulencën e një eksperti të jashtëm. Anëtari i organit administrativ që zotëron aftësi të veçanta, duhet t’i vërë plotësisht këto aftësi në shërbim të shoqërisë. Njohuritë e veçanta të anëtarit të organit administrativ ndikojnë në rritjen e standardit të kujdesit (Baums, 1996:10-11).

²¹³ Po aty, neni 93 pika 1.

Detyrimi i kujdesit i anëtarëve të organit administrative nuk mund të matet në bazë të një standardi (Madisson, 2012:18-19), duke qenë se përgjegjësitë që bien mbi këta individë varen nga pozicioni dhe shkalla e njohurive, si dhe nga veçantitë e shoqërisë. Rrjedhimisht, kjo mund të sjellë një trajtim të ndryshëm të së njëjtës shkelje nga një shoqëri në tjetrën (Baums, 1996:11).

Në përputhje me parimin e detyrimit të kujdesit, të gjithë anëtarët e këshillit të administrimit gjatë ushtrimit të funksioneve administrative duhet të veprojnë në interes të shoqërisë (Cotta, Goetz & Von Rumohr, 2010:84). Por, interesat e shoqërisë nuk kufizohen vetëm në interesat e aksionarëve, por edhe në interesat e kreditorëve, punonjësve, konsumatorëve dhe komunitetit në përgjithësi (Werlauff, 2006:45). Interesi i shoqërisë nuk përkon detyrimisht me interesin e aksionarëve.

Një vendim i Gjykatës Federale Gjermane evidentoi elementët mbi të cilat gjykata duhet të vlerësojë përgjegjësitë e anëtarëve të organit administrativ gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre.²¹⁴ Në rastin në fjalë, shoqëria i kishte dhënë kredi aksionarit kryesor në vlerën prej 40 milion Euro pa asnjë garanci siguruese. Pas një periudhe kohore, aksionari falimentoi, duke sjellë edhe falimentimin e shoqërisë. Gjykata vlerësoi se anëtarët e këshillit mbikëqyrës nuk kishin shkelur detyrimet e tyre, duke qenë se në momentin e dhënies së miratimit për kredinë në fjalë, kredimarrësi ishte në gjendje të mirë financiare.

Gjithashtu, anëtarët e këshillit mbikëqyrës nuk mund të ishin përgjegjës nëse situata financiare e aksionarit u përkeqësua më vonë. Në këtë situatë, gjykata çmoi se interesat e aksionarëve nuk ishin vendosur përpara interesave të shoqërisë, duke mos shkelur

²¹⁴ Koment i autorit: kjo çështje ishte kundër anëtarëve të këshillit mbikëqyrës, por aplikohet gjithashtu dhe për anëtarët e këshillit të administrimit.

dispozitat ligjore.²¹⁵ Ky vendim gjyqësor nuk përjashtoi totalisht marrjen më konsideratë të interesave të aksionarëve.

Administrimi i grupeve të shoqërisë është shembulli më evident i marrjes në konsideratë të interesave të aksionarëve. P.sh. anëtari i këshillit të administrimit të shoqërisë së kontrolluar nuk mund të konsiderohet përgjegjës për veprime të ndërmarra në interes të grupit të shoqërive ose shoqërive të kontrolluara nëse përcaktohet se çdo anëtar tjetër i ndershëm dhe i ndërgjegjshëm i një shoqërie të pavarur do të kishte vepruar në të njëjtën mënyrë (Madisson, 2012:18).

5.3.2.1. Parimi i gjykimit të biznesit

Për herë të parë, një formë e parimit të gjykimit të biznesit (*Unternehmerisches Ermessen*) evidentohet në një vendim të vitit 1977 të Gjykatës së Lartë Federale Gjermane (seksioni civil) në çështjen ARAG kundër Garmenbeck (Gorezi, 2011:116).²¹⁶ Në këtë rast, Gjykata e Lartë Federale Gjermane shqyrtoi një padi të ngritur nga dy anëtarë të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë së sigurimit ARAG, që kundërshtonin vendimin e këshillit mbikëqyrës për të mos paditur kryetarin e këshillit të administrimit, i cili kishte shkelur detyrimin e kujdesit, duke humbur fondet e shoqërisë në skema piramidale.

Kjo Gjykatë e Lartë u njohu anëtarëve të këshillit të administrimit nevojën për një liri më të gjerë të gjykimit të biznesit në marrjen e vendimeve, duke i ngarkuar me përgjegjësi vetëm në rastet ku tejkalohen limitet e gjykimit të biznesit, i cili është i orientuar vetëm në administrimin e përgjegjshëm e në të mirë të shoqërisë, duke treguar një vlerësim të kujdesshëm të fakteve kryesore (Gevurtz, 2007:114).

²¹⁵ BGH, 1 dhjetor 2008- II ZR 102/07.

²¹⁶ Arag/Garmenbeck Entscheidung des BGH, 21.-4.1977, ZIP 1997, 833, BGHZ 135, 244 (253), NJW 1997.

Pavarësisht formulimit të ngjashëm të këtij parimi si në legjislacionin gjerman dhe në atë amerikan, Gjykata e Lartë Federale e anashkalon standardin e respektit që gjykatat në Sh.B.A. zakonisht tregojnë ndaj vendimeve të këshillit të administrimit (Gevurtz, 2007:117). Ky standard i ulët respekti shfaqet që në vlerësimin e kërkesës për ngritjen e padisë ndaj kryetarit të këshillit të administrimit, duke evidentuar se anëtarëve u mungonte ekspertiza e nevojshme për vlerësimin e fakteve kundër kryetarit të organit administrativ.

Më tej, gjykata shpjegon se këshilli mbikëqyrës, vetëm në rrethana të jashtëzakonshme, mund të refuzojë të padisë anëtarët e këshillit të administrimit, pavarësisht se padia është e bazuar në prova dhe në ligj (Gevurtz, 2007:117). Gjithashtu, gjykata shprehet se të gjitha pretendimet duhet të parashtrohen në gjykatë, e cila do ti vlerësojë ato në mënyrë të detajuar dhe të balancuar.

Në këtë mënyrë, gjykata përsëri nuk tregon respekt ndaj vlerësimit të organit administrativ për ekzistencën e rrethanave të jashtëzakonshme (Gevurtz, 2007:117). Në nëntor të 2005, ky parim u implementua në aktin për shoqëritë aksionare²¹⁷.

Parimit i gjykimit të biznesit ishte në përputhje me praktikën gjyqësore në kohën e implementimit (Sieg, 2007:121). Për shembull, në vendimin e 22 Nëntorit të 2005, Gjykata Federale e Drejtësisë, deklaroi se duke zgjeruar lirinë e gjykimit në marrjen e vendimeve tregtare, administratorët do të ngarkoheshin me përgjegjësi vetëm për shkelje të qëllimshme të detyrimeve të administrimit, duke marrë në konsideratë veçantinë dhe rëndësinë e vendimeve të organit administrativ.²¹⁸ Parimi i përgjithshëm se anëtarët e këshillit të administrimit duhet të veprojnë me kujdesin e një sipërmarrësi

²¹⁷ Ky parim aplikohet edhe për shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar

²¹⁸ BGH, 22 Nëntor 2005 (Kinowelt)-1StR 571/04.

të matur dhe të arsyeshëm²¹⁹ të krijon përshtypjen se ky sipërmarrës do të shërbej si një lloj modeli, në bazë të së cilit gjykatat do të vlerësojnë objektivisht veprimtarinë e administrimit (Baums, 1996:8-9). Ky qëndrim rigoroz i ligjvënësit duket sikur lë jashtë parimin e gjykimit të biznesit.

Parimi i gjykimit në biznes i inkurajon administratorët që të ndërmarrin risqe, por në të njëjtën kohë i ndalon që të sillen në mënyrë të pa menduar e të shkujdesur në dëm të kreditorëve dhe të punonjësve (Cotta, Goetz & Von Rumohr, 2010:81).

Por në praktikë, ashtu si dhe në SHBA, parimi i gjykimit të biznesit është kufizuar në dy mënyra (Baums & Scott, 2005:12). Së pari, një anëtar i organit të administrimit gëzon mbrojtje nëse provon se veprimi i dyshuar për shkeljen e detyrimit të kujdesit ishte ndërmarrë mbi bazën e parimit të gjykimit të biznesit.²²⁰

Në një vendim tjetër interesant të vitit 1992 mbi detyrimet e shoqërisë kundrejt aksionarëve, Gjykata e Lartë Civile shprehet se aksionarët duhet të sigurohen vetëm që shoqëria të operojë brenda objektivave të saj dhe që investimi i tyre të mos vihet në rrezik nga veprimet që “asnjë sipërmarrës i ndershëm nuk do të ndërmernte”.²²¹

Ky standard do të aplikohet gjithashtu ndaj përgjegjësive personale të anëtarëve të këshillit të administrimit. Shkelja e parimit të besnikërisë ndaj shoqërisë, duke vepruar në interesin personal apo të palëve të treta, nuk i siguron anëtarit të organit administrativ mbrojtjen nga parimi i gjykimit të biznesit (Hamilton, 1987:134).

Së dyti, legjislacioni aktual gjerman e bën të vështirë për një shoqëri të ngrejë pretendime mbi një nga anëtarët e organit administrativ. E drejta individuale e aksionarit për të paditur organin administrativ është bërë e vështirë me argumentin se kjo e drejtë

²¹⁹ Neni 93 i aktit për shoqëritë aksionare (AktG) dt.06.09.1965, BGBT I.S.1089.

²²⁰ Po aty, neni 93 pika 1 dhe 2.

²²¹ BGH, 5 Tetor 1992- II ZR 172/91, Bundesgerichtshof, 5.10.1992, Juristen-Zeitung 1993, 958 (964).

do ta paralizonte atë (Großfeld,1968:228). Bazuar në nenin 93 pika 1 e aktit për shoqëritë tregtare, administratorët nuk ngarkohen me përgjegjësi nëse janë të bindur se kanë vepruar në mirëbesim në përputhje me kompetencat e administrimit, mbi bazën e informacionit të përshtatshëm dhe në interes të shoqërisë.

Veprimi në mirëbesim përfshinë si veprimet e qëllimshme dhe ato të paqëllimshme (Hamilton, 1987:134). Sipas jurisprudencës, një administrator ka vepruar në mënyrë të paarsyeshme në rast se ai ka vlerësuar në mënyrë të gabuar riskun në lidhje me vendimet tregtare dhe si pasojë ka vepruar në mënyrë të papërgjegjshme (Hamilton, 1987:134). Përshtatshmëria e informacionit duhet të vlerësohet duke u bazuar në tre elemente:

- kohën në dispozicion për marrjen e vendimeve;
- rëndësinë dhe natyrën e vendimit; dhe
- vlerësimin e standardeve ekonomike të përgjithshme (Sieg, 2007:123).

Edhe në një vendim të gjykatës së Dusseldorfit²²² në lidhje me bankën gjermane IKB AG,²²³ u konkludua se asnjë anëtar i këshillit të administrimit nuk mund të lejojë shoqërinë tregtare të ndërmarrë risqe duke mos patur informacionin e mjaftueshëm në lidhje me transaksionin që do të kryhet (Gorezi, 2011:123-124). Konkretisht, banka IKB AG kishte investuar në tregun e titujve në SH.B.A, i cili kishte një strukturë komplekse. Anëtarët e këshillit nuk posedonin informacionin e mjaftueshëm për të kuptuar kompleksitetin e kësaj strukture. Gjykata e Dusseldorfit vlerësoi se “kompleksiteti i lartë

²²² LG Düsseldorf, 14.07.2010, 14 KLS 6/09. Për detaje shih listën e vendime gjyqësore tek Schlechtriem P., *Schadensersatzhaftung der Leitungsorgane von Kapitalgesellschaften*, 1991, fq.60; shih gjithashtu Hamm O., 10.05.1995, *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 1995, fq.1263; shih gjithashtu Rowedder & Koppensteiner, GmbHG, 1990, neni 43, fq.9-11; shih Mertens, *Kölner Kommentar zum Aktiengesetz* Vol.2, 1988, neni 93 fq.54.

²²³ Shih për detaje Mattusek K., *Germany Opens First Criminal Case linked to financial crisis*. NY Times, 17 Mars 2010, marrë nga: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9904E5DE113FF934A25750C0A9669D8B63>, (parë më 20 shkurt 2015).

i tregut të titujve e bënte gati të pamundur marrjen e vendimeve bazuar në informacione të plota dhe të detajuara”.

Pavarësisht kompleksitetit dhe vështirësisë të kuptuarit të tregut të titujve, anëtarët e këshillit nuk mund të pretendonin se kishin vepruar me kujdes, duke përfituar në këtë mënyrë mbrojtjen e parimit të gjykimit të biznesit.

Gjykata e Dusseldorfit vlerësoi se: *“anëtarët e këshillit nuk do të konsiderohen se kanë vepruar me kujdes, për sa kohë lejuan shoqërinë të ndërmerre risqe, të cilat çojnë në kolapsin e saj”*. Nga ky vendim gjyqësor del qartë se velloja mbrojtëse e parimit të gjykimit të biznesit mund të kufizohet në rast dështimi në vlerësimin dhe menaxhimin e riskut nga anëtarët e këshillit administrative të shoqërisë aksionare (Gorezi, 2011:123-124).

Administratori mund të mbështetet në informacione, opinione dhe në gjykime të punonjësve nëse është i bindur se këta gëzojnë aftësitë e duhura. Parimi i gjykimit të biznesit nuk rregullon situatat dhe mënyrat e përfshirjes të ekspertëve duke e lënë në diskrecionin e administratorit (Baums, 1996:8-9).

Konkretisht, në 25 nëntor 2009, Gjykata e Lartë Rajonale e Shtutgartit deklaroi se një shkelje me neglizhencë e detyrimeve të administrimit mund të përjashtohet vetëm nëse: (i) është dëgjuar opinioni i një eksperti të pavarur dhe të kualifikuar, i cili (ii) është pajisur me të gjithë informacionin dhe faktet e çështjes, dhe (iii) ky opinion do të shqyrtohet nga anëtarët e këshillit të administrimit.²²⁴

Për më tepër, në 18 shtator 2010, Gjykata e lartë rajonale e Hamburgut vendosi se anëtarët e këshillit të administrimit me ekspertizë personale duhet të jenë më kritikë në shqyrtimin e opinionëve të ekspertëve se anëtarët e këshillit pa ekspertizën përkatëse.

²²⁴Shih *Business judgement rule*, marrë nga: <http://www.acc.com/legalresources/quickcounsel/German-Corporate-Litigation.cfm>, (parë më 22 maj 2015).

Gjithashtu, në marrjen e vendimeve të rëndësishme ekonomike mund të kërkohet opinioni i më shumë se një eksperti.²²⁵

Anëtarët e këshillit mbikëqyrës, që përfshihen në vendimarrjen e organit administrativ duke dhënë miratimin, gëzojnë të njëjtën liri gjykimi si këshilli i administrimit. Ushtrimi i duhur i kësaj lirie gjykimi sjell përjashtimin e këshillit mbikëqyrës nga përgjegjësia. Megjithatë, ky organ nuk ushtron liri veprimi apo gjykimi gjatë mbikëqyrjes dhe monitorimit të këshillit të administrimit (Gorezi, 2011:117-118).

Parimi i gjykimit të biznesit në Gjermani ndryshon nga i njëjti parim në Sh.B.A, për shkak të standardit të respektit të dhënë ndaj vendimeve të marra. Një tjetër ndryshim është se, bazuar në legjislacionin amerikan, paditësi aksionar ka barrën për të provuar se parimi i gjykimit të biznesit nuk është i aplikueshëm, ndërsa bazuar në legjislacionin gjerman, anëtari i organit administrativ ka barrën për të vërtetuar se ka vepruar me kujdesin e një administratori të matur dhe të ndërgjegjshëm.

Në praktikë, sanksioni më i rëndësishëm për gabimet apo dështimet e organit administrativ kufizohen thjeshtë në mos ri-emërimin e anëtarit në të njëjtën detyrë. Një administrator gjerman në praktikë pothuajse asnjëherë nuk do përballet me përgjegjësi për shkeljen e detyrimit të kujdesit, përveç në rast shkelje të legjislacionit tatimor ose mbi sigurimet shoqërore dhe shëndetësore (Baums & Scott, 2005:12-13).

5.4. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit

Përgjegjësia e anëtarëve të organit administrativ është një nga instrumentet ligjorë që shërbejnë për bashkërendimin e interesave të administrimit me ato të aksionarëve, punonjësve dhe kreditorëve të shoqërisë. Rregullat e përgjegjësisë në sistemin gjerman

²²⁵ Shih *Preconditions for admissible external advice*, marrë nga: <http://www.acc.com/legalresources/quickcounsel/German-Corporate-Litigation.cfm>, (parë më 22 maj 2015).

fokusohen më shumë tek sjellja e organit administrative në shërbim të interesave personale të tij sesa në monitorimin e veprimeve administrative të këtij organi (Baums, 1996:3-4).

Përveç disa parimeve bazë, rregullat për përgjegjësinë e anëtarëve të organit administrativ të shoqërive aksionare janë të ndryshme nga ato të përgjegjësisë së anëtarëve të organit administrativ të shoqërive me përgjegjësi të kufizuar (Baums & Birkenkaemper, 1998:8). Detyrimet e anëtarëve të organit administrativ në shoqëritë aksionare janë të karakterit statutor, kontraktual dhe ligjorë (Madisson, 2012:12).

Ashtu siç kemi përmendur dhe më lart, funksionet administrative në shoqëritë aksionare janë ndarë midis dy organeve: këshillit të administrimit dhe këshillit mbikëqyrës, të cilët kanë detyra dhe përgjegjësi të ndryshme (Baums, 1996:2). Për më tepër, kjo reflektohet edhe në standardet që përcaktojnë përgjegjësitë e anëtarëve të këtyre organeve të administrimit (Baums & Birkenkaemper, 1998:9). Në bazë të këtyre standardeve për ushtrimin e funksioneve nga ana e anëtarëve të organit administrativ, vlerësohet veprimtaria e organit administrativ dhe gjykohen përgjegjësitë personale të secilit për suksesin apo dështimin e shoqërisë, apo eventualisht për dëmet që i vijnë shoqërisë apo palëve të treta (Baums & Birkenkaemper, 1998:9).

Përgjegjësia e organit administrativ në shoqëritë aksionare në Gjermani ndahen në dy kategori: *përgjegjësi ndaj shoqërisë* dhe *përgjegjësi ndaj palëve të treta*.

5.4.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë

Anëtarët e këshillit të administrimit nuk mund të jenë personalisht përgjegjës për çdo humbje të pësuar nga shoqëria. P.sh. Një menaxhim jo i suksesshëm i shoqërisë tregtare ka një impakt negativ tek shoqëria, por nuk sjell automatikisht përgjegjësinë personale të anëtarëve të këshillit të administrimit për humbjet e mundshme të kësaj shoqërie.

Rregulli i përgjithshëm është se anëtarët e organit administrativ në përmbushjen e detyrave i detyrohen kryesisht shoqërisë dhe nuk duhet të jenë të fokusuar në maksimizimin e fitimeve të aksionarëve të shoqërisë (Loos, 2006:283).

Anëtarët e këshillit të administrimit, përveç rasteve të veprimeve të paligjshme²²⁶, që i shkaktjnë dëm shoqërisë me shkeljen e standardeve dhe veprojnë në kundërshtim me detyrimet e tyre ligjore dhe statutore, si dhe vetëm në rast se këto shkelje kanë ndodhur qëllimisht ose si pasojë e neglizhencës përballen me përgjegjësinë personale dhe solidare ndaj shoqërisë (Baums, 1996:5). Termi “përgjegjësi personale dhe solidare” tregon se përgjegjësia për të gjithë vlerën e dëmit bie mbi secilin anëtar të këshillit të administrimit (Sieg, 2007:119).

Gjithashtu, anëtarët e këshillit të administrimit janë personalisht dhe në mënyrë solidare përgjegjës së bashku me çdo palë të tretë që ka influencuar në kryerjen e veprimeve në kundërshtim me interesat e shoqërisë.²²⁷ Kjo dispozitë aplikohet edhe ndaj aksionarëve dhe anëtarëve të këshillit mbikëqyrës që influencuan anëtarët e këshillit të administrimit. Në një vendim interesant të vitit 1992 mbi detyrimet e shoqërisë kundrejt aksionarëve, Gjykata e Lartë Civile shprehet se aksionarët duhet të interesohen vetëm që shoqëria t’i përmbahet objektivave të saj dhe investimi i tyre të mos vihet në rrezik nga veprimet që “*asnjë sipërmarrës i ndershëm nuk do t’i ndërmerre*”.²²⁸ Ky standard do të aplikohet gjithashtu ndaj përgjegjësisë personale të anëtarëve të këshillit të administrimit.

Anëtarët e këshillit të administrimit nuk mbajnë përgjegjësi për gabimet e punonjësve, edhe pse gjykatat shpesh shprehen se në rast se detyrat e tyre organizative do të ishin të

²²⁶ Veprimi i paligjshëm përfshin tre raste: dëmin e qëllimshëm në kundërshtim me rendin publik, shkeljen e dispozitës statutore që shkakton dëme dhe shkeljen me qëllim apo neglizhencë e të drejtave dhe interesave të mbrojtura si jeta, shëndeti dhe prona.

²²⁷ Neni 117 pika 2 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

²²⁸ BGH, 05 Tetor 1992- II ZR 172/91.

mirëpërcaktuara dhe do të zbatoheshin nga anëtarët e këshillit të administrimit, atëherë edhe gabimet e punonjësve mund të parandaloheshin.²²⁹

Edhe organizimi në grup i shoqërive sjell detyrime ligjore për anëtarët e organit administrativ. Këshilli administrimit i shoqërisë së kontrolluar nuk mund të ndjekë instruksione apo të marrë masa, të cilat nuk i shërbejnë interesit të shoqërisë së kontrolluar.²³⁰ Rregulla të ndryshme aplikohen nëse ekziston një marrëveshje specifike midis shoqërisë së kontrolluar dhe grupit të shoqërive, e cila siguron, *inter alia*, dëmshpërblimin e aksionarëve të shoqërisë së kontrolluar dhe mbrojtje të kreditorëve të saj (Immenga, 1993:102).²³¹

Gjithashtu, neni 317 i aktit për shoqëritë aksionare përcakton se administratori i shoqërisë së kontrolluar nuk ngarkohet me përgjegjësi për veprime të ndërmarra në interes të grupit apo të shoqërive të grupit, nëse një administrator i ndërgjegjshëm i një shoqërie të pavarur do të kishte vepruar në të njëjtën mënyrë (Baums, 1996:7).

Anëtarët e këshillit të administrimit do të përgjigjen solidarisht kundrejt shoqërisë, në rastin e vendimeve të miratuara nga gjithë anëtarët e këshillit të administrimit. Anëtarët e këshillit të administrimit nuk mbajnë përgjegjësi për gabimet e anëtarëve të tjerë dhe nuk janë të detyruar të mbikëqyrin përmbushjen e detyrimeve nga ana e këtyre të fundit (Baums, 1996:7).

Në komentaret e aktit për shoqëritë aksionare dhe praktikën gjyqësore mbizotëron opinioni se në varësi të rëndësisë së transaksioneve, përpara dhënies së miratimit për

²²⁹Bundesgerichtshof, 5.12.1989, BGHZ 109, 297 (305); një raport të detajuar shih Schlechtriem P., *Schadensersatzhaftung der Letungsorgane von Kapitalgesellschaften*, në: Kreuzer K, *Die Haftung der Leitungsorgane von Kapitalgesellschaften*, 1990, fq.9.

²³⁰Shih nenin 311 dhe nenin 317 të aktit për shoqëritë aksionare (AktG). Për analizë më të detajuar shih Immenga, *The law of Groups in the Federal Republic of Germany*, në Wymeersch, *Groups of Companies in the EEC*, Berlin, New York 1993, fq.85, Shih Zöllner L., *Das Recht der verbundenen Unternehmen* tek: Balzarini, Carcano & Mucciarelli, *Gruppi di Societa*, 1996, Vol.1, fq.217.

²³¹ Po aty, neni 308. Shih gjithashtu Immenga, *The law of Groups in the Federal Republic of Germany*, në Wymeersch, *Groups of Companies in the EEC*, Berlin/New York 1993, fq.102.

kryerjen e tyre, këshilli administrimit duhet të kërkojë informacion të detajuar paraprak (Baums & Birkenkaemper, 1998:10). Në rast se ka dyshime, edhe një anëtar i vetëm i këshillit të administrimit mund të kërkojë informacion nga punonjësit apo ekspertë të caktuar në lidhje me çështjen specifike.

Edhe në një vendim të gjykatës së Duseldorfit.²³² në lidhje me bankën gjermane IKB AG (Mattusek, 2010),²³³ u konkludua se asnjë anëtar i këshillit të administrimit nuk mund të lejojë shoqërinë tregtare të ndërmarrë risqe duke mos patur informacionin e mjaftueshëm në lidhje me transaksionin që do të kryhet (Gorezi, 2011:123-124). Konkretisht, Gjykata e Duseldorfit u shpreh se: *“anëtarët e këshillit nuk do të konsiderohen se kanë vepruar me kujdes, për sa kohë lejuan shoqërinë të ndërmerre risqe, të cilat çojnë në kolapsin e saj”*.

Akti për shoqëritë tregtare ka përcaktuar disa veprime të cilat konsiderohen apriori shkelje të ligjit dhe standardeve të kryerjes së detyrës nga ana e anëtarëve të këshillit të administrimit dhe për të cilat anëtarët përgjigjen solidarisht përpara shoqërisë.²³⁴ Veprimet e përcaktuara janë shkelje të kufizimeve që janë vendosur në dispozita të tjera ligjore, që mund të kryhen me qëllim ose për shkak të neglizhencës së rëndë të administratorit.²³⁵ Lista e veprimeve përfshin rastet kur anëtarët e këshillit të administrimit:

a) u kthejnë aksionarëve kontributet;²³⁶

b) u paguajnë aksionarëve interesa apo dividendë;²³⁷

²³² LG Düsseldorf, 14 korrik 2010, 14 KLs 6/09.

²³³ Shih për detaje Mattusek K., *Germany Opens First Criminal Case linked to financial crisis*. NY Times, 17 Mars 2010, marrë nga: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9904E5DE113FF934A25750C0A9669D8B63> (parë më 20 shkurt 2015).

²³⁴ Neni 93 pika 3 e aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

²³⁵ Po aty.

²³⁶ Anëtarët e këshillit nuk mund të kthejnë kontributet aksionarëve, të cilat janë pasuri e shoqërisë.

- c) nënshkruajnë, blejnë, pranojnë si garanci apo rimarrin aksionet e veta apo aksionet e një shoqërie tjetër;
- ç) lëshojnë certifikata aksionesh përpara shlyerjes së plotë të vlerës nominale të tyre;
- d) shpërndajnë asetet e shoqërisë;²³⁸
- dh) kryejnë pagesa, kur në bazë të gjendjes financiare, shoqëria nuk ka aftësi paguese për të shlyer detyrimet;
- e) në rast të zmadhimit të kapitalit, emetojnë aksione përpara përmbushjes së kushteve apo kur kontributi nuk është kaluar sipas kërkesa përkatëse ligjore;
- ë) shpërblejnë anëtarët të këshillit mbikëqyrës;
- f) japin kredi.²³⁹

Në bazë të nenit 93 pika 4 të aktit për shoqëritë aksionare, anëtarët e këshillit të administrimit nuk do të jenë përgjegjës për dëmet e shoqërisë nëse kanë vepruar në përputhje me një vendim të ligjshëm të Asamblesë së aksionarëve (Madisson, 2012:21). Ky rregull është më i rëndësishëm për shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar se sa për shoqëritë aksionare ku kompetencat e aksionarëve janë më të kufizuara (Baums, 1996:13).

Ndërsa dhënia e miratimit për kryerjen e veprimeve nga këshillit mbikëqyrës, nuk i përjashton anëtarët e këshillit të administrimit nga përgjegjësia për dëmet e shoqërisë. Legjislatori gjerman e ka kushtëzuar heqjen dorë të shoqërisë aksionare nga pretendimet mbi dëmet e pësuar, jo vetëm me miratimin e Asamblesë aksionarëve por edhe me

²³⁷ Anëtarët e këshilli të administrimit nuk mund të paguajnë dividendë apo interesa, nëse nuk është kryer paraprakisht procedura e parashikuar në këtë ligj.

²³⁸ Asetet janë pasuri e shoqërisë, të cilat anëtarët e këshillit të administrimit nuk mund t'i përdorin si të ishte e tyre. Aq më shumë që ligji ka vendosur kufizime të caktuara nëse veprohet mbi asetet e shoqërisë.

²³⁹ Neni 93 pika 3 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

respektimin e afateve konkrete kohore dhe të drejtave formale të aksionarëve të pakicës (Baums, 1996:13).

Konkretisht, shoqëria aksionare mund të heqë dorë nga pretendimet mbi dëmet e shkaktuara pas përfundimit të afatit 3 vjeçar nga momenti i ngritjes së pretendimeve dhe aprovimit të dhënë nga Asambleja e aksionarëve, ku aksionarët që zotërojnë një të dhjetën e aksioneve të shoqërisë nuk shprehin kundërshtime në mbledhjen e Asamblesë së aksionarëve.²⁴⁰ Ky afat kohor nuk do të aplikohet nëse personi përgjegjës për dëmet është në paaftësi pague dhe nënshkruan një marrëveshje për shlyerjen e detyrimit me kreditorët me qëllim shmangien apo përfundimin e procedurave të falimentimit (Baums, 1996:13).

Padia për ushtrimin e të drejtave të shoqërisë duhet të ngrihet brenda 10 viteve për shoqëritë aksionare të listuara në bursë dhe brenda 5 viteve për shoqëritë e tjera.²⁴¹

Anëtarët e këshillit të administrimit janë të detyruar të kujdesen për shoqëritë në mënyrë të tillë për të parandaluar pretendime të mundshme nga palë të treta. Objekt i vlerësimit për analizimin e veprimtarisë së administratorit janë të gjitha veprimet dhe mosveprimet p.sh. tolerimi veprimeve ose dështimi në marrjen e hapave të nevojshëm për të parandaluar dëmtimin e shoqërisë apo pretendimeve të palëve të treta (Schepke, 2008:28).

5.4.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.

Rregulli i përgjithshëm është se anëtarët e këshillit të administrimit në përmbushjen e detyrave nuk i detyrohen palëve të treta por kryesisht vetëm shoqërisë dhe si rrjedhojë përgjegjësia ndaj palëve të treta është shumë e rrallë.

²⁴⁰ Po aty, neni 93 pika 4.

²⁴¹ Po aty, neni 93 pika 6.

Në përgjithësi pretendimet e palëve të treta mund të ngrihen vetëm kundër shoqërisë dhe shoqëria mund të kërkojë dëmshpërblim nga anëtarët e këshillit të administrimit (Sieg, 2007:119,124). Anëtarët e këshillit të administrimit kanë gjithashtu detyrimin për mbrojtjen e interesave të palëve të treta si p.sh., kreditorët e shoqërisë, blerësit e titujve, aksionarët dhe madje autoritetet publike, si organet tatimore apo sigurimet shoqërore (Schepke, 2008:30).

Në vitet e fundit përgjegjësia ndaj palëve të treta është bërë akoma e më e rëndësishme (Baums, 1996:14). Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta mund të ndahet në dy kategori për efekt analize: *veprimet e paligjshme* dhe *pretendimet direkte të shtetit dhe kreditorëve, si dhe pretendimet kontraktuale të aksionarëve*.

5.4.2.1. *Veprimet e paligjshme dhe pretendimet direkte të shtetit dhe kreditorëve*

Përgjegjësia personale e anëtarëve të këshillit të administrimit kundrejt palëve të treta kërkon një shkelje me faj të dispozitave urdhëruese të ligjit, si p.sh. taksat, falimentimi. Në përputhje me Kodin Gjerman të Taksave (KGJK),²⁴² anëtari i këshillit të administrimit mund të ngarkohet me përgjegjësi personale për mospagimin e taksave të shoqërisë. Ky detyrim është vendosur me qëllim që organet tatimore të mund të mbledhin detyrimet e papaguara të shoqërisë nga anëtarët e këshillit të administrimit, duke qenë se mospagimi i detyrimeve ka ardhur si pasojë e neglizhencës së rëndë të anëtarëve të këshillit të administrimit (Baums, 1996:14).²⁴³

Palët e treta mund të ngrenë pretendime dhe në rast se anëtarët e këshillit të administrimit të shoqërisë kanë shkelur rregullat e veçanta të ruajtjes së kapitalit, të

²⁴² Gesetz über die finanzverwaltung- FVG, dt. 01.02.1991 BGBl.I 230, neni 69.

²⁴³ Për detaje shih në Rowedder & Koppensteiner, *GmbHG*, 2nd ed. 1990, neni 43, 63,64.

zbatueshme për shoqëritë aksionare.²⁴⁴ Palë të tjera të treta mund të padisin anëtarët e këshillit të administrimit në rast të veprimeve të paligjshme dhe me faj të shkaktuara nga këta të fundit.

Veprimet e paligjshme përfshijnë tre raste: dëmin e qëllimshëm në kundërshtim me rendin publik²⁴⁵, shkeljen e dispozitave statutores që shkakton dëme.²⁴⁶ Nëse një shoqëri është në vështirësi financiare, anëtarët e këshillit të administrimit kanë një përgjegjësi të madhe për të vepruar në interes të kreditorëve. Anëtarët e organit administrativ nuk mund të kryejnë asnjë transaksion, që mund të çojë shoqërinë drejt paaftësisë paguese²⁴⁷ ose drejt falimentimit.²⁴⁸ Gjithashtu, shkelja me qëllim apo neglizhencë e detyrimit për depozitimin e kërkesës për hapjen e procedurave të falimentimit, i ngarkon anëtarët e këshillit të administrimit me përgjegjësi jo vetëm ndaj shoqërisë por edhe ndaj palëve të treta.²⁴⁹

Rasti i tretë është shkelja me qëllim apo neglizhencë e të drejtave dhe interesave të mbrojtura si jeta, shëndeti dhe prona, të cilat gjithashtu çojnë në përgjegjësinë personale të anëtarëve të këshillit të administrimit kundrejt palëve të treta.²⁵⁰ Në lidhje me këtë rast gjykatat shprehin se anëtarët e këshillit të administrimit janë të detyruar që nëpërmjet dispozitave organizative të sigurojnë mbrojtjen e të drejtave themelore dhe interesave të palëve të treta.²⁵¹

²⁴⁴ Neni 93 pika 3 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

²⁴⁵ Neni 826 i Kodit Civil Gjerman.

²⁴⁶ Po aty, neni 823 pika 2. Shih gjithashtu Mutter W., *Deutsche Zeitschrift für wirtschaftsrecht*, 1995, fq.184.

²⁴⁷ Neni 64 pika 3 i Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

²⁴⁸ Neni 823 pika 1 e Kodit Civil Gjerman.

²⁴⁹ Gjykata Federale Civile mbajti qëndrimin se një palë e tretë, e cila bëhet kreditore e një shoqërie në proces falimentimi mund të padisë anëtarin neglizhent të këshillit të administrimit për humbjen e plotë të tij; shih Bundesgerichtshof, 6.6.1994, BGHZ 126, 181.

²⁵⁰ Neni 823 pika 1 e Kodit Civil Gjerman.

²⁵¹ Mbi detyrimet e anëtarëve të këshillit të administrimit ndaj të drejtave të mbrojtura shih Bundesgerichtshof, 5.12.1989, BGHZ 109, 297, Shih gjithashtu Lutter, *Der betrieb*, 1994, fq.129.

5.4.2.2. Pretendimet kontraktuale të aksionarëve.

Në raste shumë të pakta dhe specifike, aksionarët e shoqërisë kanë të drejtë të ngrenë pretendime të drejtpërdrejta kundër një anëtarit të këshillit të administrimit. Aksionarët do të kenë pretendime personale kundër anëtarëve të organit administrativ në rastet e kryerjes së veprimit të paligjshëm (Baums, 1996:15).

Sipas doktrinës gjermane, anëtarët e organit administrativ nuk kanë detyrime kontraktuale dhe përgjegjësi ndaj aksionarëve të shoqërisë por vetëm ndaj shoqërisë. P.sh. kur shuma e vjedhur i kthehet shoqërisë dhe si rrjedhojë dëmi i shkaktuar aksionarëve riparohet (Baums, 1996:15).

Por megjithatë, ka raste kur shkelja e detyrimeve kontraktuale të anëtarit të organit administrativ nuk konsiderohet veprim i paligjshëm, si për shembull, dhënia e informacionit të gabuar aksionarëve mbi situatën aktuale financiare të shoqërisë.

Si rrjedhojë e këtij informimi të gabuar, aksionarët do të vazhdojnë të investojnë dhe rrjedhimisht do të humbasin këto para pasi shoqëria do të shkojë drejt falimentimit (Madisson, 2012:16). Një shembull tjetër mund të jetë dhe informacioni i gabuar për aksionarët gjatë procesit të blerjes së shoqërisë. Në të tilla raste aksionarët mund të padisin personalisht anëtarët e organit administrativ me arsyetimin se shkelën detyrimet kontraktuale ndaj aksionarëve të shoqërisë (Baums, 1987:230; Habersack,1996:205).

5.4.3. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ

Për të vënë nën kontroll veprimtarinë e organit administrativ, ligjvënësi gjerman parashikon mekanizma kontrolluese mbi veprimtarinë administruese. Në legjislacionin gjerman, mekanizmat e kontrollit për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit

administrativ të shoqërive aksionare janë të ndryshme nga mekanizmat e kontrollit për shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar (Baums, 1996:11).

Në përgjithësi, çdo subjekt si p.sh. shoqëria, aksionarët si dhe kreditorët, në rast evidentimi të shkeljeve ligjore apo statutore nga organi administrativ, kanë të drejtë t'i drejtohen gjykatës. Gjithsesi, pavarësisht kësaj të drejte, akti për shoqëritë aksionare, shpreh qartë që konfliktet në lidhje me shkeljet e detyrimeve të administrimit duhet të zgjidhen brenda shoqërisë dhe jo në sallën e gjyqit (Pistor & Xu, 2002:29). Deri në vitin 2005, një aksionar i vetëm, përveç situatave specifike në grupet e shoqërive,²⁵² nuk kishte të drejtë të ngrinte një padi derivative (*actio pro socio*) kundër anëtarëve të organit të administrimit në emër të shoqërisë (Pistor & Xu, 2002:27).

Në nenin 147 të ligjit për shoqëritë aksionare, shoqëria si subjekt juridik, në bazë të vendimit të Asamblesë së përgjithshme me shumicë të thjeshtë votash mund të ekzekutojë padi kundër administrimit, duke u përfaqësuar nga këshilli mbikëqyrës ose përfaqësuesit e posaçëm të Asamblesë së shoqërisë aksionare. Evidentimi i shkeljeve të detyrimeve të administrimit nga anëtarët e këshillit të administrimit, lë të kuptohet se këshilli mbikëqyrës ka dështuar në përmbushjen e detyrave të tij si organ mbikëqyrës i shoqërisë aksionare.

Për të mos u përballur me të tilla situata, këshillat mbikëqyrës shpesh refuzojnë apo kundërshtojnë të ndërmarrin veprime ndaj anëtarëve të këshillit të administrimit (Baums & Scott, 2005:11-12). Në përgjigje të këtij konflikti interesi, gjykatat nuk i kanë lejuar këshillat mbikëqyrës të heqin mbrojtjen e parimit të gjykimit të biznesit në rastet kur ata duhet të kishin iniciuar veprimet kundër anëtarëve të këshillit të administrimit. Gjykatat shprehen se vetëm në rrethana të jashtëzakonshme të lidhura ngushtësisht me interesat

²⁵²Neni 309 pika 2 dhe pika 4, neni 310 pika 4, neni 317 pika 4, neni 318 pika 4, neni 321 pika 1 i aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

primarë të shoqërisë, këshilli mbikëqyrës mund të refuzojë ngritjen e pretendimeve ndaj anëtarëve të këshillit të administrimit (Wirth, Arnold, Greene & Morshäuser, 2010:114-115).²⁵³

Pavarësisht sa më sipër, këto lloj veprimesh kufizohen në rastet kur shoqëria inicion procedurat e falimentimit ose kur gjithë organi administrativ (këshilli i administrimit dhe këshilli mbikëqyrës) zëvendësohen nga një pronar i ri (Baums & Scott, 2005:11-12).

Legjislacioni gjerman është përpjekur për ta zgjidhur këtë situatë konfliktuale duke përcaktuar, pikë së pari, se si aksionarët (nëpërmjet shumicës së votave të mbledhjes së Asamblesë) ashtu dhe gjykata (me kërkesë të aksionarëve të pakicës), pavarësisht faktit se procesi gjyqësor do të ndiqet nga këshilli administrimit (kundër anëtarëve të këshillit mbikëqyrës) ose këshilli mbikëqyrës (kundër anëtarëve të këshillit të administrimit), të mund të caktojnë një përfaqësues të posaçëm të pavarur për t'i përfaqësuar (Baums & Scott, 2005:11-12).

Së dyti, në bazë të ndryshimeve të nenit 148 të aktit për shoqëritë aksionare,²⁵⁴ aksionarët që zotërojnë të paktën 1% të kapitalit të shoqërisë aksionare²⁵⁵ ose aksione me vlerë prej 100.000 euro mund t'i drejtohen gjykatës me kërkesë padi (Hopt, 1998 b). Por përpara depozitimit të kërkesës, aksionarët duhet të marrin miratimin e gjykatës në rast se: shoqëria brenda një periudhe të caktuar kohore nuk ka ndërmarrë veprimet e nevojshme ligjore kundër administrimit, ekzistojnë prova të mjaftueshme të shkeljeve serioze të ligjit dhe statutit të shoqërisë, si dhe nuk ekzistojnë interesa madhorë që do të

²⁵³ Shih ARAG/Garmenbeck, BGHZ, 21.04.1997, ZIP 1997, 833, BGHZ 135,244 (253), NJW 1997.

²⁵⁴ Shih Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts, 17 qershor .2005, Bundesrat 454/05.

²⁵⁵ Deri në vitin 1998, kufiri ligjor ka qenë 10 %, më pas u pakësua në 5 % dhe tani është 1%.

pengonin ngritjen e pretendimeve në lidhje me shkeljet e konstatuara (Wirth, Arnold, Greene & Morshäuser, 2010:115; Latella, 2009:312).²⁵⁶

Ky miratim nga gjykata ka ngjashmëri me procesin gjyqësor për legjitimimin e pretendimeve nga gjykatat amerikane.²⁵⁷ Gjithashtu, kjo procedurë u vendos me qëllim shmangien e padive abuzive derivative. Në rast se gjykata kompetente jep miratimin, aksionarët mund të depozitojnë padinë kundër organit administrativ brenda 3 muajve nga data kur vendimi i gjykatës ka marrë formë të prerë (Gorezi, 2011:125).

Dispozitat mbi shpenzimet gjyqësore në rastet e padive derivative duket sikur mbrojnë iniciativën e aksionarëve të pakicës për të ngritur pretendime. Ligjvënësi ka përcaktuar qartë rastet dhe palët që u ngarkohen shpenzimet gjyqësore. Referuar nenit 148 të aktit të shoqërive aksionare, në rast rrëzimi të kërkesës për ngritjen e padisë, shpenzimet do t'i ngarkohen aksionarëve. Shoqëria do të rimbursojë shpenzimet aksionarëve nëse duhet t'i kishte vënë në dijeni për fakte dhe informacione përpara depozitimit të kërkesës në gjykatë (Gorezi, 2011:125). Nëse padia e ngritur pas miratimit të dhënë nga gjykata, rrëzohet tërësisht apo pjesërisht, shoqëria do të rimbursojë aksionarin, përveç rastit kur miratimi për ngritjen e padisë është dhënë mbi bazën e informacionit të rremë.²⁵⁸

Aftësia e aksionarëve për të ekzekutuar është e kufizuar, pasi shoqëria në çdo moment mund t'i drejtohet gjykatës për shpërblimin e dëmit të kërkuar nga aksionarët e pakicës.²⁵⁹ Kërkesat nga aksionarët e pakicës bëhen në emër të shoqërisë dhe dëmshpërblimet e mundshme për tu paguar nga ana e administratorëve në çdo rast janë të drejta që i përkasin shoqërisë (Baums & Scott, 2005:11-12).

²⁵⁶ Neni 148 i Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

²⁵⁷ Po aty.

²⁵⁸ Po aty, neni 148 pika 6.

²⁵⁹ Po aty, neni 148 pika 3.

Kreditorët e një shoqërie të falimentuar, në rast neglizhence të rëndë, mund të padisin organin administrativ të shoqërisë aksionare. Përgjegjësia e anëtarëve të organit administrativ kundrejt kreditorëve nuk përjashtohet as me heqje dorë apo marrëveshje me shoqërinë, si dhe as në rastin kur akti që ka shkaktuar dëmin është bazuar mbi një vendim të Asamblesë së shoqërisë aksionare.²⁶⁰

Mundësia e ngritjes së padive derivative nga ana e aksionarëve dhe lehtësimi i shpenzimeve gjyqësore për këta aksionarë, shërben si indikator i rritjes së nivelit të mbrojtjes së aksionarit dhe mundësive për të kundërshtuar gjyqësisht veprimet e anëtarëve të organit administrativ. Pavarësisht aspektit pozitiv, mungesa e kulturës gjyqësore të aksionarit në Gjermani dhe procedura e komplikuar për ndërmarrjen e këtyre veprimeve nga ana e aksionarëve, mund të çojë në pakësimin e padive derivative të ngritura nga këta aksionarë.

5.5. Përgjegjësitë e drejtorëve në korporatën në SH.B.A

Detyrimet e administrimit në SH.B.A e kanë origjinën në ligjin e administrimit, ku drejtori ishte i detyruar të vepronte me besnikëri dhe në interes të përfituesve të korporatës. Më vonë, gjykatat diferencuan pozicionimin e detyrimeve të administrimit, me argumentin se drejtori i korporatës nuk duhet vetëm të kujdeset për interesat e përfituesve por edhe të ndërmarrë risqe gjatë zhvillimit të aktivitetit ekonomik të korporatës.²⁶¹

Sot, organizimi i korporatave me ofertë publike, përfshin “*struktura komplekse hierarkie*” (Hamilton, 1989:9), ku administrimi ka liri të plotë veprimi. Administrimi i

²⁶⁰ Po aty, neni 93 pika 5.

²⁶¹ Shih Stegemeier kundër Magness, 728 A.2d, 557 (Del.1999).

përditshëm i shoqërisë kryhet nga ekzekutivët, të cilët emërohen nga këshilli i drejtorëve dhe kanë të njëjtat detyrime si drejtorët e këshillit .²⁶²

Jurisprudenca dhe konkretisht gjykatat e Delaware në SH.B.A luajnë një rol të rëndësishëm në zgjidhjen dhe interpretimin e çështjeve të lidhura me detyrimet e administrimit, të cilat nuk janë trajtuar hollësisht në legjislacionin apo aktet e korporatës. Detyrimet kryesore të administrimit mund të ndahen në dy kategori të gjera: *detyrimi besnikërisë* dhe *detyrimi i kujdesit*, ku përfshihen dhe detyrimi i mirëbesimit dhe informimit.

5.5.1. Detyrimi i besnikërisë

Në SH.B.A, veprimtaria e drejtorëve duhet të udhëhiqet nga besnikëria e palëkundur (Minow & Monks, 2011:200) ndaj shoqërisë ²⁶³ dhe aksionarëve.²⁶⁴ Konkretisht, në një vendim të gjykatës së Delaware, shprehimisht përcaktohet se:

*“detyrimi i besnikërisë urdhëron që interesi i korporatës dhe aksionarëve të saj duhet të mbizotërojë mbi çdo interes të ndonjë drejtori apo aksionari mazhoritar që në përgjithësi nuk mbështetet nga aksionarët e tjerë”.*²⁶⁵

Për këtë arsye, drejtorët kanë barrën e provës për të vërtetuar që kanë vepruar në interes të aksionarëve dhe korporatës.²⁶⁶

Por, nisur nga pozicioni kyç në korporatë, drejtorët shpesh kanë edhe interesa personale biznesi. Rrjedhimisht, rreziku i keqzbatimit të drejtave dhe detyrimeve me qëllim përfitimi personal ekziston dhe do të ekzistojë përherë.²⁶⁷ Detyrimi i drejtorëve për të

²⁶² Shih Del.Code.Ann.tit.8, neni 141 (e), 2009. Shih Gantler kundër Stephens, 965 A.2d, 695 (Del.2009). Shih Guth kundër Loft, 5 A.2d 503 (Del.1939).

²⁶³ Washington Bancorp kundër Said, 812 f. Supp.1256, 1269 (D.D.C. 1993).

²⁶⁴ Nëse një drejtor merr pjesë në këshillat e dy shoqërive me konflikte interesi (p.sh. të dyja përpiqen të blenë një biznes të tretë), ai do të detyrohet të heqë dorë nga një këshill sepse nuk mund të demonstrojë besnikëri ndaj aksionarëve të të dyja shoqërive në të njëjtën kohë.

²⁶⁵ Cede & Co kundër Technicolor inc., 634 A.2d 345, 361 (Del.1993)

²⁶⁶ Revlon kundër MacAndrews & Forbes Holdings, Inc., 506 A.2d. 173 (Del.1986).

²⁶⁷ Shih Managerial Duties and Business Law, Harvard Business School Press, 1995, fq.4.

shmangur këtë rrezik është trajtuar shpesh si detyrimi i besnikërisë (Smith & Morreale, 2007:504). Detyrimi i besnikërisë nënkupton detyrën e drejtorëve për të përjashtuar konkurrencën me korporatën. Drejtorët duhet të kontribuojnë në suksesin e korporatës duke vepruar me mirëbesim dhe pa përfituar nga mundësitë që i përkasin korporatës (Allen, Kraakman & Subramanian, 2007:21; Forrester & Ferber, 2008:21).

Me fjalë të tjera, çdo manipulim që mund të sjellë fitime për drejtorët dhe humbje për korporatën do të konsiderohet shkelje e detyrimit të besnikërisë (Welch & Turezyn, 2005:83). Por, humbjet e shkaktuara për shkak të gabimeve në gjykim, nuk e ngarkojnë drejtorin me përgjegjësi për shkelje të detyrimit të besnikërisë.²⁶⁸

Detyrimi i besnikërisë përfshin, në disa rrethana, detyrimin e informimit. Dështimi i qëllimshëm ose refuzimi i një drejtori për të informuar këshillin për shkeljet e konstatuara përbën shkelje të detyrimit të besnikërisë.²⁶⁹

Çështjet e detyrimit të besnikërisë lindin në kontekste të ndryshme, që përfshijnë: konfliktin e interesit,²⁷⁰ përvetësimin e mundësive të korporatës,²⁷¹ konkurrencën me korporatën²⁷² përvetësimin e aseteve të korporatës për qëllime personale dhe veprimet e paligjshme të ndërmarra duke mos vepruar në mirëbesim²⁷³ dhe në respekt të detyrimeve të administrimit.

Në rastet që përfshijnë konflikte potenciale interesi, përgjegjësia për shkelje të detyrimit të besnikërisë mund të zbutet nëse veprimet janë aprovuar nga një organ vendimmarrës i pavarur, i cili përbëhet nga drejtorë të painteresuar ose aksionarë mazhoritar. Ky organ

²⁶⁸ Kamin kundër American Express 383 N.Y.S.2d 807 (N.Y.Sup.Ct.1976).

²⁶⁹ Po aty, fq.84.

²⁷⁰ Përfshihen rastet kur drejtori ka interes në transaksionin e caktuar.

²⁷¹ Përfshihet rasti kur një drejtor shfrytëzon një mundësi të korporatës.

²⁷² Përfshihet rasti kur një drejtor konkurren me korporatën pa miratimin e shprehur të drejtorëve të painteresuar dhe aksionarëve.

²⁷³ Miller kundër AT&T, 507 F.2d 759 (Del.1974).

përpara dhënies së vendimit duhet të jetë plotësisht i informuar mbi konfliktin e interesit. Nëse nuk kemi një organ të pavarur vendimmarrës dhe kur parimi i gjykimit të biznesit nuk është aplikuar, pretendimet mbi shkeljet e detyrimit të besnikërisë do të rrëzohen nëse drejtorët arrijnë të provojnë se transaksioni ishte i drejtë duke mos shkaktuar dëme korporatës dhe aksionarëve të saj (Colley, 2003:30).

Nuk konsiderohet shkelje e detyrimit të besnikërisë, në rast se transaksioni rezulton i drejtë ndaj korporatës, nuk tradhton marrëdhënien konfidenciale dhe nuk ka një përvetësim të aseteve të saj, pavarësisht faktit nëse drejtorë të caktuar kanë përfituar nga ky transaksion (Colley, 2003:30).

Një pjesë e doktrinës amerikane ndan opinionin se veprimet e drejtorëve në favor të një grupi aksionarësh kundër një tjetri mund të interpretohet si shkelje e detyrimeve të administrimit (Welch & Turezyn, 2005:84-85). Ndërsa jurisprudenca amerikane mban qëndrimin se drejtorët do të ngarkohen me përgjegjësi vetëm nëse me vetëdije dhe qëllimisht i kanë fshehur informacionin aksionarëve.²⁷⁴

Në bazë të doktrinës së mundësisë së korporatës, drejtorët janë të ndaluar të shfrytëzojnë mundësitë e biznesit që janë në interes të korporatës ku ata punojnë. Ata mund të përvetësojnë një mundësi të tillë biznesi pa shkelur detyrimin e besnikërisë, nëse: mundësia i paraqitet drejtorit individualisht, korporata nuk ka interes për këtë mundësi, si dhe drejtori nuk ka përdorur burimet e korporatës me qëllim shfrytëzimin e kësaj mundësie (American Law Institute, 1994:283-285).²⁷⁵

Me qëllim zbutjen e riskut potencial të shfrytëzimit të mundësisë së korporatës, korporatat përpiqen të limitojnë fushat e interesit të drejtorëve dhe përcaktojnë hollësisht

²⁷⁴ Emerald Partners vs. Berlin, 1995 Del. Ch.LEXIS 128 (del.Ch.sept.22, 1995); shih gjithashtu Potter vs. Pohland, 560 N.w.2d 389, 395 (Minn.Ci.App.1997).

aktivitetet dhe detyrimet e tyre (Colley, 2003:20-21).

Rregulli i përgjithshëm është se drejtorët duhet të ushtrojnë aktivitetin e tyre privat në mënyrë të pavarur, duke përjashtuar çdo ndikim negativ në aktivitetin e tyre (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:15-16). Për më tepër, nëse për këtë aktivitet privat, drejtori përdor informacionin konfidencial, i cili i përket korporatës dhe siguron përfitime personale, drejtori do të ngarkohet me përgjegjësi për shkelje të detyrimit të besnikërisë. Pavarësisht sa më sipër, nëse një drejtor vepron me mirëbesim, por rrethanat e ndryshuara kanë kontribuar në përfitimet personale të tij, drejtori nuk ngarkohet me përgjegjësi për shkelje të detyrimit të besnikërisë (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:17). Gjithashtu, në mungesë të veprimit me vetveten ose motivit të papërshtatshëm, një drejtorë nuk mund të ngarkohet me përgjegjësi për humbjet e shkaktuara korporatës, si rezultat i vendimit të marrë në mirëbesim nga personi i autorizuar prej tij.²⁷⁶ Në ndryshim nga detyrimi i kujdesit, drejtorët nuk kanë akses në dëmshpërblimet kontraktuale për shkelje të detyrimit të besnikërisë, që përfshin keqbesimin.

Dispozitat statutoire përjashtimore nuk do të zbatohen për kufizimin e përgjegjësinë në rast shkelje të detyrimit të besnikërisë, si rrjedhojë e rëndësisë të këtij detyrimi në administrimin e korporatave (Gorezi, 2011:102).

Koncepti i mirëbesimit ka zënë një vend të rëndësisishëm në kuadrin e detyrimeve të administrimit në SH.B.A.²⁷⁷ Pikërisht mosveprimi në mirëbesim është përdorur për të dalluar standardin normal të fajësisë në rast shkelje të detyrimit të kujdesit dhe detyrimit të besnikërisë.²⁷⁸ Mosveprimi me mirëbesim është një sjellje e ndryshme dhe më me faj sesa veprimi që çon në shkeljen e detyrimit të kujdesit (p.sh. neglizhenca e rëndë).

²⁷⁶ Gagliardi vs. Trifoods International 683 A.2d 1049 (Del.Ch.1996).

²⁷⁷ Stone vs. Ritter 911 A.2d 362 (Del.2006).

²⁷⁸ In re Walt Disney co, Derivative Litigation 906 A.2d 27 (Del.2006).

Koncepti i mirëbesimit ndihmon në kuptimin dhe krahasimin e standardit të përdorur në rastin e padisë për shkelje të detyrimit të besnikërisë dhe detyrimit të kujdesit (Ball, Sonnie & Triponel, 2010:137-230).

5.5.1.1. Detyrimi i mirëbesimit

Në çështjen *In re Walt Disney Co. Derivative Litigation*²⁷⁹ është trajtuar dallimi midis konceptit të mirëbesimit dhe konceptit të neglizhencës. Në çështjen në fjalë, këshilli i drejtorëve kishte miratuar kontratën e punës të Z. Michael Ovitz në cilësinë e presidentit të korporatës, ku parashikohej se dëmshpërblimi për ndërprerjen e marrëdhënies së punës do të ishte në masën prej 140 milion dollarë.

Gjykata civile çmoi se këshilli i drejtorëve kishte dështuar në ndërmarrjen e veprimeve në përputhje me praktikën më të mira, duke mos u konsultuar me një ekspert për përlogaritjen e masës së dëmshpërblimit.

Gjykata e Lartë e Delaware la në fuqi vendimin e gjykatës civile, duke konfirmuar se drejtorët nuk kishin vepruar në keqbesim, por ishin treguar thjeshtë neglizhentë (Forrester & Ferber, 2008:24). Gjithashtu, gjykata përvijoi tre kategoritë e sjelljes në keqbesim të një drejtori të korporatës, ku përfshiheshin: sjellja e motivuar me qëllim shkaktimin e dëmit ndaj korporatës (*keqbesim subjektiv*),²⁸⁰ sjellja me pakujdesi të rëndë dhe veprimet e kryera në keqbesim me qëllim mospërfilljen e ndërgjegjshme dhe mosrespektimin e detyrimeve të administrimit.²⁸¹ Gjykata përcaktoi se me përjashtim të

²⁷⁹ 906 A.2d 27 (Del.2006)

²⁸⁰ Keqbesimi nuk është thjesht një gjykim i keq apo neglizhencë, por është më tepër një veprim ndërgjegjësishëm i gabuar për shkak të qëllimit jo të ndershëm apo keqdashjes. Shih gjithashtu *Dessert Equities, Inc. kundër Morgan Stanley Leveraged Equity Fund, II, L.P.*, 624 a.2d 1199, 1208 n.16 (Del.1993).

²⁸¹ Këtu përfshihen rastet e veprimeve që nuk kanë për qëllim interesat e korporatës; veprime me qëllim shkeljen e ligjit të zbatueshëm; ose dështimi në veprim sipas detyrimeve, duke demonstruar një

kategorisë së dytë, kategoritë e tjera do të përbëjnë shkelje të detyrimit të besnikërisë (Gevurtz, 2007:13-14).

Edhe në vendimet e tjera të gjykatave në Delaware, vihet re përpjekja e vazhdueshme për të sqaruar se për të pretenduar shkelje të detyrimit të besnikërisë nuk mjafton vetëm neglizhenca e rëndë e drejtorëve të këshillit (Forrester & Ferber, 2008:22). Konkretisht në çështjen Ryan kundër Lyondell,²⁸² gjykata mban qëndrimin se nëse drejtorët nuk përmbushin detyrimet e administrimit, do të konsiderohet se është shkelur detyrimi i kujdesit. Mospërmbushja me vetëdije të plotë do të përbëjë shkelje të detyrimit të besnikërisë.

Nga analiza e mësipërme konstatohet se në çështjet e detyrimit të besnikërisë, gjykatat e Delaware kanë vendosur një standard të lartë fajësie, duke qenë se dispozitat statutoire përjashtimore nuk zbatohen për kufizimin e përgjegjësinë në rast shkelje. Ndërsa, për çështjet e detyrimit të kujdesit, parimi i gjykimit të biznesit vazhdon të shërbejë si një strehë e sigurt për vendimet e këshillave të drejtorëve në korporata.

Vitet e fundit ka patur shumë paqartësi rreth pozicionimit të detyrimit të mirëbesimit në kuadrin e detyrimeve administrative të drejtorit të një korporate. Një pjesë e jurisprudencës amerikane është e opinionit se triada e detyrimeve administrative përbëhet nga detyrimi i kujdesit, detyrimi i besnikërisë dhe detyrimi i mirëbesimit, duke e konsideruar si një detyrim të pavarur (Easterbrook & Fischel, 1996:438). Ndërsa pjesa tjetër e jurisprudencës, kryesisht gjykatat e Delaware nuk e shohin detyrimin e mirëbesimit në të njëjtin nivel me detyrimin e kujdesit dhe të besnikërisë, por si një element përbërës të detyrimit të besnikërisë (Smith, 2002:1399).

mospërfillje të ndërgjegjshme të detyrimeve në fjalë. Shih gjithashtu *In re Bridgeport Holdings, Inc.*, 388 B.r. 548 (Bankr. D.Del.2008).

²⁸² 970 A.2d 235 (Del.Supr. 2009).

Konkretisht, Gjykata Civile e Delaware ka përcaktuar se një drejtor nuk mund të veprojë në të njëjtën kohë në keqbesim dhe besnikëri ndaj korporatës dhe aksionarëve të saj sepse “*sjellja në keqbesim...nuk do të konsiderohet si sjellje besnike*”.²⁸³

Në çështjen Stone kundër Ritter,²⁸⁴ Gjykata e Lartë e Shtetit Delaware përcaktoi qartë se detyrimi i mirëbesimit është një element përbërës i detyrimit të besnikërisë dhe nuk mund të konsiderohet si detyrim i pavarur. Konkretisht, gjykata u shpreh se “*detyrimi për të vepruar në mirëbesim nuk përbën një detyrim të pavarur, i cili është i pozicionuar në të njëjtin nivel si detyrimi i kujdesit dhe detyrimi i besnikërisë*.”²⁸⁵

Sot, drejtorët këshillohen të demonstrojnë mirëbesimin dhe besnikërinë duke dokumentuar qëllimet e biznesit për vendimet e tyre dhe/ose të heqin dorë nëse ekziston rreziku i ndonjë sjellje të papërshtatshme (Forrester & Ferber, 2008:29).

5.5.2. Detyrimi i kujdesit

Shumica e statuteve shtetërore në SHBA janë hartuar në bazë të nenit 8.30 (a) të AMKB, i cili shprehimisht përcakton se:

“një drejtor duhet të kryejë funksionet administrative 1) në mirëbesim 2) me kujdesin që një person i zakonshëm dhe i matur do të ushtronte në situata të ngjashme dhe 3) në një mënyrë të atillë që ai beson se do të ishte në interesin më të mirë të korporatës” (Hamilton, 2000:448).

Përgjegjësia e drejtorëve mund të shkaktohej nga dështimi në marrjen e një vendimi të arsyeshëm dhe të mirë këshilluar ose mosveprimi me qëllim parandalimin e humbjeve të korporatës (Smith & Morreale, 2007:498).²⁸⁶ Në këtë mënyrë, rezulton qartë se detyrimi i kujdesit fokusohet kryesisht në mënyrën e veprimit të drejtorëve sesa në korrektesën e vendimit të marrë prej tyre (Gorezi, 2011:97).

²⁸³ In re ML/EQ Real Estate Partnership Litigation, no.15741, 1999 Del. Ch. LEXIS 238 (del.Ch. Dec.20, 1999).

²⁸⁴ 911 A.2d 362 (Del.2006).

²⁸⁵ Po aty. fq. 370.

²⁸⁶ Shih Aronson vs. Lewis 473 A.2d 805 (Del.1984).

Standardet e sipërpërmendura mund të zvogëlojnë por nuk mund të eliminojnë plotësisht riskun e përgjegjësisë të drejtorëve për shkelje të detyrimit të kujdesit (Smith & Morreale, 2007:453). Për shembull, në bazë të një vendimi të Gjykatës Civile të shtetit Delaware, nëse një drejtor kundërshtonte të merrte pjesë në votimin e një çështje të caktuar, pavarësisht kujdesit dhe maturisë të treguar nga anëtarët e tjerë të këshillit të drejtorëve, drejtori konsiderohej se ishte kundër vendimit që do të merrej nga ky këshill. Pikërisht ky parim i vinte në ndihmë gjykatave dhe korporatave në rastet kur kishte paqartësi në kualifikimin e pozicionit të mbajtur nga drejtori si shkelje të detyrimit të kujdesit (Welch & Turezyn, 2005:119).

Një pjesë e doktrinës amerikane mban qëndrimin se drejtori do të ngarkohet me përgjegjësi për shkelje të detyrimit të kujdesit në rast evidentimi të neglizhencës apo pamaturisë në përmbushjen e detyrimeve administrative. Pjesa tjetër ndan opinionin se drejtori është përgjegjës vetëm në rast konstatimi të një neglizhence të rëndë (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:15-40).

Në doktrinën amerikane, me neglizhencë të rëndë kuptohet indiferenca e paarsyeshme ose mospërfillja e qëllimshme e aksionarëve apo veprimeve administrative (Smith & Morreale, 2007:500; Forrester & Ferber, 2008:21).²⁸⁷ Praktika gjyqësore sqaron se drejtorët në përmbushjen e detyrimeve administrative duhet të mbështeten vetëm në informacionin e mirëkontrolluar dhe të besueshëm, duke kryer hetimet e nevojshme (Colley, 2003:23). Ky detyrim, megjithatë i lejon këshillit të drejtorëve të delegojnë funksionet dhe të mbështeten tek drejtorët e tjerë, punonjësit apo ekspertët e fushës. Megjithatë, ky delegim dhe mbështetje nuk mohon përgjegjësinë kryesore të këshillit të drejtorëve për të mbikëqyrur dhe kontrolluar veprimtarinë e korporatës (American Law

²⁸⁷ Shih Smith vs. Van Gorkom, 488 A.2s 858, 873 (del.1985).

Institute, 1994:138).

Përgjithësisht, moskryerja e detyrimeve të administrimit si mbikëqyrja apo kontrolli mbi aktivitetin e korporatës konsiderohet si shkelje e detyrimit të kujdesit (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:15-41). Drejtorët duhet të jenë të kujdesshëm në përcaktimin e fakteve dhe mund të mbështeten tek ekspertë të caktuar për informacione, të cilat nuk mund t'i sigurojnë apo fusha të biznesit për të cilat nuk kanë njohuri. Gjithashtu, një aspekt i rëndësishëm i detyrimit të kujdesit është se këta ekspertë duhet të jenë kompetentë dhe të besueshëm, duke marrë në konsideratë kualifikimet dhe eksperiencën e tij (Colley, 2003:23-24). Megjithatë, përgjegjësia e drejtorëve nuk mund të shtrihet në cilësinë e informacionit të siguruar nga punonjësit e tjerë të shoqërisë.

Detyrimi i kujdesit nënkupton kryerjen e veprimeve të administrimit në mirëbesim bazuar në informacionin e mirëkontrolluar dhe jo në shqyrtimin e burimeve të këtij informacioni (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:15-45).²⁸⁸ Drejtorët nuk do të ngarkohen me përgjegjësi në rast se informacioni i është mbajtur i fshehur nga punonjësit e korporatës (Welch & Turezyn, 2005:104).

Pavarësisht kësaj, është e nevojshme përcaktimi i standardit minimal për marrjen e informacionit. Drejtorët duhet të analizojnë të gjitha alternativat në lidhje me transaksionin duke marrë në konsideratë rëndësinë, vlerën dhe rrethanat (Minow & Monks, 2011:200).

Pikërisht, mirëbesimi i drejtorëve në përfitimin e informacionit dhe vlerësimi i tij shërbejnë si standarde minimale për kualifikimin e përgjegjësisë. Ashtu siç rezultoi dhe në çështjen gjyqësore Smith kundër Van Gorkom, edhe drejtorët financiarisht të

²⁸⁸ Seksioni 141(e) i kodit të korporatave në Delaware parashikon se anëtarët e këshillit të drejtorëve, në përmbushjen e detyrimeve të administrimit, do të jenë “plotësisht të mbrojtur” nëse mbështeten me mirëbesim në informacionin e paraqitur nga punonjësit apo ekspertët e jashtëm të korporatës.

pa interesuar mund të jenë personalisht përgjegjës për vendimet e marrë nëse dështojnë të veprojnë me kujdesin e duhur (Allen, Kraakman & Subramanian, 2007:257).

Si rrjedhojë, mungesa e interesit financiar nuk i përjashton nga përgjegjësia nëse nuk kanë vepruar në mirëbesim.

Deri në vitin 1985, praktika gjyqësore mbante qëndrimin se me marrjen e vendimit, këshilli i drejtorëve kishte përmbushur detyrimin e kujdesit.

Pikërisht në çështjen gjyqësore Smith kundër Van Gorkom²⁸⁹, gjykata e Delaware u shpreh se *“për të përmbushur detyrimin e kujdesit, drejtorët duhet të informohen hollësisht përpara marrjes së vendimit përkatës.”* Gjatë shqyrtimit të çështjes rezultoi se këshilli i drejtorëve nuk ishte informuar paraprakisht dhe hollësisht në lidhje me rendin e ditës së mbledhjes së këshillit, nuk kishte informacion për situatën financiare të korporatës, si dhe nuk ishte në dijeni të shitjes të korporatës tek blerësi përkatës.

Në përfundim, gjykata vendosi se anëtarët e këshillit kishin shkelur detyrimin e kujdesit duke vepruar me neglizhencë të rëndë, duke humbur në këtë mënyrë dhe mbrojtjen e ofruar nga parimi i gjykimit të biznesit, pavarësisht rezultatit të arritur nga transaksioni i shitjes (Forrester & Ferber, 2008:28).

Në shtetin Delaware, detyrimi i kujdesit ka karakter objektiv pasi kërkon që çdo drejtorë të veprojë me mirëbesim dhe me shkallën e duhur të kujdesit si çdo person i matur dhe i arsyeshëm (Colley, 2003:27).

Ndërsa, në shtetin e Virxhinias, detyrimi i kujdesit shqyrtohet sipas një standardi subjektiv të mirëbesimit. P.sh. në çështjen gjyqësore WRL Foods (Knepper & Dan, 2004:14) në vitin 1995, gjykata u shpreh se: *“mirëbesimi nuk matet në bazë të vlerësimit*

²⁸⁹ Smith vs. Van Gorkom, 488 A.2s 858, 873 (del.1985).

thelbësor të sjelljes së drejtorëve apo racionalitetit të vendimit të marrë por në bazë të përdorimit nga drejtori të informacionit të përfituar” (Colley, 2003:26-29).

Në praktikën gjyqësore, mos ndjekja e praktikave më të mira të biznesit apo moskonsultimi me një ekspert, nuk i ngarkon drejtorët me përgjegjësi, për sa kohë që drejtorët janë të informuar, kanë vepruar me mirëbesim dhe me bindjen se veprimet e ndërmarra janë në interesin më të mirë të shoqërisë (Forrester & Ferber, 2008:29). Konkretisht në çështjen *In re Walt Disney co, Derivative Litigation*,²⁹⁰ këshilli i drejtorëve miratoi një kontratë pune, e cila parashikonte se dëmshpërblimi për ndërprerjen e marrëdhënies së punës do të ishte në masën prej 130 milion dollarë. Gjykata çmoi se këshilli i drejtorëve kishte dështuar në ndërmarrjen e veprimeve në përputhje me praktikën më të mira, duke mos u konsultuar me një ekspert për përllogaritjen e masës së dëmshpërblimit (Forrester & Ferber, 2008:31).

Gjithashtu, bazuar në praktikën gjyqësore, dështimi në zbulimin e shkeljeve të ligjit kur ekzistonte një sistem raportimi dhe mungesa e arsyeve për të patur dijeni për shkeljet, nuk i ngarkonte drejtorët e korporatës me përgjegjësi (Knepper & Dan, 2004:15). Konkretisht, në çështjen *In re Caremark International Inc. Derivative Litigation*²⁹¹, punonjësit kishin kompensuar praktikuesit e kujdesit shëndetësor, që drejtuan pacientët e Medicare dhe Medicaid tek pajisjet Caremark në shkelje të ligjit. Gjykata çmoi se drejtorët nuk ngarkohen me përgjegjësi pasi ata nuk kishin dijeni për shkeljet. Drejtorë do të ngarkoheshin me përgjegjësi nëse kishin dijeni për shkeljet dhe nuk kishin ndërmarrë asnjë veprim për të riparuar shkeljen.²⁹²

²⁹⁰ 906 A.2d 27 (Del.2006).

²⁹¹ 698 A.2d 959 (Del.Ch.1996).

²⁹² Po aty. fq. 971. Shih *In re Abbott Labs derivative Shareholders Litigation* 325 F.3d 795 (7th Cir. 2003). Në këtë rast, gjykata vlerësoi se drejtorët kishin shkelur detyrimin e kujdesit pasi pavarësisht njoftimeve të marrë për shkeljet e konstatuara për një periudhë 6 vjeçare, nuk ndërmorrën asnjë hap për

Për më tepër, gjykata u shpreh që drejtorët do të ishin përgjegjës në rast dështimi në implementimin e sistemeve të raportimit që i mundësonte në këtë mënyrë procesin e monitorimit. Praktika gjyqësore mban qëndrimin se nëse drejtorët kanë dështuar për të vepruar me mirëbesim në ushtrimin e veprimeve administrative, ata janë përgjegjës për shkeljen jo vetëm të detyrimit të kujdesit por dhe atë të besnikërisë.²⁹³

5.5.2.1. Parimi i gjykimit të biznesit

Parimi i gjykimit të biznesit është një nga institutet më të rëndësishme të së drejtës amerikane, i cili u krijua nga gjykatat në mbrojtje të drejtave të drejtorëve kur u përballën me shitjen e padëshiruar të aksioneve të korporatave (Barton, Block & Radin, 1998:125). Disa autorë shprehen se çështja e parë ku gjykata e lartë në shtetin Delaware (Hamilton, 2000:461) është përballur me parimin e gjykimit të biznesit është Zapata Corp. kundër Maldonado.

Parimi i gjykimit të biznesit përfaqëson një silogjizëm gjyqësor që buron nga pesë parime: një vendim (i) në të cilin drejtorët nuk kanë interes personal të drejtpërdrejtë apo të tërthortë (ii) që është marrë (a) me kujdesin e arsyeshëm (b) informacionin e disponueshëm (c) pas një konsiderate të matur të alternativave (iii) si dhe në mirëbesim, dhe (iv) në përkrahje të një qëllimi racional, nuk do të ndeshet me gjykatat, pavarësisht faktit se ky vendim mund t'i ketë shkaktuar (v) humbje korporatës apo aksionarëve (Hamilton, 2000:461).

Në doktrinën amerikane ekziston opinioni se gjykata nuk duhet të fillojnë analizën e tyre me parimin e gjykimit të biznesit por me vlerësimin e praktikave të mira të

riparimin e tyre, duke i shkaktuar humbje të mëdha shoqërisë. Gjithashtu, gjykata u shpreh se mosreagimi i këshillit dukej i qëllimshëm dhe rrjedhimisht vendimet e këshillit nuk ishin marrë në mirëbesim.

²⁹³ Shih *In re Abbott Labs derivative Shareholders Litigation* 325 F.3d 795 (7th Cir. 2003), *In re Caremark International Inc. Derivative Litigation* 698 A.2d 959 (Del.Ch.1996).

qeverisjes në varësi të situatave (Cox, 2010:349). Në këtë mënyrë, parimi i gjykimit të biznesit konsiderohet si një mjet i domosdoshëm në duart e gjykatësve për të siguruar një qeverisje të mirë të korporatave. Funkzioni kryesor i parimit të gjykimit të biznesit është të parandalojë ndërhyrjen e pajustificuar të gjykatave në vendimet e biznesit të drejtorëve (Drexler, Black & Gilchrist, 2010:15-19). Qëllimet e parimit të gjykimit të biznesit janë të zbatueshme duke pranuar prezumimin se në marrjen e vendimeve drejtorët kanë vepruar në mirëbesim duke analizuar informacionin e siguruar dhe në interesin më të mirë të shoqërisë.²⁹⁴

Në kundërshtim nga detyrimi i kujdesit, që kërkon kujdesin e arsyeshëm nga drejtorët, standardet e parimit të gjykimit të biznesit nuk janë shumë të larta (Bainbridge, 2008:107). Rrjedhimisht, standardi i personit të arsyeshëm dhe të matur nuk aplikohet (Allen, Kraakman & Subramanian, 2007:252). Parimi i gjykimit të biznesit reflekton një tension të brendshëm midis dy vlerave konkurruese: nevojën për të ruajtur diskrecionin në marrjen e vendimeve nga këshilli i drejtorëve dhe nevojën për të mbajtur këshillin përgjegjës për vendimet e tij (Bainbridge, 2008:107). Në çështjen Aronson kundër Lewis²⁹⁵, gjykata shprehet se:

*“sipas parimit të gjykimit të biznesit, ekziston prezumimi se në marrjen e një vendimi drejtorët e korporatës kanë vepruar në mirëbesim dhe me bindjen e ndershme që veprimi ishte ndërmarrë në interesin më të mirë të shoqërisë”.*²⁹⁶

Barra e provës i ngarkohet palës që ka pretendime ndaj vendimit dhe jo këshillit të drejtorëve që mbron vendimet e marrë. Vendimi i këshillit mbetet në fuqi në rast se gjykata përcakton se do të aplikohet parimi i gjykimit të biznesit (Forrester & Ferber, 2008:15).

²⁹⁴ Në çështjen J.P. Stevens & Co. Shareholder litigation (Del.1988) gjykatat shprehen se duke qenë se drejtorët zotërojnë aftësitë, informacionin dhe gjykimin e duhur, gjykatat për kohë të gjatë kanë kundërshtuar shqyrtimin e vendimeve kur duken se këto vendime janë marrë në mirëbesim.

²⁹⁵ 473 A.2d 805 (Del.1984).

²⁹⁶ Shih *Ivanhoe Partners vs. Newmont Mining Corp.*, 535 A.2d 1334, 1341 (Del.1987).

Në çështjen Brehm kundër Eisner²⁹⁷, gjykata e Delaware shprehet se:

“vendimet e drejtorëve do të respektohen nga gjykatat përveç rasteve kur drejtorët kanë interes ose iu mungon pavarësia në marrjen e vendimit, si dhe nuk kanë vepruar në mirëbesim por me neglizhencë të rëndë duke mos marrë në konsideratë të gjithë informacionin e disponueshëm.”

Pavarësisht formulimit të ngjashëm të këtij parimi si në legjislacionin gjerman dhe në atë amerikan, gjykatat në Delaware nuk e anashkalojnë standardin e respektit që gjykatat në Gjermani zakonisht tregojnë ndaj vendimeve të këshillit të administrimit (Gevurtz, 2007:16). Ky standard i lartë respekti shfaqet në besimin tek vendimmarrja e organit administrativ (Cheffins & Black, 2006:1385,1431). Parimi tradicional i gjykimit të biznesit nuk aplikohet në rastet e transaksioneve, për të cilat nuk ishte dhënë miratimi i drejtorëve të pavarur dhe të painteresuar²⁹⁸ si dhe transaksione që përfshinin shitjen ose ndryshimin e paketës kontrolluese të korporatës.²⁹⁹

Në të tilla raste, gjykata kishte vendosur standarde të tjera vlerësimi që zëvendësonin parimin e gjykimit të biznesit, të cilat i ngarkonin me përgjegjësi drejtorët në rast se nuk arrinin të provonin se kishin vepruar “drejtë”³⁰⁰ në përputhje me interesat e korporatës dhe aksionarëve (Forrester & Ferber, 2008:15).³⁰¹

Në vitin 2013, Gjykata Civile e Delaware në çështjen *MFW Shareholder Litigation*³⁰² përcaktoi gjashtë kushtet që duhen përmbushur për përfitimin e mbrojtjes së parimit të gjykimit të biznesit në rastet e transaksioneve për ndryshimin e paketës kontrolluese të korporatës. Konkretisht, parimi i gjykimit të biznesit do të aplikohet në bashkimin me përthithje me një aksionar kontrollues nëse: (i) komiteti special dhe shumica e

²⁹⁷ 906 A.2d 27 (Del.2006).

²⁹⁸ Marciano vs. Nakash, 535 A.2d 400, 405 n3 (del.1987). Shih gjithashtu In re Southern Peru Copper Corporation Shareholder Derivative Litigation, 30 A.3d 60 (Del.Ch 2011).

²⁹⁹ Mac Andrews & Forbes Holdings, Inc. vs. Revlon, Inc., 506 A.2d 173 (Del. 1986).

³⁰⁰ Weinberger vs. UOP, 457 A.2d 701, 711 (Del.1983).

³⁰¹ Shih UNOCAL Corp vs. Mesa Petroleum Co., A.2d 946.

³⁰² MFW Shareholder Litigation Nr.6566-CS, 2013 WL 2326879 (Del.Ch. 29 Maj, 2013). Më 14 mars 2014 Gjykata e lartë e Delaware la në fuqi këtë vendim të Gjykatës civile të Delaware.

aksionarëve të pakicës kanë dhënë miratimin për transaksionin; (ii) komiteti special është i pavarur; (iii) komiteti special i ka zgjedhur lirisht këshilltarët e vet; (iv) komiteti special ka vepruar me kujdes; (v) aksionarët e pakicës janë të informuar; dhe (vi) nuk është ushtruar presion për përfitimin e miratimit të aksionarëve të pakicës (Talarides, Rugani & Kramer, 2014:1-3).

Disa muaj më vonë, Gjykata Civile e Delaware në çështjen SEPTA kundër Vogenau,³⁰³ qartësoi kushtet për përfitimin e mbrojtjes së parimit të gjykimit të biznesit në rast shitje të korporatës me një aksionar kontrollues.

Në këtë rast, ndryshe nga transaksioni i korporatës MFW, ku aksionari kontrollues ishte dhe blerësi, u përfshi një palë e tretë në cilësinë e blerësit dhe aksionari kontrollues dha pëlqimin për transferimin e një pjesë të aksioneve tek enti i përthithur. Në këtë rast, do të aplikohet mbrojtja e parimit të gjykimit të biznesit, nëse transaksioni: (i) është rekomanduar nga një komitet special i pavarur dhe i painteresuar dhe (ii) miratuar me votën e pa revokueshme të shumicës së aksionarëve të pakicës (Talarides, Rugani & Kramer, 2014:2-5).

Në vitet në vijim, kufizimi i parimit të gjykimit të biznesit shërbeu si një instrument nxitës që shtetet të miratonin ligje në mbrojtje të drejtorëve që ndiheshin të pambrojtur, si dhe aksionarët të parashikonin në statutet e korporatave dispozita, të cilat do të përjashtonin apo kufizonin përgjegjësinë e drejtorëve kundrejt korporatës dhe aksionarëve në rast shkelje të detyrimit të kujdesit.

³⁰³SEPTA vs. Vogenau, C.A. Nr.6354-VCN (Del.Ch. 5 gusht, 2013), marrë nga: <http://blogs.orrick.com/securities-litigation/category/business-judgment-rule/> (parë më 22 maj 2015).

5.6. Pasojat e shkeljes së detyrimeve të administrimit

Përgjegjësia e anëtarëve të organit administrativ është një nga instrumentet ligjorë që shërbejnë për bashkërendimin e interesave të administrimit me interesat e korporatës dhe aksionarëve të saj. Përgjegjësia e organit administrativ në korporatat në SHBA ndahen në tre kategori: *përgjegjësi ndaj shoqërisë, përgjegjësi ndaj aksionarëve dhe përgjegjësi ndaj palëve të treta.*

5.6.1. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj shoqërisë

Kur drejtorët e korporatës dështojnë në përmbushjen e detyrimeve të administrimit, ata përballen me përgjegjësi personale kundrejt korporatës (Cox, Hazen & O’Neal, 1997:398-399). Aksionarët, pavarësisht përqindjes së kapitalit të korporatës që zotëron, mund të ngrenë padi derivative, për llogari të korporatës, kundër drejtorëve për veprime të paligjshme apo neglizhencë, si dhe mospërmbushje të detyrimeve të administrimit.³⁰⁴ Zakonisht, për tu mbrojtur nga përgjegjësia ndaj korporatës, drejtorët e korporatës mbështeten në parimin e gjykimit të biznesit.

Ky parim vepron si një prezumim se të paditurit - drejtorët kanë ushtruar me kujdes gjykimin e duhur të biznesit, duke operuar në përputhje me modelin e biznesit të korporatës, i cili është përtej sferës së kompetencës së gjykatës (Barton, Block & Radin, 1998:125). Konkretisht, në rastet e shkeljes së detyrimit të besnikërisë, mungesës së kujdesit të duhur ose neglizhencës, ky prezumim nuk është marrë në konsideratë. Në të vërtetë, drejtorët janë ngarkuar me përgjegjësi ndaj korporatës në rast: heqje dorë nga

³⁰⁴ Kamen vs. Kemper Financial Services, Inc., 908 F.2d 1338, 1349-50 (1991).

kryerja e funksioneve administrative,³⁰⁵ miratimi i transaksioneve pa analizën dhe konsideratën e duhur të informacioneve dhe fakteve,³⁰⁶ dështimi në implementimin e sistemeve të raportimit,³⁰⁷ dështimi të qëllimshëm ose refuzimi të një drejtori për të informuar këshillin për shkeljet e konstatuara.³⁰⁸

Në rast se padia derivative e aksionarit pranohet nga gjykata respektive, dëmshpërblimi i fituar shkon për llogari të korporatës (Colley, 2003:49). Në tetor 2011, Gjykata e Delaware dëmshpërbleu me 2 bilion dollarë aksionarët e korporatës Miniera Mexico SA, të cilët kundërshtuan veprimet administrative të drejtorëve që çuan në shitjen e 91,5 % të aksioneve të Grupo Mexico SAB's në korporatën Miniera Mexico SA dhe miratuan shpenzimet avokatore të palës paditëse në masën 300 milion dollarë (Chon & Palazzolo, 2011:4).

5.6.2. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj aksionarëve.

Drejtorët e korporatave me ofertë publike janë të detyruar të informojnë aksionarët për ecurinë e veprimtarisë së korporatës. Drejtorët gjithashtu janë të detyruar që në bazë të kërkesës së aksionarëve, t'u vënë në dispozicion llogaritë vjetore, raportet për gjendjen e korporatës, si dhe çdo dokument tjetër të brendshëm të korporatës (Granof, 2012:219).

Bazuar në seksionin 11 të Aktit për Titujt,³⁰⁹ një aksionar mund të ngrejë padi ndaj drejtorëve, në rast se drejtorët kanë nënshkruar deklarata financiare, të cilat janë depozituar pranë organeve federale, me përmbajtje të rreme. Në këtë rast, drejtorët mund të mbrohen me argumentin se pas një investigimi të arsyeshëm, kanë patur arsye për të besuar se deklaratat e bëra janë bazuar në informacione të sakta.

³⁰⁵ Aronson vs. Lewis 473 A.2d 805 (Del.1984).

³⁰⁶ Smith vs. Van Gorkom 488 A.2d 858 (Del.1985).

³⁰⁷ In re Caremark International inc.Derivative Litigation, 698 A.2d 959 (Del. Ch.1996).

³⁰⁸ Kamin vs. American Express 383 N.Y.S.2d 807 (N.Y.Sup.Ct.1976).

³⁰⁹ 33 Act, Title I of Pub.L.73-22, 48 stat. 74, dt. 27.05. 1933.

Gjithashtu, edhe në seksionin 12 (2) të Aktit për Titujt parashikohet se drejtorët kanë përgjegjësi ndaj aksionarëve në rast paraqitje të informacionit të rremë në prospekte apo oferta publike. Kjo përgjegjësi aplikohet kryesisht në shitjet e titujve nëpërmjet komunikimeve verbale dhe broshurave të shitjes. Ndryshe nga seksioni 11 i Aktit për Titujt, në këtë rast, drejtorët gjejnë mbrojtje në parimin e mirëbesimit në paraqitjen e informacionit në broshura. Në këtë rast, edhe personat që mbikëqyrin këta drejtorë, do të ngarkohen me përgjegjësi ndaj aksionarëve të korporatës.

Në seksionin 22 të Aktit për Titujt parashikohet se këto padi të ngritura nga aksionarët e korporatës nuk do të shqyrtohen nga gjykatat federale por nga gjykatat e shteteve, ku këto korporata janë regjistruar. Gjithashtu, ky parashikim ka gjetur reflektim dhe në dispozitat statutoire apo legjislacionin e shtetit, ku është regjistruar korporata.

5.6.3. Përgjegjësia e organit administrativ ndaj palëve të treta.

Rregulli i përgjithshëm është se kur një korporatë është financiarisht “e shëndetshme”, anëtarët e organit administrativ në përmbushjen e detyrave i detyrohen kryesisht shoqërisë dhe aksionarëve dhe rrallë palëve të treta. Në këtë mënyrë, këta anëtarë ndihen të mbrojtur nga velloja e korporatës kundrejt pretendimeve të mundshme të palëve të treta (Granof, 2012:222).

Deri para pak viteve, përgjegjësinë ndaj palëve të treta, kryesisht kreditorëve, jurisprudenca amerikane e ndante në dy momente të veçanta: paaftësia paguese e korporatës në prag falimentimi, e quajtur ndryshe dhe zona e falimentimit dhe periudha e falimentimit të korporatës.

Një pjesë e jurisprudencës mbante qëndrimin se kur një korporatë ndodhet në zonën e falimentimit, drejtorët e korporatës janë përgjegjës jo vetëm kundrejt aksionarëve por edhe ndaj kreditorëve (Mintz, Ferris & Popeo, 2009:2-4).

Ndërsa Gjykata e Lartë e Delaware mbante qëndrimin se kur korporata ndodhet në zonën e falimentimit, drejtorët nuk janë përgjegjës ndaj kreditorëve por vetëm ndaj aksionarëve.

Rrjedhimisht, drejtorët nuk duhet të marrin në konsideratë interesat e kreditorëve në vendimmarrje (Lin, 1993:1510). Në këtë mënyrë, edhe vetë kreditorët nuk mund të kenë pretendime për shkelje të detyrimeve të administrimit me qëllim përfitimin individual të shpërblimit të dëmit të shkaktuar. Kreditorët mund të ngrenë vetëm padi derivative për llogari të korporatës për këto shkelje të konstatuara (Lin, 1993:1510).

Konkretisht, në çështjen *Trenwick American litigation Trust kundër Ernst & Young L.L.P.*,³¹⁰ Gjykata e Lartë e Delaware shprehimisht rrëzoi teorinë e paaftësisë së thellë paguese si shkak ligjor për ngritjen e pretendimeve kundër drejtorëve të një korporate të falimentuar. Sipas kësaj gjykate, kreditorët nuk mund të ngarkojnë me përgjegjësi drejtorët që u përpoqën të zgjatnin jetëgjatësinë e korporatës në zonën e falimentimit (Reinhaker, Laster & Hass, 2006:36).

Gjithashtu, gjykata përcaktoi se vetëm drejtorët e një korporate të falimentuar mund të jenë përgjegjës ndaj kreditorëve, ndërsa vendimmarrja e tyre do të vazhdojë të mbrohet nga parimi i gjykimit të biznesit. Në këtë mënyrë, përgjegjësia ndaj aksionarëve zhvendoset tek kreditorët, të cilët mund të ngrenë padi derivative për llogari të korporatës kundër drejtorëve për shkelje të detyrimeve të administrimit.

Më tej, Gjykata shprehet se falimentimi nuk e transformon padinë derivative në padi direkte të drejtpërdrejtë, por i siguron kreditorëve pozitën juridike për të ngritur këto pretendime për llogari të korporatës (Shu-Acquaye, 2011:12-14).

³¹⁰ 906 A.2d 168, 99 (Del.2006).

Me fjalë të tjera, për sa kohë që drejtorët përmbushin detyrimet e tyre, nuk ekziston rreziku apo frika e përgjegjësisë ndaj kreditorëve në bazë të një standardi shqyrtimi të ndryshëm nga parimi i gjykimit të biznesit.

5.6.4. Mekanizmi ligjor për ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ

Nëse rregullat ligjore nuk ekzekutohen në mënyrë efektive, qëllimi i tyre zbehet dhe këto rregulla mbeten thjeshtë standarde morale (Baums & Scott, 2005:8). Një nga kërkesat për ekzekutimin efektiv të këtyre rregullave është padyshim fakti që paditësi duhet të ketë dijeni për shkeljen e pretenduar. Akti i Sarbanes-Oxley (SOX)³¹¹ përmban dispozita, të cilat synojnë raportimin dhe zgjidhjen e shkeljeve brenda shoqërisë, duke mos kërkuar zgjidhjen gjyqësive të çështjeve (Scott, 1983:29).

Në ekzekutimin e përgjegjësisë së organit administrativ të korporatës, aksionarët përballen me një sërë pengesash (si praktike ashtu dhe ligjore) në mbrojtje të interesave të tyre (Baums & Scott, 2005:9). Pengesat ligjore fillojnë me faktin se, në bazë të legjislacionit, aksionarët nuk mund të padisin në mënyrë të drejtpërdrejtë për shkeljet e detyrimeve të administrimit dhe shpërblimin e dëmit të shkaktuar, por vetëm nëpërmjet padive derivative (Knepper & Bailey, 2004:9).

Me fjalë të tjera, aksionari duhet t'i drejtohet korporatës me qëllim ngritjen e një padie kundër drejtorëve të saj. Duke qenë se aktiviteti i korporatës drejtohet nga këshilli i drejtorëve, aksionarët duhet t'i drejtojnë një kërkesë këtij këshilli për ngritjen e padisë kundër drejtorëve të saj. Ky këshill cakton një komitet special, të përbërë nga anëtarë të pavarur dhe të painteresuar, të cilët pas investigimit mbi rrethanat e çështjes, do të vendosin nëse është në interesin e korporatës ngritja e një padie të tillë

³¹¹ Pub.L. 107-204, 116 Stat.745, dt. 30.07.2002.

(Granof, 2012:14). Vendimi i këshillit është objekt shqyrtimi gjyqësor sipas standardeve të ndryshme në juridiksione të ndryshme.³¹² Nëse këshilli refuzon të ngrejë padi, aksionari e ka të pamundur të mbrojë interesat e veta, përveç kur rezulton se refuzimi i dhënë është i gabuar. Nëse gjykata bindet se ky komitet special ka qenë i pavarur, gjatë vlerësimit të padisë derivative mbështetet plotësisht në vendimin e këtij komiteti, duke pushuar rrjedhimisht padinë e ngritur nga aksionarët e korporatës.³¹³

Përveç pengesave ligjore, për ekzekutimin efektiv të drejtave të aksionarëve ekzistojnë dhe pengesa praktike. Konkretisht, aksionarët e pakicës mbartin riskun dhe shpenzimet fillestare të padisë së ngritur, ndërkohë që përfitimet, në rast pranimi, do t'i përkasin të gjithë aksionarëve të korporatës (Baums & Scott, 2005:10). Për të lehtësuar shpenzimet gjyqësore për këta aksionarë, gjykatat kanë filluar të miratojnë tarifatat e shërbimeve avokatore të përfaqësuesve të palës paditëse si në paditë derivative (të cilat janë kolektive nga natyra, duke qenë se dëmi i shpërblyer shkon tek korporata) dhe në paditë direkte sipas ligjit të titujve, të cilat janë të detyrueshme për të gjithë aksionarët e korporatës. Kjo vlerë e miratuar varion nga 20 deri në 30 % të vlerës së dëmit të shkaktuar nga drejtorët e korporatës.

Pavarësisht, rritjes së nivelit të mbrojtjes së aksionarëve, kundërshtimi me padi derivative i veprimeve të anëtarëve të organit administrativ duket i rrezikuar, për sa kohë që aksionarët nuk kërkojnë të mbrojnë më interesat e korporatës por vetëm interesat e tyre. Kjo rrjedhimisht mund të sjellë pakësimin e padive derivative të ngritura nga këta aksionarë.

³¹² Gjykatat e Delaware në shqyrtimin e vendimit të komitetit marrin në konsideratë rrethana të caktuara të çështjes. Shih *Zapata Corp vs. Maldonado*, 430 A.2d 779 (Del.1981). Ndërsa gjykatat e New York-ut në shqyrtimin e vendimit të komitetit nuk marrin në konsideratë rrethana të caktuara të çështjes. Shih *Auerbach vs. Bennett*, 393 NE.2d 994 (N.Y.1979).

³¹³ Ky është një rregull në shtetin Delaware. Shih *Aronson vs. Lewis*, 473 A.2d 805 (Del.1984).

KAPITULLI VI: Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në shoqërinë aksionare

Delegimi i vendimmarrjes tek administratorët, qartazi krijon rrezikun e përplasjes së interesave të administratorëve me interesat e aksionarëve. Ky konflikt potencial i interesave është pasojë e ndarjes së pronësisë së shoqërisë dhe kompetencave të kontrollit të aktivitetit tregtar të shoqërisë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:106). Delegimi i kompetencës së vendimmarrjes tek administratorët e shoqërisë mund të shkaktojë rrezikun e tundimit të administratorit ndaj pasurisë së shoqërisë, veçanërisht duke lidhur kontrata me shoqërinë në kushte veçanërisht të favorshme për të (Bachner, Schuster & Winner, 2009:107).

Përveç kësaj, administratorët mund edhe të tundohen nga mundësitë për fitim që u dalin gjatë ushtrimit të funksionit të tyre, në vend që t'i përdorin këto mundësi për shoqërinë (Dine, Blecher, Hoxha & Race, 2008:87). Për këtë arsye, është i nevojshëm parashikimi i parametrave të qartë disiplinor me qëllim evitimin dhe mënjanimin e konfliktit të interesit, si dhe ndalimin e konkurrencës me shoqërinë tregtare, të cilët do të trajtohen në këtë kapitull.

6.1. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në shoqërinë aksionare në Shqipëri.

LSHT ka parashikuar parametra disiplinimi për administratorët me qëllim evitimin dhe mënjanimin e konfliktit të interesit, si dhe ndalimin e konkurrencës me shoqërinë tregtare (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:202). Po kështu, LSHT i ka mundësuar

aksionarëve të shoqërisë tregtare të monitorojnë efektivisht sjelljen e administratorëve si dhe të kufizojnë veprimet e rrezikshme (Malltezi, 2011:57). Pikërisht, ky mekanizëm kontrolli synon të krijojë një regjim të mirë qeverisjeje në shoqërinë tregtare (Galgano, 2009:98).

Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare zbatohen *mutatis mutandis* me parametrat e disiplinimit të sjelljes të administratorit në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar. Parametrat e disiplinimit të sjelljes mund të ndahen në dy kategori të gjera: *mënjanimi i konfliktit të interesit* dhe *ndalimi i konkurrencës*.

6.1.1. Konflikti i interesit

Një parametër i rëndësishëm disiplinimi është parandalimi dhe mënjanimi i rasteve të konfliktit të interesit me shoqërinë tregtare.³¹⁴ Ky kufizim vlen, në radhë të parë, për vetë administratorët, por gjithashtu edhe për persona të tjerë me të cilët shoqëria do të hyjë në marrëdhënie dhe për të cilët administratorët kanë ose duhet të kishin dijeni për rrethana konflikti interesash (Malltezi, 2011:202).

LSHT parashikon se nëse shoqëria lidh një marrëveshje me të tretët, nga e cila përfitues direkt apo indirekt është administratori apo një rreth personash që ndajnë interesa të përbashkëta me të, atëherë administratori është në kushtet e konfliktit të interesit (Malltezi, 2011:56). Rregulli i përcaktuar në nenin 13 pika 2 të LSHT nuk zbatohet vetëm kur administratori lidh kontrata apo hyn në marrëdhënie të tjera me shoqërinë tregtare, por edhe në veprimet më të vogla, për shembull, administratori i një zinxhiri

³¹⁴ Neni 13 dhe neni 163 i i ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

supermarketesh që blen një shishe ujë në ndonjë prej supermarketeve (Bachner, Schuster & Winner, 2009:38).

Marrëveshjet në të cilat palët kanë konflikt interesi me shoqërinë nuk janë as të paligjshme dhe as të pamundura. Këto marrëveshje mund të bëhen plotësisht të vlefshme thjesht duke respektuar standardet më të larta që ka përcaktuar ligji apo eventualisht statuti, në lidhje me transparencën dhe kontrollin e vendimmarrjes (Bachner, Schuster & Winner, 2009:202). Ky kontroll realizohet nëpërmjet plotësimit të katër kushteve të mëposhtme:

(i) administratori duhet të deklarojë kushtet e marrëveshjes, si dhe natyrën dhe objektin e interesit në këtë marrëveshje;³¹⁵

(ii) marrëveshja duhet të autorizohet paraprakisht nga organi epror me vendim unanim.³¹⁶

Organi epror, në varësi të statutit dhe tipit të marrëveshjes mund të jetë Asambleja e ortakëve në shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar ose këshilli i administrimit apo këshilli mbikëqyrës në shoqëritë aksionare (Dine, Blecher, Hoxha & Race, 2008:88). Për të parandaluar çdo abuzim të mundshëm të kompetencave nga ana e administratorit, marrja e miratimit të “pronarëve” (aksionarëve) në shoqëritë aksionare nuk shihet si praktike nisur nga numri i madh i aksionarëve.

Por, në këtë situatë, ligji mund t’i lejojë statutit të parashikojë mundësinë e miratimit nga aksionarët, vetëm në shoqëritë me më pak aksionarë. Ose në mungesë të këtij parashikimi, monitorimi i veprimeve të administratorit mund t’i besohet një grupi personash, të cilët nuk kanë të paktën asnjë interes vetjak në këtë veprim (Bachner, Schuster & Winner, 2009:39).

³¹⁵ Po aty, neni 13 pika 2.

³¹⁶ Po aty.

Qëllimi i kësaj garancie ligjore të rëndësishme është mundësimi i vlerësimit të rreziqeve potenciale të transaksionet për shoqërinë nga organi epror. Gjithsesi, ky mekanizëm mund të funksionojë vetëm nëse miratimi jepet për një transaksion të veçantë (Bachner, Schuster & Winner, 2009:40).

(iii) miratimi i dhënë duhet të njoftohet për regjistrim në QKR.³¹⁷

Kjo mund të jetë një zgjidhje e logjikshme, në veçanti, për veprimet e vogla të përditshme (për shembull, blerja e ushqimit dhe e pijeve në sasi normale për përdorim personal në supermarketet e shoqërisë) (Bachner, Schuster & Winner, 2009:41). Por ligji nuk e kufizon dhënien e miratimit të përgjithshëm vetëm për veprimet e padëmshme, pasi, dihet se qëllimi i regjistrimit është të paralajmërojë investitorët potencial për ekzistencën e miratimit të përgjithshëm, me qëllim që ata të mund të bëjnë hetime lidhur me këtë (Dine, Blecher, Hoxha & Race, 2008:87).

Pra, miratimi i përgjithshëm nuk ka të bëjë me kushtet e një veprimi konkret, por me kushtet e një game veprimesh të lejueshme. Në mungesë të këtij përcaktimi, qëllimi i nenit 13 pika 2 të LSHT mund fare mirë të minohet me përdorimin pa kriter të miratimeve të përgjithshme të papërcaktuara që shihen si formalitet i pastër (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:57). Një transaksion i kryer ndërmjet shoqërisë dhe një personi të autorizuar të përfaqësojë apo të mbikëqyrë shoqërinë, pa miratimin e kërkuar, nuk është i detyrueshëm për shoqërinë.

Ndërsa, në raport me administratorin, një marrëveshje e pamiratuar mund të trajtohet në dy mënyra nga shoqëria:

- a) në rast se marrëveshja sjell përfitim për shoqërinë, mund të miratohet nga asambleja *a posteriori*, duke hequr kështu çdo dyshim për vlefshmërinë e saj;

³¹⁷ Po aty.

b) kur marrëveshja konsiderohet e dëmshme për interesat e shoqërisë, kjo e fundit mund të vendosë të mos e njohë marrëveshjen në raport me administratorin dhe t'i ngarkojë administratorit çdo pasojë të dëmshme të marrëveshjes. Ndërkohë kjo marrëveshje vazhdon të prodhojë normalisht efekte në raport me të tretët në rast se shoqëria nuk ka arritur të provojë se ata kanë qenë në mirëbesim (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:57).

(iv) Më tej, marrëveshja e miratuar duhet të publikohet në pasqyrat financiare dhe raportet e ecurisë së veprimtarisë së shoqërisë. Ky publikim, përveç kushteve të marrëveshjes, duhet të përmendë edhe natyrën dhe objektin e interesit të personave të përfshirë (Malltezi, Rystemaj & Pelinku, 2013:57).

Qëllimi i këtij rregullimi ligjor është mbrojtja e aksionarëve nga marrëveshjet e pafavorshme për shoqërinë tregtare. Ligjvënësi është nisur nga premisa se duke qenë se administratori është shumë më i informuar në krahasim me aksionarët e shoqërisë tregtare, ka mundësi të lidhë marrëveshje përfituese për të (Dine, Blecher, Hoxha & Race, 2008:88).

Krijimi i mekanizmave për kontrollin e këtyre marrëveshjeve kur administrator i shoqërisë është njëri prej ortakëve të saj është akoma më i rëndësishëm. Në një rast të tillë, aksionari administrator si dhe aksionarët e tjerë që mund të kenë lidhje personale, financiare, familjare apo krushqie me ortakun administrator, duhet të përjashtohen nga votimi në mbledhjen e Asamblesë së shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:57).

Gjithashtu, bazuar në nenin 13 pika 4 të LSHT, personat që kërkojnë miratimin për një transaksion nuk mund të votojnë mbi aprovimin e transaksionit dhe nuk duhet të llogariten në kuorum.

LSHT i shtrin mekanizmat e kontrollit edhe mbi marrëveshjet midis shoqërisë dhe

personave të tretë, nga të cilët administratori mund të përfitojë në mënyrë indirekte (Malltezi, 2011:58). Personat, të cilët duhet t'i nënshtrohen të njëjtit mekanizëm kontrolli si dhe vetë administratorit, janë si më poshtë:

- Persona të cilët kanë marrëdhënie personale apo financiare me administratorin;
- Persona, marrëdhëniet e të cilëve me administratorin janë të tilla që, në mënyrë të arsyeshme, mund të ndikojnë vendimmarrjen e tij në kundërshtim me interesat e shoqërisë.³¹⁸

Personat në vijim prezumohen të kenë një apo më shumë nga interesat e mësipërme me administratorin:

- bashkëshorti/bashkëshortja, prindërit, vëllezërit ose motrat e bashkëshortit/bashkëshortes;³¹⁹
- fëmijët, prindërit, vëllezërit, motrat, fëmijët e fëmijëve ose bashkëshorti/bashkëshortja e personave të mësipërm;³²⁰
- personat e lidhur me administratorin: të paralindurit apo të paslindurit, të afërmit në vijë të tërthortë të shkallës së dytë, birësuesi ose i birësuari, i afërmi i shkallës së parë i bashkëshortit/bashkëshortes;³²¹
- një person që banon me administratorin.³²²

Vlen për tu theksuar se qëllimi i këtij mekanizmi kontrolli është krijimi i një regjimi të mirë qeverisjeje në shoqërinë tregtare, i cili zbatohet edhe mbi marrëveshjet fitimprurëse e të favorshme për shoqërinë, në mënyrë që aksionarët të garantohen se interesat e tyre janë gjithmonë në fokus të aktivitetit të shoqërisë.

³¹⁸ Neni 13 pika 3 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

³¹⁹ Po aty, neni 13 pika 3/a.

³²⁰ Po aty, neni 13 pika 3/b.

³²¹ Po aty, neni 13 pika 3/c.

³²² Po aty, neni 13 pika 3/ç.

Por, qëllimi i nenit 13 pika 3 të LSHT mund të mos realizohet nëse pala e tretë provon se nuk ka ndonjë kontakt të rëndësishëm me administratorin - p.sh. një fëmijë i larguar i një administratori. Kjo shtrirje e gjerë, bashkë me mungesën e ndonjë kufizimi lidhur me madhësinë ose rëndësinë e veprimeve, mund të shkaktojë probleme praktike (Bachner, Schuster & Winner, 2009:41).

Me qëllim përmirësimit të mbrojtjes së investitorëve, ligjvënësi në ndryshimet e fundit të LSHT, parashikoi se këshilli i administrimit ose këshilli mbikëqyrës i shoqërisë aksionare, që kanë dhënë miratimin e një veprimi, duhet që pa vonesa, por në çdo rast brenda 72 orëve, t'i njoftojë Asamblesë së përgjithshme aktin e miratimit të këtij veprimi, sëbashku me kushtet e veprimit, si dhe natyrën e objektit e interesit të personave të përfshirë.³²³

Në rastin e shoqërive aksionare me ofertë publike, ky njoftim duhet të publikohet brenda afatit të sipërcituar edhe në faqen e internetit të shoqërisë, pavarësisht nga detyrimet e tjera për publikimin e miratimit të dhënë, që këto shoqëri mund të kenë. Një parashikim i tillë nuk është përfshirë për shoqëritë e tjera, pasi në këto shoqëri, marrëveshjet miratohen paraprakisht, drejtpërdrejtë nga ortakët e tjerë, duke marrë dijeni për kushtet e marrëveshjes përpara miratimit të saj.³²⁴

Shoqëria brenda 6 muajve nga njoftimi i marrëveshjes mund të kërkojë pavlefshmërinë e marrëveshjes në gjykatë vetëm nëse provon se ajo është e dëmshme për interesin e shoqërisë dhe të tretët kanë pasur dijeni për tejkalimin e kompetencave apo konfliktit të interesave nga ana e administratorit.³²⁵ Dhe në këtë rast ligjvënësi niset nga premisa që

³²³ Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar, marrë nga: www.parlament.al, (parë më 08 mars 2015), fq.7.

³²⁴ Po aty.

³²⁵ Neni 13 pika 5 e ligjit nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

të tretët konsiderohen në mirëbesim, përveç kur shoqëria mund të provojë të kundërtën duke treguar se ata kanë një nga lidhjet e sipërcituara me administratorin ose kanë qenë në dijeni të fakteve që shkaktonin parregullsitë ligjore të përmendura.

Gjithashtu, e drejta për të kërkuar pavlefshmërinë e marrëveshjes në gjykatë, mund të ushtrohet edhe nga aksionarët që përfaqësojnë të paktën 5% të totalit të votave në Asamblenë e përgjithshme apo një vlerë më të vogël, të parashikuar në statutin e shoqërisë tregtare.³²⁶

6.1.2. Ndalimi i konkurrencës

Administratori apo anëtarët e këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare nuk mund të ushtrojnë aktivitet konkurrues ndaj shoqërisë.³²⁷ Konsiderohet si aktivitet konkurrues:

- (i) punësimi në funksionin e administratorit ose funksione të tjera në shoqëri që ushtrojnë veprimtari tregtare në të njëjtin sektor ekonomik;
- (ii) mbajtja e statusit të tregtarit dhe ushtrimi i një veprimtarie tregtare në të njëjtin sektor ekonomik ku vepron dhe shoqëria në të cilën është punësuar administratori (Malltezi, 2011:60).³²⁸

Statuti mund të parashikojë që ky ndalim të shfuqizohet nëpërmjet një autorizimi të posaçëm, të dhënë nga aksionarët apo nga Asambleja e përgjithshme me tre të katërtat e votave.³²⁹ Gjithashtu, statuti mund të parashikojë se ky ndalim mund të mbetet në fuqi edhe pas humbjes së cilësive apo statusit të përmendur në të, por jo për një periudhë më të gjatë se një vit pas humbjes së kësaj cilësie.³³⁰

³²⁶ Po aty, neni 151 pika 2.

³²⁷ Po aty, neni 17.

³²⁸ Po aty, neni 17 pika 1.

³²⁹ Po aty, neni 17 pika 2.

Nëse administratori shkel ndalimin e konkurrencës, shoqëria mund ta shkarkojë nga detyra,³³¹ t'i kërkojë ndërprerjen e veprimtarisë konkurruese³³² apo të ngrejë padi për shpërblimin e dëmit.³³³ Ligjvënësi ofron mundësi pajtimi midis palëve duke sugjeruar që në shkëmbim të padisë për kompensimin e dëmit, administratori:

- (i) të pranojë që transaksionet e kryera për llogari të tij të kalohen për llogari të shoqërisë;³³⁴
- (ii) t'i transferojë shoqërisë të gjitha përfitimet që ka marrë nga kryerja e veprimeve për llogari të personave të tretë;³³⁵
- (iii) t'i transferojë shoqërisë të gjitha të drejtat e kredisë, që kanë rrjedhur nga kryerja e veprimeve për llogari të personave të tretë.³³⁶

Padia për pushimin e aktivitetit konkurrues dhe shpërblimin e dëmit parashkruhet pas tre viteve nga data e kryerjes së shkeljes.³³⁷ Kjo dispozitë, ndonëse përbën risi për LSHT, ka gjetur zbatim në praktikën e gjykatave. Ilustrimi i mëposhtëm sjell rastin kur një ortak dhe administrator paditet nga shoqëria për shkak të shkeljes së detyrimit për të mos ushtuar aktivitet konkurrues.

Shoqëria X me objekt transportin e mallrave dhe udhëtarëve ka 12 ortakë të barabartë, ndër të cilët ortakun A, i cili për disa vite ka ushtuar funksionet e administratorit të shoqërisë. Pas disa vitesh aktivitet, shoqëria ngre padi në gjykatë ndaj ortakut A., duke kërkuar përjashtimin e këtij të fundit për një sërë arsyes, ndër të cilat faktin se ortakut A., ka kryer konkurrencë të pandershme ndaj shoqërisë pasi, ndërkohë që ishte ortak i

³³⁰ Po aty, neni 17 pika 3.

³³¹ Po aty, neni 17 pika 4/a.

³³² Po aty, neni 17 pika 4/b.

³³³ Po aty, neni 17 pika 4/c.

³³⁴ Po aty, neni 17 pika 5/a.

³³⁵ Po aty, neni 17 pika 5/b.

³³⁶ Po aty, neni 17 pika 5/c.

³³⁷ Po aty, neni 17 pika 6.

shoqërisë kishte themeluar dhe kishte në pronësi 50% të kuotave të një shoqërie tjetër, e cila gjithashtu kishte objekt transportin e mallrave dhe udhëtarëve.³³⁸

Gjykata në këtë rast thekson se nuk mund të konstatojë konkurrencë të pandershme, pasi objekti i shoqërisë Y, sipas dokumenteve themelore të saj të publikuara në QKR, është shumë më i gjerë se ai i shoqërisë X, duke përfshirë import-eksport mallrash, tregti me shumicë e pakicë, agjenci imobiliare e të tjera.³³⁹

Gjykata ka të drejtë kur vë në dukje se ushtrimi i konkurrencës do të duhej të provohej me fakte konkrete, që demonstrojnë se shoqëria Y, ku ortaku ka 50%, ka kryer aktivitet në transport mallrash e udhëtarësh, por, nga ana tjetër, përmendja e objektit të shoqërisë sipas parashikimeve statutore është argument që nuk qëndron po të kemi parasysh që ligji nuk kërkon përkufizimin e objektit tregtar të shoqërisë në statut. Shoqëritë në fjalë mund të kishin parashikimin statutor se si objekt mund të jetë çdo veprimtari e ligjshme, por kjo nuk mund të konsiderohet si provë që subjektet janë ose jo konkurrencte (Malltezi, 2011:61-62).

Ndonëse zgjidhja që gjykata u ka dhënë këtyre pretendimeve mund të jetë e diskutueshme, vendimi mbetet i rëndësishëm për shkak të faktit që një dispozitë e tillë është risi e ligjit për shoqëritë tregtare.

6.2. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së administratorit në Gjermani

Në Gjermani, ndarja e pronësisë dhe kontrollit, solli rritjen e divergjencës së interesave midis aksionarëve dhe administratorëve (Enriques, 2000:145). Konflikti i interesit dhe detyrimi për ndalimin e konkurrencës janë disa nga institutet e drejtës tregtare gjermane që tentojnë të krijojnë një strukturë administrimi, e cila mundëson suksesin e aktivitetit

³³⁸ Vendimi Nr.6896 dt. 28.07.2009 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

³³⁹ Po aty.

tregtar të shoqërisë (De La Rosa & Shopovski, 2013:174). Normat ligjore që rregullojnë këto institut synojnë çlirimin e anëtarëve të këshillit të administrimit nga çdo interes tjetër, përveç interesit të shoqërisë.

Por, kjo nuk do të thotë që në rast përzierjeje të konflikteve të ndryshme të interesit, administratori nuk do të jetë i përqendruar në marrjen e vendimeve në dobi të shoqërisë. Këto norma realisht janë të lidhura më shumë me transparencën e qeverisjes së korporatës (Bohinc, 2011:2). Parametrat e disiplinimit të sjelljes të administrimit në Gjermani mund të ndahen në dy kategori të gjera: *mënjanimi i konfliktit të interesit* dhe *ndalimi i konkurrencës*.

6.2.1. Konflikti i interesit

Konfliktet e interesit janë tipike të sistemeve të administrimit me dy nivele, ku këshilli mbikëqyrës është zakonisht vetëm “part-time” dhe anëtarët marrin pjesë dhe në këshilla të tjerë mbikëqyrës (Hopt, 1998 b). Një shembull i mirëfilltë është pjesëmarrja e bankierit të famshëm Germann Josef Abs në rreth 30 këshilla mbikëqyrës (Hopt, 2013:175).

Në aktin për shoqëritë aksionare mungon një përkufizim ligjor i termit “konflikt interesi” (Bohinc, 2011:2). Pavarësisht kësaj, ky institut është trajtuar gjerësisht në doktrinën gjermane. Një pjesë e doktrinës e trajton konfliktin e interesit si një term shumë të gjerë që përfshin çdo gjë ose çdo lidhje apo situatë, që potencialisht mund të ndikojë në vendimmarrjen objektive dhe të paanshme të administratorit të shoqërisë tregtare (De La Rosa & Shopovski, 2013:174).

Si rrjedhojë e këtij trajtimi, konflikti i interesit mund të gjendet kudo, duke sjellë në këtë mënyrë vështirësi në përcaktimin e pasojave ligjore, si p.sh. konfliktet e interesit të bankave (Hopt, 1975:115).

Përcaktimi i pasojave ka rezultuar i vështirë në rastet e konflikteve të interesit të palëve të treta. P.sh. përfaqësuesit e punonjësve në këshillat mbikëqyrës janë përballur me konflikte serioze interesi në rastet e grevave të organizuara kundër shoqërive aksionare, ku këta përfaqësues ishin anëtarë të këshillave mbikëqyrës (Du Plessis, Großfeld, Luttermann, Saenger, Sandrock & Casper, 2012:170). Një rast i tillë ishte kur Frank Bsikrske në cilësinë e kreut të sindikatës VERDI, e cila përfaqësonte punonjësit e të gjitha llojeve të institucioneve financiare, institucioneve që ofrojnë shërbime shëndetësore, shërbime të transportit si dhe media e telekomunikacioni, organizoi në dhjetor të viti 2002 një grevë kundër shoqërisë ajrore Lufthansa. Në atë kohë, vetë Frank Bsikrske ishte dhe zv/kryetar i këshillit të bashkëadministrimit të kësaj shoqërie. Në kushtet e konfliktit të interesit, jo vetëm që nuk dha dorëheqjen nga këshilli (Hopt, 2004:51) por në mbledhjen vjetore të Asamblesë së aksionarëve u riemërua anëtar i të njëjtit këshill, pavarësisht përgjegjësisë për dëmet ekonomike të shkaktuara shoqërisë. Ky veprim ishte i pazakontë për një kulturë strikte si ajo e Gjermanisë (Hopt, 2013:175). Pikërisht, për këtë arsye, pjesa tjetër e doktrinës, e ka trajtuar konfliktin e interesit si një situatë konkrete, kur vendimmarrja objektive dhe e paanshme e administratorit, vihet në rrezik për shkak të interesave personale, familjare, emocioneve, bindjeve politike (të favorshme ose të pafavorshme) apo interesave të tjera të lidhura me persona fizik apo juridik (Bohinc, 2011:2).

Akti për shoqëritë aksionare nuk përmban rregulla në lidhje me konfliktin e interesit si për anëtarët e këshillit të administrimit ashtu dhe për anëtarët e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare. Ky akt përmban vetëm disa dispozita të përgjithshme përsa i përket informimit mbi kandidatët për anëtarë dhe anëtarët e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare (Bohinc, 2011:2).

Pavarësisht mungesës së dispozitave ligjore në aktin gjerman të shoqërive aksionare, KQK përmban rregulla konkrete për parandalimin dhe eliminimin e konfliktit të interesit. Këto rregulla nuk kanë natyrë detyruese por vetëm rekomanduese (Bohinc, 2011:3). Për më tepër, duke qenë se KQK përbëhet nga një set praktikash të mira, nuk parashikon sanksione te drejtpërdrejta për shkelje të këtyre rregullave (Davies, Hopt, Nowak & Van Solinge, 2013:56).

Në bazë të kodit të qeverisjes së korporatave, anëtarët e këshillit të administrimit, gjatë ushtrimit të funksioneve administrative, nuk mund të kërkojnë apo pranojnë pagesa prej palëve të treta ose avantazhe të tjera.³⁴⁰ Çdo anëtar i këshillit të administrimit, në rast konflikt interesi, duhet të njoftojë menjëherë këshillin mbikëqyrës dhe anëtarët e tjerë të këshillit të administrimit.³⁴¹ KQK nuk ka parashikuar se si duhet të veprojë anëtari i këshillit të administrimit pas njoftimit për ekzistencën e konfliktit të interesit.

Në këtë situatë, një pjesë e doktrinës gjermane shprehet se anëtari i këshillit të administrimit duhet të abstenoj nga votimi. Ndërsa pjesa tjetër mban një qëndrim më rigoroz duke vlerësuar se anëtari i këshillit të administrimit nuk duhet të marrë pjesë në mbledhje, pasi pavarësisht abstenimit të tij, mund të influencojë tek anëtarët e tjerë për interesa të tij apo personave të tretë (Du Plessis, Großfeld, Luttermann, Saenger, Sandrock & Casper, 2012:171).

Nëse ndodhemi para kushteve të një konflikti të rëndë interesi, doktrina gjermane propozon si zgjidhje dorëheqjen e administratorit. Nëse administratori nuk jep

³⁴⁰ Neni 4.3.2. i KQK.

³⁴¹ Neni 4.3.4. i KQK. Shih për detaje: Profile of Independent Non-executive or Supervisory Directors. Annex II to Recommendations of 2005 on Non-executive or Supervisory Directors, 2005/162/EC, 15.2.2005, marrë nga: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32005H0162>, (parë më 16 mars 2015), fq. 51–63.

dorëheqjen, atëherë mund të shkarkohet nga këshilli mbikëqyrës apo Asambleja e aksionarëve (Hopt, 2013:189).

Gjithashtu, edhe çdo anëtar i këshillit mbikëqyrës duhet të informojë këshillin mbikëqyrës për çdo konflikt interesi, në veçanti për ato konflikte që mund të rezultojnë nga një konsulencë me klientë, furnitorë apo palë të tjera të treta.³⁴² Në raportin e tij, këshilli mbikëqyrës duhet të informojë Asamblenë e përgjithshme për çdo konflikt interesi të ndodhur së bashku me trajtimin e bërë për eliminimin e tij. Konfliktet materiale të interesit dhe ato të cilat nuk janë thjesht të përkohshme do të çojnë në përfundimin e mandatit si anëtar i këshillit mbikëqyrës.³⁴³ Në rast të një konflikti të veçuar interesi, doktrina gjermane mban qëndrimin se zgjidhja më optimale do të ishte mos pjesëmarrja e anëtarit në mbledhjen e këshillit mbikëqyrës (Hirte, 2007:15).

KQK rekomandon se të gjitha transaksionet midis shoqërisë dhe anëtarëve të këshillit të administrimit apo personave të lidhur me ta duhet të përputhen me standardet e zakonshme të biznesit në sektorin përkatës.³⁴⁴ Gjithashtu, në KQK parashikohet se për kryerjen e transaksioneve të rëndësishme duhet miratimi me shkrim i këshillit mbikëqyrës të shoqërisë.³⁴⁵ KQK nuk ka evidentuar transaksionet e rëndësishme, kështu që i mbetet aksionarëve për t'i përcaktuar konkretisht transaksionet, subjekt miratimi nga këshilli mbikëqyrës i shoqërisë.

Ushtrimi i aktiviteteve të tjera jashtë shoqërisë, kryesisht pjesëmarrja në këshilla të tjera, lejohet vetëm me miratimin e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë.³⁴⁶

Në bazë të KQK, të gjithë anëtarët e këshillit të administrimit dhe anëtarët e këshillit

³⁴² Neni 5.5.2.i KQK.

³⁴³ Po aty, neni 5.5.3.

³⁴⁴ Po aty, neni 4.3.4.

³⁴⁵ Po aty.

³⁴⁶ Neni 4.3.5. i KQK

mbikëqyrës janë të detyruar të veprojnë në interesin më të mirë të shoqërisë. Asnjë anëtar nuk mund të ndjekë interesat personale apo përdorë mundësitë e korporatës për interesa personale (Kumpan,2013:58)³⁴⁷. P.sh. Në vitin 1979, Gjykata e Lartë Federale ngarkoi me përgjegjësi kryetarin e këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare, i cili kishte ushtruar presion tek këshilli i administrimit për të hyrë në një transaksion në favor të një shoqërie të lidhur me të (Davies, Hopt, Nowak & Van Solinge, 2013:326).³⁴⁸

Në praktikë, është e vështirë të kuptohet se kujt mund t'i shërbejë një mundësi e caktuar (Bohinc, 2011:3). Pavarësisht kësaj, administratori që vihet në dijeni të ndonjë mundësie, duhet ta konsiderojë të vlefshme vetëm për shoqërinë, pavarësisht nëse për momentin mund të mos përputhet me aktivitetin ekonomik aktual të shoqërisë. Kjo e fundit mund të jetë e interesuar në ushtrimin dhe të një aktiviteti tjetër ekonomik. Më e vështirë është situata nëse një administrator është një ekspert i fushës dhe ka marrë një ofertë personale nga një palë e tretë për të zhvilluar një ide të re biznesi pasi është larguar nga puna (Hopt, 2013:190).

Në një situatë të tillë, në lidhje me pretendimin e shoqërisë se mundësia i përkiste vetëm shoqërisë, Gjykata e Apelit në Shtutgart është shprehur se administratori nuk mund të bllokohet nga doktrina e mundësisë së shoqërisë për hapjen e biznesit apo shoqërisë së tij, për sa kohë që nuk ka një klauzolë për ndalimin e konkurrencës në kontratën e tij me këtë shoqëri.

Ndërsa, Gjykata e lartë Federale, çmoi se kjo ishte një mundësi që i përkiste shoqërisë, pasi administratorët që janë ekspertë por nuk kanë kapitale të mjaftueshme, e kanë të ndaluar të hapin biznese të tyre pasi ka pasoja negative si për ta ashtu dhe për tregun në

³⁴⁷ Po aty, neni 4.3.3. dhe neni 5.5.1.

³⁴⁸ German Bundesgerichtshof, dt. 21.12.1979, NJW 1980, 1629. Për më tepër komente shih Ulmer P., Aufsichtsratsmandat nd Interessenkollision, NJW 1980, 1603.

përgjithësi.³⁴⁹ Ky vendim solli pasoja negative ekonomike duke e mbajtur administratorin të lidhur me shoqërinë, duke vështirësuar hapjen e bizneseve të reja, si dhe duke tkurrur konkurrencën dhe risitë (Davies, Hopt, Nowak, Van Solinge , 2013:57).

KQK rekomandon se në rast se administratorët kanë konflikt interesi, vendimet për administrimin duhet të merren ekskluzivisht nga anëtarë të pavarur apo këshilli mbikëqyrës me shumicë anëtarësh të pavarur.³⁵⁰

6.2.2. Ndalimi i konkurrencës

Bazuar në aktin për shoqëritë aksionare, anëtarët e këshillit të administrimit të shoqërisë administrojnë aktivitetin e shoqërisë dhe e kanë të ndaluar konkurrencën me aktivitetin e shoqërisë apo përfitimin nga mundësitë e shoqërisë (Bohinc, 2011:4).

Gjithashtu, edhe KQK parashikon se anëtarët e këshillit të administrimit gjatë ushtrimit të funksionit të administrimit janë subjekte të detyrimit të ndalimit të konkurrencës.³⁵¹

Çdo detyrim shtesë për ndalimin e konkurrencës që shkon përtej detyrimit ligjor duhet të përcaktohet në kontratën e administratorit me shoqërinë.³⁵² Transaksionet midis anëtarit të këshillit të administrimit dhe shoqërisë nuk aprovohen as nga administratori

³⁴⁹ Bundesgerichtshof, dt. 23.09.1985. NJW 1986, 585.

³⁵⁰ Kodet e qeverisjes së korporatave edhe në vendet e tjera të BE rekomandojnë që shumica e anëtarëve të këshillit të administrimit apo këshillit mbikëqyrës të jenë të pavarur, p.sh. të lirë nga çdo konflikt material interesi. Anëtarë të pavarur (të pa interesuar) janë anëtarë që nuk kanë influencë në vlerësimin e tyre profesional, të paanshëm në vendmarrje gjatë ushtrimit të funksionit si administrator. Drejtorët janë konsideruar të varur (të interesuar) nëse kanë një marrëdhënie biznesi ose nëse janë personalisht në një mënyrë apo tjetër në lidhje të ngushtë me shoqërinë apo administrimin. Shih Commission Recommendation, dt. 15.02.2005, On the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of the (supervisory) board (2005/162/EC), OJ L 25.02.2005, fq.51.

³⁵¹ Neni 4.3.1 i KQK.

³⁵² Po aty.

dhe as nga këshillit i administrimit por vetëm nga këshilli mbikëqyrës i shoqërisë aksionare.³⁵³

Në aktin për shoqëritë aksionare parashikohet se, në mungesë të miratimit të këshillit mbikëqyrës, anëtarët e këshillit nuk mund të lidhin kontrata apo të hyjnë në marrëdhënie të tjera për llogari të vetë apo të palëve të treta.³⁵⁴ Gjithashtu, në mungesë të miratimit të këshillit mbikëqyrës, anëtarët e këshillit të administrimit nuk mund të jenë anëtarë të këshillit të administrimit, administratorë apo aksionarë të një shoqëri tjetër.³⁵⁵ Miratimi i këshillit mbikëqyrës mund të jepet vetëm për marrëdhënie apo transaksione të caktuara tregtare, shoqëri tregtare specifike apo lloje të caktuara transaksionesh.³⁵⁶

Nëse një anëtar i këshillit të administrimit e shkel këtë detyrim, shoqëria mund të ngrejë një padi për shpërblimin e dëmit të shkaktuar shoqërisë.³⁵⁷ Si alternativë e ngritjes së padisë, shoqëria mund të kërkojë t'i trajtojë transaksionet e kryera për llogari të tij si transaksione për llogari të shoqërisë dhe t'i transferojë shoqërisë të gjitha përfitimet që ka marrë nga kryerja e transaksioneve për llogari të personave të tretë.³⁵⁸

Padia për ushtrimin e të drejtave të shoqërisë mund të ngrihet brenda tre muajve nga data e marrjes dijeni të anëtarëve të këshillit të administrimit apo të këshillit mbikëqyrës për shkeljen e kryer.³⁵⁹ Në mungesë të kësaj dijenie, si rezultat i neglizhencës së rëndë, afati i parashkrimit do të jetë pesë vjet nga momenti i ngritjes së pretendimeve përkatëse.³⁶⁰

³⁵³ Shih Duties and responsibilities of directors, CMS Law/Tax, shtator 2012, marrë nga: www.cms-vep.com/.../CMS_Duties_Resposibilities_Directors_f.pdf, (parë më 23 janar 2015), fq 43.

³⁵⁴ Neni 88 pika 1 e ASHA.

³⁵⁵ Po aty.

³⁵⁶ Po aty.

³⁵⁷ Po aty, neni 88 pika 2.

³⁵⁸ Po aty.

³⁵⁹ Po aty, neni 88 pika 3.

³⁶⁰ Po aty.

Një tjetër dispozitë detyruese e aktit për shoqëritë aksionare, i referohet kredive për anëtarët e këshillit të administrimit. Shoqëria mund të japë kredi anëtarëve të këshillit të administrimit vetëm me aprovimin me shkrim të këshillit mbikëqyrës. Ky miratim autorizon vetëm kreditë për transaksione të caktuara.³⁶¹ Gjithashtu, shoqëria kontrolluese mund t'i japë kredi anëtarëve të këshillit të administrimit të shoqërisë së kontrolluar vetëm me miratimin me shkrim të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë kontrolluese.³⁶² Një shoqëri kontrolluese mund t'i japë kredi përfaqësuesve ligjorë apo administratorëve të shoqërisë së kontrolluar vetëm me miratimin e këshillit mbikëqyrës. Ndërsa, një shoqëri e kontrolluar mund të japë kredi përfaqësuesve ligjore apo administratorëve të shoqërisë kontrolluese vetëm me miratimin me shkrim të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë kontrolluese.³⁶³

Shoqëria aksionare mund të japë kredi bashkëshortit, fëmijës së mitur të anëtarit të këshillit të administrimit apo ndonjë përfaqësuesi tjetër ligjorë. Për më tepër, kjo dispozitë do të aplikohet për çdo palë të tretë që vepron për llogari të çdo personi të tillë apo për llogari të një anëtari të këshillit të administrimit.³⁶⁴ Shoqëria nuk do t'i japë kredi shoqërisë tjetër me qëllim pagimin e mallrave të furnizuara nga shoqëria.³⁶⁵ Çdo kredi e dhënë në shkelje me dispozitën ligjore, do të kthehet menjëherë, pavarësisht marrëveshjeve të bëra, përveç kur këshilli mbikëqyrës i shoqërisë ka dhënë miratimin.³⁶⁶ Referuar sa më sipër, rezulton se ligjvënësi gjerman nuk është fokusuar në rregullimin e konfliktit të interesit dhe ndalimit të konkurrencës, por në garantimin e pavarësisë së anëtarëve të këshillit mbikëqyrës gjatë dhënies së miratimit për veprimet e anëtarëve të

³⁶¹ Po aty, neni 89 pika 1.

³⁶² Po aty.

³⁶³ Po aty.

³⁶⁴ Po aty, neni 89 pika 3.

³⁶⁵ Po aty, neni 89 pika 4.

³⁶⁶ Po aty, neni 89 pika 5.

këshillit të administrimit. Si rrjedhojë, duket se ligjvënësi gjerman ka dështuar në përcaktimin e normave për rregullimin e konfliktit të interesit dhe ndalimit të konkurrencës, duke i kushtuar më shumë rëndësi miratimit të veprimeve të administratorit nga këshillit mbikëqyrës, shumica e anëtarëve të së cilit duhet të jenë të pavarur (Baums & Scott, 2005:7-8).

6.3. Parametrat e disiplinimit të sjelljes së drejtorit të korporatës në SHBA

Administrimi i aktivitetit të korporatës është preokupimi i përditshëm i drejtorëve të korporatës (Welch & Turezyn, 2005:89). Ashtu siç shprehet edhe Gjykata e Lartë e Delaware në çështjen *Paramount*, "*në rrethana normale, as gjykata as aksionerët nuk duhet të ndërhyjnë në vendimet administrative të drejtorëve.*"³⁶⁷.

Por, duke qenë një lojtar i pavarur brenda kompanisë, drejtori mund të ketë edhe interesa personale. Transaksionet midis një drejtori me interesa personale dhe korporatës përbën gjithmonë një rrezik potencial për vetë korporatën (Drexler, Black, Sparks & Gilchrist, 2010:14-15).

Pavarësisht rrezikut, praktika gjyqësore mban qëndrimin se çdo mosmarrëveshje duhet të gjykohet në mënyrë të pavarur, duke marrë parasysh rrethanat e veçanta të rastit specifik. Megjithatë, doktrina amerikane shprehet se konceptet e krijuara nga praktika gjyqësore mund të përdoren vetëm si një udhëzues i përgjithshëm (Drexler, Black, Sparks & Gilchrist, 2010:14-15).

Parametrat e disiplinimit të sjelljes së drejtorëve në SHBA mund të ndahen në dy kategori të gjera: *mënjanimi i konfliktit të interesit dhe ndalimi i konkurrencës*.

³⁶⁷ *Paramount Communications Inc. vs. QVC Network*, Del. 637 A.2d 34, dt.04.02.1994, marrë nga: <http://international.westlaw.com/find/default.wl?sp=intbucrs000&rp=%2ffind%2fdefault.wl&sv=Split&rs=WLIN11.04&cite=637+A.2d+34&fn=top&mt=114&vr=2.0&findjuris=00001>, (parë më 30 maj 2015).

6.3.1. Konflikti i interesit

Në shumicën e shteteve amerikane, konflikti i interesit përcaktohet në kushtet e një *"transaksioni midis një korporate dhe një ose më shumë drejtorëve apo të një organizate në të cilën një ose më shumë prej drejtorëve të saj kanë një interes financiar"* (Baums & Scott, 2005:4).³⁶⁸ Akti mbi Modelin Korporativ të Biznesit (AMKB) gjithashtu përmban dispozita për transaksionet në konflikt interesi (Baums & Scott, 2005:4). Sipas këtij Akti, një transaksion në konflikt interesi, është një transaksion i kryer ose që propozohet të kryhet nga korporata ose një ent i kontrolluar nga korporata ku drejtori ose një person i lidhur është palë ose ka një interes material financiar.³⁶⁹

Në çështjen Cede & Co kundër Technicolor Inc., Gjykata Civile dhe Gjykata e Lartë e Delaware u përpoqën të përcaktonin "materialitetin" e interesave të drejtorëve (Welch & Turezyn, 2005:108). Nëse interesi duket "material", drejtori do të privohet nga mbrojtja e parimit të gjykimit të biznesit. Doktrina amerikane shprehet se personi që ka dhënë miratimin për këtë transaksion, nuk mund t'i drejtohet gjykatës për kundërshtimin e këtij transaksioni. Si rrjedhojë, paditësit përpara kundërshtimit të një veprimi të drejtorëve duhet të plotësojnë vetë disa kriterë (Drexler, Black, Sparks & Gilchrist, 2010:11-15).

Bazuar në AMKB, transaksionet në konflikt interesi nuk do të jenë subjekt i rishikimit gjyqësor për paanshmëri (Welch & Turezyn, 2005:111). Nocioni i paanshmërisë përfshin përgjegjësinë e drejtorëve në kryerjen e transaksioneve, të cilat përveç çmimit të volitshëm, janë tërësisht në dobi të korporatës.³⁷⁰ Në disa juridiksione në SHBA,

³⁶⁸ Neni 144 i AMKB.

³⁶⁹ Po aty, neni 8.60.4. përcakton se interesi material financiar në një transaksion nënkupton interesin financiar, i cili pritët të dëmtojë objektivitetin e gjykimit të drejtorit të saj kur vendos mbi autorizimin e një transaksioni.

³⁷⁰ Neni 8.60.4 i AMKB.

paanshmëria në një transaksion nuk ka nevojë të provohet apo vërtetohet nëse është dhënë miratimi formal nga drejtorët e paiteresuar apo aksionarët e korporatës (Colley, 2003:58). Këto juridiksione nuk i kanë kushtuar vëmendje faktit nëse miratimi do të jepet nga aksionari mazhoritar apo aksionarët në minorancë. Por nëse ndodhemi përpara një transaksioni me një palë kontrolluese, atëherë shqyrtimi i kushteve të marrëveshjes nga një monitorues gjyqësor i jashtëm dhe i pavarur është e vetmja mbrojtje e interesave të aksionarëve në minorancë (Drexler, Black, Sparks & Gilchrist, 2010:15-17). Defektet e këtij rregulli ligjor lënë hapësirë të konsiderueshme për personat kontrollues të manipulojnë proceset e miratimit formal për interesat e tyre.

Në këto rrethana, është e nevojshme hartimi i një norme më të qartë për këto lloj transaksionesh, duke u fokusuar më tepër tek personat që posedojnë fuqinë e kontrollit të korporatës se sa tek personat që kanë thjeshtë një pozicion menaxherial (Baums & Scott, 2005:4). Gjithashtu, kjo normë duhet të sigurojë një mbrojtje, e cila nuk bazohet tek procesi i miratimit formal por tek paanshmëria e transaksioneve. Qasja ndaj veprimeve me vetveten nuk ka qenë shumë fleksibël në SHBA. Veprimet me vetveten konsideroheshin automatikisht të pavlefshme (Hamilton, 2000:468).

Doktrina amerikane ka mbajtur qëndrimin se ky rregull “bardhë e zi” do të pengonte zhvillimin normal të aktivitetit tregtar të korporatës (Clarke, 2007:107). Këto veprime nuk ishte e nevojshme të deklaroheshin të pavlefshme, nëse ishin në dobi dhe interes të korporatës. Për shembull, ngurrimi i bankave dhe institucioneve të tjera financiare në investimin e projekteve të ndryshme të një korporate, detyroi drejtorët të merrnin vendime për ti akorduar kredi korporatës (Clarke, 2007:107). Një marrëveshje e tillë do të konsiderohej në interesin më të mirë të korporatës dhe nuk do ti nënshtrohej

shqyrtimit gjyqësor. Referuar këtyre arsyeve edhe qasja në favor të transaksioneve të tilla ndryshoi (Hamilton, 2000:468).

Ligjvënësi amerikan specifikoi metodat, në bazë të së cilave transaksionet midis një drejtori dhe korporatës mund të "pastrohen" nga dyshimi për ekzistencën e një interesi personal material (Hill & Painter, 2011:1652). Në shtetin Delaware, këto tri metoda janë parashikuar në seksionin 144 të ligjit për korporatat.

Me anë të metodës së parë, transaksioni do të konsiderohet i vlefshëm nëse anëtarët e painteresuar dhe të pavarur të këshillit japin miratimin për transaksionin konfliktual. Në bazë të metodës së dytë, transaksioni konfliktual do të konsiderohet i vlefshëm nëse aksionarët e painteresuar japin miratimin për këtë transaksion.

Ndërsa metoda e tretë lidhet me të paditurin, i cili duhet të provoj se transaksioni ishte krejtësisht i drejtë për ta konsideruar si të vlefshëm. Sipas kësaj metode nuk duhet demonstruar vetëm që shoqëria ndoqi një procedurë të drejtë por edhe që transaksioni përmbante në thelb kushte të drejta (Hill & Painter, 2011:1652). Në rast aplikimi të një prej metodave të mësipërme, drejtori nuk do të ngarkohet me përgjegjësi për shkelje. Për sa më sipër, transaksionet me vetveten nuk janë plotësisht të ndaluara nëse përdoret një nga metodat e lartpërmendura (Clarke, 2007:107).

Por edhe aplikimi i këtyre metodave shoqërohet me probleme të shumta, të cilat janë të lidhura me dështimin për të bërë dallimin midis abuzimit të kontrollit dhe shpërdorimit të besimit (Hamilton, 2000:474). Rregullat e ligjit mbi korporatat në Delaware mbulojnë transaksionet mes korporatës dhe një drejtori (të jashtëm), i cili në asnjë mënyrë nuk kontrollon vendimin e këshillit të drejtorëve apo menaxhimit të korporatës. Problemi, në të tilla raste, qëndron në masën e mbështetjes që u jepet personave që kanë një interes

dhe që nuk kanë njoftuar kryetarin e këshillit të drejtorëve dhe vetë këshillin e drejtorëve, kur këta marrin vendimin e tyre (Welch & Turezyn, 2005:117).

Dispozitat e ligjit mbi korporatat në Delaware nuk rregullojnë transaksionet me një palë kontrolluese,³⁷¹ e cila nuk është anëtare e këshillit të drejtorëve. Gjykatat amerikane janë përpjekur për të mbushur këtë boshllëk legjislativ duke e trajtuar një aksioner kontrollues si një person “të besuar”.

Gjithashtu, gjykatat shprehen se drejtori konsiderohet si i "painteresuar" nëse nuk ka asnjë përfitim të drejtpërdrejtë financiar nga transaksioni, pavarësisht nga shkalla e kontrollit mbi zgjedhjen e tyre dhe prania e vazhdueshme në këshill, e ushtruar nga pala që përfiton prej saj. Por termi i "painteresuar" nuk është njëlloj me termin "i pavarur". Si rrjedhojë, miratimi që kërkohet nuk garanton siguri gjatë negocimit të një marrëveshje (Baums & Scott, 2005:5).

Çdo vendim i marrë nga një anëtar i këshillit të drejtorëve mund të reflektojë një konflikt interesi. Pikërisht për këtë arsye, është ushtruar presion ndaj gjykatave për të shqyrtuar vendimet e biznesit (Hill & Painter, 2011:1652). Por në të vërtetë, në rast konflikt interesi, gjykatat kanë respektuar gjykimin e biznesit në vendimet e drejtorëve të korporatës. Konkretisht, gjykatat në shtetin Delaware kanë kufizuar shqyrtimin gjyqësor të transaksioneve që përfshijnë anëtarët e këshillit të drejtorëve duke respektuar parimin e gjykimit të biznesit nëse shumica e drejtorëve të painteresuar ka dhënë miratimin për këto transaksione (Gevurtz, 2007:3).

Në çështjen Disney³⁷² aksionarët kundërshtuan vendimin e këshillit të korporatës Disney për punësimin e një miku të drejtorit të përgjithshëm. Aksionarët pretenduan se këshilli

³⁷¹ Mund të jetë shoqëria mëmë ose aksionari mazhoritar.

³⁷² In re Walt Disney co, Derivative Litigation 906 A.2d 27, Delaware, 2006.

ishite influencuar nga drejtori i përgjithshëm Z. Michael Eisner (Hill & Painter, 2011:1654). Ndërsa, Gjykata vlerësoi se shumica e këshillit të drejtorëve - duke përfshirë edhe drejtorin e shkollës fillore të fëmijëve të Z.Eisner nuk ishin influencuar nga Z. Eisner (Gevurtz, 2007:4).

Pavarësisht konstatimeve të gjykatës se këshilli i korporatës Disney kishte përmbushur standardin ligjor të pavarësisë, konsensusi i përgjithshëm ishte se këshilli i drejtorëve nuk ishte i pavarur (Hill & Painter, 2011:1654).³⁷³ Në të vërtetë, Gjykata e Delaware respektoi vendimin e këshillit të drejtorëve pavarësisht konstatimit se marrëdhëniet personale mund të kishin ndikuar në marrjen e vendimit përkatës (Hill & Meconnell, 2007:843-845)³⁷⁴.

Ndërsa në çështjen *Steam kundër Stewart*, Gjykata e Lartë e Delaware-it rrëzoi padinë e ngritur nga aksionari, i cili pretendonte se anëtari i këshillit të drejtorëve Znj. Martha Stewart kishte shkelur detyrimet ndaj korporatës dhe se shumica e anëtarëve të këshillit ishin influencuar nga e paditura dhe nuk mund të ngrinin padi kundër saj (Gevurtz, 2007:5).

Gjykata e Lartë e Delaware-it vendosi të rrëzonte padinë me argumentin se vetëm këshilli i drejtorëve të korporatës mund t'i drejtohej gjykatës me padi dhe se aksionarët duhet të kishin më shumë besim te drejtorët e këshillit (Gevurtz, 2007:5).

Në pesëmbëdhjetë vitet e fundit, si doktrina ashtu dhe jurisprudenca amerikane kanë vënë theksin tek këshillat e pavarur, me shpresën se këto këshilla do të jenë vëzhgues më të mirë (Hill & Painter, 2011:1637). Gjithashtu, pavarësia e këshillit nuk duhet përcaktuar duke iu referuar disa marrëdhënieve si afërsia farefisnore e ngushtë ose një

³⁷³ Po aty.

³⁷⁴ Po aty.

partneritet biznesi apo lidhje kontraktuale por duhet të ekzistojë në thelb (Hill & O'Hara, 2006:1717,1781).

6.3.2. Ndalimi i konkurrencës.

Drejtorët e korporatave e kanë të ndaluar konkurrencën me aktivitetin e korporatës apo përfitimin nga mundësitë e saj. Në doktrinën amerikane ekzistojnë qasje të ndryshme në lidhje me këtë kufizim.

Një pjesë e doktrinës shprehet se juridiksione të ndryshme kanë vështirësi në përcaktimin e përvetësimit të mundësive të korporatës dhe konkurrencës me të (Hill & Painter, 2011:1637; Gevurtz, 2010:382-407). Një pjesë tjetër mban qëndrimin se nuk ekzistojnë vështirësi të tilla dhe se ligjvënësi në këto juridiksione e ka të lehtë përcaktimin e parametrave, kur interesi i një drejtori i kundërvihet interesit të korporatës.

Ndërsa pjesa tjetër e doktrinës, gjen si zgjidhje të këtyre vështirësive, informimin dhe miratimin e transaksioneve të drejtorëve të korporatës nga palët e painedresuara (Hill & Painter, 2011:1652-1653).

Praktika gjyqësore e Delaware ka zhvilluar disa rregulla për ndalimin e përfitimit të mundësive të korporatës, të cilat mbrojnë aksionarët e korporatave dhe vetë korporatat (Tsertsvadze, 2012:28). Në përgjithësi, një drejtor mund të përfitojë nga mundësitë e korporatës, nëse korporata pasi është vënë në dijeni të këtyre mundësive të biznesit, ka refuzuar t'i përdori ato. Në çështjen Guth kundër Loft Inc.,³⁷⁵ Gjykata e lartë e Delaware shprehet se doktrina e mundësive të korporatave është një reflektim i detyrimit të

³⁷⁵ Guth vs. Loft Inc., 5A 2d. 503, Delaware, dt.11.04.1939, marrë nga: http://international.westlaw.com/find/default.wl?sp=intbucrs000&rp=%2ffind%2fdefault.wl&sv=Split&rs=WLIN11.04&cite=5+A.2d.+503%2c&fn=_top&mt=314&vr=2.0&findjuris=0000, (parë më 04 prill 2015).

besnikërisë të drejtorëve ndaj korporatës. Në këto kushte, drejtori nuk mund të përdorë mundësitë e korporatës për përfitime personale, në rast se drejtori ka dijeni se korporata ka kapacitetet e mjaftueshme financiare për të përfituar këto mundësi në dobi të saj (Jugeli, 2010:171).

Nëse Gjykata vlerëson se mundësia i përkiste korporatës, drejtori përfitues duhet t'i transferojë korporatës të gjitha përfitimet që ka marrë nga shfrytëzimi i këtyre mundësive për interesa personale.³⁷⁶ Referuar doktrinës së mundësisë së korporatës, drejtorët janë të detyruar të veprojnë në interesin më të mirë të shoqërisë. Drejtorët që vihen në dijeni të ndonjë mundësie nuk duhet ta konsiderojnë atë të vlefshme për interesa personale por vetëm për korporatën. Asnjë anëtar nuk mund të ndjekë interesat personale apo përdorë mundësitë e korporatës për interesa personale.³⁷⁷

Megjithatë, ky detyrim i drejtorëve nuk është absolut. Për shembull, drejtori i korporatës mund ta shfrytëzojë mundësinë e biznesit që i ofrohet për interesa personale, nëse, mundësia nuk është thelbësore dhe në interes të korporatës, nisur nga fusha e aktivitetit të saj.³⁷⁸

Një nga rastet më të vështira ku u përfshinë dy interesa konkurruese ishte bashkimi i orkestruar nga qeveria i korporatës Merrill Lynch dhe Bankës së Amerikës në vitin 2008 (Hill & Painter, 2011:1659).³⁷⁹ Marrëveshja nuk rezultoi fitimprurëse për aksionerët e Bankës së Amerikës,³⁸⁰ pasi administrimi i bankës dukej qartë se kishte keqinterpretuar

³⁷⁶ Po aty.

³⁷⁷ Po aty.

³⁷⁸ Po aty.

³⁷⁹ Për një përshkrim të ngjarjeve që çuan drejt bashkimit të korporatave shih Letter from Andrew Cuomo, Attorney Ge., N.Y., to Senator Christopher Dodd, Chairman, Senate Comm. On Banking, Housing & Urban Affairs, 23 prill 2009, marrë nga: <http://online.wsj.com/public/resources/documents/BofAmergLetter-Cuomo4232009.pdf>, (parë më 10 prill 2015), fq.2-4.

³⁸⁰ Po aty, fq.1-2.

faktet mbi situatën financiare të Merrill tek aksionerët e saj.³⁸¹ Departamenti i Thesarit të shtetit ushtroi presion të jashtëzakonshëm mbi administrimin e Bankës me qëllim mbylljen me çdo kusht të marrëveshjes së bashkimit.³⁸²

Ndërsa, aksionerët e Bankës së Amerikës ishin të interesuar për vlerën e investimit, nga njëra anë, dhe për ruajtjen e besimit në sistemin financiar në vend, nga ana tjetër. Komisioni i Tregtimit dhe Këmbimit të Titujve (KTKT) ngriti një padi për shpërblim dëmi kundër këshillit të drejtorëve të Bankës së Amerikës, në lidhje me vendimin e marrë (Hill & Painter, 2011:1660).³⁸³ Ky konflikt gjyqësor u zgjidh me marrëveshje të palëve, në bazë të së cilës këshilli i drejtorëve dëmshpërbleu aksionarët me shumën prej 150.000.000 dollarë. (Story, 2010: 3).

Duke iu referuar rastit të mësipërm, doktrina amerikane është shprehur se anëtarët e këshillit të drejtorëve shpesh ndodhen në pozitë të vështirë në marrjen e vendimeve për shkak të influencës së lidhjeve personale apo profesionale me palë të treta. Gjithashtu, këto vendime, pavarësisht influencës, nuk kanë vënë gjithmonë në rrezik interesat legjitime të korporatave (Kaal & Painter, 2010:1459).

Në shumicën e rasteve, kjo ka sjellë vështirësi në dallimin midis vendimeve të këshillave të drejtorëve që në dukje favorizojnë interesa të ligjshme por që në të vërtetë nuk favorizojnë interesa të ligjshme dhe e kundërta.

Pavarësisht këtyre vështirësive, rregulli i përgjithshëm në SHBA është respekti ndaj gjykimit të biznesit të këshillit të drejtorëve, përveç nëse ekziston një konflikt i qartë, një shfaqje keqbesimi, apo në disa raste - mungesa e njoftimit apo bërja me dije e informacionit përkatës si p.sh. në rastin e bankës së Amerikës (Hill & Painter,

³⁸¹ Po aty, fq.2-4.

³⁸² Po aty.

³⁸³ SEC vs.Bank of Am.Corp., Nos.09 Civ.6829, 10 Civ.0215 (S.D.N.Y.12 janar 2010).

2010:1637). Si rrjedhojë e respektit ndaj gjykimit të drejtorëve, vendimet e këshillit të drejtorëve që do të kundërshtohen, në shumicën e rasteve do të mbeten në fuqi dhe do të konsiderohen të drejta (Kaal & Painter, 2010:1461).

KAPITULLI VII: Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare

Analiza e sistemit të shpërblimeve të përfaqësuesve të shoqërive aksionare përbën një nga elementët kryesorë të diskutimit mbi qeverisjen e brendshme të shoqërive aksionare. Që prej fillimit të krizës financiare globale në vitin 2008, përcaktimi i shpërblimeve të anëtarëve të këshillit të administrimit dhe veçanërisht të administratorit u kthye në një çështje debati të nxehtë, nisur nga shpërblimet astronomike të CEO-ve³⁸⁴ dhe mungesa e një raporti të drejtë midis këtyre shpërblimeve dhe situatës financiare të shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:198). Shpërblimi është produkt i një sërë faktorëve ndikues si niveli i përqendrimit të pronësisë, modeli i qeverisjes së shoqërisë tregtare, kultura politike dhe niveli kulturor i shoqërive të vendeve të ndryshme në perceptimin e konceptit të shpërblimit (Haid & Yurtoğlu, 2005:4-9). Një sistem i përshtatshëm shpërblimi është një mekanizëm i rëndësishëm për miradministrimin e shoqërisë tregtare (Malltezi, 2011:198).

Lidhja e shpërblimit të administratorëve me fitimet e shoqërisë ndihmon në përputhjen e interesave të administratorëve me interesat e aksionarëve dhe, për rrjedhojë, zvogëlon konfliktin i përfaqësuar – përfaqësues (*principal - agent*) si pasojë e ndarjes që ekziston ndërmjet pronësisë dhe kontrollit të shoqërisë (Bebchuk & Fried, 2003: 71-92).

Debati akademik ka qenë gjithmonë i ndarë në përcaktimin nëse problematikat e shpërblimit ishin ekstreme apo ato thjeshtë reflektonin një problem sistematik në

³⁸⁴ CEO - chief executive officer, kryen rolin e kryetarit të këshillit dhe administratorit kryesor në shumë vende ku legjislacioni aplikon sistemin e qeverisjes me një nivel.

qeverisjen e korporatave. Edhe natyra e këtij debati ka qenë e një karakteri të ndryshëm në varësi të sistemit juridik në shtetin përkatës (Bebchuk & Fried, 2002: 751-846).³⁸⁵

Në këtë kapitull do të analizohen faktorët që kanë ndikuar në përcaktimin e shpërblimit, kuadri ligjor, reformat, si dhe praktika gjyqësore në juridiksionet, objekt krahasimi. Gjithashtu, një vëmendje e veçantë do t'i kushtohet nivelit të “përshtatshmërisë” së shpërblimit të administratorëve apo anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare. Duke qenë se trajtimet doktrinale janë më të shumta pas viteve 2000, periudha e trajtimit në këtë kapitull do të jetë pikërisht vitet 2000-2014.

7.1. Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare në Shqipëri

Rregullimi juridik i shpërblimit të administratorit në Shqipëri daton në fillimet e ekonomisë së tregut, rreth 25 vite më parë. Duke qenë një koncept i ri, mungojnë trajtimet doktrinale dhe debatet në nivel akademik në lidhje me shpërblimin e administratorëve në shoqëritë tregtare. Gjithashtu, nuk ka informacione mbi trendet dhe faktorët që kanë ndikuar në nivelin e shpërblimeve të administratorëve në shoqëritë tregtare.

Si rrjedhojë e këtyre vakumeve, vështirësohet apo bëhet e pamundur identifikimi dhe raporti midis performancës së administratorit dhe masës së shpërblimit, si dhe midis madhësisë së aktivitetit ekonomik, performancës së shoqërisë dhe masës së shpërblimit. Një nga arsyet e mungesës së debatit akademik lidhet me faktin se niveli i shpërblimeve të administratorëve në Shqipëri është i pakonsiderueshëm me nivelin e shpërblimeve të

³⁸⁵ Për më shumë detaje shih Bebchuk L., & Fried J., *Pay Without Performance. The Unfulfilled Promise of Executive Compensation*, Harvard University Press, Cambridge, 2004. Gjithashtu shih Core J., Guay W., & Randall Th. “*Is US CEO Compensation Inefficient Pay Without Performance*”, 103 Mich L Rev 1142, 2005.

administratorëve në Gjermani dhe SH.B.A.. Gjithashtu mungojnë interpretimet dhe praktika gjyqësore në lidhje me këtë aspekt. Referencat e vetme mbi shpërblimin e administratorëve mbeten dispozitat e LSHT dhe kodit të drejtimit të brendshëm (KDB),³⁸⁶ të cilat do të trajtohen në këtë kapitull.

Vlen për tu theksuar se KDB synon ndërtimin e një kuadri të praktikave më të mira. Ky kod nuk përbën një rregullore detyruese por një legjislacion fakultativ, në bazë të së cilit shoqëritë do të duhet të raportojnë nëse e zbatojnë apo të shpjegojnë përse nuk e zbatojnë (*parimi "zbato ose shpjego"*).³⁸⁷ Rregullimi ligjor për shpërblimin e administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare zbatohet *mutatis mutandis* dhe për anëtarët e këshillit mbikëqyrës të këtyre shoqërive.

7.1.1. Rregullimi ligjor i shpërblimit të administratorëve në Shqipëri

Ligji nr. 7638, datë 19. 11. 1992 "Për shoqëritë tregtare" përmbante vetëm tre dispozita në lidhje me shpërblimin. Ky ligj nuk përcaktonte mënyrën dhe masën e shpërblimit të secilit anëtar të drejtorisë,³⁸⁸ por e linte në diskrecion të shoqërisë anonime.³⁸⁹ Pikërisht në aktin e emërimit të anëtarit të drejtorisë do të pasqyroheshin mënyra dhe masa e shpërblimit të anëtarëve të drejtorisë.³⁹⁰ Ndërsa, në lidhje me anëtarët e këshillit mbikëqyrës, pavarësisht dispozitave statutores apo vendimeve të mëparshme, Asambleja do të përcaktonte një shumë vjetore fikse, e cila do të përballohej nga llogaria e shoqërisë, si shpërblim për pjesëmarrjen në këshillin mbikëqyrës. Përveç kësaj shume,

³⁸⁶ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit "Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri", marrë nga <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015).

³⁸⁷ Po aty, fq.3-5.

³⁸⁸ Anëtar i drejtorisë përputhet me rolin e anëtarit të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare.

³⁸⁹ Shoqëria anonime përputhet me shoqërinë aksionare sipas ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, "Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare", i ndryshuar.

³⁹⁰ Neni 100 i ligjit nr. 7638, datë 19. 11. 1992 "Për shoqëritë tregtare".

këshilli mbikëqyrës përcaktonte shpërblime të jashtëzakonshme për shërbimet apo detyrat që u besoheshin anëtarëve të këshillave mbikëqyrës.³⁹¹ Anëtarët e këshillit mbikëqyrës, me përjashtim të atyre që zgjidheshin nga të punësuarit nuk mund të merrnin prej shoqërisë asnjë shpërblim tjetër të përhershëm.³⁹²

Ligji Nr.9901, date 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i cili shfuqizoi ligjin e lartpërmendur, i jep këshillit të administrimit të shoqërisë aksionare kompetencën për të hartuar politikat dhe skemën e shpërblimeve.³⁹³ Gjithashtu, si parakusht për lidhjen reale të kontratës nga ana e administratorëve të tjerë, këshilli i administrimit kërkon vetëm miratimin e brendshëm të Asamblesë së përgjithshme (Bachner, Schuster & Winner, 2009:113). Ashtu si në Gjermani, KDB rekomandon se këshilli i administrimit duhet të përgatisë politikën e shpërblimeve të shoqëruar me procedurën transparente të zbatimit të saj, duke specifikuar qartë treguesit e krahasimit dhe kriteret e matjes të rezultateve të punës, të cilat janë të lidhura me procesin e shpërblimit dhe nivelin e dhënies së informacionit mbi shpërblimin.³⁹⁴ Me qëllim vënien nën presion të këshillit të administrimit, ligjvënësi shqiptar ka parashikuar miratimin e politikave dhe skemën e shpërblimeve nga Asambleja e përgjithshme, por pa evidentuar dokumentacionin konkret që duhej të paraqitet nga këshilli i administrimit (Malltezi, 2011:197). Personat që kanë konflikt interesi, si p.sh., anëtarë

³⁹¹ Po aty, neni 119.

³⁹² Po aty, neni 121.

³⁹³ Shih nenin 160 të ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

³⁹⁴ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga:

<http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.12.

të këshillit ose të afërm të tyre që janë aksionarë, nuk mund të marrin pjesë në këtë votim.³⁹⁵

Ligjvënësi ka bërë dallimin ndërmjet shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit dhe shpërblimit të administratorit por pa përcaktuar strukturën apo nivelet konkrete. Shpërblimi i administratorëve është zakonisht më i madh se shpërblimi i anëtarëve të këshillit, por duhet të ketë një raport të drejtë me të (Malltezi, 2011,198). KDB rekomandon se këshilli i administrimit në përcaktimin e strukturës së shpërblimit të tyre duhet të reflektojë dallimin midis këtyre roleve. Administratorët janë në marrëdhënie pune me kohë të plotë pranë shoqërisë dhe janë përgjegjës për veprimtarinë operative të saj.

Ndërsa, në dallim nga administratorët, anëtarët jo administratorë të këshillit janë “*ofiçarë*” dhe nuk janë punëmarrës në shoqëri pasi i kushtojnë kohë të pjesshme shoqërisë.³⁹⁶ Pikërisht, niveli i pagës për anëtarët jo administratorë të këshillit duhet të reflektojë kohën e përkushtuar dhe përgjegjësinë e rolit.³⁹⁷ Elementët e shpërblimit monetar, përbëhen nga elementët fikse dhe të ndryshueshëm Në përputhje me rekomandimin e Komisionit Europian të vitit 2004,³⁹⁸ KDB përcakton se këta elementë duhet të mbështeten në një vlerësim shumëvjeçar nga ana e këshillit të administrimit si

³⁹⁵ Shih nenin 13 të ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

³⁹⁶ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.12.

³⁹⁷ Po aty.

³⁹⁸ European Commission Recommendation (2004/913/EC), dt. 14.12. 2004, Fostering an appropriate regime for the remuneration of directors of listed companies, 2004 OJ L 385/55, marrë nga: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:385:0055:0059:EN:PDF>, (parë më 05 maj 2015).

të zhvillimeve pozitive ashtu dhe ato negative të shoqërisë aksionare.³⁹⁹ Gjithashtu, në përcaktimin e elementëve të shpërblimit, këshilli i administrimit duhet të krahasojë nivelin e shpërblimit në shoqërinë përkatëse me atë të shoqërive të tjera tregtare.⁴⁰⁰ Këto krahasime duhen përdorur me kujdes duke marrë në konsideratë riskun e rritjes së pagës pa u shoqëruar me përmirësim në rezultatet e punës.⁴⁰¹

Për sa më sipër, vihet re një tendencë e praktikave të mira të qeverisjes së shoqërisë për të ruajtur një balancë ndërmjet elementëve fikse dhe atyre të ndryshueshëm të shpërblimit. Këto praktika të mira rekomandojnë përcaktimin e nivelit të elementëve të ndryshueshëm duke mos u bazuar në rezultatet e menjëhershme të punës por në rezultatet pas një periudhe të caktuar pune në shoqëri.⁴⁰²

Në ndryshim nga SH.B.A, këto praktika i rekomandojnë këshillit të administrimit të detyrojnë administratorët të kthejnë shpërblimet shtesë, vetëm në rast vërtetimi se informacionet e përdorura për përcaktimin e shpërblimit kanë qenë të gabuara.⁴⁰³

Në LSHT përcaktohet se anëtarët e këshillit të administrimit mund të përfitojnë pagë bazë e shpërblime shtesë, përfshirë këtu pjesë nga fitimi i shoqërisë apo të drejta opsioni mbi aksionet e shoqërisë.⁴⁰⁴ Në këtë rast paga bazë ka të bëjë me pjesën fikse të shpërblimit dhe shtesat përbëjnë një pjesë të shpërblimit që varet nga rezultati i punës së administratorit, duke përfshirë dhe pjesë nga fitimi i shoqërisë apo të drejta opsioni mbi aksionet e shoqërisë. Pagës bazë mund t'i shtohen edhe rimbursimet për

³⁹⁹ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.12-13.

⁴⁰⁰ Po aty. Kjo mënyrë krahasimi përdoret në Gjermani me qëllim përcaktimin e masës së “shpërblimit të zakonshëm”.

⁴⁰¹ Po aty.

⁴⁰² Po aty, fq.13.

⁴⁰³ Po aty.

⁴⁰⁴ Neni 160 pika 1 e ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

shpenzimet e ndryshme që mund të ketë mbuluar administratori gjatë ushtrimit të funksionit të tij dhe benefiteve të tjera, si përdorimi i automjetit të shoqërisë, i telefonit me shpenzimet e shoqërisë etj. (Malltezi, Rystemaj & Kromiçi, 2015:190).

Modalitetet e shpërblimit të administratorit duhet të jenë të përcaktuara në statutin e shoqërisë ose në mungesë të një rregullimi në statut, sipas përcaktimit të bërë nga vendimi i këshillit të administrimit. Kriteret dhe llogaritja e pagës bazë të administratorit rregullohej nga VKM-ja nr.285, datë 04.05.2007 e cila orientonte biznesin sesi duhej llogaritur paga e administratorit.⁴⁰⁵ VKM-ja vendoste disa kriteret që duhej të zbatoheshin kur përcaktohej paga e administratorit, siç janë sektori ekonomik ku e ushtron aktivitetin ekonomik shoqëria, vendi ku ushtrohet aktiviteti, xhiroja vjetore që realizon shoqëria, etj.

Nëse nga kontrollet e ushtruara nga administrata tatimore do të vërehej se paga e deklaruar nuk i përgjigjej vlerës së tregut për shërbimet e punësimit, administrata tatimore kishte të drejtë të rivlerësonte pagën e administratorit të shoqërisë, sipas kriterëve të përcaktuara në VKM. VKM-ja përcaktonte një pagë minimale që duhej t'i paguhej administratorit të shoqërisë, pavarësisht faktit nëse shoqëria ushtronte aktivitet tregtar. Kjo VKM u revokua me VKM-në nr.393, datë 20.06.2012⁴⁰⁶ duke hequr pagën e referencës. Në këtë mënyrë shoqëritë tregtare nuk janë më të detyruara që të paguajnë nivele të paracaktuar detyrimesh për pagat e punonjësve drejtues të tyre. Me

⁴⁰⁵ Veçanërisht në nenin 3 të tij përcaktohej se: *“administrator/drejtor i përgjithshëm konsiderohet një punëtor i kualifikuar. Paga referuese duhet t'i përgjigjet vlerës së tregut për shërbimet e punësimit sipas veprimtarisë ekonomike që kryhet...”*

⁴⁰⁶ VKM Nr.393, dt. 20.06.2012 “Për revokimin e vendimit nr. 285, datë 4.5.2007 të Këshillit të Ministrave “Për përcaktimin e pagës referuese mujore, për efekt të llogaritjes së kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore dhe të tatimit mbi të ardhurat personale, sipas nomenklaturës së veprimtarisë ekonomike, për të punësuarit në sektorin jopublik, që kryejnë punë të pakualifikuara e të kualifikuara, si dhe për personelin drejtues e tekniko-ekonomik të tyre”, botuar në Fletoren Zyrtare nr.82, dt. 17.07.2012.

ndryshimin e sipërpërmendur, shoqëria detyrohet të respektojë vetëm pagën minimale të përcaktuar me vendimin nr.457, datë 09.07.2014.⁴⁰⁷

Të gjithë komponentët e kompensimit duhet të jenë të përshtatshëm, si veçmas ashtu dhe në tërësi dhe sidomos nuk duhet nxitur marrja e risqeve të paarsyeshme.⁴⁰⁸

Përcaktimi i opsioneve mbi aksionet si mekanizëm shpërblimi është një trend që përafron me tendencat si gjermane ashtu dhe amerikane të reformimit të shpërblimit të administratorit (Malltezi, 2011:197).⁴⁰⁹ Në varësi të së drejtës që përfitohet nga kontrata e opsionit, kontrata e opsionit mund të jetë përkatësisht opion për blerje ose për shitje.⁴¹⁰

Në rastin e raporteve me punëmarrësin, opsioni është një formë e njohur shpërblimi që u jepet drejtuesve apo edhe punonjësve të caktuar të shoqërisë. Ndryshe nga Gjermania, mungon në ligj një afat kohor përdorimi të opsioneve. KDB rekomandon vetëm se kjo e drejtë opsioni mbi aksionet mund të fitohet pjesërisht, duke lënë një përqindje aksionesh deri në përfundim të marrëdhënies së punës dhe pas kalimit të një periudhe të caktuar pune⁴¹¹ Në rast fitimi të aksioneve ose të drejtës së opsioneve mbi aksionet,

⁴⁰⁷ Vendimi nr.457, dt. 09.07.2014, të Këshillit të Ministrave “Për disa ndryshime dhe shtesa në vendimin nr.1114, dt. 30.07.2008 të Këshillit të Ministrave, i botuar në Fletoren Zyrtare nr.112, dt. 21.07.2014, përcakton se: “*duke filluar nga data 1 gusht 2014 e në vazhdim, paga minimale mujore, për efekt të llogaritjes së kontributit të sigurimeve shoqërore e shëndetësore do të jetë jo më pak se 19.406 (nëntëmbëdhjetë mijë e katërqind e gjashtë) lekë.*”

⁴⁰⁸ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.13.

⁴⁰⁹ Neni 8 i ligjit Nr.9879 dt.21.2.2008 “Per Titujt” përcakton se: “*Opsioni është kontratë për shitjen e ardhshme të titujve, sipas të cilës njëra prej palëve të kontratës përfiton të drejtën, por jo detyrimin, për të blerë ose për të shitur titullin e përcaktuar në kontratë me një çmim, për të cilin është rënë dakort më (parë në çdo ditë pune, deri në përfundimin e kësaj periudhe, ndërsa pala tjetër merr përsipër detyrimin për të dorëzuar ose paguar titullin, që është objekt i kontratës, sipas kërkesës së mbajtësit të opsionit*”.

⁴¹⁰ Po aty.

⁴¹¹ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.13.

Asambleja e përgjithshme duhet të aprovojë mënyrën e shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit.⁴¹²

Gjithashtu, në LSHT përcaktohet se paga e administratorëve të shoqërisë mund të shtohet me shpërblime shtesë.⁴¹³ Në përputhje me skemën e shpërblimeve dhe me gjendjen financiare të shoqërisë, shpërblimet individuale përcaktohen nga këshilli i administrimit dhe duhet të pasqyrojnë, në mënyrë të përshtatshme, ndarjen e detyrave ndërmjet anëtarëve, që mbajnë detyrën e administratorëve dhe anëtarëve të pavarur, që nuk janë administratorë.⁴¹⁴ Kjo dispozitë nuk synon vendosjen e standardeve të unifikuara për paga të përshtatshme për administratorët, pasi kjo do të ishte e vështirë të arrihej nisur nga larmia e aktiviteteve tregtare ku përfshihet shoqëria aksionare (Bachner, Schuster & Winner, 2009:114). KDB rekomandon se këshilli i administrimit në përcaktimin e nivelit të shpërblimit duhet të marrë në konsideratë pasojat financiare të zgjidhjes së parakohshme të marrëdhënieve të punës për administratorët me qëllim shmangien e shpërblimit për rezultate të dobëta në punë dhe vendosjen e nivelit tavan të shpërblimit.⁴¹⁵

Një çështje tjetër e rëndësishme e trajtuar nga ligjvënësi është dhe e drejta e Asamblesë së përgjithshme për të zvogëluar shpërblimin që u është caktuar administratorëve, në rast se gjendja financiare e shoqërisë përkeqësohet rëndë.⁴¹⁶ Kjo e drejtë e njëanshme për të zvogëluar përfitimet e dhëna sipas një kontrate ligjore, është shumë problematike.

⁴¹² Po aty, neni 5.

⁴¹³ Neni 160 pika 1 e ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

⁴¹⁴ Po aty, neni 160 pika 2.

⁴¹⁵ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015), fq.13.

⁴¹⁶ Neni 160 pika 3 e ligjit nr.9901, dt. 14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, i ndryshuar.

Në përgjithësi, ushtrimi i së drejtës së Asamblesë së përgjithshme duhet të kufizohet në situatat kur përkeqësimi i gjendjes financiare të shoqërisë i bën qartësisht të papërshtatshme përfitimet e përcaktuara më parë për tu dhënë. Ky normalisht do të ishte rasti nëse degradimi i gjendjes financiare të shoqërisë do të vinte si pasojë e ngjarjeve të rralla (*apo edhe të paparashikueshme*) (Bachner, Schuster & Winner, 2009:115).

Skema e shpërblimeve, shpërblimi individual që u jepet administratorëve dhe anëtarëve të pavarur, që nuk janë administratorë, së bashku me raportin për efektin vjetor të këtyre skemave mbi pasurinë e shoqërisë publikohen së bashku me pasqyrat financiare vjetore.⁴¹⁷ Duke patur parasysh miratimin e detyrueshëm të skemës së shpërblimeve të administratorëve nga aksionarët, vlera e dispozitës së publikimit do të kufizohet efektivisht vetëm në informimin e aksionarëve për *efektin real* të përfitimeve shtesë të vendosura prej tyre (Bachner, Schuster & Winner, 2009:115).

Bazuar në KDB, nivelet e shpërblimit të punës duhet të jenë të mjaftueshme për të tërhequr, mbajtur dhe motivuar anëtarët administratorë dhe jo administratorë të këshillit, me cilësinë e nevojshme për ta drejtuar me sukses shoqërinë.⁴¹⁸ Për sa më sipër, i mbetet shoqërisë të gjejë mekanizmat financiarë të nevojshëm për të punësuar administratorë të aftë, por asgjë nuk mund të justifikojë një shpërpjesëtim të shpërblimit të administratorëve nga përfitimet që marrin aksionarët. Këtë të fundit janë arsyeja e ekzistencës të shoqërisë e për rrjedhojë mbrojtja e pasurisë dhe interesave të tyre duhet të jetë një nga qëllimet kryesorë të strukturave të shoqërisë (Malltezi, 2011:198).

⁴¹⁷ Po aty, neni 160 pika 4.

⁴¹⁸ Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”, marrë nga: <http://cgi-albania.org/corporate-governance-code/>, (parë më 20 qershor 2015).

Deri në vitin 2013, ekzistonte hapësira e mjaftueshme për rritjen e nivelit të shpërblimit të administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare. Nga 1 janari 2014, me aplikimin e taksës progresive mbi të ardhurat, kjo hapësirë është zvogëluar së tepërmi.⁴¹⁹

Në trajtimin e çështjes së shpërblimit, Shqipëria, ndryshe nga Gjermania dhe SH.B.A, është ende në fazën e përcaktimit të standardeve bazë për rregullimin ligjor të shpërblimit. Qasja bazohet në përshtatshmërinë dhe ruajtjen e balancës së elementëve të shpërblimit, sesa në përcaktimin e kriterëve të përshtatshmërisë, të strukturës, raportit midis elementëve të kësaj strukture, nivelit maksimal të shpërblimit apo dhe përgjegjësisë për shpërblime të larta.

7.2. Shpërblimi i administratorëve në shoqërinë aksionare në Gjermani

Në rregullimin ligjor të shpërblimit të administratorëve në shoqëritë aksionare në Gjermani kanë ndikuar disa faktorë si pronësia e përqendruar, roli i bankave në këshillat mbikëqyrës të shoqërive, kultura gjermane, madhësia e shoqërive etj. Përveç këtyre faktorëve, një vëmendje të veçantë në këtë kapitull do t'i kushtohet analizës së kornizës ligjore dhe reformave të ndërmarra, shoqëruar me analizën e përshtatshmërisë së nivelit të shpërblimeve në kuadër të praktikës gjyqësore.

7.2.1. Faktorët kryesorë të ndikimit në shpërblimin e administratorëve në Gjermani

Në Gjermani, sikurse dhe në vende të tjera europiane, ka patur disa faktorë ndikues në rregullimin ligjor të shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare (Heimesa & Seemannb, 2012:7-9). Përgjithësisht, Gjermania nuk është

⁴¹⁹ Shih paketa fiskale 2014, marrë nga: www.financa.gov.al, (parë 20 maj 2015).

karakterizuar nga ndryshime të vazhdueshme në sistemin e shpërblimeve të anëtarëve të organit administrativ të shoqërisë aksionare (Hill, 2011:20-23:).

Deri në mes të viteve 1980, niveli i shpërblimeve si në Gjermani ashtu dhe në SHBA ka qenë pothuajse i njëjtë (Berger-Welliser, 2009:4-9). Niveli i ndryshëm i shpërblimeve të administratorëve u bë evident vetëm kur shoqëria amerikane Chrysler u ble nga shoqëria gjermane Dainker Benz AG. Në atë kohë, numri dy i shoqërisë amerikane shpërblehej sa 10 drejtues të lartë të shoqërisë gjermane Dainker Benz AG (Cheddins, 2001:509).

Që nga ai moment dhe deri në ditët e sotme vazhdon të ekzistojë ende kjo diferencë në masën e shpërblimeve të anëtarëve të këshillit të administrimit të shoqërive në këto juridiksione (Coffee, 2004 a, Coffee, 2004 b; Stabile, 2002:815-834; Hill, 2006 b). Një nga arsyet e kësaj difference në masën e shpërblimeve lidhen me strukturën e ndryshme të qeverisjes së korporatave në këto dy vende.

Pikërisht, faktorët si përqendrimi i pronësisë dhe roli i bankave në këshillin mbikëqyrës kanë patur një influencë negative në përcaktimin e masës së shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë gjermane (Bennani & Hecker, 2014:31-32). Përqendrimi i pronësisë ka ndikuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në nivelin e shpërblimit duke diktuar parametra të rrepta kontrolli. Sa më i lartë ishte niveli i përqendrimit të pushtetit, aq më e ulët ishte masa e shpërblimit të administratorëve (Franz & Torres & Papadakis, 2008:13-16). Gjithashtu, roli i bankave si monitoruese në këshillat mbikëqyrës, sikurse dhe roli i tyre si kreditore të shoqërisë aksionare kanë ndikuar në vendimet e marra mbi masën e shpërblimeve të anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë gjermane (Gorezi, 2011:150). Referuar statistikave ekonomike, roli i bankave nuk është aq i rëndësishëm, duke qenë se bankat më shumë fokusohen në reklamimin e

statusit të tyre si kredithënëse sesa në disiplinimin e administrimit në shoqëritë aksionare.

Në fillim të viteve 1990, në statistikat ekonomike u vu re një rritje e nivelit të shpërblimit të administratorëve. Pavarësisht kësaj rritje, në atë periudhë, niveli i shpërblimeve të administratorëve, ndryshe nga sistemi amerikan, influencohej nga madhësia e veprimtarisë së shoqërisë se sa nga performanca e anëtarit të këshillit të administrimit (Berger- Welliser, 2009:4-5).

Edhe kultura tipike gjermane e orientuar drejt mbrojtjes së grupeve të interesit ka ndikuar në nivelin e shpërblimit duke krijuar një mjedis të përshtatshëm për kundërshtimin e shpërblimeve të larta (Hill, 2006 b). Shpërblimet e larta do të sillnin zvogëlimin e numrit të aksioneve të zotëruara nga aksionarët e shoqërisë duke ndikuar në dobësimin e pozitës së aksionarëve në këto shoqëri aksionare. Si rrjedhojë, barazia sociale në shpërndarjen e pasurisë, koncept ky i rrënjësuar në kulturën e mjaft vendeve europiane, ndikoi në frenimin e reformave për dhënien e shpërblimeve bazuar në performancën e vetë administratorëve të shoqërisë aksionare (Haid & Yurtoglu, 2005:4-7).

Në doktrinën gjermane, roli i përfaqësuesve të punonjësve është konsideruar si kundërpeshë potenciale ndaj një shpërblimi tepër të lartë, por me limitet e saj. Referuar çështjes gjyqësore Mannesmann, përfaqësuesit e punonjësve treguan se nuk ishin të prirur për të ofruar një kundërpeshë të tillë. Abstenimi që u evidentua në vendimin e këshillit mbikëqyrës, reflektoi një shmangie nga çdo lloj influence në çështjet e shpërblimit (Gorezi, 2011:151-152; Hill, 2006 b).

Pas vitit 2000, në Gjermani, sikurse dhe në SHBA, pati një tendencë reformuese të shpërblimeve të administratorëve. nëpërmjet reformave fiskale dhe miratimit të KQK.

Deri në vitin 2000, aplikohet taksa progresive mbi të ardhurat, e cila nuk lejonte rritjen e nivelit të shpërblimeve të administratorëve. Pas vitit 2000, kur tatimi mbi të ardhurat u ul nga 51% në 42%, u krijua hapësirë e mjaftueshme për rritjen e nivelit të shpërblimit të administratorëve (Keen, 2002:1).

Ndërsa, KQK sugjeroi një lidhje më “*të arsyeshme*” midis masës së shpërblimit dhe performancës së administratorit, me qëllim nxitjen e administratorëve për të garantuar suksesin afatgjatë të shoqërisë. Për më tepër, ky kod mirëpriti dhe skemën e opsioneve mbi aksionet dhe stimujve të tjerë bazuar në performancën e administratorëve, si mekanizma shpërblimi.⁴²⁰

Ndërkohë që ky trend përfronte me tendencën amerikane të reformimit të shpërblimit të administratorëve, në të njëjtën periudhë, vetë SHBA ishin të fokusuara në vendosjen e rregullave strikte për deklarimin e shpërblimit të administratorëve dhe rregullimin ligjor të opsioneve mbi aksionet si mekanizma shpërblimi të administratorëve (Moritz & Seemannb, 2012:21).

Por ky trend liberal reformash nuk zgjati gjatë në Gjermani. Si reagim ndaj krizës financiare të vitit 2007, parlamenti gjerman vendosi rregulla të reja lidhur me masën e shpërblimit të administratorëve. Nëpërmjet Aktit për përshtatshmërinë e shpërblimeve të administratorëve (*VorstAG*)⁴²¹ u vendosën kufizime për të gjitha shoqëritë tregtare. Ky Akt aplikoi kushte të reja për dhënien e shpërblimit, duke përcaktuar kriteret e përshtatshmërisë dhe rriti përgjegjësinë e këshillit mbikëqyrës në rast niveli të lartë të shpërblimit (Vesper-Gräse, 2015:750-797). Pas miratimit të këtij Akti, reagimet e tregut ishin mesatarisht negative dhe shoqëritë që prekeshin më shumë nga kjo reformë,

⁴²⁰ Decision of Government Commission dt.26.02.2002 “For the adoption of the German Corporate Governance Code”, marrë nga:

http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_code_germany_june2014_en.pdf, (parë më 22 prill 2015).

⁴²¹ Appropriateness of Executive Compensation Act, dt. 5.10. 2009, BGBl.IS.2509, 50.

si rezultat i shpërblimeve të larta, përjetuan një rënie të konsiderueshme të çmimit të aksioneve në treg (Hitz & Block, 2015:5-8).

Në Gjermani, përshtatshmëria e masës së shpërblimit, në ndryshim nga SH.B.A, trajtohet kryesisht në kuadrin e të drejtës penale. E drejta gjermane është skeptike ndaj trajtimit të përshtatshmëria në kuadrin e padive derivative të aksionarëve, pasi ekziston dyshimi se aksionari në minorancë nuk do të veprojë në interes të shoqërisë (Körner, 2004:2697,2702)

Për më tepër, edhe procedura civile gjermane, në ndryshim nga procedura penale, e ka vështirësuar ngritjen e padisë civile kundër shoqërisë, duke e ngarkuar aksionarin me shpenzimet gjyqësore në rast humbje (Gevurtz, 2007:12-14;Black, 2006:1055-1131; Fairfax, 2005:393-394).

Në 8 Maj 2013, Qeveria Gjermane, e influencuar nga suksesi i referendumit mbi shpërblimin e administratorëve të zhvilluar në Zvicër në mars 2013, deklaroi se do të ndryshonte nenin 120 pika 4 të Aktit për shoqëritë aksionare duke vendosur një votë detyruese vjetore të aksionarëve mbi shpërblimin e anëtarëve të këshillit administrativ të shoqërisë aksionare. Deri më sot, kjo dispozitë ka mbetur e pandryshuar (Schoenholzer, 2014:1-2).

Këto mangësi të vërejtura në pavarësinë e vendimmarrjes për shpërblimin nuk mund të mohojnë rolin e strukturës së këshillit dhe pjesëmarrjen e punonjësve në ofrimin e një dinamike monitorimi të qeverisjes së brendshme të shoqërisë aksionare. Për më tepër dëshmojnë për nivelin e ulët tradicional të shpërblimit në Gjermani, në krahasim me SH.B.A dhe ndihmojnë në kuptimin e natyrës së debatit për shpërblimin e administratorëve në Gjermani.

7.2.2. Rregullimi ligjor i shpërblimit të administratorëve në Gjermani për periudhën 2000-2014

Në këtë nënseksion do të trajtojmë disa nga aktet më të rëndësishme në rregullimin ligjor të shpërblimit të administratorëve apo anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare në Gjermani në periudhën 2000-2014.

7.2.2.1. Kodi i qeverisjes së korporatave (KQK)⁴²²

Me miratimin e KQK, ligjvënësi gjerman synonte të ndërtonte një sistem transparent dhe të kuptueshëm të shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit (Vesper-Gräske, 2015:750-797). Sipas KQK, këshilli mbikëqyrës përcakton shpërblimin e çdo anëtari të këshillit të administrimit në një masë të përshtatshme. Për përcaktimin e masës së përshtatshme të shpërblimit, këshilli mbikëqyrës do të bazohet në kompetencat, performancën individuale të anëtarit, situatën ekonomike dhe performancën e shoqërisë, si dhe strukturën e nivelin e zakonshëm të shpërblimit në shoqëritë që ushtrojnë aktivitet të njëjtë ekonomik.⁴²³ Struktura e shpërblimit, e cila përbëhet nga elementë fikse dhe të ndryshueshëm, duhet të orientohet drejt rritjes së qëndrueshme ekonomike të shoqërisë. Në rast zgjidhje të marrëdhënieve të punës për shkaqe të paarsyeshme, administratori nuk mund të përfitonte një dëmshpërblim më të madh se 24 paga mujore.⁴²⁴ Shpërblimi i çdo anëtari duhet të përfshihet në raportin e administrimit dhe mund të deklarohet me miratimin me shumicë të cilësuar të

⁴²² Decision of Government Commission dt.26.02.2002 "For the adoption of the German Corporate Governance Code", marrë nga: http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_code_germany_june2014_en.pdf, (parë më 22 prill 2015).

⁴²³ Neni 4.2.2. i KQK.

⁴²⁴ Po aty, neni 4.2.3.

Asamblesë së Përgjithshme.⁴²⁵ Referuar karakterit rekomandues të Kodit, individualizmi dhe deklarimi i masës së shpërblimeve nuk u morr në konsideratë nga shumica e shoqërive gjermane, të cilat vazhduan të deklaronin vlerën totale të shpërblimit të këshillit të administrimit (Vesper-Gräske, 2015:752).

7.2.2.2. Akti për deklarimin e shpërblimit monetar të anëtarëve të këshillit të administrimit- (VorstOG)

KQK u pasua nga një sërë ndryshimesh ligjore në Gjermani. Në vitin 2005, u miratua Akti për deklarimin e shpërblimit monetar të anëtarëve të këshillit (VorstOG).⁴²⁶ Nëpërmjet këtij Akti u bë kalimi nga deklarimi i vlerës totale të shpërblimit për gjithë këshillin e administrimit⁴²⁷ në detyrimin për deklarimin dhe individualizimin e shpërblimeve të çdo anëtari të këshillit të administrimit, i cili gjeti reflektim dhe në KQK (Hitz & Werner, 2010:11-16). Deklarimi i shpërblimeve të çdo anëtari të këshillit të administrimit shërbente si tregues i përmbushjes së detyrimeve të këshillit të mbikëqyrës ndaj aksionarëve, si dhe motivonte këshillin mbikëqyrës për të vepruar me kujdes (Vesper-Gräske, 2015:757-758).

Megjithatë, bazuar në nenin 161 të Aktit për shoqëritë aksionare, shoqëritë e listuara në bursë duhet të deklaronin çdo vit devijimet nga rekomandimet e KQK pa dhënë shpjegime.

Por, duke filluar nga viti 2009, shoqëritë aksionare, përveç deklarimit, duhet të jepnin dhe shpjegimet për devijimet (Gorezi, 2011:208). Ligjvënësi gjerman parashikoi mundësinë për shmangien e deklarimit për një periudhë 5 vjeçare bazuar në miratimin me shumicë të cilësuar të Asamblesë së Përgjithshme (Vesper-Gräske, 2015:757-758).

⁴²⁵ Po aty, neni 4.2.4 dhe 4.2.5.

⁴²⁶ Gesetz zur Angemessenheit der Vorstandsvergütung, 3 gusht, 2005, BGBI.I

⁴²⁷ Shih nenin 285 pika 9 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

Miratimi i kësaj dispozite përbënte një hap drejt përmirësimit të transparencës mbi shpërblimet individuale të anëtarëve të këshillit por ekzistenca e mundësisë së përjashtimit të deklarimit me votën e Asamblesë linte vend për manipulime (Gorezi, 2011:208).

7.2.2.3. Akti mbi përshtatshmërinë e shpërblimit të këshillave të administrimit (VorstAG)

Kriza financiare e vitit 2007 pati efektet e saj dhe në shpërblimet e administratorit të shoqërive aksionare. Akti mbi përshtatshmërinë e shpërblimit të këshillave të administrimit (*Gesetz zur Angemessenheit der Vorstandsvergütung, VorstAG*)⁴²⁸ është një akt i kombinuar, i cili ndryshoi dispozita të ndryshme në Aktin për shoqëritë aksionare (*Aktiengesetz, AktG*) dhe Aktin për shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung-Gesetz, GmbHG*) (Brown, 2009:2). Ky Akt vendosi përgjegjësi strikte mbi këshillin mbikëqyrës (*Aufsichtsrat*) me qëllim përcaktimin e shpërblimit të përshtatshëm për këshillin e administrimit (*Vorstand*). Këto ndryshime do të aplikohen tek të gjitha shoqëritë tregtare, pavarësisht formës ligjore (Vesper-Gräske, 2015:759-760).

Megjithatë, tre rregullat specifike në lidhje me qëndrueshmërinë e strukturës së shpërblimit, vota këshilluese e aksionarëve (*Hauptversammlung*), si dhe periodha dyvjeçare e shkëputjes do të aplikoheshin vetëm për shoqëritë e listuara në bursë. Doktrina gjermane e kritikoi këtë kufizim, me argumentin se dispozita duhet të ishte gjithëpërfshirëse dhe të parashikonte mundësinë e shmangies nga ky afat kohor vetëm për shoqëritë që nuk ishin të listuara në bursë (Brown, 2009:3-5).

⁴²⁸ Appropriateness of Executive Compensation Act, dt. 5.08.2009, BGBl.IS.2509, 50.

Përpara vitit 2009, këshillat mbikëqyrës merrnin vendimet për përcaktimin e shpërblimit bazuar në orientimet e tregut, duke patur një marzh të gjerë diskrecioni. Sipas dispozitave të reja të VorstAG, diskrecioni u kufizua dhe shpërblimi varej nga performanca e anëtarit të këshillit dhe parimet e zakonshme të tregut, të cilat nuk mund të tejkaloheshin pa një arsye të fortë.⁴²⁹

Për sa më sipër, këshilli mbikëqyrës duhet të studionte me kujdes tregun dhe të merrte opinionin e ekspertëve të kualifikuar për përcaktimin e shpërblimit të anëtarëve të këshillit të administrimit. Gjithashtu, masa e shpërblimit do të varej dhe nga zhvillimet ekonomike afatgjate të shoqërisë. Në rast rënie ekonomike të shoqërisë, këshilli mbikëqyrës kishte të drejtë të kufizonte masën e shpërblimit të anëtarit të këshillit (Brown, 2009:3-5). Indikatorët e rënies ekonomike do të ishin zvogëlimi i pagave të punonjësve, shkurtimet e vendeve të punës, si dhe pamundësia për shpërndarjen e dividendëve nga shoqëria. Këshilli mbikëqyrës mund ta zvogëlonte masën e shpërblimit edhe në rast se niveli i shpërblimit ishte i papërshtatshëm (Brown, 2009:3-5; Gorezi, 2011:208-210).

Gjithashtu, ky ligj parashikonte detyrimin se shpërblimi nuk duhet të kalonte masën e “shpërblimit të zakonshëm”. Kjo dispozitë ofron paqartësi në përcaktimin e shpërblimit të zakonshëm dhe kriteret e përcaktimit.

Si rrjedhojë mund të deduktohet që niveli i zakonshëm duhet të përcaktohet duke patur parasysh nivelet e shpërblimit në të njëjtën industri, shtet dhe në shoqëri/grupe shoqërish të së njëjtës madhësi dhe kompleksitet.⁴³⁰

⁴²⁹ Neni 87 pika 1 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

⁴³⁰ AIJA PRAAG 2014-Joined session labour and corporate, Who is not afraid of being a director, 2014, marrë nga: <http://prague.aija.org/wp-content/uploads/2014/04/WS06-National-Report-Germany-Labour-Law.pdf>, (parë më 01 maj 2015), fq.9.

Vlen për të përmendur se ky ligj rriti mundësinë kohore të këshillit të administrimit për të përdorur opsionet mbi aksionet, si mekanizma shpërblimi, nga dy në katër vite.⁴³¹

Deri në vitin 2009, këshilli mbikëqyrës delegonte vendimmarrjen për shpërblimet e anëtarëve të këshillit tek një komitet joekzekutiv. Me miratimin e Aktit për përshtatshmërinë e shpërblimeve, i vetmi organ përgjegjës për përcaktimin e strukturës dhe masës së shpërblimit të anëtarëve të këshillit do të ishte këshilli mbikëqyrës i shoqërisë.⁴³² Anëtarët e këshillit mbikëqyrës do të ngarkohen me përgjegjësi në rast shkelje të detyrimit të mësipërm, duke përfshirë dhe dhënien e miratimit për një nivel të lartë e të papërshtatshëm të shpërblimit për anëtarët e këshillit të administrimit.⁴³³

Me qëllim parandalimin e konfliktit të interesit, ligjvënësi gjerman parashikoi se ish anëtarët e këshillit të administrimit mund të lejohen të emërohen anëtar i këshillit mbikëqyrës të së njëjtës shoqëri vetëm me përfundimin e afatit dyvjeçar të largimit nga këshilli i administrimit. Ky afat mund të hiqet nëse emërimi në këshillin mbikëqyrës sugjerohet nga aksionarët që zotërojnë 25% të kapitalit të shoqërisë. Ky përjashtim promovon interesat e shoqërive të zotëruara nga familjet e pasura gjermane (Vesper-Gräcke, 2015:759-762).

Për sa i përket deklarimit, ky ligj vendosi deklarimin e benefiteve monetare të përfituara më parë, zgjidhjeve të parregullta të marrëdhënieve të punës, si dhe deklarimin e ndryshimeve në masën e shpërblimit gjatë një viti financiar. Ky ligj kufizoi përdorimin e skemave afatshkurtra të shpërblimit dhe orientoi aktivitetin e këshillit të administrimit drejt interesit afatgjatë të shoqërisë (Brown, 2009:3-7). Me qëllim vënien nën presion të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë, ky ligj parashikoi një

⁴³¹ Neni 193 pika 1 e Aktit për shoqëritë aksionare (AktG).

⁴³² Po aty, neni 107 pika 3.

⁴³³ Po aty, neni 93 dhe 116.

votë këshilluese të aksionarëve (*say on pay*) mbi shpërblimin e anëtarëve të këshillit në shoqëritë e listuara në bursë. Kjo votë e aksionarëve ishte opsionale, nuk prodhonte efekte direkte (*të drejta dhe detyrime*) mbi sistemin e shpërblimit apo vendimmarrjen e këshillit mbikëqyrës dhe si rrjedhojë nuk mund të kundërshtohet për pavlefshmëri (Vesper-Gräske, 2015:761-764).

Për më tepër, në nenin 120 pika 4 e Aktit për shoqëritë aksionare përcaktohet se aksionarët duhet të votojnë skemën apo sistemin e shpërblimit pa shpjeguar se çfarë kuptohet me skemën apo sistemin e shpërblimit. Akti për shoqëritë aksionare nuk ka përcaktuar informacionin konkret që duhet paraqitur në mbledhjen e Asamblesë për miratimin e skemës së shpërblimit. Duke qenë se Akti për shoqëritë aksionare nuk përcakton as periudhën dhe as frekuencën e votimit, mundësia e votimit të aksionarëve mbetet në diskrecionin e këshillit të administrimit (Vesper-Gräske, 2015:759-762).

Gjatë periudhës 2009-2010, miratimi i sistemit të shpërblimit u bë pjesë e rendit të ditës të mbledhjeve të Asamblesë të gjitha shoqërive. Pas kësaj periudhe e deri më sot është vënë re një rënie e theksuar për sa i përket përfshirjes së miratimit të sistemit të shpërblimit në axhendën e mbledhjes së asamblesë së shoqërisë (Hitz & Block, 2015:6-10).

Në 8 Maj 2013, Qeveria Gjermane, e influencuar nga suksesi i referendunit mbi shpërblimin e administratorëve të zhvilluar në Zvicër në mars 2013, deklaroi se do të ndryshonte nenin 120 pika 4 të Aktit për shoqëritë aksionare duke vendosur një votë detyruese vjetore të aksionarëve. Deri më sot, kjo dispozita ka mbetur e pandryshuar (Schoenholzer, 2014:1-2).

Në trajtimin e çështjeve që diktoheshin nga kriza, Gjermania, ndryshe nga SHBA, ishte e fokusuar më tepër tek përshtatshmëria e shpërblimit, nevoja për të mos devijuar nga

tregu i zakonshëm, standardet e industrisë dhe rritja e përgjegjësisë të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë (Gorezi, 2011:210-211).

Gjithashtu, vlen për tu theksuar se qasja e Gjermanisë ndaj shpërblimit të anëtarëve të këshillit bazohet ende në parime, nuk ekziston një kufi maksimal i masës së shpërblimit, përveç rrethanave të jashtëzakonshme, si dhe raporti midis komponentëve fikse dhe të pandryshueshëm nuk është i specifikuar (Vesper-Gräske, 2015:761-764).

7.2.3. Përshtatshmëria e shpërblimit të administratorëve në çështjen gjyqësore

*Mannesmann.*⁴³⁴

E njohur si bashkimi me përthithje më i madh në historinë botërore (Clarke, 2007:404), përthithja e shoqërisë Mannesmann AG nga Vodafone plc., është etiketuar dhe si “*gjyqi penal më i madh në historinë e korporatave në Gjermani*” (Peter, 2004, fq.829).

Mannesmann AG ishte një shoqëri aksionare me ofertë publike që ushtronte aktivitetin në fushën e prodhimit të makinerive të rënda. Në fillim të viteve 90’, kjo shoqëri shtriu aktivitetin e saj dhe në fushën e telekomunikacionit. Në nëntor të vitit 1999, shoqëria angleze Vodafone p.l.c., e cila sapo kishte blerë shoqërinë Airtouch, paraqiti një ofertë për bashkimin me përthithje me shoqërinë gjermane, ku një aksion u propozua të blihej kundrejt vlerës prej 240 Euro. Z.Esser, në cilësinë e CEO-s të shoqërisë gjermane dhe këshilli administrativ i bindën aksionarët të mos pranonin këtë ofertë. Duke qenë se aksionarët dëshironin medoemos të shisnin aksionet e tyre, Z.Esser hyri në negociata me shoqërinë angleze, të cilat u konkluduan më 3 shkurt të viti 2000 me shitjen e

⁴³⁴ Mannesmann AG, BGH 21.12.2005, 3 StR 470/04, NJW 522/2006. Për përshkrim të detajuar të rastit gjyqësor shih Gevurtz F., *Global Issues in Corporate Law*, 2006, 97-104. Shih gjithashtu Baums Th., *The Mannesmann Case: A Study of Corporate Governance Practice in Germany*, Cambridge Conference - “EU Corporate Law Making: Institutional Structure, Regulatory Competition, and Regulatory Strategies,” dhe Taylor E., *Deutsche Bank’s Chief Faces a Retrial*, WALL ST. J., dt. 22.12. 2005, fq. A3.

aksioneve të shoqërisë gjermane në vlerën 63 bilion euro (Gevurtz, 2007:7-8). Në këtë kuadër, një aksion u shit në vlerën prej 360 euro. Komiteti ekzekutiv (*Präsidium*),⁴³⁵ i përbërë nga katër anëtarë, vendosi t'i akordonte Z.Esser një “shpërblim vlerësimi” në masën prej 16 milion euro për arritjen e kësaj marrëveshje, përveç shpërblimit prej 17 milion euro të parashikuar në kontratën e punës. Në shkurt të vitit 2003, Prokuroria federale ngriti akuzën ndaj komitetit, për shkelje të detyrimit të besnikërisë në dhënien e shpërblimit, duke i shkaktuar dëm shoqërisë (Kolla, 2004 a; Hill, 2006 a).

Gjatë procesit gjyqësor, pala e paditur prapësoi se gjykata nuk kishte pse të analizonte përshtatshmërinë e shpërblimit duke qenë se legjislacioni tregtar gjerman parashikonte shpërblimin e arsyeshëm të anëtarëve të këshillit të administrimit. Pala e paditur e vlerësoi shpërblimin si të përshtatshëm duke iu referuar performancës së anëtarëve të këshillit të administrimit, e cila u reflektua në rritjen prej 120% të vlerës së aksioneve të shoqërisë gjermane (Peter, 2004 b; Berger-Welliser, 2009:8-9). Kjo dëshmonte se CEO i kishte shërbyer interesave të aksionarëve, të cilat ishin të një rëndësie primare. Gjithashtu u prapësua se deklarimi i shpërblimit si kusht i së drejtës angleze, nuk nënkuptonte se shoqëri të tjera gjermane nuk jepnin shpërblime të tilla, por ato thjesht nuk i deklaroinin. Për më tepër, shumica e shpërblimit të CEO-s ishte pothuajse e pakonsiderueshme në krahasim me shumën e shpërblimit të homologut të tij në SHBA (Kolla, 2004 a).

⁴³⁵ “Präsidium” është pjesë e këshillit mbikqyrës dhe përfaqëson shoqërinë tregtare në lidhje me çështjet e punës kundër anëtarëve të këshillit të administrimit (neni 84 pika 1, neni 87 pika 1, neni 107, pika 3, neni 112 i Aktit për shoqëritë aksionare). Këshilli mbikqyrës i shoqërisë gjermane Mannesmann kishte deleguar tek komiteti ekzekutiv kompetencën për të vepruar si komitet joekzekutiv i shpërblimeve. Ky komitet përbëhej nga personalitete të njohura të biznesit dhe përfaqësues të punonjësve: Ackerman i Deutsche bank, Funk, Ladberg dhe Zwickel i shoqërisë IG Metall.

Rezultatet e kësaj çështje do të shërbenin si test për politikën gjermane të thithjes së investitorëve të huaj, mundësi pranimit të nivelit amerikan të shpërblimeve për anëtarët e këshillit të administrimit si dhe do t'i jepte përgjigje dilemës nëse do të vazhdohej të ruhej parimi i barazisë së shpërblimeve apo do të përqafoheshin tendenca të reja të orientuara nga praktika amerikane (Gorezi, 2011:201; Kolla: 2004 a).

Në përfundim të hetimit gjyqësor, gjykata penale e Duseldorfit i shpalli të pafajshëm anëtarët e komitetit⁴³⁶ me argumentin se duke qenë se nuk ka shkelje “të rëndë” të detyrimit të besnikërisë, anëtarët nuk mund të ngarkohen me përgjegjësi penale.

Më tej, në mbështetje të argumentit të mësipërm, gjykata shprehet se fitimet e shoqërisë ishin të larta dhe vazhdimësia e veprimtarisë e saj nuk vihej në rrezik nga ky shpërblim. Gjykata e Lartë Federale, në ndryshim nga vendimi i gjykatës së Delaware në çështjen Disney,⁴³⁷ gjatë shqyrtimit të rekursit të prokurorisë, konfirmoi se anëtarët e komitetit kishin kryer “*Untreu*”, pasi nuk ekzistonte një detyrim për dhënien e këtij shpërblimi në kontratën e punës. Gjykata e Lartë Federale, edhe pse nuk ishte dakord me arsyetimin e Gjykatës të Duseldorfit se vetëm për shkelje të rëndë të detyrimit të besnikërisë, anëtarët mund të ngarkohen me përgjegjësi penale, nuk përcaktoi rastet që çojnë në shkelje të nenit 206 të Kodit Penal (Gevurtz, 2007:31, Conac & Enriques & Gelter, 2007:31). Pavarësisht se Gjykata e Lartë Federale njohu mbrojtjen e ofruar sipas parimit të gjykimit të biznesit, i cili ishte importuar nga e drejta amerikane, vlerësoi se nuk ishte e nevojshme dhënia e këtij shpërblimi, duke e konsideruar këtë shpërblim si “*shpenzim të kotë*”, pasi: a) shoqëria gjermane nuk përfitonte ndonjë avantazh duke qenë se CEO-ja po largohej, b) shpërblimi nuk do të kishte efekt tek anëtarët e tjerë

⁴³⁶ LG Düsseldorf, dt. 22.07.2004, NJW, 3275, 2004.

⁴³⁷ In re Walt Disney Co. Derivative Litig., 731 A.2d 342 (Del.Ch.1998).

duke qenë se shoqëria do të bashkohej me shoqërinë Vodafone dhe c) shoqërisë Vodafone nuk do ti kalonte asnjë benefit (Gevurtz, 2007:31).

Gjithashtu, këto argumente të Gjykatës së Lartë Federale dëshmojnë për skepticizmin ndaj parimit të gjyimit të biznesit dhe tendencës për të kundërshtuar apo kritikuar mbrojtjet e ofruara sipas këtij parimi (Hill, 2006 a).

Pavarësisht faktit se gjykata vendosi të kthejë çështjen për rigjykim, mosmarrëveshja u zgjidh me pajtim kundrejt vlerës prej 5.8 milion Euro, duke mos u rishqyrtuar përsëri (Taylor, 2009:9). Ky vendim i Gjykatës së Lartë Federale u vlerësua nga opinioni publik gjerman por u kritikua rëndë nga doktrina gjermane (Ransiek, 2006:814-816). Paradoksi në këtë rast qëndron në faktin se, sipas vendimit të Gjykatës së Lartë Federale, *“shpërblimi i vlerësimit”*, pavarësisht masës dhe performancës së anëtarëve të këshillit, do të ishte ligjërish i pranueshëm, nëse palët do të kishin rënë dakord në kontratën e punës (Berger- Welliser, 2009:9-11).

Nga analiza e mësipërme rezultoi se rregullimi ligjor i shpërblimit të administratorëve ndryshon në vende të ndryshme, për sa i përket mënyrës së përcaktimit, deklarimit, elementëve përbërës dhe nivelit të shpërblimit. Gjetja e një mekanizmi rregullues gjithëpërfshirës për shpërblimin e administratorëve është e vështirë për shkak të ndryshimeve në sistemet e qeverisjes, kulturat ligjore dhe mekanizmat e ekzekutimit në juridiksionet, objekt krahasimi. Përmirësimi i rregullit ligjor mund të arrihet nëpërmjet përcaktimit të votës detyruese të aksionarëve në përcaktimin e shpërblimit dhe aplikimit të politikave të ashpra fiskale mbi të ardhurat e administratorëve. Gjithashtu është e nevojshme dhe ripërkufizimi i konceptit të performancës së drejtorit, për të mos u fokusuar vetëm në dimensionet ekonomike të performancës por dhe në ato sociale dhe mjedisore.

7.3. Shpërblimi i ekzekutivëve në korporatat në SH.B.A.

Që në fillim të shekullit të XX, debati i rregullimit ligjor të shpërblimit të ekzekutivëve ka qenë në qendër të gjitha diskutimeve mbi qeverisjen e korporatave në SHBA. Vlerat astronomike të shpërblimeve, ndikimi i ekzekutivëve në miratimin e tyre, si dhe mungesa e një raporti të drejtë midis masës së shpërblimit dhe gjendjes financiare të korporatës, kanë qenë pikat më të nxehta të këtij debati (Markham, 2006:28-32).

Ky kapitull do të fokusohet në analizën e kornizës ligjore për shpërblimin e ekzekutivëve në periudhën 2000-2014, dispozitave të Aktit të Sarbanes-Oxley të vitit 2002, si dhe rolin e detyrimeve të administrimit në rregullimin e shpërblimit të ekzekutivëve, të konkretizuara me rastet më tipike nga praktika gjyqësore.

7.3.1. Rregullimi ligjor i shpërblimeve të ekzekutivëve në periudhën 2000-2014

Në vitet 90, koncepti i shpërblimit të ekzekutivëve pësoi një ndryshim të rëndësishëm (Jensen & Murphy, 1990:138,153). Shpërblimi u ri-konceptua duke mos u trajtuar më si një problem për bashkërendimin e interesave të ekzekutivëve me interesat e korporatës, por si një mekanizëm që ofron zgjidhje të problemit të qeverisjes së korporatave (Yablon, 1999:271,298). Pikërisht, zgjidhja e problemit të linjësimit të interesave të ekzekutivëve me ato të korporatës, u gjet tek ofrimi i opsioneve mbi aksionet si shpërblim për ekzekutivëve. Ky mekanizëm shpërblimi do të shërbente për motivimin e ekzekutivëve dhe në të njëjtën kohë nuk do të rëndonte si shpenzim në llogaritë financiare të korporatës, bazuar në parimet e përgjithshme të kontabilitetit. Çmimi konkret i ushtrimit të kontratës së opsionit varej nga të dhënat e publikuara mbi gjendjen financiare të korporatës. Në këtë mënyrë, drejtorët e korporatave, për të

përfiturar një çmim më të favorshëm, i paraqisnin vetë të dhënat financiare (Gorezi, 2011:142-146).⁴³⁸

Në fillim të viteve 2000, struktura e shpërblimit të ekzekutivëve përbëhej nga elementë monetarë fikse, të cilët nuk duhet të kalonin vlerën prej 1 milion dollarë dhe opsionet mbi aksionet (Markham, 2006:28-32). Në korporata të mëdha si Enron Corp., WorldCom Inc., AOL Time Warner Inc., etj, shpërblimi u rrit me 2500% të masës së zakonshme të shpërblimit të ekzekutivëve (Markham, 2006:311-378). Ballafaqimi me këto vlera astronomike të shpërblimit të ekzekutivëve dhe kolapsi i korporatës Enron në vitin 2001 sollën nevojën e një ri-ekzaminimi të qeverisjes së korporatave në mbarë botën. Kolapsi i korporatës Enron nxori në pah mosfunksionimin sëbashku të elementëve të ndryshëm të këtij sistemi.⁴³⁹ Në fakt, efikasiteti i dobët apo i kufizuar i njërit element të sistemit ndikoi në efikasitetin e elementit tjetër të të njëjtës sistem (Gordon, 2002:1233-1250). Gjithashtu, të gjithë aktorët e korporatës Enron (aksionarët, drejtorët e këshillit të administrimit dhe shoqëritë audituese) dështuan në vlerësimin racional të situatës dhe mbrojtjen e integritetit financiar të korporatës (Jackson, 2010:21).

Miratimi i Aktit të Sarbanes-Oxley (SOX)⁴⁴⁰ erdhi si një reagim i detyruar pas kolapseve të mëdha të korporatave. Pavarësisht pritshmërive të larta, ky akt përmbajti vetëm tre dispozita në lidhje me shpërblimin e ekzekutivëve.⁴⁴¹ Konkretisht, neni 304 trajton kthimin e bonuseve dhe shpërblimeve të përfituara në rast evidentimi të

⁴³⁸ Aplikimi i kësaj praktike të paraqitjes së të dhënave me data të mëparshme me qëllim që çmimet e opsionit të ishin më të favorshme, njihet me emrin *option backdating process* (procesi i datimit më të hershëm të opsioneve).

⁴³⁹ Shih *In re Enron Corporation Securities, Derivative & ERISA Litigation*, 235 F.Supp.2d.549, US Dist., 2002.

⁴⁴⁰ Titulli i plotë i aktit "*An Act to protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities laws, and for the other purposes*" Pub.L.107-204, 116 Stat 745, dt. 30.07. 2002.

⁴⁴¹ Nenet 304, 402 dhe 1103 i SOX.

shkeljeve të standardeve të raportimit financiar. Neni 402 trajton ndalimin e kredive personale për drejtorët e korporatave, ndërsa neni 1103 trajton mekanizmin e ngrirjes të shpërblimeve të jashtëzakonshme të drejtorëve në korporatat amerikane.⁴⁴²

Në periudhën midis skandalit të korporatës Enron dhe krizës financiare të vitit 2007, u organizuan një sërë fushatash për adoptimin e votës këshilluese të aksionarëve, të quajtur “*say on pay*”, të cilat nuk patën sukses.⁴⁴³

Kriza financiare e vitit 2007 solli një valë reformash shtrënguese në lidhje me shpërblimin e ekzekutivëve në SH.B.A. Së pari, u miratua Akti i Stabilizimit të Emergjencës Ekonomike (EESA) i vitit 2008⁴⁴⁴, i cili vendosi një vlerë tavan prej 500.000 dollarë për masën vjetore të shpërblimit të drejtorëve. Ky kufizim aplikohet për drejtorët e punësuar në korporatat e ndihmuara financiarisht nga qeveria amerikane. Gjithashtu, u parashikuan dhe kontrata opsionesh me të drejta të kufizuara.⁴⁴⁵ Ligjvënësi amerikan parashikonte dhe mundësinë e një afati më të shkurtër maturimi duke marrë në konsideratë nivelin e shlyerjes së detyrimeve të korporatës ndaj qeverisë amerikane, nivelin e mbrojtjes së taksapaguesve amerikanë dhe përmbushjen e standardeve stabilizuese të vendosura nga qeveria amerikane.⁴⁴⁶ Së dyti, në 2009, Akti për Rimëkëmbjen dhe Riinvestimin (ARRA)⁴⁴⁷ parashikoi ndalimin e drejtorëve për të

⁴⁴² Këto nene do të trajtohen me hollësi në këtë kapitull.

⁴⁴³ Menjëherë pas krizës financiare të vitit 2007 vihet re një interesim për votën këshilluese të aksionarëve.

⁴⁴⁴ Emergency Economic Stabilization Act of 2008, 1424, Pub.L.110-343, 122 Stat.3765, dt. 3.10.2008, marrë nga: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h110-1424>, (parë më 06 maj 2015).

⁴⁴⁵ Këto ndryshime u miratuan bazuar në udhëzimet e Thesarit. Shih US Department of the Treasury Press Release, *Treasury Announces New Restrictions on Executive Compensation*, dt. 4.02.2009, marrë nga: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/TreasuryAnnouncesNewRestrictionsOnExecutiveCompensation/, (parë më 06 maj 2015).

⁴⁴⁶ Po aty.

⁴⁴⁷ American Recovery and Reinvestment Act of 2009, Pub.L.111-5, 123 Stat.115, dt.17.02.2009 marrë nga: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h111-1>, (parë më 07 maj 2015).

përfiturar “parashuta të arta/golden parachutes”⁴⁴⁸ në korporatat e ndihmuara financiarisht nga qeveria. U vendos gjithashtu detyrimi për publikimin e të gjitha shpenzimeve ekstra të ofruara *ad hoc* nga korporata.⁴⁴⁹

Së treti, në 2010, Akti për Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Reformën e Wall Street-it (Akti i Dodd-Frank)⁴⁵⁰ solli si risi, aprovimin e pagesave të ekzekutivëve me votë të aksionarëve, të njohur si “*say on pay*”. Fillimisht këto vendime u propozuan në Deklaratën e të Drejtave të Aksionarit⁴⁵¹ dhe më pas u përfshinë në këtë Akt. “*Say on Pay*” konsiston në miratimin e shpërblimit të drejtorëve me votë të aksionarëve çdo tre vjet.

Gjithashtu, bazuar në një formë tjetër miratimi të quajtur “*say-when-on-pay*”, aksionarët votojnë një herë në çdo gjashtë vjet, nëse “*say on pay*” duhet të jepet çdo 1 vit, dy apo tre vjet. Votim i veçantë “*say on pay*” kërkohet edhe për miratimin e shpërblimeve “*golden parachutes*” në rast të bashkimeve me përthithje apo transaksioneve të tjera të ngjashme. Pavarësisht tendencës për të kërkuar aprovimin e aksionarëve, aplikimi i këtyre vendimeve nuk është detyrues por ka karakter këshillues.⁴⁵²

⁴⁴⁸Shpërblime që përfitoheshin në rast përfundimi të marrëdhënies së punës së drejtorit me korporatën. Për një analizë më të detajuar shih Bebchuk L., Cohen A., & Wang Ch. *Golden Parachutes and the Wealth of Shareholders*, Harvard Law School, Discussion Paper nr.683, tetor 2012, marrë nga:

<http://ssrn.com/abstract=1718488>, (parë më 08 maj 2015).

⁴⁴⁹American Recovery and Reinvestment Act of 2009, Pub.L.111-5, 123 Stat.115, dt. 17.02.2009, marrë nga: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h111-1>, (parë më 07 maj 2015).

⁴⁵⁰Titulli i plotë i aktit: “*A Bill to promote the financial stability of the United States by Improving Accountability and Transparency in the Financial System, To End “Too big to Fail”, to Protect the American Taxpayer by Ending Bailouts, To Protect Consumers from Abusive Financial Services Practices, and for Other Purposes of 2010*”, Pub.L.11-203, 124 Stat.1376, dt. 21.07. 2010, marrë nga: <http://www.govtrack.us/congress/bill.xpd?bill=h111-4173>, (parë më 12 maj 2015).

⁴⁵¹Shareholder Bill of Rights Act of 2009, S.1074 (111th), dt.19.05.2009, marrë nga: <https://www.govtrack.us/congress/bills/111/s1074>, (parë më 12 maj 2015).

⁴⁵²Neni 951 i Aktit të Dodd-Frank.

Të gjitha këto rregulla u miratuan nga KTKT më 25 janar 2011 dhe hynë në fuqi më 4 prill 2011.⁴⁵³ Së katërti, më 20 qershor 2012, KTKT miratoi standardet që bursat kombëtare duhet të adoptojnë ndaj këshillave të drejtorëve dhe komiteteve të shpërblimeve. Konkretisht, komitetet duhet të përbëheshin nga drejtorë të pavarur dhe në miratimin e shpërblimeve duhet të konsultoheshin me këshilltar ligjorë dhe konsulent shpërblimesh.⁴⁵⁴

Së fundmi, gjatë periudhës 2013-2015, KTKT ka propozuar miratimin e rregullave për deklarimin e marrëdhënies midis shpërblimit të paguar dhe performancës financiare të korporatës. Gjithashtu, është propozuar dhe miratimi i rregullave për deklarimin e shpërblimit total vjetor të gjithë punonjësve të korporatës përfshirë dhe të drejtuesve të lartë të saj, si dhe raporti midis tyre. Këto deklarime do të përfshihen në raportin vjetor të korporatës. Gjithashtu, këto rregulla nuk do të aplikohen për korporatat në zhvillim, korporatat e vogla dhe korporatat e huaja private.⁴⁵⁵

Në periudhën 2000-2014, rregullimi ligjor i shpërblimeve të drejtorëve u shoqërua me skandale të shumta, kriza financiare, përpjekje të dështuara për gjetjen e mekanizmave të përshtatshëm për kontrollin e shpërblimeve të larta dhe përfshirje të aksionarëve në miratimin e shpërblimeve të drejtorëve. Gjithashtu gjatë kësaj periudhe u vendosën rregulla për deklarimin e shpërblimeve, pavarësinë e komiteteve të shpërblimit,

⁴⁵³ Shih SEC Press Release, *SEC Adopts rules for Say –on-Pay and Golden Parachute Compensation as required under Dodd-Frank-Act*, 2011-25, dt. 25.01.2011, marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2011/2011-25.htm>, (parë më 10 maj 2015).

⁴⁵⁴ Shih SEC Press Release, *SEC Adopts rules for listing standards for Compensation Committees*, dt. 20.06.2012, marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2012/2012-20.htm>, (parë më 10 maj 2015).

⁴⁵⁵ Shih SEC proposed rules 2013, marrë nga: http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed_2013.html, Shih gjithashtu SEC proposed rules 2014, marrë nga: http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed_2014.html, Shih gjithashtu SEC proposed rules 2015, marrë nga: http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed_2015.html, (parë më 10 maj 2015).

ndalimin e kredive personale të drejtorëve, ngrirjen e shpërblimeve, kthimin e bonuseve të përfituara, etj.

7.3.2. Shpërblimi i ekzekutivëve në Aktin e Sarbanes- Oxley (SOX)

Të ballafaquar me shifrat marramendëse të shpërblimeve të drejtorëve dhe kolapset e mëdha korporative (si p.sh. rasti i Enron-it)⁴⁵⁶, legjislatori amerikan ishte i detyruar të reagonte duke miratuar SOX në vitin 2002.⁴⁵⁷ Por pavarësisht pritshmërive se SOX do të ofronte zgjidhje të problemeve me shpërblimet e larta, ky Akt përmban vetëm tre dispozita që trajtojnë në mënyrë direkte apo indirekte shpërblimet e drejtorëve të korporatave. Më poshtë do të analizojmë këto dispozita në kuadrin e praktikës gjyqësore amerikane.⁴⁵⁸

7.3.2.1. Rimbursimi shpërblimeve të përfituara (Neni 304)

Dispozita 304 e SOX parashikon se:

“nëse një emetuesi (korporate) i kërkohet të kryej rideklarimin e pasqyrave financiare, si rezultat i shkeljeve të standardeve të raportimit financiar bazuar në ligjin për titujt, CEO dhe CFO i korporatës duhet t’i rimbursojnë/kthejnë emetuesit (korporatës):

- 1. çdo bonus apo mekanizëm tjetër shpërblimi të përfituar 12 muaj pas emetimit të parë publik apo depozitimit [.....]; dhe*
- 2. çdo fitim të realizuar nga shitja e titujve të emetuesit (korporatës) gjatë periudhës 12 mujore.”⁴⁵⁹*

Formulimi i kësaj dispozite ngre më shumë pikëpyetje sesa i shërben qëllimit për të cilin ishte hartuar (Schwartz, 2008:13; Coffee, 2007:7). Së pari, në këtë dispozitë

⁴⁵⁶ In re Enron Corporation Securities, Derivative & ERISA Litigation, 235 F.Supp.2d.549, US Dist., 2002; Shih për detaje rreth Enron-it, Gordon J., *What Enron Means for the Management and Control of the Modern Business Corporation: Some Initial Reflections*, 69 University of Chicago Law Rev., 2002, fq.1233 -1241.

⁴⁵⁷ Titulli i plotë i aktit: “*An Act to protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities laws, and for the other purposes*”, Pub.L.107-204, 116 Stat 745, dt. 30.07.2002.

⁴⁵⁸ Nenet 304, 402 dhe 1103 të SOX.

⁴⁵⁹ Po aty, neni 304 pika a, 15 U.S.C.§ 7243 (2006).

mungon përkufizimi i rasteve që përbëjnë shkelje të standardeve të raportimit financiar (Wild, 2006: 1-52,).

Së dyti, nuk ka një përcaktim të qartë nëse CEO dhe e CFO kanë përgjegjësi solidare apo individuale në rast shkelje të standardeve (Dawes & Johnson, 2006:113-116). Së treti, nga kjo dispozitë nuk del qartë nëse për ngritjen e padisë do të legjitimohet vetëm KTKT apo dhe çdo palë e interesuar (Wild, 2006:1-52). Deri në 2014 nuk ka patur interpretime të detajuara në lidhje me dy kategoritë e para të problemeve të shtruar. Pavarësisht mungesës së interpretimeve, nisur nga interpretimi literal i dispozitës, shkelja e standardeve mund ti atribuohet dhe çdo personi nën mbikëqyrjen e CEO/CFO (Bloomenthal, 2004:2). Gjithashtu, për shkeljen e këtyre standardeve, të dy drejtuesit e lartë (CEO dhe CFO) do të ngarkohen me përgjegjësi solidare (Gorezi, 2011:169).

Ndërsa për kategorinë e tretë të problemeve të evidentuara, gjykatat amerikane kanë arritur në konkluzionin se palët private nuk legjitimohen në ngritjen e kësaj padie.⁴⁶⁰ Në këtë mënyrë, krijohet idea e një kufizimi të padisë derivative të aksionarëve dhe njohja e një forme ekskluziviteti ndaj një autoriteti publik si KTKT.

Deri në vitin 2010, pavarësisht numrit të madh të rideklarimeve financiare (pothuajse 1786), roli i KTKT ishte pothuajse pasiv, i karakterizuar me reagime tepër të rralla. Edhe në këto pak raste, është arritur në konkluzionin se vetëm në rast shkelje personale, drejtorët do të kthejnë bonuset e përfituara (Dawes & Johnson, 2006:120).⁴⁶¹

⁴⁶⁰ In re Whitehall Jewelers, Inc. Shareholder Derivative Litig., 2006 WL 468012; shih gjithashtu Newr vs. Pelino, 389 F. Supp.2d (E.D.Pa.2005); shih Cohen vs. Viray, 2010 WL 3785243, 30 shtator 2010.

⁴⁶¹ Shih Commission on Banking Housing, & Urban Affairs, U.S. Senate, *Report to the Ranking Minority Member, Financial Restatements: Updt. of Public Company Trends, Market Impacts, and Regulatory Enforcement Activities*, GAO-06-678, dt. 24.06.2006. Shih SEC Press Release, *SEC Settles with Mercury Interactive and Sues Former Mercury Officers for Stock Option Backdating and Other Fraudulent Conduct*, 2007-108, dt. 31.05.2007.

Kjo dispozitë pati impakt dhe në rastet që trajtoheshin nga neni 954 i Aktit të Dodd-Frank, i cili parashikonte detyrimin e të gjithë korporatave të listuara në bursat kombëtare për zbatimin e politikave për kthimin e bonuseve dhe shpërblimeve (Gallagher & Banuelos, 2013: 2-5). Në bazë të këtyre politikave, si ish drejtuesit ashtu dhe drejtuesit aktual të korporatave duhet të kthenin shpërblimet e përfituara (përfshirë dhe optionet mbi aksionet) gjatë tre viteve përpara evidentimit të mospërputhjeve materiale me parimet e kontabilitetit.

Pikë së pari, kjo dispozitë, në ndryshim nga dispozita 304 e SOX, nuk kufizon kategorinë e palëve për ngritjen e padisë, duke lejuar paditë derivative të aksionarëve në rast mosveprimi nga ana e korporatës. Së dyti, kthimi i bonuseve apo shpërblimeve do të bëhet jo vetëm nga CEO dhe CFO por nga të gjithë - ish drejtues dhe drejtues aktual të korporatës. Së treti, në ndryshim nga dispozita 304 e SOX, drejtuesit e korporatës do të kthejnë bonuset e përfituara gjatë tre viteve dhe vetëm në rast mospërputhje materiale me standardet e kontabilitetit (Louie, Herzinger & Ha, 2012:1). Në fillim të vitit 2010, KTKT pati një reagim të fortë ndaj CEO-s të korporatës CSK Auto Corporation, duke e detyruar të kthente bonuset dhe shpërblimet e tjera të marra, pa provuar shkeljen e standardeve të raportimit financiar që kishin diktuar rideklarimin e pasqyrave financiare. Gjykata u shpreh se për ta ngarkuar me përgjegjësi dhe detyruar për të kthyer të gjitha format e shpërblimeve të përfituara mjafton që shkelja të kishte ndodhur në kohën kur CEO ishte drejtuesi i korporatës. Gjithashtu, gjykata, për herë të parë, çmon se për të përfituar nga shkelja nuk do të thotë domosdoshmërisht të keshë patur dijeni për të.

Shkelja e korporatës sjellë përgjegjësinë dhe detyrimin e drejtorëve për të kthyer shpërblimet e përfituara.⁴⁶²

Për sa më sipër, për ofrimin e mekanizmit për zgjidhjen e problemeve të shpërblimit, nuk mjafton vetëm ekzistenca e dispozitave ligjore, por është e nevojshme dhe reagimi i autoritetit përkatës. Doktrina e amerikane, mungesën e vullnetit të KTKT për të reaguar, e ka cilësuar si të pashpjegueshme.⁴⁶³ Një pjesë e doktrinës amerikane e ka justifikuar këtë mungesë vullneti të KTKT me faktin se SOX është procedurë e shtrenjtë (Boodoo & Boodoo, 2007:1-4). Ndërsa, pjesa tjetër e doktrinës, mban qëndrimin se KTKT reagon vetëm në raste ekstreme si p.sh. kriza financiare pas vitit 2007 (Wayne, 2011:4).

Doktrina dhe praktika gjyqësore amerikane nuk ka trajtuar apo sqaruar kriteret dhe formulën e përdorur për përcaktimin e përgjegjësisë dhe llojit të shpërblimit të kthyeshëm në rast mungese të shkeljes së standardeve të financimit nga ana e CEO-s dhe CFO-s të korporatës respektive.

⁴⁶² Shih SEC vs. Jenkins CV 09-1510-PHX-JWS (D.Ariz. 23 qershor 2009). Gjykatat amerikane kanë mbajtur të njëjtin qëndrim në çështjen SEC kundër CEO-s të korporatës Beazer Homes USA, Inc. dhe çështjen SEC vs. CEO dhe CFO të korporatës Arthocare. Për detaje rreth çështjes kundër CEO-s të shoqërisë Beazer Homes USA, Inc shih Quinlivan S., *SEC Settles Complaint with Beazer Homes CEO*, dt.3.03.2011, marrë nga: <http://dodd-frank.com/sec-settles-clawback-claim-with-beazer-homes-cco/>, (parë më 05.05.2015). Shih gjithashtu SEC Press Release, *SEC Obtains Settlement With CEO to Recover Compensation and Stock Profits He Received During Company's Fraud*, 2011-61, dt.3.03.2011, marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2011/2011-61.thm>, (parë më 07 maj 2015). Ndërsa për detaje rreth çështjes kundër CEO-s dhe CFO-s të korporatës Arthocare, shih Louie Ch., Herzinger K., & Ha Ch. *Texas Court Rules that Regardless of Fault CEOs and CFOs will have to pay up under Sarbanes-Oxley Section 304*, dt. 20.11.2012, marrë nga: blogs.orricks.com/securities-litigation/2012/11/20/texas-court-rules-that-regardless-of-fault-ceos-and-cfos-will-have-to-pay-up-under-sarbanes-oxley-304/, (parë më 20 maj 2014).

⁴⁶³ Një artikull, që trajtonte pamundësinë e ngritjes së padive nga palë private sipas seksionit 304, e karakterizoi qasjen e SEC metofoforikisht si “Opsioni KTKT”, shih për detaje Morris B., & White Th., *Its an SEC Option: Sarbanes-Oxley Disgorgement Section Creates No Private claim*, 28 Legal Times 47, dt. 21.11.2005.

7.3.2.2. Ndalimi i kredive personale (neni 402)

Në korporatat e mëdha u vë re tendenca e ekzekutivëve për të marrë vazhdimisht kredi në shuma të mëdha (Romano, 2004:86-88). Në këto kushte në seksionin 402 të SOX u vendos ndalimi i dhënies së kredive për drejtorët e korporatave.⁴⁶⁴ Aplikimi i kësaj dispozite evidentoi mungesën e përkufizimit të huadhënies dhe ngriti pikëpyetje në lidhje me interpretimin e transaksionit në rast se nuk ishte emërtuar si huadhënie.⁴⁶⁵ Në 2005, KTKT i dha përgjigje kësaj pyetje duke konkluduar se në interpretimin e transaksionit do të merrej në konsideratë pikërisht thelbi i tij (Boodoo & Boodo, 2007, 1-4).

Idea e ndalimit total të huave ngjalli pakënaqësi në rrethin e korporatave, pasi pikësëpari, po ndalohehin transaksione të lejuara ndër vite dhe pikë së dyti, disa prej formave të huadhënies i shërbenin interesave të vetë korporatës (Romano, 200: 86-88). Në këto kushte, rregullimi ligjor i shpërblimeve të drejtorëve do të vështirësohej, pasi me ndalimin e një prej formave të shpërblimit, drejtorët do të kërkojnë të rinegociojnë kushtet e kontratës së tyre. Ky ndalim nuk do të thotë se niveli i shpërblimit do të jetë më i ulët, por thjesht aksionarëve do ti kushtojë më shtrenjtë punësimi i drejtorëve të korporatës (Romano, 2004:89).

7.3.2.3. Ngrirja e shpërblimeve të ekzekutivëve (neni 1103)

⁴⁶⁴Neni 402 i SOX, 15 U.S.C. § 7243 (2006), në pjesët më të rëndësishme shprehet se: “Do të konsiderohet e paligjshme për një korporatëqë në mënyrë direkte apo indirekte, , të akordoj, të zgjas afatin apo rishikoj kredite personale të drejtorëve të korporatës”.

⁴⁶⁵ Shih SEC Release Nr.52865, në lidhje me Peter Goodfellow dhe Stamatis Molaris, 1 Dhjetor 2005.

Dispozita 1103 e SOX përcakton se KTKT ka të drejtë të ngrijë çdo pagesë të jashtëzakonshme ndaj drejtorëve në korporatat e akuzuara për manipulim të dhënave financiare.⁴⁶⁶ Në këtë dispozitë mungon përkufizimi i pagesave të jashtëzakonshme (Thomsen & Norman, 2008:393,408), të cilin do ta analizojmë nëpërmjet çështjeve gjyqësore të korporatave Healthsouth Corporation,⁴⁶⁷ Vivendi Universal S.A.⁴⁶⁸ dhe Gemstar TV Guide International.⁴⁶⁹

Në çështjen KTKT kundër Healthsouth Corporation,⁴⁷⁰ KTKT nuk identifikoi pagesat e jashtëzakonshme me masën e lartë të shpërblimit por me mënyrën e akordimit të pagesave⁴⁷¹ apo ndërmjet ndikimit të CEO-s në një model tipik të fuqisë menaxheriale.⁴⁷² Sipas gjykatës:

“Z.Scrushy vazhdonte të ishte në kontroll të korporatës....., duke patur mundësi efektive për të diktuar shpërblimin e tij dhe të ekzekutivëve të tjerë, të cilët mund të ishin përfshirë në shkeljet, për të cilat akuzohej korporata”⁴⁷³.

Me miratimin e korporatës, gjykata urdhëroi ngrirjen e pagesave, e cila u hoq me shkarkimin e CEO-s dhe kryetarit të këshillit të korporatës.⁴⁷⁴

⁴⁶⁶ Neni 1103 SOX , 15 U.S.c. § 78u-3(c)(3)(A)(i). Kjo dispozitë përcakton se: “Nëse, gjatë një investigimi për shkelje të dispozitave të ligjeve për Titujt, Komisioni konstaton se korporata do të kryej pagesa të jashtëzakonshme për drejtorët, mund t’i drejtohet Gjykatës për lëshimin e një Urdhëri për bllokimin e këtyre pagesave në një llogari escrow për 45 ditë”.

⁴⁶⁷ KTKT kundër HealthSouth, 261 F. Supp.2d 1298 (N.D.Ala.2003)

⁴⁶⁸ KTKT vs. Vivendi Universal, S.A., C.No.MII-03 (S.D.N.Y. 2003); Shih gjithashtu SEC Litigation Release nr.18352, SEC Files Sarbanes-Oxley Act Application for temporary Order Compelling Vivendi Universal S.A. to escrow extraordinary Payments to its Former CEO Jean-Marie Messier, dt.16.09.2003.

⁴⁶⁹ KTKT vs. Gemstar-TV Guide Int’l Inc., 367 F.3d 1087, 2004.

⁴⁷⁰ KTKT vs. HealthSouth, 261 F. Supp.2d 1298, 2003.

⁴⁷¹ Po aty.

⁴⁷² Në doktrinën amerikane njihen dy teori në lidhje me përcaktimin e shpërblimit. Sipas teorisë së modelit të fuqisë menaxheriale (managerial power model), drejtorët kanë ndikim tek organet që përcaktojnë shpërblimet. Ndërsa sipas teorisë së kontraktimit në distancë (arms length contracting), nuk do të lindin probleme në lidhje me vlerën e shpërblimit përse kohë ekziston një distancë, mungesë konflikt interesi, ndërmjet ekzekutivëve dhe organit kompetent që përcakton shpërblimet e drejtorëve. Për analizë të detajuar të teorisë shih Bebchuk L., & Fried J. *Pay Without Performance. The Unfulfilled Promise of Executive Compensation*, Harvard University Press, Cambridge, 2004. Shih gjithashtu, Bainbridge S., *Executive compensation: Who decides?*, University of California, School of Law, Research Paper Series Nr.05/3, 2005, marrë nga: http://papers.ssrn.com/abstract_id=653383, (parë më 13 maj 2015).

⁴⁷³ KTKT vs. Healthsouth - SEC Certificate Pursuant to Rule 65 (b), KTKT vs. HealthSouth, Civil Action No. CV-03-J-0615-S (N.D. Ala 7 maj, 2003).

Në çështjen KTKT kundër kompanisë mediatike franceze Vivendi Universal S.A.,⁴⁷⁵ CEO-ja i korporatës kishte negociuar me korporatën një shpërblim në rast dorëheqje, i njohur si “*golden handshake*”,⁴⁷⁶ në vlerën prej 23 milion dollarë. Në vitin 2002, kur CEO dha dorëheqjen, këshilli i administrimit refuzoi kryerjen e kësaj pagese. Ish drejtori iu drejtua arbitrazhit, duke qenë se mosmarrëveshjet në lidhje me këtë shpërblim do të zgjidheshin me arbitrazh. Vendimi i arbitrazhit, i cili u la në fuqi nga gjykata e New York-ut,⁴⁷⁷ urdhëroi korporatën të paguante shpërblimin e negociuar të drejtorit të korporatës.⁴⁷⁸ Pavarësisht këtyre vendimeve, KTKT arriti të ngrinte këtë pagesë, me argumentin se CEO kishte ndikuar në negocimin e shpërblimit.⁴⁷⁹

Pra, sërish, edhe në këtë rast gjyqësor, KTKT nuk i referohet vlerës së lartë (të jashtëzakonshme) të këtij shpërblimi por rrethanave të caktimit të tij, duke lënë pa interpretim dhe përkufizim konceptin e shpërblimit të jashtëzakonshëm.

Një nga çështjet gjyqësore që luajti rol të rëndësishëm në përkufizimin e shpërblimeve të jashtëzakonshme ishte çështja KTKT kundër shoqërisë Gemstar-Tv Guide

⁴⁷⁴ KTKT vs. HealthSouth, 261 F. Supp.2d 1298 (N.D.Ala.2003). Shih gjithashtu, SEC Press Release, *SEC Obtains Emergency Relief Requiring healthSouth to Place in Escrow All Extraordinary Payments to Officers, Directors and Employees*, 2003-38, dt.20.03.2003, marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2003-38.htm>, (parë më 10 maj 2015).

⁴⁷⁵ KTKT vs. Vivendi Universal, S.A., C.No.Mll-03 (S.D.N.Y. 2003); Shih gjithashtu *SEC asks That Vivendi Put Ex-Chiefs Money Escrow*, N.Y.Times, 17 Shtator 2003.

⁴⁷⁶ Shpërblime që përfitoheshin në rast përfundimi të marrëdhënies së punës së drejtorit me korporatën. Për një analizë më të detajuar shih Bebchuk L., Cohen A., & Wang Ch. *Golden Parachutes and the Wealth of Shareholders*, Harvard Law School, Discussion Paper nr.683, 2012, marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1718488>, (parë më 08 maj 2015).

⁴⁷⁷ Jean-Marie Messier vs. Vivendi Universal S.A., Nr.50-T-116-00585-02 (N.Y. App.Div,16 shtator 2003).

⁴⁷⁸ Jean-Marie Messier vs. Vivendi Universal S.A., AAA Arbitration Nr.3-T-199-00205-94 (Am.Arbitration Assoc., 27 Qershor 2003), fq.6-8. Përpara vendimit të arbitrazhit, një gjykatë franceze ngriu paketën e shpërblimit që do të miratohej nga aksionarët e shoqërisë Vivendi. Ky proces gjyqësor u iniciua me kërkesë të Komisionit Francez të Këmbimit. *Paris Court Freezes Messier's Severance*, WSJ, 10 qershor, 2006, fq.B6.

⁴⁷⁹ SEC Litigation Release Nr.18352, *SEC files Sarbanes-Oxley Act Application for Temporary Order Compelling Vivendi Universal S.A. to Escrow Extraordinary Payments to its Former CEO Jean-Marie Messier*, 16 shtator 2003.

International Inc..⁴⁸⁰ Në vitin 2002, gjatë një investigimi të KTKT për fryrje të pasqyrave financiare në vlerën 107 milion dollarë,⁴⁸¹ CEO dhe CFO i korporatës dhanë dorëheqjen kundrejt “*pagesave restrukturuese*”⁴⁸² në vlerën 38 milionë dhe opsioneve në vlerën 6.7 milion dollarë. KTKT iu drejtua me kërkesë gjykatës për ngrirjen e pagesave ndërsa drejtorët ndërhyjnë duke pretenduar paqartësinë antikushtetuese të konceptit të “*pagesave të jashtëzakonshme*”.⁴⁸³ Gjykata, bazuar në faktorë të ndryshëm si “*rrethanat e dorëheqjes, negocimi i gjatë i pagesave, masa e shpërblimeve dhe investigimi i Komisionit*” i konsideroi këto pagesa si të jashtëzakonshme (Gorezi, 2011:177-179).

Nga kjo analizë deduktohet se konsiderimi i pagesave si të jashtëzakonshme nuk bazohet vetëm në rrethanat e akordimit të shpërblimeve por edhe në masën e tyre. Në një vendim tjetër gjyqësor për të njëjtën çështje, opinioni i pakicës ishte se në përcaktimin e pagesave si të jashtëzakonshme duhen marrë në konsideratë jo vetëm masa, qëllimi, shkeljet e konstatuara nga KTKT, por edhe përshtatshmëria e masës së shpërblimit me standardet e aplikueshme në industrinë përkatëse (Thompsen & Norman, 2008:393,408).

Nga rastet e shqyrtuara më lart, arrijmë në konkluzionin se qasja e gjykatave amerikane në lidhje me konceptin e pagesave të jashtëzakonshme bazohet në faktorë të ndryshëm, të cilët nuk janë shterues. Rast pas rasti, listës së faktorëve, gjykatat i shtojnë elementë të rinj në varësi të zhvillimeve ekonomike në shtetin respektiv.

⁴⁸⁰ KTKT vs. Gemstar-Tv Guide Int’l Inc., 367 F.3d 1087 (9th Cir.2004), (Gemstar 1), 384 F.3d 1090 (9th Cir.2004); KTKT kundër Gemstar-Tv Guide Int’l Inc., 401 F.3d 1031,1036 (9th Cir.2005), (Gemstar 2).

⁴⁸¹ KTKT vs. Gemstar-Tv Guide Int’l Inc., 401 F.3d 1031, 1036 (9th Cir.2005), (Gemstar 2), fq.1036-1037. Leung dhe Yuen kishin nënshkruar deklarata ku betoheshin se nuk ishin në gjendje të certifikonin saktësinë e pasqyrave financiare të korporatës.

⁴⁸² Gemstar-Tv Guide Int’l Inc., Current report (Form 8-K), 15 tetor 2002, marrë nga: <http://www.secmfo.com/dV179.31x4.d.htm>, (parë më 11 maj 2015), fq.1.

⁴⁸³ KTKT vs. Tv Guide Int’l Inc., Nr. 03-56129 (9th Cir. 30.07.2003).

7.3.3. Shpërblimi i drejtorëve dhe detyrimi i besnikërisë

Dispozitat e SOX nuk janë mekanizmat e vetëm të përdorur për të adresuar problemet e shpërblimit të drejtorëve të këshillave të administrimit. Në praktikën gjyqësore, për trajtimin e këtyre problemeve është përdorur edhe koncepti i detyrimeve të administrimit (Markham, 2007:277,348; Gordon, 2002:1399). Në përgjithësi, gjykatat amerikane kanë mbajtur qëndrimin se miratimi i shpërblimeve të larta për drejtorët e shoqërive, nuk mund të konsiderohet shkelje e detyrimeve të administrimit.⁴⁸⁴

Për një kohë të gjatë, gjykatat amerikane kanë përdorur “*doktrinën e humbjes*”, e cila konsistonte në dështimin për të bashkërenduar shpërblimin me nevojat konkrete të momentit dhe praktikën e njohura, si rezultat i keqbesimit apo neglizhencës së plotë (Berger- Welliser, 2009: 9-11).

Për një periudhë të shkurtër kohore, gjykatat amerikane shfaqën një qasje jotipike amerikane (Henn, 1964:574,576), të fokusuar më shumë në shqyrtimin e hollësishëm⁴⁸⁵ të përmbajtjes/thelbit të shpërblimit sesa procedurës së miratimit të shpërblimit.⁴⁸⁶ Duke filluar nga viti 1953, gjykatat filluan të distancohen nga kjo mënyrë shqyrtimi, duke ndërhyrë vetëm në raste ekstreme.⁴⁸⁷

Sipas doktrinës amerikane, ishte parimi i gjykimit të biznesit, i cili i mbronte të gjitha vendimet e komitetit të painederuar (të pavarur) të këshillit mbi shpërblimet e drejtorëve të korporatave (Yablon, 1992:1867,1904; Easterbrook & Fischel,1996:438; Berger-Welliser, 2009:9-11).

⁴⁸⁴Shih *Rogers vs. Hill*, 289 U.S.582 (1933); shih *Gallin vs. Nat'l City Bank*, 273 N.Y.S.87, 113 (N.Y.Sup.Ct.1934); shih *McQuillen vs. National Register Co.*, 112 F.2d 877 (4th Cir.1940.).

⁴⁸⁵ Shih *Gottlieb vs. Heyden Chem.Cop.*, 90 A.2d 660, 664 (Del.1952).

⁴⁸⁶ Shih *Kerbs vs. Cal.E.Airways, Inc.*, 90 A.2d 652, 656-58 (Del.1952).

⁴⁸⁷ Shih *Michelson vs. Duncan*, 407 A.2d 211, 223 (Del.1979).

Një nga rastet që ka merituar vëmendje të veçantë në lidhje me shpërblimin e drejtorëve të korporatave, i cili është trajtuar në kapitullin e tretë në kuadër të detyrimit të besnikërisë të anëtarëve të këshillave, është rasti i korporatës Walt Disney.⁴⁸⁸ Në këtë rast, vendimi i Gjykatës së Delaware në 2005⁴⁸⁹, i cili u la në fuqi një vit më vonë nga Gjykata e Lartë Delaware⁴⁹⁰, theksoi se drejtorët kishin dështuar në ndërmarrjen e veprimeve në përputhje me praktikat më të mira, duke mos u konsultuar me një ekspert për përlogaritjen e masën së dëmshpërblimit. Vlen për tu theksuar se Gjykata e Delaware, në ndryshim nga gjykata e Lartë Federale në rastin Manesmann,⁴⁹¹ pavarësisht dështimit, e pranoi shpërblimin për drejtorin e korporatës.

Gjithashtu, gjykata konstatoi se drejtorët nuk kishin shkelur detyrimin e besnikërisë por ishin treguar neglizhent dhe si rrjedhojë shpërblimi i akorduar nuk mund të konsiderohej humbje totale apo shpërdorim të aseteve të korporatës. Gjykata me vendimin e marrë dëshmoi se një veprim neglizhent nuk mund të sjellë pasoja në shpërblimin e akorduar, pavarësisht mosaprovimit të metodave të përdorura nga anëtarët e këshillit në caktimin e shpërblimit (Randall & Harwell, 2011:846,903).

Nga analiza e mësipërme rezulton se shpërblimi i drejtorëve në SH.B.A është karakterizuar nga distancimi i gjykatave në shqyrtimin e vendimeve për masën e shpërblimeve, pasiviteti i KTKT dhe kufizimi në përfshirjen e detyrimeve të administrimit. Gjithashtu, vihet re një qasje më strikte e qeverisë amerikane nisur nga kufizimet e vendosura në përdorimin e opsioneve mbi aksionet, vendosja e kufirit maksimal në nivelin e shpërblimit, ngarkimi me përgjegjësi të drejtorëve dhe në rast

⁴⁸⁸ In re Walt Disney Co. Derivative Litig., 907 A.2d 693 (Del.Ch.2005), 906 A.2d 27 (Del.2006), 731 A.2d 342 (Del.Ch.1998).

⁴⁸⁹ In re Walt Disney Co. Derivative Litig., 907 A.2d 693 (Del.Ch.2005).

⁴⁹⁰ In re Walt Disney Co. Derivative Litig., 906 A.2d 27 (Del.2006).

⁴⁹¹ Në këtë rast, Gjykata e Lartë Federale gjermane e kundërshtoi dhënien e shpërblimit Z. Esser për suksesin e arritur në negocimin e çmimit të shitjes të aksioneve të shoqërisë gjermane.

mospërfshirje në shkeljet e konstatuara nga KTKT, si dhe rregullat e propozuara nga KTKT për deklarimin e shpërblimit (Gorezi, 2011:180-189).

KAPITULLI VIII: Konkluzione dhe rekomandime

8.1. Konkluzione

Ky punim ka analizuar, krahasuar dhe vlerësuar në mënyrë kritike përgjegjësitë, parametrat e sjelljes, si edhe shpërblimin e administratorit në shoqëritë aksionare në tre juridiksione: Shqipëri, Gjermani dhe SH.B.A.

Duke ndjekur një qasje krahasuese funksionale, punimi është fokusuar në elementët kyç të aspekteve të trajtuar, duke evidentuar ngjashmëritë, ndryshimet në qasje, mangësitë në trajtim, si edhe vlerësimin e zgjidhjeve të dhëna, në juridiksionet e përzgjedhura.

Përpara evidentimit të konkluzioneve të nxjerra, vlen për tu theksuar se analiza e gjithë aspekteve të trajtuara, ka evidentuar pamjaftueshmërinë, paqartësinë e kuadrit rregullator të brendshëm si dhe mungesën pothuajse të plotë të trajtimeve doktrinale, debateve në nivel akademik, interpretimeve dhe praktikës së varfër gjyqësore në Shqipëri, duke ofruar një qasje kryesisht formale nëpërmjet dispozitave ligjore dhe pak rasteve gjyqësore. Pavarësisht përmirësimeve që ka sjellë LSHT, përsëri instituti i përgjegjësisë së administratorit në shoqërinë aksionare nuk gjen trajtimin që i rezervohet në dy juridiksionet e tjera, të cilat ofrojnë një tablo të pasur me doktrinë dhe praktikë gjyqësore.

Analiza e këtij punimi fillon me trajtimin e administrimit të shoqërive aksionare në Shqipëri, duke u fokusuar në procedurat e emërimit dhe shkarkimit të administratorëve dhe anëtarëve të këshillit të administrimit në të dy sistemet e qeverisjes, kompetencat dhe dinamika e marrëdhënies së administratorit me shoqërinë.

- Nga kjo analizë rezulton se ligjvënësi shqiptar i ka kushtuar vëmendje të posaçme përbërjes së këshillit, veçanërisht përsa i përket pavarësisë së anëtarëve jo

administratorë të këshillit dhe praktikës së organizimit në komitete, si instrumenta risi për maksimizimin e rendimentit të këshillit të administrimit, sesa përcaktimit të kritereve (profesionale, moshe dhe eksperience) për emërimin e administratorit ose anëtarëve të këshillit të administrimit, të cilët do të ndikonin në krijimin e një këshilli cilësor, profesional e me integritet.

Parashikimi në LSHT, ashtu si dhe në legjislacionin gjerman, i një përbërje mikse midis përfaqësuesve të aksionarëve dhe punonjësve të shoqërisë në këshillin e administrimit, nuk ka reflektuar qëllimin e ligjvënësit, i cili synonte krijimin e një kundërpeshe potenciale në vendimmarrje, pasi nuk janë përcaktuar as elementët thelbësorë si procedurat e zgjedhjes, numri i përfaqësuesve të punonjësve si dhe mbrojtja e veçantë që mund t'u jepej në lidhje me kontratën e punës në shoqëri.

Ligjvënësi shqiptar, shkarkimin e administratorit në shoqëritë aksionare nuk e ka lidhur me një shkak apo shkelje të detyrimeve të caktuara, duke vështirësuar procesin e përcaktimit të shpërblimit të dëmit që administratori i shkarkuar mund të kërkojë nga shoqëria. Pikërisht ekzistenca e shkaqeve të arsyeshme që kanë çuar në shkarkimin e administratorit është thelbësore dhe në përcaktimin e masës së shpërblimit. Nuk ka një praktikë të unifikuar gjyqësore, në lidhje me masën e shpërblimit, e cila çmohet rast pas rasti nga gjykata duke marrë për bazë tërësinë e rrethanave të rastit konkret (si psh. kohën gjatë së cilës ka qenë i punësuar administratori, sjelljen e tij ndaj shoqërisë, pagën mujore etj.).

Në praktikë kishte rezultuar problematika mungesa e dispozitave që rregullonin dorëheqjen e administratorit, pasi QKR-ja nuk regjistronte dorëheqjen e administratorit pa patur një vendim të këshillit të administrimit për zëvendësimin e tij. Ndryshimet e fundit të LSHT reflektuan këtë problem të hasur në praktikë duke parashikuar se

administratori, i cili nuk është anëtar i këshillit të administrimit, mund të heqë dorë në çdo kohë nga detyra e tij, duke njoftuar me shkrim për dorëheqjen, shkaqet dhe datën kur dorëheqja hyn në fuqi. Pavarësisht ndryshimeve, LSHT i mungojnë dispozitat në lidhje me rastin kur shoqëria mbetet pa administrator, si rrjedhojë e mos arritjes së marrëveshjes midis anëtarëve për administratorin e ri, pas regjistrimit të administratorit të dorëhequr. Mungesa e një organi përfaqësues i heq shoqërisë aftësinë e saj për të ndërmarrë veprime, gjë e cila jo vetëm mund të jetë me rrezik për vetë aksionarët e shoqërisë, por gjithashtu paraqet një kërcënim tek kreditorët e shoqërisë.

Përcaktimi i llojit të marrëdhënies juridike midis shoqërisë dhe administratorit, në kushtet e mungesës së dispozitave përkatëse në LSHT, ka rezultuar i vështirë, si rrjedhojë e qëndrimeve të ndryshme që kanë mbajtur si doktrina ashtu dhe jurisprudenca shqiptare. Në varësi të këtyre qëndrimeve, lloji i marrëdhënies juridike midis shoqërisë dhe administratorit është konsideruar marrëdhënie kontraktore shërbimi, e cila rregullohet nga KC ose marrëdhënie pune, e cila rregullohet nga KP.

Bazuar në analizën e dispozitave ligjore të KC dhe KP, doktrinës si dhe jurisprudencës, konkludoj se marrëdhënia e krijuar mes administratorit dhe shoqërisë është një marrëdhënie pune. KP, pavarësisht se ka përjashtuar veprimtarinë e administratorit nga fusha e tij e zbatimit, parashikon mundësinë e aplikimit të dispozitave të veçanta të këtij Kodi, në rastet kur ligji i veçantë nuk ofron zgjidhje për çështjet e lidhura me marrëdhëniet e punës. Konkretisht, LSHT si *lexspecialis*, nuk rregullon këto lloj çështjesh dhe nuk referon tek *lexgenerali* (KC), por tek ligji i posaçëm (KP). Në këto kushte, dispozitat e veçanta të KP, bazuar në parimin *lexspecialis derogat generali*, do të rregullojnë marrëdhënien e administratorit me shoqërinë.

Një nga kapitujt më të rëndësishëm të këtij punimi është analiza e përgjegjësisë të administratorit në shoqëritë aksionare, në tre juridiksionet e përzgjedhura. Analiza është fokusuar kryesisht tek detyrimet kryesore të administrimit: detyrimi i besnikërisë dhe detyrimi i kujdesit, si dhe përgjegjësitë e administratorit ndaj shoqërisë, aksionarëve apo të tretëve.

- Në këtë kuadër, Shqipëria ofron një qasje kryesisht formale, me futjen e detyrimit të besnikërisë dhe detyrimit të kujdesit si risi në legjislacionin tregtar, por pa një elaborim të plotë, i cili sjell riskun e një zbatueshmërie të gabuar të tyre në praktikë.

Në lidhje me përmbushjen e detyrimit të besnikërisë, ligjvënësi shqiptar, ashtu si dhe në juridiksionin amerikan, vendos një standard të dyfishtë, në bazë të së cilit administratorët duhet të veprojnë në mirëbesim dhe në interesin më të mirë shoqërisë. Ndërsa, në lidhje me përmbushjen e detyrimit të kujdesit, ligjvënësi shqiptar, në ndryshim nga detyrimi i besnikërisë, vendos një standard “objektiv” vlerësimi, ku administratori duhet të veprojë me kujdes dhe profesionalizëm, bazuar në integritetin dhe eksperiencën profesionale të administratorit.

Në rast shkelje të detyrimeve të sipërcituara, administratorit i është ngarkuar barra e provës për të vërtetuar kryerjen me përpikmëri të këtyre detyrimeve, por pa përcaktuar mënyrën se si administratori duhet ta provojë këtë fakt.

Gjatë ushtrimit të funksioneve të tij, administratori përballët me përgjegjësinë jo vetëm ndaj shoqërisë, por edhe ndaj të tretëve, duke përfshirë dhe autoritetet publike, para të cilëve përgjigjej gjithmonë shoqëria. Në lidhje me dëmin e shkaktuar të tretëve, ligjvënësi shqiptar ka evidentuar rastet e shkeljeve, lidhjen shkakësore ndërmjet veprimit apo mosveprimit të personave, si dhe masën e përgjegjësisë personale.

LSHT ka parashikuar një rend prioritar subjektesh, të cilët mund ti drejtohen gjykatës, duke filluar me shoqërinë, aksionarët që zotërojnë 5% të votave si dhe kreditorët e shoqërisë, në rast refuzimi të shoqërisë ose nëse Asambleja e aksionarëve nuk merr ndonjë vendim brenda 60 ditëve. Kërkesat nga aksionarët në pakicë bëhen në emër të shoqërisë dhe dëmshpërblimet e mundshme për t'u paguar nga ana e administratorëve në çdo rast janë të drejta që i përkasin shoqërisë. Doktrina shqiptare e sheh si problematike dhe të tepërt që çdo kreditor, pavarësisht nga vlera e detyrimit ndaj tij, mund të ngrejë padi kundër anëtarëve të organit administrues të shoqërisë. Sipas doktrinës, kreditori mund të kërkojë kthimin e shumës kur të jetë plotësuar afati ose përmbushjen e detyrimit, por jo të ndërhyjë në jetën e brendshme të shoqërisë tregtare.

- Legjislacioni gjerman, përveç se nuk bën dallimin midis detyrimeve të administrimit, karakterizohet dhe nga mungesa e qartësisë në përcaktimin e spektrit të çështjeve që ngarkojnë anëtarët e këshillit të administrimit me përgjegjësi penale, e cila mund të sjellë ndëshkimin me burg apo gjobë të anëtarit të organit administrativ për çdo rast të konsideruar si shkelje apo abuzim nga gjykata.

Veprimtaria e administratorit në Gjermani udhëhiqet nga besnikëria ndaj shoqërisë, kryerja e detyrave me përgjegjësi dhe në interes jo vetëm të shoqërisë por edhe të kreditorëve, punonjësve, konsumatorëve dhe komunitetit në përgjithësi. Vlen për tu theksuar se standardi i kujdesit në Gjermani është i lidhur më shumë me nivelin e kujdesit, aftësive dhe njohurive të anëtarëve të këshillit të administrimit se sa me përmbajtjen e detyrimit.

Skepticizmi i theksuar i jurisprudencës gjermane, në lidhje me respektimin e parimit të gjykimit të biznesit dhe standarti i ulët i respektit të vendimeve të administratorit, e ka

bërë atë striktë dhe kufizues ndaj veprimeve të administratorëve, në rast dështimi, në vlerësimin dhe menaxhimin e riskut potencial të shoqërisë. Ky parim, ashtu si dhe në juridiksionin amerikan, aplikohet në rast shkelje të detyrimit të kujdesit, por me kushtin që administratori të vërtetojë se ka administruar me përgjegjshmëri dhe në interes të shoqërisë, duke treguar një vlerësim të kujdesshëm të fakteve kryesore. Jurisprudenca gjermane, në ndryshim nga legjislacioni dhe doktrina gjermane, mban qëndrimin se administratori ngarkohet me këtë barrë prove vetëm nëse ka informacionin e nevojshëm mbi rrethanat e çështjes, në të kundërt i mbetet shoqërisë të vërtetojë shkeljen e detyrimeve nga administratori.

Në përgjithësi, çdo subjekt si p.sh. shoqëria, aksionarët si dhe kreditorët, në rast evidentimi të shkeljeve ligjore apo statutore nga organi administrativ, kanë të drejtë t'i drejtohen gjykatës. Legjislatori gjerman e ka kushtëzuar heqjen dorë të shoqërisë aksionare nga pretendimet mbi dëmet e pësuar, jo vetëm me miratimin e Asamblesë së shoqërisë por edhe me respektimin e afateve konkrete kohore dhe të drejtave formale të aksionarëve të pakicës (zotërojnë të paktën 1% të kapitalit të shoqërisë aksionare ose aksione me vlerë prej 100.000 euro).

Aksionarët e pakicës mund të ngrenë padi derivative, në emër të shoqërisë, vetëm nëse shoqëria brenda një periudhe të caktuar kohore nuk ka ndërmarrë veprimet e nevojshme ligjore kundër administrimit, ekzistojnë prova të mjaftueshme të shkeljeve serioze të ligjit dhe statutit të shoqërisë, si dhe nuk ekzistojnë interesa madhorë që do të pengonin ngritjen e pretendimeve në lidhje me shkeljet e konstatuara. Mundësia e ngritjes së padive derivative nga ana e aksionarëve, dhe lehtësimi i shpenzimeve gjyqësore për këta aksionarë, shërben si indikator i rritjes së nivelit të mbrojtjes së aksionarit dhe mundësive për të kundërshtuar gjyqësisht veprimet e anëtarëve të organit administrativ.

Pavarësisht këtij aspekti pozitiv, mungesa e kulturës gjyqësore të aksionarit në Gjermani, procedura e komplikuar për ndërmarrjen e këtyre veprimeve dhe mungesa e interesit nga ana e aksionarëve mund të çojë në pakësimin e padive derivative të ngritura nga këta aksionarë.

Në ndryshim nga juridiksioni amerikan, përveç padive derivative, aksionarët mund të ngrenë pretendime të drejtpërdrejta kundër anëtarëve të organit administrativ, në rast shkelje të qëllimshme të rendit publik, të të drejtave dhe interesave themelorë si jeta, shëndeti dhe jeta, si dhe shkelje me faj të dispozitave urdhëruese statutores dhe ligjore.

- Ndërsa, legjislati amerikan, në ndryshim nga dy juridiksionet e lartpërmendura, ofron qartësi në përcaktimin e detyrave dhe rasteve të përgjegjësisë së drejtorit ndaj korporatës, aksionarëve dhe palëve të treta.

Nga analiza e detyrimeve të administrimit konstatohet se në çështjet e detyrimit të besnikërisë, jurisprudenca amerikane ka vendosur një standard të lartë fajësie, duke përdorur mirëbesimin si instrument për dallimin e këtij standarti sjelljeje, si dhe ka përjashtuar mundësinë e kufizimit të përgjegjësisë së drejtorit të korporatës, në rast shkeljeje. Pavarësisht paqartësisë rreth pozicionimit të detyrimit të mirëbesimit në kuadrin e detyrimeve administrative të drejtorit në një korporatë, jurisprudenca amerikane e ka konsideruar mirëbesimin si element përbërës të detyrimit të besnikërisë sesa një detyrim të pavarur.

Ndërsa, për çështjet e detyrimit të kujdesit, jurisprudenca amerikane fokusohet kryesisht në mënyrën e veprimit të drejtorëve sesa në korrektesën e vendimit të marrë prej tyre, duke e ngarkuar me përgjegjësi në rast evidentimi të neglizhencës të rëndë apo pamaturisë në përmbushjen e detyrimit. Në ndryshim nga detyrimi i besnikërisë, parimi i

gjykimit të biznesit shërben si strehë e sigurt për vendimet e këshillave të drejtorëve në korporata, në rast shkeje të detyrimit të kujdesit.

Tipari dominant i qasjes amerikane është respektimi i parimit të gjykimit të biznesit, i cili shërben si instrument nxitës për vlerësimin e vendimeve të organit administrativ dhe parashikimin e dispozitave statutores për përjashtimin apo kufizimin e përgjegjësive të drejtorëve kundrejt korporatës dhe aksionarëve, në rast shkelje të detyrimit të kujdesit.

Nga analiza e përgjegjësive të drejtorëve ndaj subjekteve të sipërcituar, vërehet se aksionarët dhe palët e treta, kanë pengesa ligjore dhe praktike, për ekzekutimin e pretendimeve të tyre ndaj organit administrativ të korporatës, pasi mund të ngrenë vetëm padi derivative, për të cilat duhet të japë miratimin komiteti i caktuar nga këshilli i drejtorëve të korporatës. Pavarësisht, rritjes së nivelit të mbrojtjes së aksionarëve, kundërshtimi me padi derivative i veprimeve të drejtorëve duket i rrezikuar, për sa kohë që aksionarët nuk kanë interes të mbrojnë interesat e korporatës, por vetëm interesat e tyre.

Më tej, ky punim ka analizuar parametrat e sjelljes së administratorit, si konflikti i interesit dhe ndalimi i konkurrencës, të cilat përbëjnë risi në legjislacionin tregtar shqiptar.

- Nga analiza ligjore rezultoi se ligjvënësi shqiptar është fokusuar vetëm tek dhënia e miratimit për administratorin, nga ana e këshillit të administrimit apo këshillit mbikëqyrës të shoqërisë aksionare, me qëllim lidhjen e marrëveshjeve apo hyrjen në marrëdhënie të tjera me shoqërinë, sesa në përcaktimin e mënyrës së veprimit të administratorit pas njoftimit për ekzistencën e konfliktit të interesit dhe pasojave në kushtet e konfliktit të interesit.

Ndërsa për sa i përket, ndalimit të konkurrencës, ligjvënësi kushtëzon shfuqizimin e këtij ndalimi vetëm me miratimin e aksionarëve të shoqërisë tregtare. Gjithashtu, rregullat për pasojat ligjore dhe alternativat ligjore në këmbim të ngritjes së padisë për shpërblim dëmi, në rast shkelje të ndalimit të konkurrencës, përputhen plotësisht me dispozitat në legjislacionin gjerman.

Nga analiza ligjore rezultoi se ligjvënësi gjerman ka dështuar në përkufizimin e termit “konflikt interesi” dhe përcaktimin e normave për rregullimin e konfliktit të interesit, duke i kushtuar më shumë rëndësi miratimit të marrëveshjeve me shoqërinë nga këshilli mbikëqyrës, shumica e anëtarëve të së cilit duhet të jenë të pavarur dhe informimin për ekzistencën e kushteve të konfliktit të interesit.

Për sa i përket mundësive për biznes të shoqërisë, administratori nuk duhet t’i përfitojë për interesa personale por duhet t’i konsiderojë ato të vlefshme vetëm për shoqërinë, pavarësisht faktit se mund të mos përputhen me aktivitetin e saj ekonomik ose që administratori mund të jetë larguar nga shoqëria.

-Ndërsa, ligjvënësi amerikan ka shkuar përtej përcaktimit të normave bazë të rregullimit të konfliktit të interesit dhe ndalimit të konkurrencës, duke ofruar një trajtim të gjerë të këtyre parametrave të sjelljes së drejtorit të korporatës.

Si legjislacioni, ashtu dhe doktrina amerikane, kanë trajtuar nocionin juridik të konfliktit të interesit, duke e lidhur me ekzistencën e interesit material të administratorit për marrëveshjet me korporatën. Gjithashtu, mbrojtja ligjore e këtyre transaksioneve sigurohej me miratimin e aksionarëve ose këshillit të administrimit.

Jurisprudenca amerikane, ka mbajtur një qëndrim të distancuar, në lidhje me shqyrtimin e vendimeve të administrimit, duke respektuar parimin e gjykimit të biznesit nëse shumica e drejtorëve të pavaur kishte dhënë miratimin për këto transaksione, duke reaguar vetëm në rastet e ekzistencës së një konflikti të qartë, apo të një shfaqje keqbesimi apo në disa raste specifike si mungesa e njoftimit apo bërja me dije e informacionit përkatës.

Në dekadën e fundit, si doktrina ashtu dhe jurisprudenca amerikane, kanë vënë theksin tek pavarësia e këshillave, e cila nuk duhet përcaktuar duke iu referuar disa marrëdhënieve, si afërsia farefisnore e ngushtë ose një partneritet biznesi apo lidhje kontraktuale, por duhet të ekzistojë në thelb.

Për sa i përket ndalimit të përfitimit të mundësive të korporatës, jurisprudenca amerikane ka përcaktuar rregulla liberale, duke i dhënë mundësi drejtorëve për të përfituar, vetëm në rast refuzimi të tyre nga ana e korporatës, në rast të kundërt drejtori përfitues duhet t'i transferojë korporatës të gjitha përfitimet që ka marrë nga shfrytëzimi i këtyre mundësive për interesa personale.

Së fundmi, në këtë temë u trajtua rregullimi i sistemit të shpërblimeve të administratorëve, duke u fokusuar në analizën e faktorëve ndikues në përcaktimin e shpërblimit, kuadrit ligjor, reformave, si dhe praktikës gjyqësore në juridiksionet, objekt krahasimi. Gjithashtu, një vëmendje të veçantë iu kushtua nivelit të “përshtatshmërisë” të shpërblimit të administratorëve apo anëtarëve të këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare.

-Qasja shqiptare bazohet kryesisht në përshtatshmërinë formale dhe ruajtjen e balancës së elementëve të shpërblimit, sesa në përcaktimin e kritereve të përshtatshmërisë, të

strukturës, raportit midis elementëve të kësaj strukture, nivelit maksimal të shpërblimit apo dhe përgjegjësisë për shpërblime të larta, të cilat mungojnë në legjislacionin tregtar. Gjithashtu mungon në legjislacion një specifikim i qartë i treguesve dhe kritereve të vlerësimit të punës së administratorëve, afatit kohor si dhe mënyrës së përdorimit të opsioneve.

- Ndërsa në Gjermani, përqendrimi i pronësisë, roli i bankave si monitoruese në këshillat mbikqyrëse si dhe kultura tipike gjermane e orientuar drejt mbrojtjes së grupeve të interesit ka ndikuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në nivelin e shpërblimit, duke diktuar parametra të rrepta kontrolli dhe ndryshime të pakta në këtë aspekt.

Në trajtimin e shpërblimit të administratorit, ligjvënësi gjerman ka qenë i fokusuar më tepër tek përshtatshmëria e masës së shpërblimit, nevoja për të mos devijuar nga tregu i zakonshëm, standardet e industrisë si dhe rritja e përgjegjësisë të këshillit mbikëqyrës të shoqërisë, në rast nivelin e lartë të shpërblimit.

Pavarësisht sa më sipër, vlen për tu theksuar se qasja e Gjermanisë ndaj shpërblimit të anëtarëve të këshillit bazohet ende në parime. Nuk ekziston një kufi maksimal i masës së shpërblimit, përveç rrethanave të jashtëzakonshme, si dhe raporti midis komponentëve fiksë dhe të pandryshueshëm të shpërblimit nuk është i specifikuar ende.

- Ndërsa në SH.B.A, rregullimi ligjor i shpërblimeve të drejtorëve, është karakterizuar kryesisht nga përpjekje të shumta për gjetjen e mekanizmave të përshtatshëm për kontrollin e shpërblimeve të larta. Dekadën e fundit u vu re një qasje disi më strikte, nisur nga kufizimet e vendosura në përdorimin e opsioneve mbi aksionet, vendosja e kufirit maksimal në nivelin e shpërblimit, ndalimin e drejtorëve për të përfituar “golden

parachutes” në korporatat e ndihmuara financiarisht nga qeveria si dhe ngarkimi me përgjegjësi e drejtorëve dhe në rast mospërfshirje në shkeljet e konstatuara nga KTKT. Gjithashtu, KTKT vendosi rregulla për deklarimin individual të shpërblimeve, pavarësinë e komiteteve të shpërblimit, ndalimin e kredive personale të drejtorëve, kthimin e bonuseve të përfituara për një periudhë 12 mujore në korporatat e akuzuara për manipulim të dhënave financiare.

Jurisprudenca amerikane ka mbajtur një qëndrim të distancuar dhe liberal, duke respektuar vendime për përcaktimin e shpërblimeve dhe ndërhyrë vetëm në raste të rralla.

Pavarësisht ofrimit të mekanizmave ligjorë striktë për reformimin e shpërblimit të ekzekutivëve, nuk është gjetur një mekanizëm rregullues gjithëpërfshirës, nisur nga ndryshimet në qeverisjen e korporatave, kulturat ligjore dhe mekanizmat e ekzekutimit në të gjitha shtetet.

Konkluzionet e nxjerra më lart evidentuan ngjashmëritë, ndryshimet dhe mangësitë në qasje, të juridiksioneve të përzgjedhura, në lidhje me përgjegjësitë, parametrat e sjelljes si dhe shpërblimin e administratorit në shoqëritë aksionare. Analiza kritike e kuadrit ligjor të brendshëm e gërshetuar me elementët e praktikës gjyqësore të katër aspekteve të rëndësishme të qeverisjes së korporatave nga një perspektivë krahasuese, legjitimoi plotësisht gamën e aspekteve problematike, të cilat mund të merren në konsideratë nga ligjvënësi shqiptar, në kuadër të ndryshimeve të mundshme në të ardhmen, në legjislacionin tregtar dhe evidentoi juridiksionin amerikan, me qasjen më të mirë elaboruar, si në aspektin doktrinal, ashtu dhe në praktikën gjyqësore. Pavarësisht këtij konkluzioni, nisur nga sistemi i së drejtës dhe mjedisi social shqiptar, propozohet të

merren në konsideratë rregullimi ligjor që ofron juridiksioni gjerman, i cili bazohet në të njëjtin sistem të së drejtës si dhe Shqipëria.

8.2. Rekomandime

Bazuar në gjetjet dhe konkluzionet e mësipërme dhe, po ashtu, në praktikat më të mira të së drejtës tregtare në dy juridiksionet e tjera (Gjermani dhe SH.B.A), në vijim të punimit parashtrohen disa rekomandime, të trajtuara si kushte, që duhet të ekzistojnë në mënyrë të nevojshme dhe të mjaftueshme me qëllim që instituti i përgjegjësisë së administratorit në shoqëritë aksionare në Shqipëri të funksionojë plotësisht dhe efektivisht.

Me qëllim krijimin e një këshilli cilësor, profesional dhe me integritet, në procedurën e emërimit të administratorit ose anëtarit të këshillit të administrimit të shoqërisë aksionare duhet të përcaktohen kriteret emërimi si moshe, eksperience dhe profesionale. Ligjvënësi duhet të përcaktojë kriteret bazë të emërimit, të cilat në varësi të llojit të aktivitetit ekonomik të ushtruar, mund të plotësohen me elementë të tjerë nga shoqëria.

Për krijimin e një kundërpeshe potenciale në vendimmarrjet e këshillit të administrimit në shoqëritë aksionare, nuk mjafton vetëm parashikimi i mundësisë së pjesëmarrjes në këto këshilla dhe të përfaqësuesve të punonjësve, por ligjvënësi duhet të përcaktojë zgjedhjen deri në 5 (pesë) përfaqësues me shumicën e thjeshtë të anëtarëve të këshillit të punëmarrësve, si dhe të garantojë një mbrojtje të veçantë, e cila mund të parashikohet në kontratën e tyre të punës me shoqërinë tregtare.

Jurisprudenca shqiptare ka evidentuar se ekzistenca e shkaqeve për shkarkimin e administratorit është thelbësore gjatë procesit gjyqësor në përcaktimin e shpërblimit të dëmit që administratori i shkarkuar mund të kërkojë nga shoqëria tregtare. Në këto

kushte, ligjvënësi shqiptar duhe të përcaktojë këto kushte ose të referojë në dispozitat e një ligji tjetër të posaçëm si KP, në kushtet kur marrëdhënie e administratorit me shoqërinë është një marrëdhënie pune.

Në praktikë, mungesa e dispozitave në lidhje me rastin kur shoqëria mbetet pa administrator, si rrjedhojë e mos arritjes së marrëveshjes midis anëtarëve për administratorin e ri, pas regjistrimit të administratorit të dorëhequr, ka shkaktuar probleme në administrimin e shoqërisë. Në këto kushte, ligjvënësi shqiptar duhet të parashikojë mundësinë që aksionarët t'i drejtohen gjykatës për caktimin e administratorit, nëse brenda një afati 30 ditor nuk emërohet, duke mos i hequr në këtë mënyrë shoqërisë aftësinë për të ndërmarrë veprime, e vënë në rrezik si aksionarët ashtu dhe kreditorët e shoqërisë.

Me qëllim monitorimin e veprimtarisë e administratorit, si dhe evitimin e veprimeve që prekin interesat thelbësore të shoqërisë, ligjvënësi shqiptar duhet të përcaktojë që statuti i shoqërisë aksionare duhet të përmbajë veprimet që administratorët nuk duhet të kryejnë, sidomos në lidhje me disponimin ose tjetërsimin e aseteve të shoqërisë si dhe kufizimin e tagrave të përfaqësimit me miratimin paraprak të Asamblesë së Përgjithshme të shoqërisë tregtare.

Në kushtet kur veprimi i administratorit në interes të shoqërisë përdoret si parametër vlerësimi për punën e tij dhe dhënia e një përkufizimi të përgjithshëm për interesin e shoqërisë është i vështirë, gjykatat duhet ta vlerësojnë atë rast pa rasti, duke marrë në konsideratë rrethanat konkrete në të cilat ka vepruar administratori.

Duke qenë se evidentimi i shkeljes së detyrimit të kujdesit është i lidhur ngushtë me standardin “objektiv” të veprimit të administratorit, ligjvënësi duhet të parashikoj si elementë përcaktimi të këtij standardi: cilësitë individuale të administratorit, arsyen e emërimit, madhësinë dhe llojin e shoqërisë tregtare ose t’a lërë në diskrecion të gjykatës për ta përcaktuar këtë standard, rast pas rasti.

Me qëllim nxitjen e vlerësimit për vendimet e organit administrativ dhe përjashtimin ose kufizimin e përgjegjësisë së administratorit ndaj shoqërisë, ligjvënësi shqiptar duhet të përcaktojë mundësinë e aplikimit të parimit të gjykimit të biznesit, në rast shkelje të detyrimit të kujdesit. Në bazë të këtij parimi, nëse vendimi i organit administrativ të shoqërisë është marrë: i) me përgjegjshmëri, ii) në interesin më të mirë të shoqërisë, iii) në bazë të një vlerësimi të kujdesshëm të fakteve, iv) si dhe për të cilin administratori nuk ka asnjë interes të drejtëpërdrejtë apo të tërthortë, ky vendim nuk do të jetë objekt i një shqyrtimi gjyqësor, pavarësisht faktit se ky vendim mund t’i ketë shkaktuar humbje shoqërisë.

Në kuadrin e parandalimit të konfliktit të interesit, përveç dhënies së miratimit për lidhjen e marrëveshjeve, ligjvënësi duhet të përcaktojë se miratimi do të jepet për marrëdhënie apo transaksione të caktuara tregtare dhe mënyra e veprimit të administratorit pas njoftimit për ekzistencën e konfliktit të interesit, duhet të kushtëzohet në mospjesëmarrjen e administratorit gjatë shqyrtimit të kushteve dhe natyrës së objektit të interesit, pasi mund të influencojë anëtarët e këtyre organeve të shoqërisë për interesa të tij. Gjithashtu, në lidhje me pasojat në kushtet e konfliktit të interesit, ligjvënësi

duhet të përcaktojë se miratimi mund të jepet edhe pas lidhjes së marrëveshjes, nëse konkludohet se kjo marrëveshje është në interes të shoqërisë, në të kundërt miratimi refuzohet dhe administratorit do t'i ngarkohen dëmet e pësuar nga shoqëria.

Nisur nga problematika e hasur në praktikë për përdorimin nga administratori të mundësive për biznes të shoqërisë për interesa personale dhe mungesës së trajtimit të këtij koncepti si në legjislacion ashtu dhe në doktrinën shqiptare, është e nevojshme përcaktimi nga ligjvënësi se administratori nuk duhet të përfitojë nga mundësitë e shoqërisë për interesa personale, përveç kur shoqëria e refuzon këtë mundësi.

Duke qenë se instituti i shpërblimit të administratorit rezultoi shumë pak i trajtuar në legjislacionin tregtar, ligjvënësit shqiptar, bazuar në praktikat më të mira të dy juridiksioneve të tjera, duhet të përcaktojë raportin midis elementëve të strukturës së shpërblimit, nivelin maksimal të shpërblimit, deklarimin e shpërblimit, treguesit dhe kriteret e vlerësimit të punës së administratorëve si dhe përgjegjësinë për shpërblime të larta.

Në kuadrin e përcaktimit të mënyrës dhe afatit të përdorimit të opsioneve mbi aksionet, si mekanizma shpërblimi, ligjvënësi duhet të përcaktojë fitimin e pjesshëm të tyre, duke lënë një përqindje aksionesh deri në përfundim të afatit 3-vjeçar të emërimit. Gjithashtu, niveli i shpërblimeve të tjera shtesë, nuk do të përcaktohen në bazë të rezultateve të menjëhershme të punës por pas përfundimit të një viti pune.

Në përcaktimin e masës së përshtatshme të shpërblimit, ligjvënësi duhet të parashikojë se shoqëria duhet të bazohet në kompetencat, performancën individuale të administratorit, zhvillimet ekonomike afatgjate të shoqërisë, si dhe nivelin e shpërblimit në shoqëritë që ushtrojnë aktivitetet të njëjtë ekonomik.

Në praktikë, e drejta e Asamblesë së përgjithshme për të zvogëluar shpërblimin që u është caktuar administratorëve, në rast rënie ekonomike të shoqërisë, ka rezultuar problematike. Në këto kushte, ligjvënësi duhet të përcaktojë se ushtrimi i kësaj të drejte të Asamblesë duhet të kufizohet në situatat kur përkeqësimi i gjendjes financiare të shoqërisë i bën qartësisht të papërshtatshme përfitimet e përcaktuara më parë për tu dhënë. Si indikatorë të rënies ekonomike mund të jenë: zvogëlimi i pagave, shkurtimi i vendeve të punës, pamundësia për shpërndarjen e dividendëve etj..

Përmirësimi i rregullit ligjor dhe gjetja e një mekanizmi rregullues, gjithëpërfshirës, për shpërblimin e administratorëve, përveç sa më sipër, mund të arrihet nëpërmjet përcaktimit të votës detyruese të aksionarëve në përcaktimin e shpërblimit dhe aplikimit të politikave të ashpra fiskale mbi të ardhurat e administratorëve. Gjithashtu, është e nevojshme dhe ripërkufizimi i konceptit të performancës së drejtorit, për të mos u fokusuar vetëm në dimensionet ekonomike të performancës, por dhe në ato sociale dhe mjedisore.

BIBLIOGRAFIA

I. Burime parësore

Legjislacioni

Shqipëri

Ligji Nr. 8417, dt.21.10.1998 “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr. 28, fq.1073.

Kodi Tregtar i Zogut, dt.21.11.1931, botuar në Fletoren Zyrtare dt. 06.03. 1932.

Ligji Nr.7961, dt.12.07.1995 “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.16, fq.660.

Ligji Nr.7850, dt.29.07.1994 “Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.11, fq.491.

Ligji Nr.7895, dt.27.01.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.2, fq.23.

Ligji Nr. 7638, dt.19.11.1992 “Për shoqëritë tregtare”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.8, fq.409.

Ligji Nr. 7667, dt. 28.1.1993 “Për regjistrin tregtar dhe formalitetet që duhen respektuar nga shoqëritë tregtare”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.1, fq.50.

Ligji Nr.7632, dt. 4.11.1992 “Për dispozitat që rregullojnë pjesën e parë të Kodit Tregtar”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.8, fq.405.

Ligji Nr.7582, dt.13.7.1992 “Për ndërmarrjet shtetërore”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.4, fq.189.

Ligji Nr. 9901, dt.14.4.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.60, fq.263.

Ligji Nr. 9723, dt.3.5.2007 “Për Qendrën kombëtare të Regjistrimit”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.60, fq.1604.

Ligji Nr.129, dt. 2.10.2014 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901 dt.14.04.2008, “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, botuar në Fletoren Zyrtare Nr.163, fq.8255.

Ligji Nr.9590, dt.27.07.2006 “Për ratifikimin e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Komuniteteve Evropiane e shteteve të tyre anëtare”, publikuar në Fletoren Zyrtare nr.87, fq.2995.

VKM Nr.457, dt.09.07.2014 “Për disa ndryshime dhe shtesa në VKM nr.1114, date 30.07.2008”, botuar në Fletoren Zyrtare nr.112, fq.5018.

Vendimi Nr. 1, dt.02.12.2011 i Këshillit Konsultativ të Biznesit “ Për miratimin e Kodit të Drejtimit të Brendshëm të shoqërive tregtare në Shqipëri”.

Relacioni dhe tabelat e përputhshmërisë me ACQUIS të projektligjit “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9901, dt.14.04.2008 “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”.

Marrë nga: www.parlament.al, (parë më 5 janar 2015).

Gjermani

The German Stock Corporation Law, BGBl.I.S 1089, dt.6.09.1965.

Co-Determinaton Act, BGBl I.S. 1153, dt.04.05.1976.

Gesetz über die finanzverwaltung, BGBl.I.S. 230, dt. 01.02.1991.

In Gesetz zur kontrolle und transparenz im Unternehmensbereich, BGBl. I.S. 786, dt.27.04.1998.

Transparenz und Publizitätsgesetz, BGBl. I.S. 2681, dt.19.07.2002.

Gesetz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts, 17.06.2005, Bundesrat 454/05.

Gesetz zur Angemessenheit der Vorstandsvergütung, BGBl.I.S.2509, dt.5.08.2009.

Decision of the Government Commission dt.26.02.2002, “For the adoption of the German Corporate Governance Code”.

SH.B.A

Securities Act, Pub.L.22, 48 Stat. 74, 15 U.S.C.1933.

Securities Exchange Act, Pub.L.291, 48 Stat.881,15 U.S.C.1934.

Emergency Economic Stabilization Act of 2008, 1424, Pub.L.110-343, 122 Stat. 3765, dt.3.10.2008.

American Recovery and Reinvestment Act of 2009, Pub.L.111-5, 123 Stat.115, dt.17.02.2009.

Shareholder Bill of Rights Act of 2009, S.1074 (111th), dt.19.05.2009.

Delaware Code, Title 8, Corporations, Section 391, 1953.

Bashkimi European

Directive 68/151/EEC, dt. 9.03.1968, On co-ordination of safeguards, OJ L 65, 14.3.1968.

Directive 77/91/EEC, dt. 13.12.1976, On co-ordination of safeguards, which are for the protection of the interests of members and others, OJ L 26, 31.1.1977.

Directive 92/101/EEC, dt. 23.11.1992, amending Directive 77/91/EEC on the formation of public companies and the maintenance and alteration of their capital, OJ L 347, 28.11.1992.

Directive 2006/68/EC dt. 6.09.2006, amending Council Directive 77/91/EEC as regards the formation of public companies and the maintenance and the alteration of their capital, OJ L 264, 25.9.2006.

Directive 2009/101/EC, dt. 16.09.2009, On coordination of safeguards, OJ L 258, 1.10.2009.

Directive 2012/17/EU, dt. 13.06.2012, amending Council Directive 89/666/EEC, Directive 2005/56/EC & Directive 2009/101/EC as regards the interconnection of central, commercial and companies registers text with EEA relevance, OJ L 156, 16.06.2012.

Commission Recommendation 2004/913/EC, dt. 14.12.2004, Fostering an appropriate regime for the remuneration of directors of listed companies, OJ L 385, 29.12.2004.

Commission Recommendation 2005/162/EC, dt. 15.02.2005, On the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of supervisory board, OJ L 52, 25.2.2005.

Vendime gjyqësore

Shqipëri

Vendim Unifikues i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë Nr.7, dt. 01.06.2011

Vendim Nr. 440, dt. 17.12.2009, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë.

Vendim Nr. 469, dt. 07.02.2012, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë.

Vendim Nr.3488, dt. 09.10.2014, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë.

Vendim Nr. 300, dt. 18.06.2013, Gjykata e Apelit Tiranë.

Vendim Nr.1656, dt. 18.07.2013, Gjykata e Apelit Tiranë.
Vendim Nr.6896, dt.28.07.2009, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr. 9745, dt. 23.11.2009, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr.6461, dt. 20.07.2011, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr. 4848, dt. 14.05.2012, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr. 5371, dt. 25.05.2012, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr.1577, dt. 19.02.2013, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr.10036, dt.08.10.2013, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
Vendim Nr. 4490, dt.08.04.2014, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Gjermani

BGH, dt.5.12.1989, BGHZ 109, 297.
BGH, dt.5.10.1992- II ZR 172/91, Juristen-Zeitung 1993.
BGH, dt.6.06.1994, BGHZ 126, 181.
Arag vs. Garmenbeck, BGH, dt.21.04.1997, ZIP 1997, 833, BGHZ 135,244 (253), NJW 1997.
Kinowelt, BGH, dt.22.11.2005, 1StR 571/04.
Mannesmann AG, BGH, dt.21.12.2005, 3 StR 470/04, NJW 522/2006.
BGH, dt. 1.12. 2008- II ZR 102/07.
LG Düsseldorf, 14 KLs 6/09, NJW 3275, dt.14.07. 2010.

SH.B.A

Aronson vs. Lewis 473 A.2d 805 (Del.1984).
Auerbach vs. Bennett, 393 NE.2d 994 (N.Y.1979).
Brehm vs. Eisner, 906 A.2d 27 (Del.2006).
Cede & Co vs. Technicolor Inc., 634 A.2d 345, 361 (Del.1993).
Cohen vs. Viray, 2010 WL 3785243, dt.30.09. 2010.
Dessert Equities, Inc. vs. Morgan Stanley Leveraged Equity Fund, II, L.P., 624 a.2d 1199, 1208 n.16 (Del.1993).
Emerald Partners vs. Berlin, 1995 Del. Ch.LEXIS 128 (Del. 1995).
EPTA vs. Vogenau, C.A., Nr.6354-VCN (Del.Ch. dt.5.08. 2013).
Gagliardi vs.Trifoods International 683 A.2d 1049 (Del.Ch.1996).

Gallin vs. Nat'l City Bank, 273 N.Y.S.87, 113 (N.Y.Sup.Ct.1934).

Gantler vs. Stephens, 965 A.2d, 695 (Del.2009).

Gottlieb vs. Heyden Chem.Cop., 90 A.2d 660, 664 (Del.1952)

Guth vs. Loft, 5 A.2d 503 (Del.1939).

Heller vs. Boylan, 29 N.Y.S.2d 653, 680 (N.Y.Sup.Ct.1941).

In re Abbott Labs derivative Shareholders Litigation 325 F.3d 795 (7th Cir. 2003).

In re Bridgeport Holdings, Inc., 388 B.r. 548 (Bankr. D.Del.2008).

In re Caremark International Inc. Derivative Litigation 698 A.2d 959 (Del.Ch.1996).

In re Enron Corporation Securities, Derivative & ERISA Litigation, 235 F.Supp.2d.549, US Dist., 2002.

In re ML/EQ Real Estate Partnership Litigation, no.15741, 1999 Del. Ch. LEXIS 238 (Del.Ch. dt. 20.12 1999).

In re Southern Peru Copper Corporation Shareholder Derivative Litigation, 30 A.3d 60 (Del.Ch 2011).

In re Walt Disney co, Derivative Litigation 906 A.2d 27 (Del.2006).

In re Walt Disney Co. Derivative Litig, 907 A.2d 693 (Del.Ch.2005).

In re Walt Disney Co. Derivative Litig., 731 A.2d 342 (Del.Ch.1998).

In re Whitehall Jewelers, Inc.Shareholder Derivative Litig., 2006 WL 468012.

Ivanhoe Partners vs. Newmont Mining Corp., 535 A.2d 1334, 1341 (Del.1987).

Jean-Marie Messier vs.Vivendi Universal S.A., AAA Arbitration Nr.3-T-199-00205-94 (Am.Arbitration Assoc., dt.27.06.2003).

Jean-Marie Messier vs. Vivendi Universal S.A., Nr.50-T-116-00585-02 (N.Y. App.Div, dt.16.09.2003).

Kamen vs. Kemper Financial Services, Inc., 908 F.2d 1338, 1349-50 (1991).

Kamin vs. American Express 383 N.Y.S.2d 807 (N.Y.Sup.Ct.1976).

Kerbs vs. Cal.E.Airways, Inc., 90 A.2d 652, 656-58 (Del.1952).

KTKT vs. Gemstar-Tv Guide Int'l Inc., 367 F.3d 1087 (9th Cir.2004), 384 F.3d 1090 (9th Cir.2004).

KTKT vs. Gemstar-Tv Guide Int'l Inc., 401 F.3d 1031,1036 (9th Cir.2005),

KTKT vs. HealthSouth, 261 F. Supp.2d 1298 (N.D.Ala.2003)

KTKT vs. HealthSouth, Civil Action Nr. CV-03-J-0615-S (N.D. Ala dt.7.05. 2003).

KTKT vs. Jenkins, CV 09-1510-PHX-JWS (D.Ariz. dt.23.06.2009).

KTKT vs. Tv Guide Int'l Inc.,Nr. 03-56129 (9th Cir. Dt.30.07.2003).

KTKT vs. Vivendi Universal, S.A., C.No.Mil-03 (S.D.N.Y. 2003).

Mac Andrews & Forbes Holdings, Inc. vs. Revlon, Inc., 506 A.2d 173 (Del. 1986).

Marciano vs. Nakash, 535 A.2d 400, 405 n3 (Del.1987).

McQuillen vs. National Register Co., 112 F.2d 877 (4th Cir.1940.)

MFW Shareholder Litigation Nr.6566-CS, 2013 WL 2326879 (Del.Ch. dt.29.05.2013).

Michelson vs. Duncan, 407 A.2d 211, 223 (Del.1979).

Miller vs. AT&T, 507 F.2d 759 (Del.1974).

Newr vs. Pelino, 389 F. Supp.2d (E.D.Pa.2005).

Paramount Communications Inc. vs. QVC Network, 637 A.2d 34 (Del. 1994).

Potter vs. Pohland, 560 N.w.2d 389, 395 (Minn.Ci.App.1997).

Roger vs. Hill, 289 U.S.582 (1933).

Ryan vs. Lyondell, 970 A.2d 235 (Del.Supr. 2009).

SEC Litigation Release no.18352, SEC Files Sarbanes-Oxley Act Application for temporary Order Compelling Vivendi Universal S.A. to escrow extraordinary Payments to its Former CEO Jean-Marie Messier, dt.16.09.2003.

SEPTA vs. Vogenau, C.A. Nr.6354-VCN (Del.Ch. dt.5.08.2013).

Smith vs. Van Gorkom 488 A.2d 858 (Del.1985).

Stegemeier vs. Magness, 728 A.2d, 557 (Del.1999).

Stone vs. Ritter 911 A.2d 362 (Del.2006).

Trenwick American litigation Trust vs. Ernst & Young L.L.P906 A.2d 168, 99 (Del.2006).

UNOCAL Corp vs. Mesa Petroleum Co., A.2d 946.

Washington Bancorp vs. Said, 812 f. Supp.1256, 1269 (D.D.C. 1993).

Weinberger vs. UOP, 457 A.2d 701, 711 (Del.1983).

Zapata Corp vs. Maldonado, 430 A.2d 779 (Del.1981).

Itali

Sentenza N. 7465, dt. 21.05.2002 della Corte di Cassazione (sezione civile – lavoro).

Sentenza N. 11978, dt. 28.06. 2004 della Corte di Cassazione (sezione civile – lavoro).

Sentenza N. 6836, dt. 24.05.2010 della Corte di Milano (sezione civile).

Bashkimi European

Decision of the European Court of Justice, dt. 12.11.1974, case C-32/74.

Decision of the European Court of Justice, dt. 20.09.1988, case C-136/87.

II. Burime Dytësore

Monografi dhe komentare

Allen W., etj. Commentary and Cases on the Law of Business Organization. New York, 2007. American Law Institute. The Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations. St.Paul, MN, 1994.

Bachner Th., etj. Ligji i ri shqiptar për shoqëritë tregtare interpretuar sipas burimeve të tij në të drejtën europiane. Botimet Dudaj, Tiranë, 2009.

Bainbridge Stephen M., The New Corporate Governance in Theory and Practice. New York, 2008. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=299727 (parë më 10 dhjetor 2014).

Ball C., etj. Advice for Corporate Directors në Mergers and Acquisitions 2010: Trends and developments. Practising Law Institute Publication, New York, 2010. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract-1558020141> (parë më 27 shkurt 2015).

Barton N., etj. Business judgement rule: fiduciary duties of corporate directors. Aspen Publishers, New York, 1998.

Bebchuk L. A., & Fried J. A. Pay Without Performance. The Unfulfilled Promise of Executive Compensation. Harvard University Press, Cambridge, 2004.

Bennani Z., & Hecker J-X. Executive Compensation. A comparative study of practices and regulations, shkurt 2014.

Berger S., & Piore M. J. Dualism and discontinuity in industrial societies. Cambridge University Press, Cambridge, 1980.

Berle A., & Means G. The Modern Corporation and Private Property. 3 Rev. Ed., Transaction Publishers, New Brunswick-London, 1968. Marrë nga: http://disciplinas.stoa.usp.br/pluginfile.php/197990/mod_resource/content/1/DCO0318_Aula_0_-_Berle_Means.pdf, (parë më 29 nëntor 2014).

Blair M., The Deal decade: what takeovers and leveraged buyouts mean for corporate governance. Brookings Institution, Washington D.C., 1993.

Clarke Th., International Corporate Governance: A Comparative Approach. Rutledge, New York, 2007.

Colley J. L., Corporate governance. The McGraw Hill Companies, New York, 2003.

Constantinides G., etj. Handbook of Economics and Finance. Amsterdam, North Holland, 2002.

Cotta P., etj. Corporate Governance, Board structures and directors' duties in 38 jurisdictions worldwide. Getting the Deal through. Law business Research Ltd., 2010.

Cox J. D., etj. Corporations. Aspen Law & Business, New York, 1997.

Cox J. D., How Delaware Law Can Support Better Corporate Governance, në Kieff S., Perspectives on Corporate Governance. New York, 2010.

Çuri P., E drejta tregtare. Botimet Dita, Tiranë, 2010.

Davies P., Corporate boards in law and practice - a comparative analysis. Oxford University Press, 2013.

Dawes P.H., & Johnson M.D. The Disgorgement Mandates of Sarbanes-Oxley Section 304: Do They Reach Innocent CEOs and CFOs? PLI Corporate Law and Practice Course Handbook Series No.8805, 2006.

Dine J., etj. Ligji i ri për tregtarët dhe shoqëritë tregtare- komentar. Botimet Dudaj, Tiranë, 2008.

Doeringer P. B., & Piore M. J. Internal Labor Markets and Manpower Analysis. Heath Lexington, Lexington, 1971.

Drexler D. A., etj. Delaware corporation law and practice. New York, 2010.

Du Plessis J., etj. German Corporate Governance in International and European Context. Heidelber, Springer, Berlin, 2012.

Du Plessis J.J., & Sandrock O. The German System of Supervisory Codetermination by Employees, në: Du Plessis J., etj. German Corporate Governance in International and European Context. Heidelber, Springer, Berlin, 2007.

Dunlavy A. C., Corporate Governance in Late 19 -Century Europe and the United States: The case of Shareholder Voting Rights në Hopt K., Corporate Governance: The State of Art of Emerging Research. Clarendon Press, Oxford, 1998.

Easterbrook F., & Fischel D. The Economic Structure of Corporate Law. Harvard University Press, 1996.

Edward V., EC Company Law. Oxford University Press, 1999.

Eisenberg M. A., The Structure of the Corporation: A Legal Analysis. Beard Books, Washington D.C., 1976.

Forrester Ch., & Ferber C. Fiduciary duties and other responsibilities of corporate directors and officers. Rr Donnelley, 2008.

Franz Ch., etj. Executive compensation: Trends and policy issues. Geneva, 2008.

Galgano G., Il diritto commerciale - Le societa. Zanichelli, Bologna, 2009.

Granof P. S., Potential liabilities of corporate directos and officers in the United States, 2012. Marrë nga: www.williamskastner.com (parë më 28 shkurt 2015).

Habersack M., Die Mitgliedschaft- subjektives und “sonstiges“. Recht,1996.

Hamilton R. W., The Law of Corporations in a Nutshell. West Publishing Co. St.Paul, 1987.

Hopt K., Anlegerschutz im Recht der Banken. Beck, Munich, 1975.

Hopt K., etj., Comparative Corporate Governance: The State of the Art and Emerging Research. Oxford University Press, New York, 1998.

Hopt K., Trusteeship and Conflicts of interest in Corporate, Banking and Agency Law:Toward Common Legal principles for intermediaries in the Modern Service Oriented Society në Hopt K., Reforming Company and takeover law in Europe. Oxford University Press, 2004.

Hopt K.,The german two-tier board: experiences, theories and reforms proposal në Hopt K. Comparative Corporate Governance: The State of the Art and Emerging Research. Oxford University Press, New York, 1998.

Immenga U., The law of Groups in the Federal Republic of Germany në Wymeersch, Groups of Companies in the EEC. Berlin, New York, 1993.

Jugeli G., Protection of Capital in Joint Stock Company. Tbilisi, 2010.

Klein W. A., etj. Business Association: Cases and Materials on Agency, Partnerships, and Corporations. Vol. 8th Edition, Foundation Press, 2012.

Kumpan C., Interessenkonflikte im Deutschen Privatrecht. Hamburg, 2013.

Mace M., Directors: Myth and Reality. Harvard Business School, Division of Research, Boston, 1971.

Malltezi A., E drejta shqiptare e shoqërive tregtare. Shtepia botuese Mediaprint, Tiranë, 2011.

Malltezi A., etj. Aspekte të së drejtës së biznesit në Shqipëri. Mediaprint,Tiranë, 2013.

Malltezi A., etj. Gjykatat shqiptare mbi shoqëritë dhe veprimtarinë tregtare. Mediaprint,Tiranë, 2015.

Managerial Duties and Business Law. Harvard Business School Press, 1995.

Margaret B., Ownership and Control: Rethinking Corporate Governance for the Twenty-First Century. Brookings Institution Press.Washington D.C., 1995.

Markham J. W., A financial History of Modern U.S. Corporate Scandals from Enron to Reform. M.E. Sharpe, Portland, Oregon, 2006.

Minervini G., Gli Administratori di Spa. G. Padova, 1969.

Mizruchi M., & Domhoff G.W. The American Corporate Network 1904-1974. Sage Publications, Beverly Hills, CA, 1982.

Monks R., & Minow N. Corporate Governance. Blackwell Publishing Ltd., 2004.

O'Sullivan M., Contests for Corporate Control: Corporate Governance and Economic Performance in the United States and Germany. Oxford University Press, Oxford, 2000.
Page R., Co-determination in Germany – A Beginners' Guide. Ans-Böckler-Stiftung, Düsseldorf, 2011. Marrë nga: http://www.boeckler.de/pdf/p_arbp_033.pdf, (parë më 24 mars 2015).

Robo M., & Beqiri A. Bazat e Sipërmarrjes. BOTEM, Tiranë, 2014. Marrë nga: <http://vet.al> (parë më 29 nëntor 2014).

Sieg O., Directors' Liability and Indemnifications: A Global guide. Globe Business Publishing Ltd., 2007.

Useem M., Executive defense: shareholder power and corporate reorganization. Harvard University Press, Cambridge, Mass.,1993.

Useem M., The Inner Circle: Large Corporations and the Rise of Business Political Activity in the U.S. and U.K. Oxford University Press, Oxford, 1986.

Welch E. P., & Turezyn A. J. Folk on the Delaware General Corporation Law, 2005.

Werlauff E., EU Company Law. Common business law of 28 states. DJGF Publishing, Copenhagen, 2003.

Wild R. J., Designing an Effective Securities and Corporate Governance Compliance Program. Thomson West US, 2006.

Wirth G., etj. Corporate Law in Germany. Verlag C.H.Beck, München, 2010.

Zöllner L., Das Recht der verbundenen Unternehmen tek: BalzariniC.,Mucciarelli, Gruppi di Societa, Vol.1, 1996.

Artikuj shkencorë dhe raporte

Aguilera R. V., & Jackson G. (2000) "The Cross-National Diversity of Corporate Governance: Dimensions and Determinants". Academy of Management Review, Oxford University Press, Vol. 28(3), fq.447-465.

AIIA PRAAG (2014) "Who is not afraid of being a company director". Joined session labour and corporate, fq.5. Marrë nga: <http://prague.aija.org/wp-content/uploads/2014/04/WS06-National-Report-Germany-Labour-Law.pdf> (parë më 27 maj 2015).

Armour J., & Gordon J.(2008) "The Berle-Means Corporation in the 21st century". Understanding Business Scholarship Seminar, Law Faculty of Pennsylvania University, Vol.6.

Bainbridge Stephen M., (2002) "Director vs. Shareholder Primacy in the Convergence Debate". Research Paper No.02-04, UCLA School of Law, fq.5-10. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=299727, (parë më 10 dhjetor 2014).

Bainbridge Stephen M., (2005) "Executive compensation: Who decides?" Research Paper Series No.05/3, University of California, School of Law, fq.5-9. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=299834 (parë më 10 dhjetor 2014).

Baums Th., & Birkenkaemper A. (1998) "Corporate Governance in Germany", fq.8. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=158038 (parë më 20 shkurt 2015).

Baums Th., & Keneth S. (2005) "Taking Shareholder Protection Seriously? Corporate Governance in the United States and Germany". Working paper series no.16, Institute for Law and Finance, Frankfurt, fq.11-12. Marrë nga: http://www.ilf-frankfurt.de/uploads/media/ILF_WP_016.pdf (parë më 20 shkurt 2015).

Baums Th., & Schmitz R.(1998) "Shareholder Voting in Germany". Arbeitspapier No.76, fq.22-25. Marrë nga: <http://www.jura.uni-frankfurt.de/43029883/paper76.pdf> (parë më 29 maj 2015).

Baums Th., (2001) "Company Law Reform in Germany". University of Cambridge Conference on Company Law Reform. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=329962 (parë më 29 nëntor 2014).

Baums Th., (1996) "Personal Liabilities of Company Directors in German Law". Speech delivered at the Stratford-upon-Avon conference of the British-German Jurists' Association, fq.2. Marrë nga: <http://www.jura.uni-frankfurt.de/43029388/paper35.pdf> (parë më 23 janar 2014).

Bebchuk L. A., & Fried J. A. (2003) "Executive Compensation as an Agency Problem". Journal of Economic Perspectives 17(3), fq. 71-92. Marrë nga:

<http://www.law.harvard.edu/faculty/bebchuk/pdfs/2003.BebchukFried.Executive.Compensation.pdf>. (parë më 05 maj 2015).

Bebchuk L. A., etj. (2002) "Managerial Power and Rent Extraction in the Design of Executive Compensation". University of Chicago Law Review, Vol. 69(3), fq. 751-846.

Bebchuk L.A., etj. (2012) "Golden Parachutes and the Wealth of Shareholders". Discussion Paper no.683, Harvard Law School. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1718488>, (parë më 08 maj 2015).

Becht M., etj. (2002) "Corporate Governance and Control". ECGI-Finance Working Paper No.2, fq.35-40.

Berger D., (1970) "Shareholder Rights Under the German Stock Corporation Law of 1965". 38 Fordham L. Rev., fq. 689-692. Marrë nga: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol38/iss4/3/> (parë më 29 nëntor 2014).

Berger-Welliser G., (2009) "Executive compensation in Germany and the US compared to French legislation". ICN Working Paper, fq.9-11. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1926557> (parë më 01 maj 2015).

Black B., etj. (2006) "Outside Director Liability". 58 Stan.L.Rev.,fq.393-394.

Black B., (1990) "Shareholder Passivity Reexamined". Michigan Law Review, fq.520-608.

Bloomenthal H., (2004) "Sarbanes-Oxley Act in perspective", në Stanton P., etj. The chilling effects of disgorgement and a temporary freeze: Sarbanes-Oxley 304 and 1103. Law and Policy Journal, fq.2. Marrë nga: www.gibsondunn.com (parë më 23 mars 2015).

Bohinc R., (2011) "Conflicts of directors interests with the interests of the company in the context of financial and economic crisis - a comparative overview of some EU countries". Ljubljana, fq.2. Marrë nga: http://www.virtusinterpress.org/IMG/pdf/CONFLICTS_OF_DIRECTORS_INTERESTS_WITH_THE_INTERESTS_OF_THE_COMPANY_IN_THE_CONTEXT_OF_FINANCIAL_AND_ECONOMIC_CRISIS_a_comparative_overview_of_some_EU_countries_by_Rado_Bohinc.pdf, (parë më 16 mars 2015).

Boodoo M., & Boodoo C. (2007) "Peering Into the Fog: The Emerging Consequences of Sarbanes- Oxley". 78 Pennsylvania Institute of Certified Public Accountants Journal No.1, fq.1-4.

Brown M., (2009) "New rules in the Statutes regarding Appropriateness of the Management Board's Remuneration call for the supervisory board members to follow their duties more closely than before", fq.2. Marrë nga:

http://www.mayerbrown.com/files/Publication/f13197b0-7d96-49c6-b0b1-26932fd1d441/Presentation/PublicationAttachment/408bdca6-44e7-4297-9e52-4b685e660778/Corp_Vorstandsverguetung-e-A4.PDF (parë më 01 maj 2015).

Carlin W. M., (2011) “Sec Claws Back Again”. The Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation. Marrë nga: <http://www.blogs.law.harvard.edu/corpgov/2011/04/06/sec-claws-back-again/> (parë më 07 maj 2015).

Cheddins B. R., (2001) The Metamorphosis of “Germany Inc.”: The case of Executive Pay. 9 The American Journal of Comparative Law 3, fq.509.

Cheffins B., & Black B. (2006) “Outside director liability across countries”. 84 Tex.L.Rev., fq.1385-1431.

Chon G., & Palazzolo J. (2011) “An early Christmas for these Lawyers”. The Wall Street Journal. Marrë nga: <http://www.wallstreetjournal.com> (parë më 28 prill 2015).

Cioffi J. (2006) “Corporate Governance Reform. Regulatory Politics and the Foundations of Finance Capitalism in the United States and Germany”. German Law Journal. Vol.07, No.06, fq.541. Marrë nga: http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol07/pdf_Vol_07_No_06, (parë më 29 nëntor 2014).

Clarke D., (2007) “Three Concepts of the Independent Directors”. Delaware Corporate law Journal, Vol. 32, fq.107.

CMS Law/Tax (2012) “Duties and responsibilities of directors”, fq.43. Marrë nga: www.cms-vep.com/.../CMS_Duties_Responsibilities_Directors_f.pdf (parë më 23 janar 2014).

Coffee J. C., (2004) “Gatekeeper Failure and Reform: The Challenge of Fashioning Relevant”. Boston University Law Review 84, fq.98-104.

Coffee J. C., (2007) “Law and Market: The Impact of Enforcement”. Working Paper No.304, Columbia Law and Economics. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=967482, (parë më 07 maj 2015).

Coffee J. C., (2004) “Reforms”, Boston University Law Review 84, fq.301-364.

Commision on Banking Housing & Urban Affairs, U.S. Senate, Report to the Ranking Minority Member, Financial Restatements: Update of Public Company Trends, Market Impacts and Regulatory Enforcement Activities. GAO-06-678, dt.24.06.2006.

Conac P.H., (2014) “Director’s duties in Groups of Companies- Legalizing the interest of the group at the European Level”, fq.195-198. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2412031 (parë më 23 janar 2014).

Conac P.H., etj. (2007) "Constraining Dominant Shareholders' Self- Dealing: The Legal framework in France, Germany and Italy". ECGI-Law Working Paper No.88/2007, fq.31. Marrë nga:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1532221 (parë më 29 prill 2015).

Core J., etj., (2005) "Is US CEO Compensation Inefficient Pay Without Performance". 103 Mich. L Rev., fq.1142.

D'Isa A., (2011). Le funzioni degli Amministratori nella S.p.a.. Marrë nga:

<http://www.avvrenatodisa.wordpress.com/2011/07/14/le-funzioni-degli-amministratori-nella-s-p-a/> (parë më 25 tetor 2014).

Davis G. F., etj. (1994) "The Decline and Fall of the Conglomerate Firm in the 1980s: The De-institutionalization of an Organizational Form". American Sociological Review 59, fq. 547 -570.

Davis G., & Mizruchi M. (1999) "The money center cannot hold: commercial banks in the U.S. system of corporate governance". Administrative Science Quarterly 44, fq 215-239.

De La Rosa G.E., & Shopovski J. (2013) "Directors' Conflicts of Interest: Different European Perspectives". Beijing Law Review, Vol.4, fq.174. Marrë nga:

www.scirp.org/journal/PaperDownload.aspx?paperID=41440 (parë më 16 mars 2015).

Dunlavy A. C., (2006) "Social conceptions of the corporation: Insights from the history of Shareholder Voting Rights". 63 WASH. & LEE L. REV., fq.1360-1362. Marrë nga:

<http://www.law.wlu.edu/deptimages/Law%20Review/63-4Dunlavy.pdf>, (parë më 29 nëntor 2014).

Enriques L., (2000) "The Law on Company Directors' Self-dealing: A comparative Analysis". 2 International and Comparative Corporate Law Journal 297, fq.145.

Fairfax L., (2005) "Spare the Rod. Spoil the Director? Revitalizing Directors' Fiduciary Duty through Legal Liability". 42 Hous.L.Rev., fq.393-394.

Fana M., & Gorezi A. (2015) Directors' "employment in a corporation: Labour Law versus Company Law? First International Conference on Business Law Administration & Social Sciences, TBU, fq.337-341.

Fohlin C., (2005) "The History of Corporate Ownership and Control in Germany". National Bureau of Economic Research, fq.227-229. Marrë nga:

<http://www.nber.org/chapters/c10271.pdf>, (parë më 29 nëntor 2014).

Gallagher R., & Banuelos J. (2013) "Executive Compensation Litigation: The Newest cases. Lessons learned and a look ahead". Corporate Governance advisor, Vol.21, fq.2-5.

Gevurtz F., (2007) Disney in a Comparative Light, fq.12-19. Marrë nga:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=965596 (parë më 23 prill 2014).

Gilson R. J., (2006) "Catalysing corporate governance: The evolution of the United States system in the 1980s and 1990s". *Company and Securities Law Journal* (24), fq. 143.

Gordon J. N., (2006) "The Rise of Independent Directors in the United States, 1950-2005: Of Shareholder Value and Stock Market Prices". *Stanford Law Review: ECGI - Law Working Paper No. 74/2006*, fq.1465-1568. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=928100> ose <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.928100>, (parë më 10 dhjetor 2014).

Gordon J. N., (2002) "What Enron means for the management and control of the modern corporation: Some initial reflections". *The University of Chicago Law Review* 69(3), fq. 1233 -1250.

Gordon S. D., (2002) "The critical resource theory of fiduciary theory". *Vanderbilt Law Review*, Vol.55, fq.1388-1489. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=339100>, (parë më 15 janar 2015).

Gorezi A., (2011) "Shareholder Rights, Executive Compensation and Stakeholder Protection: A Comparative Overview of United States of America and chosen European Union jurisdictions". *Central European University, Phd thesis, Budapest*. Marrë nga: www.etd.ceu.hu/2011/gorezi_arnisa.pdf, (parë më 20 shkurt 2015).

Hackethal A., etj. (2005) "Corporate governance in Germany: Transition to a modern capital market-based system?" në Hartz T., *Investigation on the way to "good" corporate governance? A critical review of the German debate*. *Corporate Ownership & Control*. Vol. 3, Issue 1, fq.10. Marrë nga: http://www.academia.edu/3236307/ON_THE_WAY_TO_GOOD_CORPORATE_GOVERNANCE_A_CRITICAL_REVIEW_OF_THE_GERMAN_DEBATE, (parë më 29 nëntor 2014).

Haid A., & Yurtoglu B. (2005) "Ownership structure and Executive compensation in Germany",fq.4-9. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=948926>, (parë më 01 maj 2015).

Hall B., & Liebman J., (1998) "Are CEOs Really Paid like Bureaucrats?" *112 Quarterly Journal of Economics*, fq. 661.

Hamilton R. W., (1989) "Reliance and liability standarts of outside directors". *24 Wake Forest Law*, fq.9.

Haskell W.R., (1969) "The American Close Corporation and Its West German Counterpart: A Comparative Study". *21 Ala. L. Rev.*, fq. 287.

Heimesa M., & Seemannb S. (2012) "Which Pay for what Performance? Evidence from Executive Compensation in Germany and the United States". *University of Konstanz*, fq.2-9. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=2084705>, (parë më 01 maj 2015).

Hill C. A., & Meadonell B.H. (2007) "Disney, Good faith and Structural Bias". 32 J. Corp.L, fq.833 - 853.

Hill C. A., & O'Hara E.A. (2006) "A Cognitive Theory of Trust". 84 WASH. U.L. REV., fq. 1717-1781.

Hill C. A., & Painter R. W. (2010) Compromised fiduciaries: Conflicts of interest in Government and Business. Minesota Law Review, Vol.95, fq.1637-1652. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1922838> (parë më 10 prill 2015).

Hill J. G., (2010) "New Trends in the Regulation of Executive Remuneration" në Bilski R.P., "Directors In Troubled Times". ECGI - Law Working Paper No. 142/2010, fq. 100-123.

Hill J. G., (2006) "Regulating Executive Remuneration: International Developments in the Post-Scandal Era".3 European Company Law 64, fq.20-23. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=922299>, (parë më 01 maj 2015).

Hill J. G., (2005) "Regulatory Responses to Global Corporate Scandals". Wisconsin International Law Journal, Vol. 06/35. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=886104>, (parë më 05 maj 2015).

Hima A., (2011) "Acquis application in Albanian Company Law in comparison with other EU states in relation to Corporate Management". Uni Graz, MA thesis. 2011. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1899064 (parë më 20 janar 2015).

Hirte H., (2007) "The two tier system in Italy and Germany". Seminar on comparative corporate law, University of Hamburg, fq. 15.

Hitz J., & Block S.(2015) "Market reactions to the regulation of executive compensation", fq.5-8. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=243580>, (parë më 01 maj 2015).

Hitz J., & Werner J.R. (2010) "Why do Firms Resist Individualized Disclosure of Management Compensation?" fq.11-16. Marrë nga: <http://srn.com/abstract=1588186>, (parë më 20 prill 2015).

Hollister H. T., (2005) "Shock Therapy for Aktiengesellschaften: Can the Sarbanes-Oxley Certification Requirements Transform German Corporate Culture". Northwestern Journal of International Law & Business, 25 Ed., fq. 453-484.

Holmstrom B., & Kaplan S. (2001) "Corporate Governance and Merger Activity in the US: Making Sense of the 80's and 90's". Journal of Economic Perspectives, fq. 121-144.

Hommelhoff P., etj. (2002) "Corporate Governance – Gemeinschaftssymposium Der Zeitschriften", Zhr/Zgr. eds., Zhr Supple-Ment No. 71, fq.59-85.

Hopt K. J., (2013) "Conflict of interest, Secrecy and Insider Information of Directors. A comparative analysis". Max Planck Private Law Research Paper No.13/26, fq.175-190.

Hopt K.J., & Leyens P. (2004) "Board models in Europe. Recent developments of international Corporate governance in Germany, the United Kingdom, France and Italy". Law Working Paper no.18, fq.5-10.

Hopt K.J., & Wiedemann H. (1992) Großkommentar AktG, Einl.Rn.

Jackson G., (2010) "Understanding Corporate Governance in the United States. In An Historical and Theoretical Reassessment". Arbeitspapier No.223, fq.21. Marrë nga: www.boeckler.de/pdf/p_arbp_223.pdf, (parë më 10 maj 2015).

Jensen M. C., etj. (2004) "Remuneration: Where We've Been, How We Got to Here, What are the Problems and How to Fix Them", ECGI - Finance Working Paper No. 44/2004, fq.35-38. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=561305> ose <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.561305> (parë më 10 dhjetor 2014).

Jensen M.C., & Murphy K.J. (1990) "CEO Incentives- It's not how much you pay, but how". 68 Harvard Business Re.3, fq.138,153.

Jevtić M., (2012) "The Role of Works Councils and Trade Unions in Representing Interests of the Employees in EU Member States". Serbia, fq.11-16. Marrë nga: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/08947.pdf>, (parë më 29 nëntor 2014).

Kaal W., & Painter R. (2010) "Initial Reflections on an Evolving Standard: Constraints on Risk Taking by Directors and Officers in Germany and the United States". 40 SETON HALL L. REV., fq. 1459.

Karin M., (2010) "Germany Opens First Criminal Case linked to financial crisis". NY Times . Marrë nga: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9904E5DE113FF934A25750C0A9669D8B63> (parë më 20 shkurt 2015).

Keen M., (2002) "The German Tax Reform of 2000". 9 International Tax and Public Finance 5. Marrë nga: <http://www.springerlink.com/content/p870705k73127150/fulltext.pdf>, (parë më 24 prill 2015).

Kleeberg J., (1987) The Disconto-Gesellschaft and German Industrialization: A Critical Examination of the Career of a German Universal Bank 1851-1914. University of Oxford: D. Phil thesis, fq.10-12.

Kolla P., (2004) “All Acquitted in Mannesmann Trial”. Deutche Welle World, fq.940. Marrë nga:

http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol05No08/PDF_Vol_05_No_08_935-940_Private_Rolshoven.pdf, (parë më 01 maj 2015).

Kolla P., (2004) “The Mannesmann Trial and the Role of Courts”. 5 German Law Journal, fq. 829-847. Marrë nga:

<http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=460>, (parë më 28 prill 2015).

Körner M., (2004) Die Angemessenheit in Vorstandsbezügen in § 87 AktG – Eine unbeachtete Vorschrift? NJW, fq. 2697-2702.

Korporata Financiare Ndërkombëtare (2008) Qeverisja e Korporatave- Manual.

Latella D., (2009) “Shareholder derivative Suits: A comparative Analysis and the Implications of the European Shareholders’ Rights Directive”. 6 Eur.Com. & Fin.Law Rev.2, fq.307-323. Marrë nga: <http://www.researchgate.net/publication/22873137> (parë më 20 shkurt 2015).

Lazonick W., (2007) “The US Stock Market and the Governance of Innovative Enterprise. Industrial and Corporate Change”,16(6), fq. 983-1035.

Leskaj B., (2008) Një ligj bashkëkohor i së drejtës. Marrë nga:

<http://www.arkivalajmeve.com>, (parë më 23 nëntor 2014).

Letter from Andrew Cuvo, Attorney Ge., N.Y., to Senator Christopher Dodd, Chairman, Senate Comm. On Banking, Housing & Urban Affairs, 23 prill 2009. Marrë nga:

<http://online.wsj.com/public/resources/documents/BofAmergLetter-Cuomo4232009.pdf>, (parë më 10 prill 2015), fq.2-4.

Leyens P. C., (2005) “German Company Law: Recent Developments and Future Challenges”. German Law Journal, Vol.6, No.10, fq.1412. Marrë nga:

http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No10/PDF_Vol_06_No_10_14071418_Developments_Leyens.pdf, (parë më 29 nëntor 2014).

Lin L., (1993) “Shift of Fiduciary Duty upon Corporate Insolvency: proper scope of director’s duty to creditors”. 46 VAND.L.REV., fq.1485.

Linck J.S., etj. (2008) “The Determinants of Board Structure”. Journal of Financial Economics 87, fq.308-328.

Loos A. (2006) Directors’Liability: A Worldwide Review. Kluwer Law International and International Bar Association, fq 283.

Louie Ch., etj. (2012) “Texas Court Rules that Regardless of Fault CEOs and CFOs will have to pay up under Sarbanes-Oxley Section 304”. Marrë nga:

blogs.orricks.com/securities-litigation/2012/11/20/texas-court-rules-that-regardless-of-

[fault-ceos-and-cfos-will-have-to-pay-up-under-sarbanes-oxley-304/](#), (parë më 20 maj 2014).

Lutter M., (2000) Die Erklärung zum Corporate Governance Kodex gemäß § 161 AktG, 166 ZHR 523, në Ulmer P., Der Deutsche Corporate Governance Kodex – ein neues Regulierungsinstrument für börsennotierte Aktiengesellschaften.166 ZHR 150.

Madisson K., (2012) Duties and liabilities of company directors under German and Estonian law: a comparative analysis. RGSL Research Paper No.7, LLM thesis.

Marrë nga:

http://www.rgsl.edu.lv/uploads/files/7_Karin_Madisson_final.pdf (parë më 23 janar 2014).

Mann F., (1937) “The new German Company and its background”.19 Journal of Comparative Legislation and International Law (3rd series) 4, fq.220-238.

Marens R., (2002) “Inventing Corporate Governance: The Mid-Century Emergence of Shareholder Activism”. Journal of Business and Management, 8(4), fq.380.

Markham J. W., (2007) “Regulating Excessive Executive compensation - Why Bother?” 2 Journal of Business & Technology Law 2, fq.277- 348.Marrë nga:

<http://ssrn.com/abstract=1705686>, (parë më 12 maj 2015).

Matheson J., (2010) “Why Courts Pierce: An Empirical Study of Piercing the Corporate Veil”. Berkeley Business Law Journal, Vol. 7, fq.13. Marrë nga:

<http://scholarship.law.berkeley.edu/bblj/vol7/iss1/1>, (parë më 30 maj 2015).

Mertens K., (1998) Kommentar zum Aktiengesetz. Vol.2.

Mintz L., (2009) “Fiduciary Duties and Insolvency: Limiting Personal Liability in tough economic times”. Marrë nga: www.mintz.com/newsletter/2009/ (parë më 28 shkurt 2015).

Morck R., & Steier L.(2005) “The global history of corporate governance - An introduction”, National Bureau of Economic Research, Working Paper No.11062, fq.8-10. Marrë nga:<http://www.nber.org/papers/w11062.pdf> , (parë më 29 nëntor 2014).

Morck R.,etj., (2004) “Corporate Governance, Economic Entrenchment and Growth”. National Bureau of Economic Research, Working Paper 10692, fq.14-27. Marrë nga:

<http://www.nber.org/papers/w1092.pdf> , (parë më 27 tetor 2014).

Morris B., & White Th. (2005) “Its an SEC Option: Sarbanes-Oxley Disgorgement Section Creates No Private claim”.28 Legal Times 47.

Mullalli N., (2011) The liability of directors in the case of insolvency of companies - comparative analysis of the Albanian, German, French and UK company law. Hungary, LLM thesis, fq.30-40. Marrë nga: www.etd.ceu.hu/2011/mullalli_neada.pdf (parë më 20 janar 2015).

N.Y. Times (2003).”SEC asks That Vivendi Put Ex-Chiefs Money Escrow”. Marrë nga: <http://nytimes.com> (parë më 13 maj 2015).

Odenius J., (2008) “Germany’s Corporate Governance Reforms: Has the System Become Flexible Enough?” në International Monetary Fund WP/08/179, fq.15-20. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1266512, (parë më 19 janar 2015).

Pistor K., & Xu Ch. (2002) “Fiduciary Duty in Transitional Civil Law Jurisdictions” në Lewis F., “Theory”. Working Paper No. 01, fq 29.

Quinlivan S., (2011) “SEC Settles Complaint with Beazer Homes CEO”. Marrë nga: <http://dodd-frank.com/sec-settles-clawback-claim-with-beazer-homes-cco/>, (parë më 05 maj 2015).

Ransiek A., (2006) Anerkennungsprämien und Untreue – Das “Mannesmann“-Urteil des BGH. Neue Juristische Wochenschrift, fq.814-816.

Reinthaker R., etj. (2006) An End to deepening insolvency as a theory of director liability. Insights: The corporate & securities law advisor, No.9,fq.36.

Romano R., (2004) “The Sarbanes-Oxley Act and the Making of Quack Corporate Governance”. Yale Law & Economics Research Paper No.297, fq.86-88. Marrë nga: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=596101, (parë më 08 maj 2015).

Rowedder & Koppensteiner.(1990) GmbHG- kommentar.

Schaeftler M., (1984) “Ultra Vires - Ultra Useless: The Myth of State Interest in Ultra Vires Acts of Business Corporations”, 9 Journal of Corporation. L. 81, fq.181.

Schepke J., (2008) “Duties and responsibilities of directors in Europe”. CMS Legal Services EEIG, fq.28.

Schoenholzer T., (2014) Shareholder “Say on Pay”. Marrë nga: <https://www.icsa.org.uk/products-and-services/governance-and-compliance/features/oct-2014-shareholders-say-on-pay> (parë më 20 prill 2015).

Schwab S. J., & Thomas R. S. (1998) “Realigning corporate governance: Shareholder activism by labor unions”. Michigan Law Review, 96(4), fq. 1018.

Schwartz R. E., (2008) “The Clawback Provision of Sarbanes-Oxley: An Underutilized Incentive to Keep the Corporate House Clean”. 64 Business Law 1-2, fq.13.

Scott K., (1983) “Corporation Law and the American Law Institute”. Corporate Governance Project. Stanford Law Review, Vol.35.

SEC Press Release, (25.01.2011) “SEC Adopts rules for Say –on-Pay and Golden Parachute Compensation as required under Dodd-Frank-Act”. Marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2011/2011-25.htm>, (parë më 10 maj 2015).

SEC Press Release (20.06.2012) “SEC Adopts rules for listing standards for Compensation Committees”. Marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2012/2012-20.htm>, (parë më 10 maj 2015).

SEC Press Release (20.03.2003) “SEC Obtains Emergency Relief Requiring HealthSouth to Place in Escrow All Extraordinary Payments to Officers, Directors and Employees”. Marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2003-38.htm>, (parë më 10 maj 2015).

SEC Press Release. (3.03.2011) “SEC Obtains Settlement With CEO to Recover Compensation and Stock Profits He Received During Company’s Fraud”. Marrë nga: <http://www.sec.gov/news/press/2011/2011-61.thm>, (parë më 07 maj 2015).

SEC proposed rules 2013. Marrë nga: <http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed 2013.html> (parë më 24 qershor 2015).

SEC proposed rules 2014. Marrë nga: <http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed 2014.html> (parë më 15 maj 2015).

SEC proposed rules 2015. Marrë nga: <http://www.sec.gov/rules/proposed/proposedarchive/proposed 2015.html>, (parë më 10 maj 2015).

Shleifer A., & Vishny R. W. (2003) “Stock market driven acquisitions”. Journal of Financial Economics, No.70, fq.306-308. Marrë nga: http://homepage.univie.ac.at/Dennis.Mueller/stock_market_driven.pdf, (parë më 10 dhjetor 2014).

Shu–Acquaye F., (2011) “American Corporate Law: Directors’ Fiduciary Duties and liability during solvency, insolvency and bankruptcy in public corporations”. U.P.R. Business Law Journal, Vol.2, fq.12-14. Marrë nga: www.uprbj.com/wp (parë më 28 shkurt 2015).

Smith D. G., (2002) “The critical resource theory of fiduciary theory”. Vanderbilt Law Review, Vol.55, fq.1389-1425. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=339100>, (parë më 01 maj 2015).

Smith D.G, (1998) “The Shareholder Primacy Norm”. Journal of Corporation Law. Vol.23, No.2. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=10571> (parë më 14 shtator 2014).
Stabile S. J., (2002) “Enron, Global Crossing and Beyond: Implications for Workers”. Saint Johns Law Review 76, fq.815-834.

Steger Th., & Hartz R. (2005) Investigation on the way to “good” corporate governance? A critical review of the German debate. *Corporate Ownership & Control*, Volume 3, Issue 1, fq.10. Marrë nga:

http://www.academia.edu/3236307/ON_THE_WAY_TO_GOOD_CORPORATE_GOVERNANCE_A_CRITICAL_REVIEW_OF_THE_GERMAN_DEBATE,

(parë më 29 nëntor 2014).

Stolker C., (1997) Drafting a New Civil Code for Albania, fq.31. Marrë nga:

https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/1887/1302/1/174_031.pdf,

(parë më 23 dhjetor 2014).

Stolleis M., (2003) “Judicial Review, Administrative Review and Constitutional Review in the Weimar Republic”, 16 *Ratio Juris* 2, fq.266-280.

Story L., (2010) “Bank’s Deal with SEC Is Approved”. *N.Y.TIMES*, WLNR 3771779.

Streeck W., (1984) “Codetermination: The Fourth Decade” në Wilpert B., & Sorge A. *International Perspectives on Organizational democracy*. Vol. 2, fq.30-42.

Talarides A.,etj. (2014) Delaware Supreme Court tells controlling shareholders “if you look out for your minority, we’ll look out for you”. Marrë nga: <http://blogs.orrick.com/securities-litigation/category/business-judgment-rule/>, (parë më 22 maj 2015).

Taylor E., (2005) “Deutsche Bank’s Chief Faces a Retrial”. *Wall Street Journal*, fq. A3.

Taylor E., (2009) “Settlement Clears Path for Deutsche Bank CEO” në Berger- Welliser G., “Executive compensation in Germany and the US compared to French legislation”. ICN Working Paper, fq.9. Marrë nga: <http://ssrn.com/abstract=1926557> (parë më 01 maj 2015).

Thomsen L.C., & Norman D. (2008) “Sarbanes-Oxley Turns Six: An Enforcement Perspective.” 3 *Journal of Bus. & Tech. L.*,fq 393-408. Marrë nga:

http://www.umaryland.edu/academics/journals/jbtl/issues/3_2/3_2_393_Thomsen.pdf,

(parë më 13 prill 2015).

Tsertsvadze L., (2012) Duties of directors, according to US (State Delaware) corporate law and corporate law of Georgia (Comparative Analysis). *Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht*, Mittelweg 187, Hamburg, fq. 28.

US Department of the Treasury Press Release, Treasury Announces New Restrictions on Executive Compensation, dt.4.02.2009. Marrë nga:

http://www.whitehouse.gov/the_press_office/TreasuryAnnouncesNewRestrictionsOnExecutiveCompensation/, (parë më 06 maj 2015).

Useem M., (1996) “Employee Shareholders Or Institutional Investors? When Corporate Managers Replace Their Stockholders”. *Journal of Management Studies*, Vol. 33(5),

fq.613-632. Marrë nga: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/joms.1996.33.issue-5/issuetoc> (parë më 23 dhjetor 2014).

Vagts D.F., (1966) Reforming the "Modern" Corporation: Perspectives from the German.80 Harv. L. Rev. 23, fq.33-78.

Vesper-Gräse M., (2015) "Say on Pay" in Germany: The Regulatory Framework and empirical evidence, German Law Journal, Vol.14, No.07, fq.750-797. Marrë nga: <https://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1529>, (parë më 01 maj 2015).

Wiethölter R., (1970) Interessen und Organisation der Aktiengesellschaft im amerikanischen und deutschen Recht 81 në Berger D, Shareholder Rights Under the German Stock Corporation Law of 1965, 38 Fordham L. Rev.,fq. 685-688. Marrë nga: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol38/iss4/3/>, (parë më 29 nëntor 2014).

Wlirdinger H., (1970) Aktien- und Konzernrecht në Berger D., Shareholder Rights Under the German Stock Corporation Law of 1965. 38 Fordham L. Rev., 1966. 38 Fordham L. Rev., fq.689-691. Marrë nga: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol38/iss4/3/>, (parë më 29 nëntor 2014).

Xhoxhaj A., (2012) Gjykimi i çështjeve që lidhen me organizimin dhe funksionimin e shoqërisë me përgjegjësi të kufizuar- disertacion. Fakulteti Juridik, Universiteti i Tiranës. Marrë nga www.doktoratura.unitir.edu.al, (parë më 23 dhjetor 2014).

Yablon Ch. M., (1999) Bonus Questions-Executive Compensation in the ERA of Pay Performance. 75 Notre Dame Law Rev.,fq. 271- 298.

Yablon Ch. M., (1992) Overcompensating: The Corporate Lawyer and Executive Pay. 92 Columbia Law Re., fq. 1867 -1904.

III. Burime nga interneti

<http://www.abanet.org>
<http://www.academia.edu>
<http://www.advfn.com>
<http://www.americanbar.org>
<http://www.arccgor.nl>
<http://www.arkivalajmeve.com>
<http://www.avvrenatodisa.wordpress.com>
<http://www.blog.manifest.co.uk>
<http://www.blogs.law.harvard.edu>
<http://www.boeckler.de>
<http://www.businessweek.com>
<http://www.caselaw.lp.findlaw.com>
<http://www.ces.columbia.edu>
<http://www.cgscenter.org>

<http://www.cms-vep.com>
<http://www.corporatecounsel.com>
<http://www.dealbook.nytimes.com>
<http://www.delcode.delaware.gov>
<http://www.disciplinas.stoa.usp.br>
<http://www.dodd-frank.com>
<http://www.doingbusiness.org>
<http://www.doktoratura.unitir.edu.al>
<http://www.dw-world.de>
<http://www.dx.doi.org>
<http://www.ebrd.com>
<http://www.ecgi.org>
<http://www.eir-database.com>
<http://www.elsa.berkeley.edu>
<http://www.eprints.ucl.ac.uk>
<http://www.etd.ceu.hu>
<http://www.eur-lex.europa.eu>
<http://www.frdp.org>
<http://www.ft.com>
<http://www.germanlawjournal.com>
<http://www.gibsondunn.com>
<http://www.gjykataeapelittirane.gov.al>
<http://www.gjykataelarte.gov.al>
<http://www.gjykatatirana.gov.al>
<http://www.govtrack.us>
<http://www.hm-treasury.gov.uk>
<http://www.homepage.univie.ac.at>
<http://www.icsa.org.uk>
<http://www.ifc.org>
<http://www.ilf-frankfurt.de>
<http://www.imf.org>
<http://www.ir.lawnet.fordham.edu>
<http://www.ircinstitute.org>
<http://www.jura.uni-frankfurt.de>
<http://www.law.fsu.edu>
<http://www.law.harvard.edu>
<http://www.law.wlu.edu>
<http://www.law2.fordham.edu>
<http://www.lawreview.richmond.edu>
<http://www.library.fes.de>
<http://www.mpifg.de>
<http://www.nber.org>
<http://www.nytimes.com>
<http://www.oecd.org>
<http://www.onlinelibrary.wiley.com>
<http://www.open.data.al>
<http://www.openaccess.leidenuniv.nl>
<http://www.parlament.al>

<http://www.prague.aija.org>
<http://www.rgsl.edu.lv>
<http://www.riskmetrics.com>
<http://www.scholarship.law.berkeley.edu>
<http://www.scirp.org>
<http://www.sec.gov>
<http://www.springerlink.com>
<http://www.ssrn.com>
<http://www.umaryland.edu>
<http://www.unctad-docs.org>
<http://www.uprbj.com/wp>
<http://www.vet.al>
<http://www.whitehouse.gov>
<http://www.williamskastner.com>